

সঞ্জয়ৰ ডায়েৰীৰ পাতৰপৰা

সঞ্জয়

সঞ্জয় ঘোষ

ভাৰত—দেশখন আৰু মানুহ

সঞ্জয়ৰ ডায়েৰীৰ পাতৰপৰা

সুমিতা ঘোষৰদ্বাৰা সম্পাদিত আৰু পশ্চাৎ বিৱৰণী সম্বলিত

অনুবাদ
পংকজ ঠাকুৰ

নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া

ISBN 81-237-3395-X

প্ৰথম প্ৰকাশ 2000 (শক 1922)

© সুমিতা ঘোষ, 1998

অসমীয়া অনুবাদ © নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া, 2000

মূল ইংৰাজী গ্ৰন্থ : Sanjoy's Assam

অসমীয়া অনুবাদ : Sanjoyor Diareer Patorpora

মূল্য : 60.00 টকা

সঞ্চালক, নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া, এ-5 গ্ৰীণ পাৰ্ক,
নতুন দিল্লী-110016 বন্ধাৰা প্ৰকাশিত

বিষয়সূচী

অনুবাদকৰ একাষাৰ	vii
পাতনি	ix
1. এটি অপ্রত্যাশিত দিন	1
2. 'ৰাষ্ট্ৰ' ধাৰণা	35
3. বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ নদী দ্বীপটো	64
4. উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ভ্ৰমণৰ অভিজ্ঞতা	117
5. এটা পশ্চাৎচিন্তা	159

অনুবাদকৰ একাষাৰ

দক্ষিণ এচিয়াৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক মানচিত্ৰত ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এক বিশেষ স্থান আছে বুলি বুকুত হাত দি ক'ব পৰা যায়। অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত ভাষিক ভিন্নতা, সাংস্কৃতিক স্বকীয়তা থকা সত্ত্বেও এই অঞ্চলৰ এক বিশিষ্ট সামূহিক সত্ত্বা গঢ় লৈ উঠাটো পৰিলক্ষিত হৈছে। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যৰ কথা এইয়ে যে, বিভিন্ন অজুহাতত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰায় আটাইকেইখন ৰাজ্যতেই দীৰ্ঘদিন জুৰি গা কৰি উঠা সন্ত্ৰাসবাদৰ ফলত সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰে আৰ্থ-সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক গাঁথনি থৰকবৰক হৈ পৰাৰ উপক্ৰম হৈছে।

এনে এক জটিল পৰিস্থিতিৰ মাজতেই সঞ্জয় ঘোষে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত দীঘলীয়াকৈ থাকি বিভিন্ন প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ মাজতো অনেক গঠনমূলক কাম-কাজেৰে অঞ্চলটোক উন্নয়নৰ পথ দেখুৱাবলৈ এটা প্ৰয়াস কৰিছিল। এই সময়ছোৱাত সঞ্জয় ঘোষে এই অঞ্চলৰ প্ৰতিখন প্ৰদেশৰ আৰ্থ-সামাজিক গাঁথনি আৰু সন্ত্ৰাসবাদৰ উৎস সম্পৰ্কে এক গভীৰ অন্তৰ্দৃষ্টিসম্পন্ন অধ্যয়নত ব্ৰতী হৈছিল। তাৰেই পৰিণতি এই সঞ্জয়ৰ ডায়েৰীৰ পাতৰপৰা শীৰ্ষক পুথিখনে সঞ্জয়ৰ সূক্ষ্ম বিশ্লেষণ ক্ষমতাৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰাৰ লগে লগে পুথিখনে ভাৰতীয় সামাজিক ইতিহাসৰ এটা দুৰ্ভাগ্যজনক দিশৰ প্ৰামাণ্য দলিল হিচাপেও ধৰা দিছেহি। এই গুৰুত্বপূৰ্ণ পুথিখনৰ অসমীয়া অনুবাদ সাৰ্থকভাবে কৰিব পাৰিছোনে নাই সেইটো বিচাৰ কৰাৰ দায়িত্ব মই সহৃদয় পাঠকৰ হাততে এৰিলো।

পুথিখনৰ অনুবাদৰ কাম চলি থাকোতে নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়াৰ সঞ্চালক নিৰ্মল কান্তি ভট্টাচাৰ্য আৰু অসমীয়া শাখাৰ সহকাৰী সম্পাদক দীপ শইকীয়াৰ সময়োপযোগী পৰামৰ্শ আৰু উৎসাহৰ বাবে দুয়োজনলৈকে মোৰ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালো।

পুথিখনৰ অনুবাদ কাৰ্যত আগবঢ়োৱা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ সহায়-সহযোগৰ বাবে মই সুনীতা ডেকা, পাপৰি বৰুৱা, মৃণালী গোস্বামী, অনিল বৰুৱা, পল্লৱ বৰুৱা আৰু উদয়ভাস্কৰ ফুকনৰ ওচৰত কৃতৰ্থ হৈ ৰ'লো।

পাতনি

১৯৯৭ চনৰ ৪ জুলাইত, সঞ্জয়ে আলফা (ULFA)ৰ লগত আলোচনা কৰিবলৈ গৈ তাৰ ঠিক পিছতেই নিখোঁজ হৈ পৰিল আৰু তেতিয়াৰপৰাই আৰম্ভ হ'ল আমাৰ জীৱনৰ দুৰ্যোগ আৰু বিষাদেৰে ভৰা অধ্যায়ৰ। সঞ্জয় ক'ত আছে বা কেনেকৈ আছে বা অন্ততঃ তেওঁ ভালে আছেনে সেই সম্পৰ্কে নিৰ্ভৰযোগ্য খবৰৰ বাবে ইফালৰপৰা সিফাললৈ দৌৰি ফুৰোতে আমি দিনৰ পাছত দিন, মাহৰ পিছত মাহ পাৰ কৰিছিলোঁ বিভ্ৰান্তি, সংশয়, ক্ষোভ আৰু অসহায়তাৰ মাজেৰে। সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিয়াবৰ বাবে আমি সকলো ফালৰপৰাই চেষ্টা কৰিছিলোঁ—ৰাজনৈতিক নেতা, আমোলা, সাংবাদিক, মানৱ অধিকাৰ কৰ্মী, সমাজসেৱক, ধৰ্মীয় তথা আধ্যাত্মিক নেতা এই সকলোকে আমি লগ ধৰিছিলোঁ; আলোচনা কৰিছিলোঁ। ইতিমধ্যেই অনেক গল্প-গুজবৰ সৃষ্টি হৈছিল। আলফাৰ তৰফৰপৰা কোৱা হৈছিল যে সঞ্জয়ৰ পৰ্বত শিখৰৰপৰা পিছলি পৰি মৃত্যু ঘটিছে। অসম পুলিছে কৈছিল যে তেওঁক সম্ভৱতঃ ৪ জুলাইৰ দিনাই হত্যা কৰা হৈছিল, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বিভিন্ন অনুসন্ধান এজেন্সীবোৰেও কোনো গ্ৰহণযোগ্য খবৰ গোটাবপৰা নাছিল। ক্ৰমান্বয়ে সকলোৱেই যেন আশা এৰিবলৈ ধৰিলে আৰু কোনো প্ৰমাণ নাছিল যদিও আটাইতকৈ বিষম ঘটনাটো ঘটিল বুলি বিশ্বাস কৰিবলৈ লৈছিল। অৱশ্যে, আমি যিসকলে সঞ্জয়ক ভালকৈ জানো আৰু মানৱতাৰ ওপৰত আস্থা হেৰুৱাই পেলোৱা নাই তেওঁলোকে ইমানবোৰ হৈ যোৱা সত্ত্বেও বিশ্বাস কৰোঁ যে তেওঁ যি পৰিস্থিতিত পৰিল তাৰপৰা সুকলমে ওলাই এদিন আমাৰ মাজলৈ আকৌ ঘূৰি আহিব।

এই কিতাপখন যুগুতাই উলিওৱাটো এটা জটিল কাম আছিল। এনে ধৰণৰ ঘটনা কিয় ঘটিবলগীয়া হ'ল, সত্য কথাটোনো কি আৰু আন বহুতো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি আমি ঘণ্টাৰ পিছত ঘণ্টা পাৰ কৰাৰ সময়তো আমি নেতিবাচক ভাবাবেগৰ বিশেষকৈ ক্ৰোধ আৰু মোহভংগৰপৰা হাত সাৰিবলৈ অহৰহ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। সঞ্জয়ৰ আদৰ্শ, জীৱনৰ উজ্জ্বল দিশটোৰ প্ৰতি দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিবপৰা তেওঁৰ ক্ষমতা, জীৱনৰ সৌন্দৰ্য্য আৰু সুপ্ত প্ৰতিভা উদ্ভাষিত কৰি এইবোৰৰ ভিত্তিত আগবাঢ়ি যাবলৈ আনকি আমাৰ দেশৰ তেনেই এমুৰীয়া আৰু অশান্ত-জৰ্জৰিত এলেকাৰ মানুহকো অনুপ্ৰাণিত কৰিবপৰা তেওঁৰ ক্ষমতাই মোক পঢ়া-শুনা অব্যাহত ৰাখিবলৈ আৰু মনলৈ অহা ভাববোৰ লিপিবদ্ধ কৰি যাবলৈ অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল।

এই কাম হাতত লওঁতে আমাৰ পৰিয়ালৰ বাকীসকল লোক— বিশেষকৈ মোৰ প্ৰতি অকুণ্ঠ সহযোগ আগবঢ়োৱা সঞ্জয়ৰ মাক-দেউতাকৰ ওচৰত মই বিশেষভাৱে ঋণী।

এইখিনি সহায় নোপোৱাহেঁতেন মই এই কিতাপখন লিখি উলিয়াব নোৱাৰিলো হয়। পেংগুইন বুক্চৰ কামিনী মহাদেৱনৰ উৎসাহ আৰু সহায়ো মোৰ বাবে অমূল্য আছিল।

সঞ্জয়ৰ প্ৰায়বোৰ লেখাই আগেয়ে বাতৰিকাকত আৰু আলোচনীত প্ৰকাশ পাইছিল। মাজুলীৰ বিষয়ে তেওঁৰ ৰচনাবোৰ ওলাইছিল গুৱাহাটীৰপৰা প্ৰকাশিত 'দ্য ছেণ্টিনেল' কাকতত। বম্বেৰ 'হিউমেনস্কেপ' কাকতত ওলাইছিল উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিষয়ে তেওঁৰ লেখাবোৰ আৰু ৰাজস্থানৰ বিষয়ে লিখা ৰচনাবোৰ প্ৰকাশ পাইছিল নতুন দিল্লীৰ 'ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ' কাকতত। এইবোৰ লেখা পুনৰ প্ৰকাশৰ অনুমতি দিয়াৰ বাবে মই এইকেইখন কাকতৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ।

সঞ্জয়ৰ লেখাসমূহত প্ৰকাশ পোৱাৰ দৰে আলফাই তেওঁক অপহৰণ কৰি নিয়াৰ আগলৈকে মাজুলীত আমি কটোৱা ১৬ মাহৰ ভিতৰত আমি অঞ্চলটোক জুৰুলা কৰা সমস্যাবোৰৰ কথা জানিব পাৰিছিলোঁ— পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ অৱনতি, বানপানী আৰু ভূমিস্থলনৰ বা-বাতৰি, সেৱা আৰু সম্পদৰ যথাযথ ব্যৱহাৰৰ সুবিধা নথকা, দুৰ্নীতিপৰায়ণ শক্তিসমূহৰ মিলন আৰু গণতান্ত্ৰিক মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়। কিন্তু এইবোৰৰ মাজতো এই অঞ্চলৰ গৌৰৱোজ্জ্বল দিশবোৰ আমাৰ চকুত ধৰা নপৰাকৈ থকা নাছিল : গাঁৱলীয়া লোকসকলৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিবপৰা ক্ষমতা, পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ ঐতিহ্য, প্ৰাকৃতিক সম্পদ, জীৱন উপভোগ্য কৰি তোলাৰ সুবিধা— যিবোৰ দিশ হয়তো সতকাই বাহিৰৰ জগতখনৰ চকুত ধৰা নপৰে। এইবোৰ দিশ আনৰ চকুতনো পৰিব কেনেকৈ? আনকি অসমৰ নিজা মানুহখিনিয়েই ৰাজ্যখনৰ শক্তি আৰু সৌন্দৰ্যৰ কথা পাহৰি যাবলৈ ধৰিছে বা সিবিলাকৰ প্ৰতি লাহে লাহে নিৰ্বিকাৰ মনোভাৱ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰিছে। ইয়াৰ পৰিৱৰ্তে বেছিভাগ সময়তেই তেওঁলোকে নিজকে সমস্যাৰদ্বাৰা জৰ্জৰিত হ'বলৈ এৰি দিয়ে, এইবোৰৰ বাবে আনৰ ওপৰত দোষ জাপি দিয়ে আৰু দুৰ্বলতা অতিক্ৰম কৰাৰ প্ৰয়োজনত বা শক্তি গঢ়ি তোলাৰ প্ৰয়োজনত তেওঁলোকৰ অন্তৰ্দৃষ্টিৰ অভাৱ ঘটে। আৰু কেৱল আনক দোষ দি থকাৰ এই প্ৰক্ৰিয়াত কিছুমানৰ মনত প্ৰবঞ্চনাৰ বলি হোৱাৰ ধাৰণা গঢ় লৈ উঠে আৰু ইয়াৰ পৰৱৰ্তী ভ্ৰমাত্মক আৱৰ্তত তেওঁলোকে এনেকুৱা কিছুমান কথাকে নিজৰ কৰি লয় যিবোৰৰ বিৰুদ্ধেই তেওঁলোকে সংগ্ৰাম কৰি আছে— অসহনশীলতা, অগণতান্ত্ৰিক নিয়ম-নীতি, শোষণমূলক পন্থা।

ভয়, ক্ৰোধ আৰু হিংসাই কেৱল অন্ধকাৰ আৰু হতাশাহে কঢ়িয়াই আনে। আমাৰ ভিতৰত থকা অনেক প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচৰা আৰু সত্যৰ অন্বেষণ কৰাৰ সময় আহিছে। কেৱল এইটো সম্ভৱ হ'লেহে অন্ধকাৰৰপৰা ওলাই আহিবপৰা যাব আৰু অসম তথা ইয়াৰ লোকসকলক আগুৰি ধৰা ভ্ৰান্তিৰপৰা পৰিত্ৰাণ পাব পৰা যাব। অন্তৰৰ ভিতৰৰপৰা অসমৰ নিজৰ মানুহখিনিয়েই ৰাজ্যখনৰ শক্তি আৰু সাৰ্থক ক্ষমতাৰ কথা ন দি প্ৰকাশ কৰাৰ সময় আহিছে। প্ৰবঞ্চনাৰ বলি হোৱা বুলি মনত গঢ় লোৱা ধাৰণা দলিয়াই পেলোৱাৰ সময় আহিছে। প্ৰেমৰ শক্তি ব্যৱহাৰ কৰি আৰু সত্য, জ্ঞান আৰু

প্রজ্ঞাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এটি নতুন প্ৰভাতৰ বাবে সকলোৰে একেলগে চিন্তা কৰাৰ আৰু কাম কৰাৰ সময় আহিছে। এইটো এটা কঠিন কাম কিন্তু শান্তি আৰু প্ৰগতিৰ লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ এইটোৱেই একমাত্ৰ পথ।

ডিছেম্বৰ, ১৯৯৮

নতুন দিল্লী

সুমিতা ঘোষ

এটি অপ্রত্যাশিত দিন

৪ জুলাই, ১৯৯৭

দিনটোতনো কি কৰিলোঁ তাকে ভাবি-গুণি ৰাস্তাৰ খলা-বমা গাঁতবোৰত নোসোমোৱাকৈ সাৱধানে চাইকেলখন চলাই ডুবিব খোজা বেলিটো সন্মুখত লৈ ঘৰ অভিমুখে আগবাঢ়িছিলোঁ। ক্লান্ত হৈ পৰিলেও দিনটো প্ৰায় ভালদৰেই পাৰ হৈ গৈছিল। দুপইচা বেছিকৈ উপাৰ্জন কৰিবৰ বাবে আগ্ৰহী মহিলাৰ দল এটাক লগ কৰিবলৈ গৈছিলোঁ। তেওঁলোকে অতি নিপুণতাৰে বেছ সুন্দৰকৈ বোঁৱা-কটা কৰিছিল যদিও তেওঁলোকৰ নিজৰ ধাৰণাত সেই কাম আছিল অতি সাধাৰণ বিধৰ; কিন্তু বাহিৰৰ বজাৰত সেইবোৰৰ চাহিদা বেছ ভাল হ'ব বুলি মই জানিছিলোঁ। তেওঁলোকৰ গাঁওখন আমি থকা মাজুলীৰ কমলাবাৰীৰপৰা প্ৰায় পোন্ধৰ কিল'মিটাৰমান দূৰত; কমলাবাৰী পৃথিৱীৰ সৰ্ববৃহৎ নদী দ্বীপ মাজুলীৰ প্ৰায় সোঁমাজতে আছে। ধাৰাধাৰে হোৱা বৰষুণৰ ফলত তাত বানপানী হৈছিল। বহু ঠাইত আমি চাইকেলৰপৰা নামি পানীত খোজকাঢ়ি বা নাৱেৰে যাবলগীয়া হৈছিল। গৰম পৰিছিল, বেছ গৰম। মুগা বৰণীয়া মাটি, শ্যামল গছবোৰ, নীলা আকাশখন পানীত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখিবলৈ পাইছিলোঁ আৰু বিভিন্ন চৰাই-চিৰিকতিৰ সুৰীয়া মাতত আছিল এক অদ্ভুত যাদুকৰী মাদকতা। মাজুলীৰ সৌন্দৰ্যই মোক সন্মোহিত কৰি পেলাইছিল; বহু দূৰ-দূৰণিৰপৰা সুদীৰ্ঘ পথ অতিক্ৰম কৰি চৰাইবোৰে প্ৰতি বছৰে ইয়ালৈ কিয় আহে আৰু শক্তিশালী ব্ৰহ্মপুত্ৰই নিজৰ মাটি-বাৰী গিলি পেলোৱাৰ বাস্তৱ সংশয় সত্ত্বেও মাজুলীৰ লোকসকলে এই ঠাই এৰি অন্য ক'ৰবাত ঘৰ-দুৱাৰ সাজিবলৈ কিয় ইমান অনিচ্ছুক সেই কথা মই বুজিব পাৰিছিলোঁ।

ঘূৰি গৈ আমাৰ সৰু ঘৰটোৰ অকণমানি পাকঘৰটোত আমি সন্ধিয়াৰ আহাৰ ৰান্ধি থকাৰ সময়ত মোৰ আনবোৰৰ লগত কথা পাতিবলৈ মন গৈছিল। ইয়াত আমি সকলোৱেই একেলগে থাকো আৰু একেলগে কাম কৰো। ময়েই প্ৰথমে ঘৰ পাইছিলোহি, গতিকে মই গাটো ধুই লোৱাৰ আৰু বোকা পানীৰ চিটিকনি পৰা কাপোৰখিনিও ধুই-পখালি লোৱাৰ সুযোগটো ল'লো। তাৰ পাছত কিনো ৰন্ধা যায় তাকে পাকঘৰত বিচাৰি চালো। লাহে লাহে বাকীবিলাকো আহি পালেহি; ৰিতু আহি পালেহি দৰিয়া গাঁৱৰ বাঁহ কাৰখানাৰপৰা। বাঁহেৰে তৈয়াৰ কৰা বিভিন্ন সা-সৰঞ্জাম, আঁচবাববোৰনো কেনেকৈ উন্নত ধৰণেৰে গঢ় দিব পাৰি সেই বিষয়ে হাতে-কামে লাগি

বাঢ়ৈসকলৰ লগত ৰিতুৰে দিনটো কটাইছিল। স্থানীয় শিক্ষকসকলৰ লগত শিক্ষামূলক জৰীপৰ কাম কৰা নিৰ্জুও আহি পাইছিলহি। ডেভিদ আহি পালেহি চাৰিআলিৰপৰা, লগত তেওঁৰ পৰিবাৰ নিনু যি মাজুলীৰ পৰিৱেশৰ লগত নিজকে অতি সহজে খাপ খুৱাই ল'ব পাৰিছিল। ডেভিদৰ লগত বিয়া হোৱাৰ আগতে নিনু আছিল ডিমাপুৰত। মাজুলীলৈ নিজৰ ডিচাৰ্চেষ্যনৰ কামত দিল্লীৰপৰা অহা স্থপতিবিজ্ঞানৰ ছাত্ৰ সুৰজিতো ঘৰ পালেহি। সঞ্জয়ৰ বাহিৰে সকলোৱেই আহি ঘৰ সোমালহি।

সঞ্জয়, চন্দনৰ সৈতে পুৱাই মেখেলি গাঁৱৰ ফালে ওলাই গৈছিল; মেখেলি গাঁৱৰ এদল ডেকা ল'ৰাই ছাগলী পাম এখন খোলাৰ ইচ্ছা কৰাত সেই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈকে সঞ্জয় তালৈ গৈছিল। সভাখনৰ সময় আছিল দিনৰ এঘাৰ বজাতে; গতিকে তেওঁ আবেলিতে আহি পাবহি লাগিছিল। গাঁওখন মাত্ৰ দহ কিল'মিটাৰমান দূৰত, চাইকেলেৰে পঞ্চল্লিছ মিনিটৰ বাট।

ঘড়ীৰ কাটা সাতৰপৰা গৈ আঠত লাগিলেগৈ— অস্বস্তিকৰ ভাববোৰ ক্ৰমে ভয়ত পৰিণত হ'লগৈ। সঞ্জয় আৰু চন্দন ক'লৈ গ'ল বাক? দেৱী হোৱাৰ বাবে তেওঁলোকে কোনো এখন গাঁৱতেই ৰাতিটো কটাবলৈ ঠিক কৰিলে নেকি বাক? তেনে হোৱা হ'লে অৱশ্যে আমি চিন্তা কৰিম বুলি ভাবি নিশ্চয় খবৰ পঠালেহেঁতেন। নে CRPFএ তেওঁলোকক জেৰা কৰিবলৈকে ৰাখি থৈছে? ডেকা ল'ৰা ৰাতি ঘূৰি-ফুৰা দেখিলে পুলিচে সন্দেহ কৰে। নে অলপতে গোটেই দ্বীপটোতে আমাৰ বিৰুদ্ধে ওলোৱা বেনামী প্ৰচাৰ-পত্ৰবোৰৰ লগত জড়িত কিবা লেঠা লাগিল। কথাটো আৰু ভয়লগা বিধৰ!

ডেভিদ আৰু পাৰ্থই তেওঁলোকক বিচাৰি মেখেলি গাঁৱৰ ফালে ওলাই গ'ল, ৰিতুক লগত লৈ মই সহায় বিচাৰি, মাধৱী বাইদেউৰ ঘৰ পালোঁগৈ। ৰাতি প্ৰায় দহমান বজাত আমি পুলিচক খবৰ দিবলৈ ঠিক কৰিলোঁ। মই কমলাবাৰীৰ স্থানীয় পুলিচ থানালৈ গৈ সঞ্জয় আৰু চন্দন মেখেলি গাঁৱৰপৰা ঘৰলৈ উভতি অহা নাই বুলি তেওঁলোকক জনালো আৰু তালৈ দুজনমান পুলিচ পঠিয়াই আমাক সহায় কৰিব পাৰিবনে তাক জানিব খুজিলো। 'কিন্তু বাইদেউ, আমি দিনতে সেইবোৰ ঠাইলৈ যাব নোখোজো; তেনেস্থলত ইমান ৰাতি আমি তালৈ যোৱাটো আপুনি কেনেকৈ আশা কৰিব পাৰে বাক?' ভয়েৰে তেওঁলোকে কথাষাৰ ক'লে।

সেইদিনা আছিল জুলাই মাহৰ চাৰি তাৰিখ। কোনেনো জানিছিল যে সেইদিনটোতে উন্মোচিত হৈছিল আমাৰ বাবে এক অভাৱনীয় যন্ত্ৰণাৰে ভৰা বাস্তৱ নাটক— যি যন্ত্ৰণাই মাহৰ পাছত মাহ ধৰি অহৰহ আমাক খেদি ফুৰিছিল আৰু যিয়েই নেকি আমাক বাধ্য কৰিছিল নাটৰ এনে একোটি চৰিত্ৰ হ'বলৈ— যাৰ বাবে আমি কেতিয়াও প্ৰস্তুত নাছিলোঁ; যাৰ নিৰ্দেশনাত আছিল কোনো অদৃশ্য শক্তি।

*

স্বচ্ছামূলক সংগঠন আৰু সম্ভাষবাদ : এক ব্যক্তিগত পৰ্যালোচনা

জুন মাহৰ শেষভাগ, ১৯৯৭

১৯৯৬ চনৰ এপ্ৰিল মাহত উন্নয়নমূলক কামত ব্ৰতী সমাজসেৱকৰ সাতজনীয়া দল এটি

অসমৰ যোৰহাটত উপস্থিত হ'লহি। আমাৰ তিনিজনে আগতে পশ্চিম ৰাজস্থানৰ URMUL নামৰ স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন এটাত একেলগে কাম কৰিছিলোঁ; বাকী চাৰিজনৰ ভিতৰত এজন আছিল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ, এজন নাগালেণ্ডৰ, তৃতীয়জন হিমাচল প্ৰদেশৰ যদিও তেওঁ আগতে দুবছৰ নাগালেণ্ড আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশত থাকি কাম কৰিছিল; আৰু চতুৰ্থজন হ'ল পূৰ্বে চীন দেশৰপৰা অহা এজন ভাৰতীয় লোক, সমাজ সেৱাৰ অভিজ্ঞতাসম্পন্ন এই কৰ্মীজন আহিছিল বাঙ্গালোৰৰপৰা। কামত আগবঢ়াৰ আগতে আমি প্ৰত্যেকেই অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন দিশ বিশদভাবে ফঁহিয়াই চাই কামৰ নিখুঁত আঁচনি তৈয়াৰ কৰি লৈছিলোঁ : মই গঠনমূলক কামত জড়িত কৰ্মীসকলৰ বাবে কৰ্মশালাৰ আয়োজন আৰু পৰিচালনা কৰিছিলোঁ আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেউখন ৰাজ্য ভ্ৰমণ কৰিছিলোঁ। সুমিতা আছিল বেইজিং অধিৱেশনৰ বাবে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল আৰু পূৰ্বাঞ্চলৰ সমন্বয়ৰক্ষী ব্যক্তি আৰু এই সম্পৰ্কত তেওঁ সঘনাই এই অঞ্চললৈ আহি থাকিবলগীয়া হৈছিল, আৰু সুনীলে অৰুণাচলত সেনা বিভাগৰ ডাক্তৰ হিচাপে কাম কৰিছিল আৰু এই অঞ্চলটোত তেওঁ বহুবাৰ ভ্ৰমণ কৰিছিল।

সমাজত স্বেচ্ছামূলক কাম-কাজৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু জনপ্ৰিয়তা সাব্যস্ত কৰাৰ উদ্দেশ্য লৈয়েই আমি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত আমাৰ কাম-কাজ আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। তৃণমূল পৰ্য্যায়ত সামাজিক অনুষ্ঠানসমূহক সবল আৰু সমৰ্থন কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰু তেনে সহযোগেৰে বিভিন্ন সামাজিক অনুষ্ঠান গঢ় দিয়াৰ যোগেদিয়েই বোধহয় আমি এক নতুন প্ৰমূল্যৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ সক্ষম হম—য'ত মানুহৰ বিভিন্ন প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ পূৰণ কৰিব পৰা যাব আৰু লগতে সমাজৰ নতুন প্ৰজন্মই বিচাৰি পাব গঠনমূলক প্ৰতিবাদী ভাবধাৰাৰ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰাৰ সুযোগ। তেওঁলোকে দেশ আৰু সমাজৰ উন্নতিৰ হকে বিভিন্ন প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰিব পাৰিব আৰু লগতে উদ্ভাৱন কৰিব পাৰিব তেনে কিছুমান প্ৰশ্নৰ সমীচীন উত্তৰ।

আমি মাজুলী দ্বীপত কাম কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰিলোঁ। ই হ'ল পৃথিৱীৰ সৰ্ববৃহৎ নদী-দ্বীপ, অসমৰ আধ্যাত্মিক কেন্দ্ৰ, অথচ ৰাজ্যখনৰ সবাতোকৈ অনগ্ৰসৰ আৰু অবিকশিত অঞ্চলসমূহৰ ভিতৰত এটা। মাজুলী যোৰহাটৰ সমীপতে আছিল, তথাপি প্ৰায় দুৰ্গম আছিল আৰু বানপানীৰ সময়ত ই প্ৰচুৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিল। মাজুলীৰ জনসাধাৰণৰ গৰিষ্ঠসংখ্যকেই জনজাতিৰ লোক আছিল, অৱশ্যে আন আন সম্প্ৰদায়ৰো লোক আছিল, ঠিক যেন উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এক ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণহে। আনুষ্ঠানিক স্বেচ্ছামূলক কাৰ্যৰদ্বাৰা তেনেই কম কাম হৈছিল আৰু এনে কাৰ্যৰ প্ৰভাৱ বিশ্লেষণ কৰাটোও সেয়েহে সহজ হ'ব বুলিয়েই ভবা হৈছিল।

১৯৯৬ চনৰ এপ্ৰিলৰপৰা আমি মাজুলীত কাম আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। আমি ইয়াত আহি পাওঁতে আমি অঞ্চলটোৰ ভাষা, সংস্কৃতি বা সমস্যাৰাজিৰ কথা একো নাজানিছিলোঁ। বিকাশমূলক পৰিকল্পনা ৰূপায়িত কৰাৰ জটিল কামটোৰ কথা দূৰতে থাওঁক, এক যথাযথ কাৰ্য-আঁচনিৰ বাবে আমাৰ হাতত প্ৰয়োজনীয় তথ্য-পাতিও নাছিল। ব্যক্তিগত বৃত্তি আৰু এটা কম পৰিমাণৰ মূল অনুদানেই আমাৰ সহায় আছিল

আৰু প্ৰথম বছৰটো আমি অঞ্চলটো আৰু ইয়াৰ মানুহখিনিক ঠিকমতে জনা আৰু গোটেই ব্যৱস্থাটোৱে কেনেকৈ কাম কৰে সেই কথা জনাৰ কামতেই লগাবলৈ ঠিক কৰিছিলোঁ। বাৰ বছৰৰ আগতে ৰাজস্থানত কাম আৰম্ভ কৰোঁতে আমি এনেধৰণে প্ৰাৰম্ভিক কথাবোৰ জানি ল'বলৈ সময় দিব পৰা নাছিলো আৰু আমি এই খৰখেদা আৰু দম্ভৰ যথাযথ মূল্য দিবলগীয়া হৈছিল।

প্ৰথম তিনিমাহ আমি দ্বীপটোৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ মানুহৰ ঘৰত থাকি কটালোঁ। আমি গোটেই দ্বীপটো সামৰিব পৰাকৈ ভাগ ভাগকৈ আছিলোঁ আৰু একেবাৰে ভিতৰুৱা গাঁওবোৰ বাছি লৈছিলোঁ, যাতে জনজাতীয় খেতিয়ক, অনুসূচীত জাতিৰ মাছমৰীয়াকে আদি কৰি স্কুলৰ শিক্ষকলৈকে সকলোকে সামৰি ল'ব পৰা যায়। লাহে লাহে মাজুলীৰ মানুহে আমাক তেওঁলোকৰ মাজৰে কেইজনমান বুলি গ্ৰহণ কৰিলে।

আমাৰ অতি পৰিকল্পিতভাৱে তৈয়াৰ কৰা গৱেষণাৰ আঁচনিত ভগৱানৰ এক লীলা হেঙাৰ স্বৰূপ হৈ পৰিল— আগষ্ট মাহত, মাজুলী, মনত পৰা সময়ৰ ভিতৰত সবাতোকৈ প্ৰলয়ঙ্কাৰী বানপানীৰ গৰাহত পৰিল। দ্বীপটোৰ বহু অঞ্চল পানীত ডুব গ'ল। হাজাৰ হাজাৰ লোক পানীৰ কোপদৃষ্টিৰপৰা হাত সাৰিবলৈ মথাউৰি আৰু বান্ধৰ ওপৰত উঠিলগৈ।

আমাৰ দলটোৰ বাবে এইটো এটা জটিল সিদ্ধান্ত আছিল, কিন্তু প্ৰায় সমগ্ৰ মাজুলী বানপানীত ডুব গৈ থকা অৱস্থাত আমি গৱেষণাৰ কাম চলাই যোৱাৰ কথা ভাবিব নোৱাৰিলোঁ। কিন্তু কৰো কি বাক? খাদ্য বিতৰণ কৰিবলৈ আমাৰ কোনো সুবিধা নাই, কাৰণ এই কথাটো আমি অহৰহ পোষকতা কৰি অহা আত্মনিৰ্ভৰশীলতাৰ বুনিয়াদী নীতিৰ বিৰুদ্ধে যায়; আনকি আমি ইচ্ছা কৰিলেও ডেৰলাখ মানুহৰ বাবে খাদ্য যোগাৰ কৰাটো সময় আৰু অৰ্থ দুয়োফালৰপৰাই দুঃসাধ্য। আমি অস্থায়ী শিবিৰ পতাৰ কথাও চিন্তা কৰিছিলোঁ, কিন্তু তাৰ বাবেও অনেক যা-যোগাৰৰ প্ৰয়োজন আৰু সেই সময়ত আমাৰ বাবে সেই কাম হাতত লোৱা একপ্ৰকাৰ দুৰূহ আছিল। বিকল্প হিচাবে আমি দুটা কাম হাতত ল'লো— বানপানীৰ কবলত পৰি বিপৰ্যস্ত হোৱা লোকসকলৰ বাবে অগভীৰ নলীনাদৰ সহায়ত পৰিষ্কাৰ খোৱাপানী যোগানৰ ব্যৱস্থা কৰা আৰু এটা ভ্ৰাম্যমান চিকিৎসাসেৱা শিবিৰ গঢ়ি তোলা। মাজুলীত ইতিমধ্যেই থকা সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা (AASU) আৰু অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদ (AJYCP) নামৰ অনুষ্ঠান দুটাৰ জৰিয়তেই আমি কাম কৰাৰ সিদ্ধান্ত ল'লো। এই আয়োজনত আমি যথেষ্ট বাধা-বিঘিনিৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল, কিন্তু অৱশেষত আমি বানপানীৰ কবলত পৰি জৰ্জৰিত হোৱা ষাঠিখন গাঁৱত এনে সাহায্য দিবলৈ সমৰ্থ হ'লো; নলীনাদবোৰ চোৱা-চিতা কৰিবৰ বাবে প্ৰতিখন গাঁৱকে চুক্তিবদ্ধ কৰিলোঁ।

আমি কিছু বিপদৰ সন্মুখীন হৈছিলোঁ আৰু সাহায্যৰ কামত আগবাঢ়োঁতে আমাৰ দুজনমান শত্ৰুৰ সৃষ্টি হ'ল। আমাৰ প্ৰথম শত্ৰু হ'ল সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ স্থানীয় নেতা বাবুল হাতীমতা; তেওঁ মনে মনে নলীনাদ এটা হস্তগত কৰিব খুজিছিল আৰু আমি

কথাটো ৰাজহুৱাভাৱে জনাজাত কৰি দিয়াত তেওঁ খঙত অগ্নিশৰ্মা হৈ পৰিল। আন দুজন হ'ল : মহকুমাধিপতিজন আৰু মাজুলীৰ অতিৰিক্ত সহকাৰী আয়ুক্তজন। বানপানীৰ সময়ত এওঁলোক দুজনৰ উদাসীনতাৰ কথা বাতৰিকাকতৰ এক প্ৰতিবেদনত আলোচিত হৈছিল।

বানপানী শাম কটাৰ পাছত আমি পুনৰ সংস্থাপনৰ দুখন সৰু আঁচনি হাতত ল'লো। এখন হ'ল— 'সেউজ বন্ধু' নামৰ স্থানীয় অনুষ্ঠান এটিৰ সহযোগত এটি নাৰ্চাৰী গঢ়ি তোলা আৰু আনখন হ'ল আঠখন গাঁৱত আৰ্থিক দিশত অতিকৈ পিচপৰা মহিলাসকলক ৰবিশস্য উৎপাদনৰ বাবে ঋণদানৰ ব্যৱস্থা কৰা।

আমি ঘৰতে আবদ্ধ হৈ থকাৰ ফলত হোৱা আন এটি সৃষ্টি হ'ল 'দ্বীপ আলোক' নামৰ অসমীয়া বাৰ্তালোচনীখন। বিভিন্ন খবৰ জানিবৰ বাবে সকলোৰেই যে বেছ হেঁপাহ সেই কথা আমি অনুভৱ কৰিছিলোঁ, কিন্তু তেনে খবৰ-খাতিৰ বাবে হাতত তুলি ল'ব পৰাকৈ একোৱেই নাছিল। সমাজৰ ডেকা-গাভৰুসকলৰ বাবেই 'দ্বীপ আলোক'খন প্ৰকাশৰ কাম হাতত লোৱা হৈছিল। ইয়াত নিজে উপাৰ্জনৰ পথ উলিয়াই ল'ব পৰা ব্যৱস্থা, প্ৰচলিত চৰকাৰী আঁচনি আৰু সেই আঁচনিসমূহক কাৰ্যকৰী কৰা ব্যৱস্থা, আৰু লগতে ইতিমধ্যেই সেই আঁচনি অনুসৰি কাম কৰি যাওঁতে বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত হোৱা অভিজ্ঞতা আদিৰ বিশদ বিৱৰণ নিয়মীয়াকৈ প্ৰকাশ পাইছিল। আলোচনীখনত প্ৰকাশিত 'প্ৰতিভা' নামৰ শিতানটিয়ে সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল। এই শিতানত মাজুলীৰ বিশেষ প্ৰতিভাসম্পন্ন লোকসকলৰ কথা প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। প্ৰথম সংখ্যাত বোঁৱা-কটা কৰা এজন পুৰুষৰ কথা প্ৰকাশ পাইছিল (মতা মানুহে বোঁৱা-কটা কৰা কথাটো এই অঞ্চলত এটি ভাবিব নোৱাৰা কথা); দ্বিতীয় সংখ্যাত প্ৰকাশ পাইছিল মাজুলীৰ এজন কবি- সাহিত্যিকৰ কাহিনী— জীৱিকাৰ বাবে যিজনে চলাইছিল এখন ঠেলা গাড়ী। 'দ্বীপ আলোক'ৰ প্ৰতি আগবঢ়োৱা সঁহাৰি আছিল অভূতপূৰ্ব আৰু অপ্রত্যাশিত। ৰাজস্থানত হাততে থকা কিতাপ-পত্ৰ, আলোচনী আদি পঢ়ুৱাবৰ বাবেই আমি বিশেষভাৱে চেষ্টা চলাবলগীয়া হৈছিল; তেনেস্থলত, মাজুলীত কিতাপ-পত্ৰ, বাতৰিকাকত, আলোচনী আদি পঢ়িবলৈ স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে দেখুওৱা আগ্ৰহ আমাৰ বাবে আছিল এক বিশেষ আৱিষ্কাৰ। আমি আলোচনীখন অনুসন্ধানমূলক সংবাদসেৱাৰ মাধ্যম হিচাপেও ব্যৱহাৰ কৰিছিলোঁ। আমাৰ আলোচনীখনৰ প্ৰথম সংখ্যাতেই বনগাঁও পঞ্চায়তৰ অধীনস্থ ইন্দিৰা আৱাস যোজনা সম্পৰ্কীয় কেলেংকাৰীৰ কথা প্ৰকাশ পাইছিল; পাৰুল বৰা নামৰ স্থানীয় পঞ্চায়তৰ সভানেত্ৰী গৰাকীয়ে আৱাস যোজনাৰ গৃহ নিৰ্মাণৰ ঠিকা তেখেতৰ পুতেকক দিছিল। এই কামটো আধৰুৱা হৈ ৰ'ল আৰু এই কথা ছবিসহ 'দ্বীপ আলোক'ত সদৰি কৰা হৈছিল। মহিলাগৰাকী খঙত উতলা হৈ এখন অতি অশালীন ভাষাৰ চিঠি সম্পাদকলৈ লিখিলে, কিন্তু আমি তেখেতক লগ ধৰি ব্যক্তিগত আক্ৰোশত যে আমি তেনে কাম কৰা নাই আৰু সমাজত প্ৰকৃততে কেনে ধৰণেৰে কাম-কাজ চলা উচিত সেই কথাত গুৰুত্ব দিবলৈহে ঘটনাটো প্ৰকাশ কৰা হৈছিল বুলি বজাই দিয়াত তেখেত কিছু

শান্ত হ'ল। কিন্তু স্বাভাৱিকতেই ঘাড়োখৰ শুকুৱা নাছিল, পৰৱৰ্তী ঘটনাৱলীয়ে তাকেই প্ৰমাণ কৰিছিল। তেওঁ হৈ পৰিল বনগাঁৱত আমাৰ দ্বিতীয় শত্ৰু।

‘দ্বীপ আলোক’ৰ প্ৰস্তাৱনা সংখ্যাটোক কেন্দ্ৰ কৰি আমি আৰু এটা অস্বস্তিকৰ ঘটনাৰ সন্মুখীন হ’বলগা হৈছিল। সেই সংখ্যাত আমি স্থানীয় বিধায়ক কৰুণা দত্তৰ এটি সাক্ষাৎকাৰ প্ৰকাশ কৰিছিলোঁ। সাক্ষাৎকাৰটিত আমি উল্লেখ কৰা তেখেতৰ এটি মন্তব্য এনেকুৱা আছিল : ‘মই স্বেচ্ছামূলক সামাজিক সংগঠন ভাল পাওঁ, কিন্তু কেতিয়াবা যেনে ধৰক, সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা আৰু অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদ আদি অনুষ্ঠানৰ আন্দোলনৰ নেতাসকলে তেওঁলোকৰ প্ৰকৃত লক্ষ্যকে প্ৰৱঞ্চনা কৰা দেখা যায়।’ এনে ধৰণৰ মন্তব্যবোৰ কাৰো একো হানি নকৰা সাধাৰণ মন্তব্য বুলিয়েই আমি গণ্য কৰিছিলোঁ। কিন্তু অসমীয়াত তেখেতে ব্যৱহাৰ কৰা ‘প্ৰৱঞ্চনা’ শব্দটো ‘বিশ্বাসঘাতক’ৰ সমঅৰ্থযুক্ত শব্দ। আৰু তেখেতৰ নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰ অভিযানত সহযোগ কৰা প্ৰধান অনুষ্ঠানটোক (‘অৰাজনৈতিক ছাত্ৰ অনুষ্ঠান’ বুলি অভিহিত হোৱা সত্ত্বেও) উদ্দেশ্য কৰি তেনে এটি বিশেষণ ব্যৱহাৰ কৰাত তেওঁলোক ক্ষুব্ধ হৈ পৰিছিল। সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ স্থানীয় শাখাই আমাক সেই মন্তব্যটো উঠাই ল’বলৈ ক’লে আৰু অন্যথাই সেই কথা তেখেতে সঁচাকৈয়ে কৈছিল বুলি প্ৰমাণ কৰিবলৈ ক’লে। আৰু ইতিমধ্যেই, আশা কৰা মতেই, তেখেতে সেই শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা বুলি স্বীকাৰ কৰিবলৈ স্পষ্টভাৱে অমান্তি হ’ল (‘যদি মই কৈছিলোও সেয়া অন্য প্ৰসঙ্গতহে কৈছিলো’)। আমাৰ হাতত কোনো বাণীবদ্ধ কৰি থোৱা প্ৰমাণ নাছিল আৰু সেয়ে আমি আলোচনীখনৰ কপিবোৰ ওভোতাই আনি আপত্তিজনক শব্দটো উঠাই এটা নতুন পৃষ্ঠা সংযোজন কৰি পুনৰ আলোচনীখন বিতৰণ কৰিলোঁ। কিন্তু কিছু কালিমা ধুই গুচাব পৰা নগ’ল। ‘দল’ (অসম গণ পৰিষদ) আৰু ছাত্ৰৰ (সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা) মাজত বিভাজনৰ বীজ সিঁচিবলৈ চেষ্টা কৰা বুলি আমাক দোষাৰোপ কৰা হ’ল আৰু জনসাধাৰণৰ ওপৰত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ প্ৰভাৱ দুৰ্বল কৰি তোলাৰ চেষ্টা চলোৱা বুলিও আমাৰ ওপৰত অভিযোগ অনা হ’ল। সময় বাগৰাৰ লগে লগে কিছু তিক্ততাৰ অন্ত পৰিল যদিও ইতিমধ্যেই ভৱিষ্যৎ বিপদৰ বীজ ৰোপণ কৰা হৈ গৈছিল।

আমি কাম আৰম্ভ কৰাৰ অলপ দিনৰ পাছতেই (বানপানী আৰম্ভ হোৱাৰ আগত, আমি মাজুলীৰ বিভিন্ন লোকৰ ঘৰত থাকোঁতে) আলফা (ULFA)ৰ লগত আমাৰ প্ৰথম ভেটাভেটি হৈছিল। দুজন আলফা নেতা আৰু গাঁৱৰে অন্যান্য অনুষ্ঠানৰ দুই-চাৰিজনৰ সৈতে আমাৰ দলটোৰ চাৰিজন সদস্য এক মুকলি আলোচনাত মিলিত হ’বলগীয়া হৈছিল। ভিন ভিন লোকৰ ঘৰত থকা সময়ছোৱাত মই মাজতে থকা ভোলা বনিয়া নামৰ এজন খেতিয়কৰ ঘৰতেই আলফাৰ লগত আমাৰ সেই আলোচনা হৈছিল। এয়া আলোচনা বুলি কোনোপধ্যে ক’ব নোৱাৰি। তেওঁলোকে দেখাদেখিকৈ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিছিল। ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰশক্তিৰ বিৰুদ্ধে তথা মাজুলীৰ জনসাধাৰণৰ মূল চিন্তাৰ (যিহেতু ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ চৰিত্ৰ তেওঁলোকে উপলব্ধি কৰি তাৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰা

নাই) বিৰুদ্ধে তেওঁলোকে বিবেচনাগৰহে কৰিছিল। আমি আমাৰ কাম-কাজ কৰি যাব পাৰিম বুলি আমাক কোৱা হ'ল, কিন্তু আমাৰ ওপৰত নজৰ ৰখা হ'ব বুলিও ক'লে। আলফাৰ ঘাটি হ'ল বনগাঁৱত আৰু আমাৰ কাৰ্যালয়ো বনগাঁৱত পাতিব লাগে বুলি আমাক ক'লে। কিন্তু অতি বিনম্ৰভাৱে আমি তেওঁলোকৰ প্ৰস্তাৱ অগ্ৰাহ্য কৰিলোঁ। আমি বাছি লোৱা ঠাইডোখৰ (কমলাবাৰী) মূল ভূমিখণ্ডৰ লগত ভালদৰে সংলগ্ন আৰু যিকোনো আঁচনি কাৰ্যকৰী কৰি তুলিবৰ বাবে কমলাবাৰীতেই অধিক সা-সুবিধা পোৱা যায়।

আমাৰ কথা-বতৰাৰ আঁত ধৰিছিল ফটিক হাতীমতাই— বাবুলৰ এজন সম্বন্ধীয় ককাই-ভাই; কিন্তু এই ঘটনা বান অহাৰ আগৰ আৰু নলী-নাদ আঁচনিৰ কামত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ সৈতে যোগাযোগ কৰাৰ আগৰ ঘটনা।

এনে ধৰণৰ বাধা-বিঘিনি সত্ত্বেও (অথবা তেনে ধৰণৰ অভিজ্ঞতাৰ বাবেই) স্থানীয় মানুহবোৰৰ মন পাব পাৰিছিলোঁ আৰু তেওঁলোকৰ সৈতে একেলগে কাম কৰি কেবাখনো আঁচনি আগবঢ়াই নিব পাৰিছিলোঁ; সেইবিলাকৰ ভিতৰত গৰাখহনীয়া ৰোধ কৰিবলৈ সমগ্ৰ ৰাইজ মাৰ বান্ধি আগবাঢ়ি অহাটো আমাৰ বাবে সবাতোকৈ স্মৰণীয় ঘটনা। হিচাপ কৰিলে ত্ৰিশ হাজাৰৰো অধিক দিনৰ শ্ৰম দান (ঘাইকৈ মহিলাসকলে) আগবঢ়াইছিল আৰু পৰীক্ষামূলকভাৱে আমি হাতত লোৱা ১.৭ কিল'মিটাৰ দৈৰ্ঘ্যৰ এটি নদীপাৰ সুৰক্ষিত কৰা হৈছিল। প্ৰথমটো বানতেই এই অঞ্চল ৰক্ষা পৰিবনে নাই তাৰেই ভৰসা নাছিল। কিন্তু এই সাফল্যই জনসাধাৰণক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম নিজৰ হাতত ল'বলৈ কেনেকৈ একত্ৰিত কৰিব পৰা যায় তাৰেই এটি বিৰল নিদৰ্শন দাঙি ধৰিলে। ইয়াৰ যে অন্য পৰিণতিও হ'ব পাৰে সেই কথা আমি বুজিব পৰা নাছিলো। উদাহৰণ স্বৰূপে এই কাৰ্যই আমাক শক্তিশালী ঠিকাদাৰ চক্ৰটোৰপৰা এঘৰীয়া কৰি তুলিলে, যিসকলে সদায় চৰকাৰী পুঁজিৰ এক বুজন অংশ চানকাটি আহিছিল। আমাক তেওঁলোকে এক সাংঘাতিক ভয়ৰ কাৰণ বুলি ভাবিলে। সকলোবোৰ কাম এনে ধৰণেৰে সমাধা কৰিবলৈ গ'লে এই চক্ৰটোৰ ভাত মৰিব (সান্দহ খোৱা বালি) বুলিয়েই ধাৰণা কৰা হ'ল। প্ৰথমেই তেওঁলোকে নলীনাদবোৰ বহুৱাওঁতে মধ্যভোগীৰ মুনাফা হেৰুৱালে, কিয়নো কামবোৰ ৰাইজে নিজ হাতেৰে কৰিছিল। তাৰ পাছতে আছিল গৰা-খহনীয়া ৰোধ কৰা কাম। এনে ধৰণেৰে কাম হ'লে দেখোন কথা বিষমেই। এই ঘটনাই আমাক দ্বিতীয় যিটো গোটৰপৰা এঘৰীয়া কৰিলে সেয়া হ'ল আলফা; এওঁলোকে মাজুলীত এক বিকল্প জনাধাৰ স্থাপনৰ প্ৰচেষ্টাত আমাক এক ভাবুকি বুলি ধাৰণা কৰিলে। যোৱা পোন্ধৰ বছৰে এওঁলোকে বিশেষ একোৱেই কৰিব পৰা নাছিল, কিন্তু সদায় যুক্তি দি আহিছিল যে 'আমি গঢ়িব খোজা আমাৰ নিজৰ দেশখনত সকলোবোৰ বেছ ভালদৰে গঢ় দিম'। সমাজত চলি থকা সকলোবোৰ কথাতে তেওঁলোকে ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ বিস্তাৰিত প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পাইছিল আৰু সেইবোৰৰ লগত তেওঁলোকৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই বুলি ভাবিছিল, তেওঁলোকে মাত্ৰ ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰি পুঁজি সংগ্ৰহ কৰাৰ বাহিৰে আন একো কৰা নাছিল আৰু সেই

পুঁজিৰে বেংকক আৰু জেনেভাৰ বাহিৰত বিপ্লৱী সংগঠনৰ কাম-কাজ চলাইছিল।

যোৱা বছৰত মাজুলীত ভাৰতীয় সেনাৰ পদাৰ্পণ আৰু তেওঁলোকে লোৱা কঠোৰ নিৰাপত্তামূলক ব্যৱস্থা আন এটি উল্লেখযোগ্য ঘটনা। ছেপ্টেম্বৰ মাহত এদিন ৰাতি এক ব্যাপক তালাচী অভিযান চলাবলৈ তেওঁলোক আহিছিল আৰু তেতিয়াৰ পৰাই বিভিন্ন অজুহাতত বিভিন্ন ৰূপত তেওঁলোক তাতেই ৰৈ গৈছে। বৰ্তমান চি.আৰ.পি.এফ. (CRPF)এ ইয়াত এটা ঘাটি পাতিছে। এভাৰ্ডে (AVARD) কাম-কাজ কৰিবলৈ লওঁতেই মাজুলীত সেনা বাহিনীৰ আগমনে এভাৰ্ডৰ সেনা বাহিনীৰ লগত গোপন সম্পৰ্ক থকা বুলি মুখৰোচক কথা প্ৰচাৰ কৰাত সুবিধা ওলাল। সেনা বাহিনী অহাৰ তিনিমাহ মান পাছত দুজন মাতাল সেনাই চিতাদৰচুক গাঁৱৰ বাসিন্দাসকলক অতি নিষ্ঠুৰভাৱে মাৰপিট কৰা ঘটনাটো আমাৰ দলৰ দুগৰাকী মহিলা সদস্যই দেখা পালে। আকৌ কঠোৰ অত্যাচাৰ কৰাৰ ভয়ত কোনেও এই কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ সাহস নকৰাত জেনিফাৰে পুলিচ ষ্টেশ্যনলৈ গৈ এটা গোচৰ তৰিলে। এই ঘটনাৰ পৰাহে আমি ৰাইজৰফলীয়া বুলি সকলোৱে বুজিলে। কিন্তু পৰিস্থিতি আমাৰ প্ৰতিকূলে আছিল, কাৰণ আমি বাহিৰৰপৰা আহিছো, 'দিল্লী'ত আমাৰ অফিচ আছে আৰু আমি হিন্দীত সলসলিয়াকৈ কথা ক'ব পাৰো—এই সকলোবোৰ কথা একাকাৰ কৰি আমাৰ বিষয়ে এক বিৰূপ মনোভাৱৰ গঢ় দিয়াটো একো টান কথা নাছিল।

মাজুলীবাসীয়ে তেওঁলোকৰ বিভিন্ন অভাৱ-অভিযোগ আমাৰ আগত প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু সেই অভাৱসমূহৰ কিছু অংশ পূৰণৰ অৰ্থে আমি আমাৰ কাম-কাজৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰিছিলো। বাঁহেৰে তৈয়াৰী সা-সৰঞ্জামৰ নতুন আৰ্হি তৈয়াৰ আৰু উৎপাদন বৃদ্ধিৰ কাম আমি হাতত লৈছিলো, হস্ততাঁত শিল্পৰ সৰ্বাঙ্গীন উন্নতিৰ বাবে চেষ্টা চলাইছিলো; ষোল্লজন গাঁও স্বাস্থ্য কৰ্মীক প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিলো আৰু কুৰিখন গাঁৱত পুথিভঁৰাল স্থাপনৰ কাম হাতত লৈছিলো।

এতিয়া আগৰ কাহিনীটোলৈ ঘূৰি আহোঁ। প্ৰায় এবছৰৰ আগতে আমাক আলফাৰ (ULFA) লগত আলোচনা কৰিবলৈ, তেওঁলোকৰ হৈ আমাৰ লগত যোগাযোগ কৰা, ফটিকে ১২ এপ্ৰিলৰ দিনা ভাগিৰথক হত্যাৰ ভাবুকি দিলে। তেওঁক অতি শীঘ্ৰে এভাৰ্ডৰ কামৰপৰা ইস্তফা দিবলৈ ক'লে আৰু তেওঁ লগ পোৱা সকলোৰে মাজত প্ৰচাৰ কৰিলে যে এভাৰ্ডে (AVARD) সমাজ সেৱাৰ মুখা পিন্ধি 'ৰ'ৰ (RAW) কাম-কাজ চলোৱাতহে অৰিহণা যোগাইছে আৰু ভাগিৰথক এক মিছা অজুহাত দেখুৱাই ৰাখি থৈছে আৰু সকলোকে মাত্ৰ প্ৰৱঞ্চনা কৰিছে। আমাৰ লগত থকা-নথকাৰ বিষয়ে এটা সিদ্ধান্ত কৰাটো আমি ভাগিৰথৰ ওপৰত এৰি দিলো। তেওঁ আমাৰ লগতে থাকি যাবলৈ সিদ্ধান্ত ল'লে। আমি এক বিভ্ৰান্তিকৰ পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'লো।

আমি যদি বিৰোধিতা কৰি এক ৰাজহুৱা সভাৰ আহ্বান কৰো তেতিয়া আলফাৰ ভীতি প্ৰদৰ্শনৰ কৌশল আৰু মাৰণাস্ত্ৰৰ সন্মুখীন হোৱাৰেই সম্ভাৱনা বেছি আৰু সেই ক্ষেত্ৰত আমি তেওঁলোকৰ লগত ফেৰ মাৰিব নোৱাৰো। আনহাতে, একেবাৰে প্ৰতিবাদ

নকৰিলে তেওঁলোকৰ কথা বিনাধিধাই মানি লোৱাৰ দৰেই হ'ব আৰু সেয়াও সমানেই ক্ষতিকৰ। আমি আলফাৰ কেন্দ্ৰীয় সমিতিৰ লগত আলোচনা কৰাৰ কথাও ভাবিছিলো, কিন্তু সেইয়া আমাৰ শেষ অস্ত্ৰহে হ'ব বুলি ভাবি থমকি ৰ'লো। ধৰি লোৱা হ'ওক যে, কেন্দ্ৰীয় সমিতিয়ে স্থানীয় গোটৰ সিদ্ধান্তক সমৰ্থন কৰিব (সেয়া খুবেই সম্ভৱ) আৰু তেনে ক্ষেত্ৰত আমি পোনপটীয়া সংঘৰ্ষত অৱতীৰ্ণ হোৱাৰ বাহিৰে আমাৰ গতান্তৰ নাথাকিব। আমি তেনে পৰিস্থিতিৰপৰা আঁতৰি থাকিবলৈ বিচাৰিছিলো, অন্ততঃ কেইবছৰমানৰ বাবে।

অৱশেষত আমি তেওঁক মাজুলীৰপৰা আঁতৰাই পঠিয়াবলৈ স্থিৰ কৰিলো আৰু ৰাজস্থানলৈ পঠাই দিলো। ইতিমধ্যেই তেওঁ প্ৰশিক্ষণ ল'বলৈ গৈছে বুলি প্ৰচাৰ কৰা দেখা গ'ল।

মাজুলীত যিকোনো ঠাইতেই আমাৰ আলফাৰ সদস্যসকলৰ লগত সঘনে ভেটাভেটি হৈছিল, কিয়নো আমি দুয়োপক্ষই ভৌগোলিক দিশৰপৰা নিৰ্ধাৰিত কৰি লোৱা কৰ্মক্ষেত্ৰ হ'ল একেখনেই, যদিও দুয়োপক্ষৰ উদ্দেশ্য আছিল একেবাৰে বেলেগ বেলেগ। আমি মাজুলীৰ অতি পিচপৰা ভিতৰুৱা গাঁওবোৰলৈ গৈছিলো যাতে সেই অঞ্চলসমূহত নিয়মীয়া বিতৰণ ব্যৱস্থা এটা গঢ়ি তুলিবপৰা যায় আৰু আলফাই সেই অঞ্চলসমূহেই তেওঁলোকৰ আত্মগোপন স্থলী হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এবাৰ তেওঁলোকে মাইলিকা আৰু যামিনী নামৰ দুগৰাকী মিচিং জনজাতীয় গাভৰুক ধৰি নি প্ৰায় তিনি ঘণ্টাৰো অধিক সময় জেৰা কৰিছিল। এজনৰ বাহিৰে আমাৰ সকলো স্বেচ্ছাসেৱীয়েই আছিল মিচিং আৰু অনুসূচীত জনজাতীয় গোষ্ঠীৰ লোক আৰু এই দুয়োটা গোষ্ঠীতে পূৰ্বৰে পৰাই আলফাৰ সদস্য সংখ্যা অতি তাকৰীয়া আছিল। অৱশেষত তেওঁলোকে কেৱল এইবুলিহে ক'ব পৰা হৈছিল যে তোমালোকক খেলৰ পুতলাৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে, এভাৰ্ডৰ (AVARD) প্ৰকৃত পৰিকল্পনাৰ বিষয়ে তোমালোকে একো গমেই পোৱা নাই। আনকি সেনা বাহিনী মকৰল কৰাৰ পাছতো মাজুলীত সেনা বাহিনীৰ চোৰাংচোৱা ব্যৱস্থা ইমান নিশকতীয়া আছিল যে তেওঁলোকে বেছিভাগ সময়তেই নিৰ্দোষী লোকসকলকহে হাৰাশাস্তি কৰা দেখা গৈছিল আৰু আনপিনে আলফাৰ সদস্যসকল ভিতৰুৱা গাঁওবোৰত নিৰাপদে আছিল।

ভাগিৰথক ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰাৰ পাছতেই পুলিচে আলফাৰ মাজুলী অঞ্চলৰ জিলা কামাণ্ডাৰ মহেন্দ্ৰ খাউণ্ডক আটক কৰিবলৈ সমৰ্থ হয় আৰু ঘটনাটো জ্বলা জুইত ঘিউ ঢলাৰ দৰে হ'ল। মহেন্দ্ৰ খাউণ্ড আলফাৰ বিত্তীয় সচিবো আছিল।

মে' মাহৰ আৰম্ভণীতে আমাক দোষাৰোপ কৰি লিখা অসংখ্য পোষ্টাৰেৰে মাজুলীৰ চুক-কোণ ভৰি পৰিল; পৰমুখাপেক্ষী নীতিৰ সমৰ্থক, প্ৰতাৰক আৰু অসমৰ থলুৱা সংস্কৃতিক ধ্বংসৰ পিনে ঠেলি দিয়া এটি দল বুলি আমাক দোষাৰোপ কৰা হ'ল। এই পোষ্টাৰবিলাকত কিন্তু প্ৰচাৰ কৰোতাৰ নাম নাছিল। আমি আকৌ বিমোৰত পৰিলোঁ। এনে ধৰণেৰে ৰাতিটোৰ ভিতৰতে একেলগে পাঁচ ঠাইত পোষ্টাৰেৰে ভৰাই

পেলোৱা ধৰণৰ ঘটনা যে আলফাৰদ্বাৰাহে সম্ভৱ আমি বুজিব পাৰিছিলো। (মাজুলীত কেৱল আলফা আৰু আছু (AASU)—এই দুটা অনুষ্ঠানৰহে এনে ধৰণেৰে কাম কৰাৰ ক্ষমতা আছে); তথাপিও, পোষ্টাৰবোৰ কোনে উলিয়াইছে তাৰ উল্লেখ নথকাত কিছু সন্দেহৰ অৱকাশ ৰৈ গ'ল।

এই ঘটনাৰ এসপ্তাহ মানৰ পাছত তেওঁলোকে আমাৰ লগত ঘনিষ্ঠভাৱে জড়িত হৈ থকা লোকসকলক পৰিকল্পিতভাৱে জেৰা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল আৰু আমাৰ লগত সম্পৰ্ক ছেদ কৰি আঁতৰি থাকিবলৈ সতৰ্ক কৰি দিছিল। তেওঁলোকৰ কামৰ ৰীতি একেধৰণৰ— মানুহবোৰক এজন এজনকৈ বা একো একোটা দল হিচাপে এক 'নিৰাপদ স্থান'লৈ মাতি নিয়া হয় আৰু তেওঁলোকৰ ওপৰত প্ৰচণ্ড হেঁচা প্ৰয়োগ কৰা হয়। তেওঁলোকে দেখুওৱা যুক্তিবিলাক বেছ স্পষ্ট আৰু পোনপটীয়াভাৱে এনেধৰণৰ : এভাৰ্ডে (AVARD) মানুহবোৰক শ্ৰমদানৰ নামত কামত খটুৱায় আৰু পাছত DRDA অৰ্থাৎ জিলা গ্ৰামীণ বিকাশ অভিযোজনাৰপৰা তেওঁলোকে সেই কামৰ বাবে পইচা আদায় কৰি আত্মসাৎ কৰে; আমাৰ মহিলা সহকৰ্মীসকলে পিন্ধা চালোৱাৰ কামিজৰ দৰে পোচাকবোৰ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিৰোধী; আৰু আমি বোঁৱা-কটা কামত লগোৱা সূতাৰোৰ অসমৰ বাহিৰৰপৰা অনা আৰু আমি তৈয়াৰ কৰা সামগ্ৰীবোৰ স্থানীয় সামগ্ৰীৰ লগত খাপ নোখোৱা ধৰণৰ। 'মহিলাসকলে মেখেলা চাদৰ ব'বলৈ আৰু পিন্ধিবলৈ পাহৰি যাব।' আমি ভাৰত চৰকাৰৰ হৈ RAWৰ লগত সম্পৰ্ক ৰাখি চোৰাংচোৱাগিৰি কৰিবলৈ অহা বুলি প্ৰচাৰ কৰা অভিযোগটোৱেই অৱশ্যে আমাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰধান অভিযোগ আছিল।

অৰ্দ্ধশিক্ষিত, বন্দুক চলাই আনন্দ পোৱা চেঙেলীয়া ল'ৰাবোৰে এনেধৰণৰ আক্ৰমণাত্মক প্ৰচাৰ অভিযান চলাই স্বাভাৱিকতেই জনসাধাৰণৰ মনত সন্দ্ৰাসৰ বীজ সিঁচিব পাৰিছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে, স্থানীয় মহিলা সমিতিৰ সভানেত্ৰীৰ ঘটনাটোলৈ আঙুলিয়াব পাৰি : তেওঁলোকে সভানেত্ৰী গৰাকীক আমাৰ লগত অসহযোগ কৰিবলৈ ক'লে আৰু এভাৰ্ডৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ ক'লে আৰু তাকে নকৰিলে তেওঁৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ নিৰাপত্তাহীনতাৰ বাবে আলফা দায়ী নহ'ব বুলি জনাই দিলে। জনসাধাৰণ ইমানেই সন্দ্ৰাসগ্ৰস্ত হ'ল যে তেওঁলোকে সামান্য শব্দ এটাও মুখ ফুটাই ক'বলৈ ভয় কৰা হ'ল।

আমি এখন ৰাজহুৱা সভা আহ্বান কৰি ৰাইজৰ আগত সমস্যাটো উত্থাপন কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰিলো।

যিসকল লোকক তেওঁলোকে মাতি নি ভয় দেখুৱাইছিল, সেই সকলোৱেই আছিল স্থানীয় লোক আৰু 'দ্বীপ-আলোক'ৰ সম্পাদনা সমিতিৰ লগত জড়িত ব্যক্তি। সেয়ে আমি এখন জৰুৰী সভা আহ্বান কৰি জনাব খুজিলো যে তেখেতসকলে নিৰাপদ নহয় বুলি ভাবিছে যদি তেতিয়াই সসন্মানে আঁতৰি যাব পাৰে। তেখেতসকলে আমাক পৰামৰ্শ দিলে যে এই কথাটোও ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰা উচিত আৰু ৰাইজে যদি

সম্পাদনা সমিতিৰ লগত তেখেতসকলৰ সম্পৰ্ক থকাটো বিচাৰে তেখেত তেখেতসকলে পুনৰ কাম কৰি যাব। অৱশ্যে তেখেতসকলে সভাত একো নকয় বুলি জনালে। কমলাবাৰীৰপৰা চলিছ কিল'মিটাৰ মান আঁতৰৰ নতুন বজাৰ অঞ্চলৰ কলেজ এখনৰ অধ্যাপক দিলীপ ফুকনৰ বাহিৰে কোনোও মাত মতা নাছিল। তেওঁ ক'লে, 'মই ইয়াৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিয়েই যে ক্ষান্ত থাকিম তেনে নহয়, যদি সেইদিনা তেওঁলোকে বন্ধও ঘোষণা কৰে, আহিবলগীয়া হ'লে মই চাইকেলেৰে আহি এইখিনি পামহি। মই আহিমই।' তেখেতে আমাক এই সম্পৰ্কত আলফা সম্বন্ধে প্ৰশ্ন তুলি এটা চুটি প্ৰবন্ধ দিলে। তেখেতে ক'ব খোজা মূল কথাটো হ'ল : প্ৰতি বছৰে মাজুলীত টকা-পইচা লেনদেনত প্ৰচুৰ বেমেজালি চলি থাকোতে তোমালোক ক'ত আছিল? যোৱা পোন্ধৰ বছৰে মাজুলীৰ ৰাইজৰ বাবে তোমালোকে কি কৰিলে? আমি প্ৰবন্ধটো যোৰহাটৰপৰা প্ৰকাশিত স্থানীয় বাতৰিকাকত 'জনমভূমি'লৈ পঠিয়াই দিলো। (জনমভূমি অসমত সৰ্বাধিক প্ৰচাৰিত অসমীয়া দৈনিক বাতৰিকাকত)। প্ৰবন্ধটো প্ৰকাশ হ'ল, লগতে প্ৰথম পৃষ্ঠাত তেওঁলোকৰ সংবাদদাতাৰদ্বাৰা এটি বিশ্লেষণাত্মক আলোচনাও প্ৰকাশ কৰিলে, সেই আলোচনাৰ শিৰোনামাটো আছিল এনেকুৱা : 'মাজুলীৰ জনসাধাৰণে এই সুযোগটোও হেৰুৱাব নেকি?' এই প্ৰবন্ধ দুটাই ঘটনাৰ সোঁত সলনি কৰি দিলে। সম্পাদকলৈ চিঠিৰ শিতানত অজস্ৰ চিঠি-পত্ৰ প্ৰকাশ হ'বলৈ ধৰিলে। সবাতোকৈ উল্লেখযোগ্য কথাটো হ'ল যে মাজুলীৰ জনসাধাৰণে তেওঁলোকৰ মনৰ কথা খুলি ক'ব পৰা অধিকাৰ আছে বুলি অনুভৱ কৰিব পাৰিলে।

অসম ৰাজ্যিক মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ চেয়াৰমেনৰ মাজুলী ভ্ৰমণৰ পিছদিনা অৰ্থাৎ এক জুন তাৰিখে আমি ৰাজহুৱা সভাখন আহ্বানৰ সিদ্ধান্ত ল'লো। মাজুলী অঞ্চলৰ অতি সন্মানিত আৰু সুপৰিচিত ব্যক্তি চন্দ্ৰ বৰুৱাক সভাত সভাপতিত্ব কৰিবলৈ সন্মত কৰিলো আৰু সকলোকে কথা ক'বলৈ সুযোগ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিলো। আমাৰ বহুকেইজন সমৰ্থকে গোপনে আমাক জনালেহি যে তেওঁলোকক আমি আহ্বান কৰা ৰাজহুৱা সভাত ভাগ নল'বলৈ সাৱধান কৰি দিয়া হৈছে; কিন্তু তেওঁলোকে এইটোও ক'লে যে তেওঁলোক আহিব কিন্তু সভাত একো বক্তব্য দাঙি নধৰে।

৩১ মে' তাৰিখে ন্যায়াধীশ ভাৰ্গৱ মাজুলীলৈ আহিল। গড়মূৰৰ আৱৰ্ত ভৱনত তেখেতে দুপৰীয়াৰ আহাৰ গ্ৰহণ কৰি থকা সময়ত সাতখন ট্ৰাক আৰু তিনিখন বাছেৰে মহিলা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ দল এটা এভাৰ্ডৰ (AVARD) বিৰুদ্ধে 'এভাৰ্ড উভতি যোৱা' আদি শ্লোগান দি ন্যায়াধীশ ভাৰ্গৱৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লহি। দলটোত প্ৰায় তিনিশমান মানুহ হ'ব আৰু বেছি ভাগেই ঘাইকৈ ইটোৰ লগত সিটোৰ একো মিল নথকা হাফপেণ্ট পিন্ধা স্কুলীয়া ছাত্ৰ। দিনটোৰ বাবে তেনেকৈ ফুৰিবলৈ ওলাই আহি তেওঁলোকে বেছ আনন্দ পোৱা যেন দেখা গৈছিল। মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ ভ্ৰমণৰ বাতৰি যুগুতাবলৈ সেইখিনিত কেবাজনো সাংবাদিক উপস্থিত আছিল। সাংবাদিক কেইজনে সেই দলটোৰ আগমনৰ কাৰণ জানিব বিচাৰি কেইজনমান ল'ৰাৰ লগত কথা

পাতি অতি আচৰিত হ'ল যে ল'ৰাকেইজনে তেওঁলোকনো তালৈ কিয় আহিছে তাৰ একো ভুৱেই নাপায়। তিনিগৰাকী মহিলা আৰু দুজন পুৰুষৰ পাঁচজনীয়া দল এটাই মহকুমাধিপতিৰ হাতত এখন স্মাৰক-পত্ৰ দিবলৈ আগবাঢ়ি আহিল। তেওঁলোকে মাজুলীত ইমান বছৰে একো কাম হোৱা নাই বুলি অভিযোগ কৰিলে আৰু তাৰ পাছত তেওঁলোকৰ বক্তব্য এভাৰ্ডৰ পিনে টানি লৈ গ'ল।

তেওঁলোকৰ আপত্তিবোৰ অতি আমোদজনক। প্ৰথম আপত্তি হ'ল যে এভাৰ্ডক টাটাই পা-পইচা দি পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছে যেতিয়া এভাৰ্ড নিশ্চয় এটি বহুৰাষ্ট্ৰীয় ব্যৱসায়িক প্রতিষ্ঠান; আৰু তেওঁলোক ইয়ালৈ অহাৰ প্ৰকৃত উদ্দেশ্য মাজুলীৰ সম্পদ আৰু জনসাধাৰণক শোষণ কৰাৰ বাহিৰে আন একো নহয়। টাটাই কেবাদশকো ধৰি অসমৰ চাহ বাগিচাসমূহত যথেষ্ট ধন বিনিয়োগ কৰি আহিছে, কিন্তু ইমান বছৰে তেওঁলোক মাজুলীলৈ অহাৰ কথা ভবা নাছিল! দ্বিতীয় আপত্তি হ'ল, আগতে কোৱাৰ দৰে এভাৰ্ডৰ লগত জড়িত মহিলাসকলৰ পোছাক-পাতি থলুৱা সংস্কৃতিৰ লগত অমিল। তৃতীয়তে, তেওঁলোকে উল্লেখ কৰিলে যে উন্নয়নমূলক কাম-কাজ কৰিবলৈ ৰাজ্য চৰকাৰ আছেই যেতিয়া স্বতন্ত্ৰ স্বচ্ছাসেৱী সংগঠন এটা উন্নয়নমূলক কাম-কাজ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহাৰ কি প্ৰয়োজন? আৰু দেশত ইমানবোৰ দীনতাৰে ভৰা অন্যান্য অঞ্চল থাকোতে তেওঁলোক মাজুলীলৈ কিয় আহিছে?

মই তেতিয়া তাতেই আছিলো যদিও মই উত্তৰ দিব খোজোতে মোৰ কথা শুনিবলৈ তেওঁলোক অমান্তি হ'ল আৰু ক'লে যে তেওঁলোকে আমাৰ বিৰুদ্ধে এখন স্মাৰক-পত্ৰ প্ৰশাসনক দিবলৈ আহিছে। ন্যায়াধীশ ভাৰ্গৱে তেওঁলোকক পিছদিনাৰ ৰাজহুৱা সভালৈ আহি তেওঁলোকৰ আপত্তিবোৰৰ সমাধান উলিয়াবলৈ কোৱাত তেওঁলোকে থেৰো-গেৰো কৰি পিছ হুঁকিবলৈ ধৰিলে আৰু অৱশেষত কৈ গ'ল যে তেওঁলোকে পিছদিনাৰ সভালৈ প্ৰতিনিধি পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব। তেওঁলোক যোৱাৰ পাছত মই তেওঁলোকৰ মাজৰে এজনক লগ পালো। তেওঁ এজন আছৰ প্ৰাক্তন সাংস্কৃতিক সম্পাদক বুলি জনালে আৰু প্ৰায় ক্ষমা খোজাৰ ধৰণেৰেই ক'লে, 'মই গুৱাহাটীত থাকো; মই এক ব্যক্তিগত কামত গাঁওখনলৈ আহিছিলো আৰু যোৱা ৰাতি মোক এই দলটোৰ লগত আহি এই স্মাৰক-পত্ৰখন দিবলৈ কোৱা হৈছিল।' এভাৰ্ডৰ বিৰুদ্ধে আপত্তি জনাই কথা কোৱা গাভৰুগৰাকী পাৰুল বৰাৰ ছোৱালী বুলি গম পালো। তেওঁ আগেয়ে আলফাৰে সদস্যা আছিল। সেই ট্ৰাক আৰু বাছ কেইখন আলফাই ধৰি আনিছিল আৰু মানুহবোৰক বন্দুক টোৱাই গাড়ীত উঠিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। এভাৰ্ডক থাকিবলৈ সুবিধা দিয়া বহু পৰিয়ালৰ এজন ৰঞ্জিত বনিয়াও সেই প্ৰতিবাদকাৰী দলটিত আছিল আৰু তেওঁক জোৰ জবৰদস্তি কৰি তালৈ অনা হৈছে বুলি তেওঁ জানিবলৈ দিছিল।

ৰঞ্জিত বনিয়াৰ ঘৰত মানুহবোৰে পুৱা চাৰি বজাৰপৰা বাহৰ পাতিছিল আৰু তেওঁ যোগদানৰ সন্মতি নজনোৱালৈকে তাৰপৰা ওচি আহিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিছিল।

লগতে তেওঁ অমাপ্তি হ'লে ভূগিবলগীয়া পৰিণামৰ কথা কৈয়ো তেওঁক সাৱধান কৰি দিয়া হৈছিল। গোটেই ঘটনাটোৱেই আছিল অতি নিম্নৰূচিৰ পৰিচায়ক। সেনা বাহিনীৰ আতিশয্যৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ মহিলা আৰু ল'ৰা-ছোৱালী ওলাই অহাৰ ৰোমাঞ্চকৰ পৰিকল্পনাৰ কথা তল পৰিল।

ট্ৰাক আৰু বাছবোৰ আলফাই ধৰি আনিছিল; মালিকসকলক গাড়ীবোৰ হাজিৰ কৰিবলৈ কোৱা হৈছিল আৰু মালিকসকলে প্ৰতিবাদৰ পৰিণাম কি হ'ব পাৰে ভালদৰেই জানিছিল। পূব মাজুলীত সেইদিনা সচৰাচৰ বাছ চলাচল কৰাৰ পথত কোনো বাছ নাছিল। যাতায়াতৰ বুনিয়াদী সা-সুবিধাবোৰ য'ত অতি সামান্য তেনে ঠাইত এনে প্ৰাথমিক সা-সুবিধাৰ অভাৱ মানেই সাধাৰণ ৰাইজৰ বিলাই-বিপত্তিৰ সীমা নোহোৱা হোৱা। কিন্তু তেওঁলোকৰ বিচাৰ-বিবেচনাত এইবোৰ মানুহে স্থান পোৱা যেন নালাগে।

এক জুনৰ পুৱা মাজুলীৰ বতৰ আছিল ডাৱৰীয়া আৰু বাৰিষাৰ প্ৰথমজাক ধাৰাসাৰ বৰষুণে সেইদিনা মাজুলীলৈ ঢল নমাই আনিছিল। আহু ধানবোৰ ভালদৰে পকিছিল আৰু ধান চপাবলৈ বেছি সময় নাছিলেই। চপোৱা এদিন দেৰী হোৱা মানেই বহু ধান বানত উটি যোৱাৰ আশঙ্কা। এনে পৰিস্থিতিতো সভাত বহুলোকৰ সমাগম হৈছিল। প্ৰায় তিনিশমান মানুহ মাজুলীৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰপৰা আহি সভাত যোগ দিছিলহি। আমি কাকো যান-বাহনৰ যোগান ধৰা নাছিলো, চাহ-তাহ খুওৱাৰ ব্যৱস্থাও নাছিল, প্ৰতিজন লোককে সভাকক্ষত সোমোৱাৰ লগে লগেই তেওঁলোকৰ হাতত এভাৰ্ডৰ যোৱা এবছৰৰ কাৰ্যাৱলীৰ এটি খতিয়ান, জমা-খৰছৰ হিচাপ, এভাৰ্ডৰ জন্ম বৃত্তান্ত আৰু উদ্দেশ্যৰ ওপৰত অসমীয়াতে প্ৰকাশিত এক পুস্তিকা তুলি দিয়া হৈছিল। এভাৰ্ডৰ বিভিন্ন কাৰ্যাৱলীৰ তালিকা, পোষ্টাৰ আদি প্ৰদৰ্শন কৰাও হৈছিল, লগতে জিলা গ্ৰামীণ বিকাশ অভিযন্তা আৰু জনস্বাস্থ্য কাৰিকৰী বিভাগৰপৰা এভাৰ্ডক কোনো পইচা দিয়া হোৱা নাই বুলি প্ৰতিপন্ন কৰি দিয়া প্ৰমাণ-পত্ৰও প্ৰদৰ্শন কৰা হৈছিল।

গোটেই প্ৰতিবেদনখন ৰাইজে ভালদৰে বুজিবৰ বাবে পঢ়ি দিয়া হৈছিল। প্ৰথমবাৰৰ বাবে ৰাইজে দেখিলে যে এটা সামাজিক অনুষ্ঠানে ৰাইজৰ বিচাৰৰ বাবে নিজেই আহি ৰাইজৰ আগত থিয় দিছেহি আৰু অনুষ্ঠানটোৰ কাম-কাজ সম্পৰ্কে ৰাইজৰ মতামত আহ্বান কৰিছে।

ইজনৰ পাছত সিজনকৈ অনেক বক্তাই এভাৰ্ড এন-ইৰ (AVARD N-E) কাৰ্যকলাপৰ ভূয়সী প্ৰশংসা কৰিলে। শ্ৰীচৌধুৰীদেৱে ক'লে : 'তেওঁলোক আমাৰ বাবে, আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে এটি আদৰ্শ স্বৰূপ।' 'পৰমুখাপেক্ষী সংস্কৃতিৰ বিপৰীতে তেওঁলোকে আমাক আত্মনিৰ্ভৰশীলতাৰ পথ দেখুৱাইছে' বুলিও তেখেতে উল্লেখ কৰিলে। সেনা বাহিনীৰ লোকে চিতাদৰচুকত কেইগৰাকীমান মহিলাক অপদস্থ কৰা আৰু অশালীন ব্যৱহাৰ কৰা ঘটনাৰ প্ৰতিবাদ কৰি তেওঁলোকৰ সভ্যসকলেই পুলিচত এজাহাৰ দিছিলগৈ। কালিৰ প্ৰতিবাদৰ আয়োজন কৰা আমাৰ শাখা সমিতিত মই এই কথা উত্থাপন কৰিমগৈ' বুলি অতি স্পষ্ট ভাষাৰে সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ মাজুলী শাখাৰ

সম্পাদক দিগন্ত বৰাই ক'লে। অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদৰ মাজুলী জিলা শাখাৰ সম্পাদক ভৱেন কাকতি আৰু TMPKৰ (মিছিং ছাত্ৰ সন্থা) সভাপতি হৰেন নৰোৱেও এভাৰ্ড এন-ইয়ে মাজুলীৰ উন্নয়নৰ হকে কৰা উল্লেখযোগ্য কাৰ্যাৱলীৰ প্ৰশংসা কৰিলে আৰু সমাজৰ পিছপৰা সম্প্ৰদায়সমূহৰ সমস্যাৱলী অনুধাৱন কৰাৰ প্ৰচেষ্টাৰ কথা বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিলে।

সাহস আৰু স্পষ্টবাদিতাৰ পৰিচয় দি ইজনৰ পাছত সিজনকৈ কেবাজনো বক্তাই এভাৰ্ড এন-ইৰ কাৰ্য-কলাপৰ বিৰোধিতা কৰাসকলক এভাৰ্ড এন-ইৰ কামৰ ভুল-ভ্ৰুটি আছে যদি প্ৰমাণ হিচাপে আঙুলিয়াই দেখুৱাবলৈ প্ৰত্যাহান জনালে আৰু প্ৰকৃত সত্যক ঢাকি ৰখাৰ বাবে এভাৰ্ডক দোষাৰোপ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা লোকসকলৰ হৈ মাত নামাতিবলৈ তেওঁলোকক সতৰ্ক কৰি দিলে। 'মহিলাৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাওঁতে সেইসকল লোক ক'ত আছিল? মাজুলীৰ সমূহ মহিলা আৰু আমি প্ৰতিনিধিত্ব কৰা ১১৭ খন মহিলা সমিতিৰ তৰফৰপৰা মই কওঁ যে আমি এভাৰ্ডক দ্ব্যৰ্থহীনভাৱে পোনপটীয়াকৈ সমৰ্থন জনাইছোঁ। এই অনুষ্ঠানৰ কাৰ্য-কলাপৰ প্ৰতি আমাৰ পূৰ্ণ সমৰ্থন আগবঢ়াইছোঁ।' এইবুলি ব্যক্ত কৰিলে জিলা মহিলা সমিতিৰ সম্পাদিকা অঞ্জলি ঠাকুৰে।

সকলো বক্তাৰে ভাব-ভাষা আছিল অতি স্পষ্টভাৱে নিৰ্ভীক। 'বন্দুকৰ নলীৰ সন্মুখত গঢ় লোৱা জনমত কেতিয়াও প্ৰকৃত জনমত হ'ব নোৱাৰে'— কিশোৰ মোহন পাল নামৰ এজন বিক্ষুব্ধ শিক্ষক-সাংবাদিকে অতি উত্তেজিতভাৱে কৈ উঠিল। 'এইটো অতি পৰিতাপৰ বিষয় যে মোৰ এই বৃদ্ধ অৱস্থাতো সন্ত্ৰাসেৰে ভৰা এই পৰিৱেশত মই প্ৰকৃত সত্য কথাটো প্ৰকাশ কৰিবলৈ ইতস্ততঃ কৰিব লগা হৈছে। তথাপিও মই কওঁ যে ইমান কম সময়ৰ ভিতৰত ইমানখিনি ভাল কাম আন কোনো অনুষ্ঠানে মাজুলীৰ বাবে কৰা নাই'— অন্য এজন বক্তাই কৈ উঠিল। জেংৰাইমুখ কলেজৰ অধ্যাপক পদ্ম পেগুৱে বেনামীভাৱে কুৎসা ৰতনা কৰাসকলক গৰিহণা দিলে। 'তেওঁলোক সঁচাই যদি বিপ্লৱী হয় পোষ্টাৰত তেওঁলোকৰ নাম উল্লেখ কৰি পৰিচয় দাঙি ধৰিবলৈ কুষ্ঠাবোধ কৰিব নালাগিছিল, তেওঁলোক নিশ্চয় ভুৱা বিপ্লৱী।'।

এজন ডেকা ল'ৰাই অসমীয়া সংস্কৃতিক ধ্বংসমুখী কৰা কথাষাৰত জোৰ দি কয় যে এভাৰ্ড এন-ইৰ মহিলা সভ্যসকলে মেখেলা-চাদৰ পিন্ধিবলৈ আৰম্ভ কৰা উচিত। বাকী উপস্থিত লোকসকলে তপৰাই উত্তৰ দিলে যে সংস্কৃতিৰ অৰ্থ অতি ব্যাপক, ই পিন্ধন-উৰণতে সীমাবদ্ধ নহয়। এইষাৰ কথাৰ বাহিৰে কোনেও অনুষ্ঠানটোৰ বিৰুদ্ধে এষাৰ কথাও কোৱা নাছিল। পোষ্টাৰ যোগে আমাৰ বিৰোধিতা কৰাসকলৰ ফালৰপৰা আৰু এভাৰ্ডক মাজুলীৰপৰা বহিস্কাৰ কৰিবলৈ স্মাৰক-পত্ৰ প্ৰদান কৰাসকলৰ তৰফৰপৰা কোনো এজনো সভাখনলৈ অহা নাছিল।

পাঁচ ঘণ্টা জোৰা মুকলি সভাত সৰ্বসন্মতিক্ৰমে এভাৰ্ডৰ কাম-কাজক সমৰ্থন কৰি এটি প্ৰস্তাৱ লোৱা হ'ল আৰু সেই প্ৰস্তাৱ অনুসৰি মাজুলী দ্বীপৰ কোনো এটি অঞ্চলৰ কিছুলোকে বাধা প্ৰদান কৰা কাৰ্যক দ্বিধাহীনভাৱে নেওচা দি মাজুলীৰ উন্নতিৰ হকে কাম-কাজ চলাই যাবলৈ অনুষ্ঠানটিক অনুৰোধ জনোৱা হ'ল।

ইমানতেই কাহিনীৰ অন্ত পৰিল নেকি বাক? দুৰ্ভাগ্যবশতঃ নাই পৰা। আনকি আজিও, মই লিখি থকা অৱস্থাতো, বিভিন্ন মানুহক ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰি সতৰ্ক কৰি দিয়া হৈছে; আৰু তেনেকুৱা উত্তেজনা আৰু ত্ৰাসেৰে ভৰা পৰিৱেশত আমাৰ বাবে কাম কৰা অতি কষ্টকৰ হৈ পৰিছে। আমি য'লৈকে যাওঁ ত'তেই আগৰ দৰেই আদৰ আশ্বাস পাওঁ ঠিকেই, কিন্তু সামান্য হ'লেও যেন ব্যৱধান আহি পৰিল। সকলোৱেই উন্নয়ন আৰু পৰিৱৰ্তন বিচাৰে, কিন্তু তেওঁলোক আতঙ্কিত। তিনিজন স্বাস্থ্যকৰ্মীয়ে অসুস্থতাৰ অজুহাত দেখুৱাই প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচীত যোগদান নকৰিলে। আমাৰ ঘৰৰ মালিকে ঘৰ এৰিবলৈ জাননী দিলে (অৱশ্যে 'ব্যক্তিগত' কাৰণতহে); 'দ্বীপ-আলোক'ৰ এজন সম্পাদকে ইস্তফা দিলে, এৱেঁ সেই 'ব্যক্তিগত' কাৰণতেই। হৈ যোৱা ঘটনা প্ৰবাহৰ পটভূমিত এয়া যেন ৰহস্যজনক কাকতালীয়া সংযোগহে আছিল।

ঠিকাদাৰসকলে নিজৰ সংকীৰ্ণ স্বার্থ পূৰণৰ বাবে আলফাক ব্যৱহাৰ কৰাত বেছ কৃতকাৰ্য হ'ল আৰু এইদৰে আলফায়ো নিজকে বিপথে পৰিচালিত কৰাৰ সুবিধা দিলে; আৰু 'বিপ্লৱী' সংগঠনটোৰো প্ৰকৃত সম্পৰ্ক সদৰি হৈ পৰিল। গাঁও অঞ্চলত কোনেও তেওঁলোকক সমৰ্থন নকৰে, মাত্ৰ ভবৰদস্তি আৰু ভীতি প্ৰদৰ্শনেৰে গাঁওবাসীৰ মুখ বন্ধ কৰি ৰখা হৈছে। টকা-পইচা আদায় কৰিবৰ বাবেই তেওঁলোকে ঠিকাদাৰ আৰু দুৰ্নীতিপৰায়ণ চৰকাৰী আমোলাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। দুৰ্ভাগ্যৰ কথা এয়ে যে তেওঁলোকৰ প্ৰতি এচাম মুষ্টিমেয় লোকৰ যে সামান্য সমৰ্থন, সেয়া নিৰ্ভৰ কৰে অসমৰ জনসাধাৰণক 'দিল্লী'য়ে শোষণ কৰি আহিছে বুলি তেওঁলোকে এটা ধাৰণা দিব পৰাৰ ওপৰত; আৰু দিল্লী আৰু গুৱাহাটীৰ মাজত থকা ৰাজনৈতিক নেতা, সমাজৰ মুখ্যফুটা শ্ৰেণীৰ লোকসকলৰ মাজত থকা গোপন সম্পৰ্কক আওকাণ কৰি অসমত একো বিশেষ উন্নতি নোহোৱাৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰেই জগৰীয়া বুলি এক ধাৰণা সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মনত সুমুৱাই দিবপৰা তেওঁলোকৰ ক্ষমতাৰ বাবেই।

ইতিমধ্যেই সমগ্ৰ ৰাজ্যতেই এক অৰাজকতা বিৰাজ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে এই পৰিস্থিতিত এক 'নীৰৱ দৰ্শক'ৰ ভূমিকা লোৱা দেখা গ'ল। দিন দুপৰতে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে সজ্জিত সন্ত্ৰাসবাদী ঘূৰি-ফুৰা দেখা গ'ল, কিন্তু কোনেও একো বাধা দিয়া দেখা নগ'ল।

সমগ্ৰ পৰিবহন ব্যৱস্থা অচল হৈ পৰিল, কিন্তু কোনেও যেন কাকো এই বিষয়ে একো কৈফিয়ৎ দিবলগীয়া নাই। সন্ত্ৰাসবাদীসকল ক'ত থাকে বা তেওঁলোকে নো ক'ত আত্মগোপন কৰি থাকে আৰু প্ৰকৃত সন্ত্ৰাসবাদীনো কোন কোন— এই কথা সেই অঞ্চলৰ নিম্নবৰ্গৰ প্ৰতিজন পুলিচ কৰ্মচাৰীয়েই জানে। কিন্তু চোৰাংচোৱা বিভাগ আশ্চৰ্যজনকভাৱে এই বিষয়ত অজ্ঞ। প্ৰতিশোধমূলক আক্ৰমণৰ সন্মুখীন হোৱাৰ আশঙ্কাতেই বোধহয় এনে উদাসীনতা; ইয়াৰ অন্য এক সম্ভাৱ্য কাৰণ হয়তো নিম্নবৰ্গৰ পুলিচ-কৰ্মচাৰীসকলৰ মাজতেই এওঁলোকে সফলতাৰে অনুপ্ৰৱেশ কৰিব পাৰিছে।

মিছিং জনজাতি আৰু অনুসূচীত জনজাতিৰ লোকসকলৰ মাজত আলফাৰ বিশেষ একো প্ৰভাৱ নাছিল, এই দুয়োটা জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে আলফাক কিছু সন্দেহ আৰু স্ফোভৰ চকুৰে চাইছিল আৰু তেওঁলোকৰ দৃষ্টিত বোধহয় আলফা হ'ল উচ্চ বৰ্ণৰ

আৰু শ্ৰেণীৰ এক কৰ্তৃত্ব আৰু দমনৰ প্ৰতীক স্বৰূপ। বিপ্লৱ আৰু সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় আলফাৰ নিজা নীতি হ'ল অতি সংকীৰ্ণ আৰু ছায়াচ্ছন্ন; আৰু তেওঁলোকে সততে উদ্ধৃতি দিয়া মাৰ্ক্স বা মাওৰ নীতিতকৈ ফেচিজিমৰ লগতহে তেওঁলোকৰ নীতিৰ অধিক মিল। তেওঁলোকে মহিলাসকলক 'ভালকৈ' পোছাক পিন্ধাত জোৰ দিয়ে কিন্তু গণতান্ত্ৰিক প্ৰমূল্য বা বিৰোধী মতক গণ্য নকৰে আৰু তেওঁলোকৰ চিন্তাধাৰাত আনৰ অভিমতৰ স্থান নাই। এটা দল হিচাপে কাম কৰাৰ পৰিৱৰ্তে, কোনো দলীয় কৰ্তৃত্ব নামানি তেওঁলোকে একো একোটা ক্ষুদ্ৰ গোট হিচাপে কাম কৰা দেখা যায়, যাৰ ফলত তেওঁলোকৰ কামৰ মাজত সামঞ্জস্য দেখা নাযায়। কোনো ধৰণৰ যোগাযোগ বা আলোচনা-বিলোচনা নকৰাকৈ মাজুলীত তেওঁলোকে চলাই যোৱা নিৰ্যাতন কৌশলৰ ব্যাখ্যা ইয়াতকৈ ভালকৈনো আৰু কেনেকৈ দিব পাৰি?

স্বাধীনতাৰ হকে যুঁজ দি এক নতুন সমাজ ব্যৱস্থাবে এখন নতুন দেশ গঢ়িব খোজা এটা সংগঠনে সেই একে ক্ষমতা আৰু উদ্ধতালিৰ ফান্দত পৰা ঘটনাক এক প্ৰচণ্ড বিদ্ৰূপ যেন লাগে। নীতিগত পাৰ্থক্য আদিৰ ভিত্তিত হ'ব পৰা আলোচনাক আমি আদৰণি জনালোহেঁতেন। জাতি-ৰাষ্ট্ৰৰ মূল নীতিৰ ভিত্তিত বা তেনে নীতি গ্ৰহণ কৰি আমি কাম কৰি যোৱা বুলি আমাৰ ওপৰত তেওঁলোকে অভিযোগ আনিব পাৰিলেহেঁতেন, আৰু ডেকা চামৰ মাজত বিপ্লৱী চিন্তাৰ প্ৰকোপ কমোৱা বুলিও আমাক দোষাৰোপ কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। আমাক বিপ্লৱৰ বীজ মৰিমূৰ কৰিবপৰা ধীৰ গতিৰে আগবঢ়া এক বিষক্ৰিয়া বুলিও অভিহিত কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু এইবোৰৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকে প্ৰচাৰ-পত্ৰ বিতৰণকাৰী প্ৰৱঞ্চকৰ শাৰীলৈ নামি গৈ নিজৰ ভেটি থৰক্-বৰক্ কৰি পেলালে; আৰু আমাক দুৰ্নীতিপৰায়ণ, সংস্কৃতিনাশক বুলি অভিহিত কৰিলে। মুকলিভাৱে ৰাজহুৱা বিতৰ্কত ভাগ লোৱাৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকে প্ৰৱঞ্চনা আৰু চক্ৰান্তৰ আশ্ৰয় লৈ নিজকে জনসাধাৰণৰ মাজৰপৰা আৰু দূৰলৈ লৈ গ'ল। জনসাধাৰণৰদ্বাৰা সমৰ্থিত উন্নয়নমূলক কাম-কাজৰ বিৰুদ্ধে এনে ধৰণৰ অবিবেচনাৰে ভৰা প্ৰতিবাদ চলি থাকিলে তেওঁলোকৰ প্ৰতি থকা সামান্য সমৰ্থনৰো অন্ত পৰিব আৰু অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিলে জনসাধাৰণ বাধ্য হৈ পৰিব। এবাৰ এনে হ'লে একোৱেই তেনে সোঁত সলাব নোৱাৰিব। এনে ধৰণৰ গৃহ যুদ্ধৰ বলি হৈ জনসাধাৰণ একেবাৰে বিৰক্ত হৈ পৰা দেখা গৈছে। কিয়নো এওঁলোকৰ কাৰ্য-কলাপে কাম-কাজ কৰি সম্মানিত ভাবে জীয়াই থকাৰ মানৱীয় বুনিয়াদী অধিকাৰৰপৰা ৰাইজক বঞ্চিত কৰিছে। হকে-বিহকে ঘোষণা কৰা বন্ধ, কামত অসহযোগ, লুণ্ঠন, হত্যা, অপহৰণ আদিয়ে জনসাধাৰণক অতিষ্ঠ কৰি তুলিছে। ঘটনা আৰু সামান্য আগবাঢ়িলেই পৰিস্থিতিয়ে অন্যৰূপ ধাৰণ কৰিব।

*

৫ জুলাই, ১৯৯৭

গোট্টেই ৰাতিটো মোৰ টোপনি নাহিল আৰু পূবে ধলফাট দিয়াৰ আগেয়েই বিছনাৰপৰা

উঠি আহি পদূলিমুখৰ বাঁহৰ জপনাখনৰ ওচৰত থিয় দিলোহি, যাতে সঞ্জয়ে চাইকেলেৰে আহি কেঁকুৰিটো পাৰ হ'লেই দেখা পাওঁ। কিন্তু তেনে একো নঘটিল।

কিছু সময়ৰ পাছত ডেভিডে এখন জীপ বন্দবস্ত কৰিলে আৰু আমি কেইজনমানে সঞ্জয় আৰু চন্দনক বিচাৰি উলিয়াবলৈ মেখেলি গাঁৱৰ ফালে আগবাঢ়িলো। সঞ্জয়ক মাতি পঠিওৱা ডেকা ল'ৰাকেইজনৰ এজনকো লগ নাপালো, কিয়নো দোক-মোকালিতে পুলিচে জেৰা কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকক ধৰি লৈ গ'ল। গাঁৱৰ আন আন লোকৰপৰা গম পালো যে কালি আবেলি প্ৰায় দুই মান বজাত সঞ্জয়ে মেখেলি গাঁও এৰিছিল। আমি পূবপিনে আৰু অলপ আগুৱাই বনগাঁৱলৈ যাবলৈ ঠিক কৰিলো, কাৰণ পূব মাজুলীৰ এইখনেই প্ৰধান গাঁও আৰু ইয়াতেই আলফাৰ সদস্যবোৰ থাকে বুলি শুনা যায়। বনগাঁও পাই গম পালো যে চিৰাজ আৰু ফটিক নামৰ দুজন আলফা সদস্যৰ লগত আগদিনা আবেলি সঞ্জয় আৰু চন্দনে চাইকেলেৰে গৈ থকা গাঁৱৰ মানুহে দেখিছিল। কিন্তু তেওঁলোকনো কোনফালে গ'ল কোনেও সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰিলে। সেয়ে আমি কমলাবাৰীলৈ উভতি আহিলো, নিমিষতে আমি আৰু আতঙ্কিত হৈ পৰিলো।

ইতিমধ্যেই সমগ্ৰ মাজুলী দ্বীপত কথাটো প্ৰচাৰ হৈ গ'ল। কমলাবাৰী চাৰিআলিত থকা আমাৰ অফিচটো আমাৰ অজস্ৰ বন্ধু-বান্ধৱেৰে ভৰি পৰিল আৰু টেলিফোনটো সঘনে বাজিবলৈ ধৰিলে। আমাৰ মাজুলীৰ বন্ধু-বান্ধৱসকলৰপৰা অহা বিভিন্ন প্ৰতিক্ৰিয়াবিলাক আছিল এনেধৰণৰ : 'আমি তোমালোকক আলফাৰ সেই ঘাটিটোলৈ নাযাবলৈ সাৱধান কৰি দিছিলো।' 'চিন্তা নকৰিবা, তেওঁলোকৰ (আলফা) লগত সঞ্জয়ৰ এই আলোচনাই এভাৰ্ডৰ বিষয়ে থকা ভুল ধাৰণাবোৰৰ চিৰকাললৈ অন্ত পেলাব আৰু তোমালোকে শান্তিৰে কাম কৰি যাব পাৰিবা' ইত্যাদি।

দুই একে ক'লে, 'পুলিচ! তোমালোকে পুলিচক খবৰ দিলা! এনেবিলাক কথাত পুলিচৰ ওচৰলৈ যোৱা উচিত নহয়। এনেবিলাক কথাত প্ৰশাসনিক সহায় নলৈ গোপনে সমাধান কৰাটোহে অতি ভাল উপায়!'

কিন্তু পুলিচে ইতিমধ্যেই কাম আৰম্ভ কৰি দিছিল আৰু আমি শুনামতে সেইদিনা নিচেই পুৱাতে বনগাঁও অঞ্চলত পুলিচে ইতিমধ্যেই এক 'তালাচী অভিযান' চলাইছিল, এই বনগাঁও অঞ্চলতেই আলফাৰ সদস্যসকলে বিনাদ্বিধাই মুকলিভাৱে চলা-ফুৰা কৰিছিল আৰু মেখেলি গাঁও হ'ল এই বনগাঁও অঞ্চলৰে এটা অংশ। অৱশ্যে স্থানীয়ভাবে পোৱা খবৰ অনুযায়ী চাৰিআলিৰ আশে-পাশে লগ পোৱা ডেকা ল'ৰাবোৰক জখমেৰে পুলিচে সামান্যভাৱে মাৰধৰ কৰি গুচি গৈছিল আৰু 'প্ৰকৃত আলফা' সদস্যসকলে সম্ভাব্য 'তালাচী অভিযান'ৰ খবৰ আগতীয়াকৈ পুলিচ মহলৰ পৰাই পাই ঠিক সময়তেই পলাই সাৰিছিল।

যোৰহাটৰ আৰক্ষী অধীক্ষকজনে পুৱাৰ প্ৰথম ফেৰীৰে আহি মাজুলী পালেহি। এপ্ৰিল মাহৰ পৰাই আমাৰ বিৰুদ্ধে সমগ্ৰ মাজুলীতে অনেক বেনামী পোষ্টাৰ ওলাইছিল আৰু সেই সময়ৰ পৰাই আমি সন্মুখীন হোৱা সমস্যাবোৰ তেখেতে গম পাইছিল। সেই

সময়ত তেখেতে আমাক সতৰ্কভাৱে চলিবলৈ সাৱধান কৰি দিছিল যদিও মাজুলী এৰি যাবলৈ কোৱা নাছিল। তেখেতে সঞ্জয়ৰ বাবে পুলিচ নিৰাপত্তা বাহিনীৰ বন্দবস্ত কৰিব খুজিছিল, কিন্তু সঞ্জয়ে ৰাইজেই তেওঁৰ বাবে শ্ৰেষ্ঠ নিৰাপত্তা বুলি কৈ সেই প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল।

আমি গৈ তেখেতক লগ পাওঁ মানেই তেখেতে সকলো ঘটনাৰ বুজ ল'লে। কিন্তু সঞ্জয়কনো ক'লে লৈ গ'ল তাৰহে একো উৱাদিহ উলিয়াব নোৱাৰিলে। আমাৰ দলৰ সকলোৰে লগত তেখেতে যথেষ্ট দীঘলীয়াকৈ অনুসন্ধানমূলক আলোচনা কৰিলে; আগদিনাখন আমি প্ৰত্যেকেই কোন ক'ত আছিলো তাৰ বুজ ল'লে আৰু আলফাৰ সদস্যসকলৰ লগত হোৱা আমাৰ কথা-বতৰা বা কোনোধৰণৰ প্ৰত্যক্ষ ভাবে হোৱা থকা-খুন্দা আদিৰ বিষয়ে পুংখানুপুংখভাৱে সোধ-পোছ কৰিলে। আমাৰ আলফাৰ সৈতেনো ক'ত থকা-খুন্দা লাগিছিল, আলফাৰ সদস্যসকল কেনেধৰণৰ, তেওঁলোকেনো কি কি প্ৰশ্ন কৰিছিল আৰু কেনেকৈ ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰিছিল জাতীয় নানান প্ৰশ্ন তেখেতে আমাক কৰিছিল। মাজুলীত আমাৰ আন কোনোবা শত্ৰু আছে বুলি ভাবো নেকি বুলিও তেখেতে আমাক প্ৰশ্ন কৰিছিল। আমি জনা সকলোবোৰ কথা তেখেতক বিৱৰি কৈছিলোঁ, আৰু মাজুলীত আমাৰ উপস্থিতি আৰু আমাৰ কাম-কাজত সুখী নোহোৱা বুলি আমাৰ সন্দেহ হোৱা সকলোৰে কথা আমি উল্লেখ কৰিছিলো।

আৰক্ষী অধীক্ষকজনক বেছ ধীৰ স্থিৰ যেন লাগিছিল আৰু তেখেতৰ তেনে ব্যক্তিত্বই সেই সময়ত আমাৰ মনলৈ যথেষ্ট আশা কঢ়িয়াই আনিছিল। তেখেতে সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিয়াবলৈ সম্ভৱপৰ সকলো চেষ্টা চলাই যাব বুলি আমাক আশ্বাস দিছিল আৰু আমাৰ ফালৰ পৰাও মাজুলীত থকা আমাৰ বন্ধু-বান্ধৱৰ সহায়ত প্ৰচেষ্টা চলাই যাবলৈ কৈছিল। বহুত দিনৰ পিছতহে বুজিব পাৰিছিলো যে ঘটি যোৱা ঘটনাৰ গুংসূত্ৰ উদ্ধাৰ কাৰ্যৰ লগত তেখেতৰ সেই ধীৰ-স্থিৰ প্ৰশান্তিময় ভাবৰ কোনো সম্পৰ্কই নাছিল।

মাজুলী মহকুমাৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত পুলিচ বিষয়াজনে (SDPO) ঘটনাটো শুনি বৰ আচৰিত হৈ গ'ল, সঞ্জয় আৰু চন্দনক চাইকেলেৰে কমলাবাৰীৰ ফালে গৈ থাকোতে মেখেলা গাঁৱৰ ওচৰত তেখেতে দেখিছিল বুলি ক'লে; তেখেতে বনগাঁৱৰ ওচৰত নাও চুৰি কেচ এটাৰ তদন্ত কৰি জীপেৰে লগত এদল পুলিচৰ সৈতে উভতি আহিছিল। সঞ্জয়ক তেখেতে তৎক্ষণাত চিনি পাইছিল কিয়নো সঞ্জয়ৰ পিঠিত আছিল সচৰাচৰ ওলমি থকা বেগটো আৰু মূৰত বহল টুপী। সঞ্জয় চাইকেলেৰে গৈ আছিল আৰু জীপখন পাৰ হৈ যাওঁতে তেওঁ জীপখনৰ বিপৰীতে মুখ ঘূৰাই দিছিল। জীপখনে উৰুৱাই যোৱা ধূলিৰপৰা হাত সাৰিবলৈকে সঞ্জয়ে তেনেকৈ মুখ ঘূৰাইছিল বুলি পুলিচ বিষয়াজনে মন্তব্য কৰিলে। তেওঁৰ মতে সঞ্জয়ে কোনো বিপদৰ আশঙ্কা কৰা হ'লে তেওঁ সহজেই জীপখন ৰখাই সহায় বিচাৰিব পাৰিলেহেঁতেন। এতিয়ালৈকে শূন্য সকলোৰে কথা-বতৰাৰপৰা বুজা গ'ল যে কোনো ধৰণৰ সংঘৰ্ষ বা তৰ্কা-তৰ্কি আদি একো হোৱা নাছিল আৰু সঞ্জয়ে নিজ ইচ্ছাৰেই তেওঁলোকৰ লগত আগবাঢ়িছিল, অন্ততঃ

আপাতদৃষ্টিত আলফাৰ সদস্যসকলৰ লগত গৈ থাকোতে ঠিক তেনে যেনেই লাগিছিল। আমাৰ বাবে এইটো একো আচৰিত হ'বলগীয়া কথা নাছিল। আমাৰ উপস্থিতিত আলফাৰ সদস্যসকলে ক্ৰমশঃ অধিক অস্থিতি অনুভৱ কৰিছিল বুলি বুজিব পাৰিছিলোঁ। কিন্তু মুখামুখিভাৱে কথা পাতিবলৈ সুযোগ পালে ভুল বুজাবুজিবোৰ আঁতৰি যাব বুলি আমি নিশ্চিত হৈ আছিলো। স্বাভাৱিকতেই সঞ্জয়ে তেওঁলোকৰ লগত যাবলৈ সন্মত হোৱাৰ কাৰণ সেইটোৱেই।

কোনো মতানৈক্য বা তৰ্ক-তৰ্কি আদি নোহোৱা বাবে আমি কিছু আশ্বস্ত হৈ পৰিছিলোঁ যদিও আমি সকলোৱেই খুব চিন্তিত হৈ পৰিছিলোঁ আৰু কিবা অঘটন ঘটিব পাৰে বুলি আমি সন্দেহান হৈ পৰিছিলোঁ। চন্দনে আজি অলপ দিনৰ আগতেহে আমাৰ লগত যোগ দিছিলহি আৰু সকলো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি গোটেই বিৰোধটো সঞ্জয়ে অকলেই চম্ভালিবলগীয়া হৈছিল চাগৈ! যি কি নহওক, আমি অপেক্ষা কৰাৰ বাহিৰে, আৰু তেওঁলোক সোনকালেই ভালে ভালে উভতি আহিব বুলি আশা কৰাৰ বাহিৰে, আমাৰ কৰিবলৈ আন একোৱেই নাছিল।

আৰক্ষী বিষয়াসকলৰ লগত আলোচনা কৰাৰ পাছত আমি আমাৰ অফিচলৈ আহিলোঁ। ডেভিদ অফিচতেই আছিল আৰু আবেলি এটি বেনামী ফোনকল আহিছিল বুলি তেওঁৰ মুখে গম পালোঁ। সেই ফোন বাৰ্তাত সঞ্জয় আৰু চন্দনক সেইদিনাই শেষ ৰাতি নাইবা পিছদিনা পুৱাই 'মুকলি' কৰি দিয়া হ'ব বুলি জনোৱা হৈছিল। আমাৰ মনত কিছু আশাৰ সঞ্চাৰ হ'ল, কিন্তু মনৰ উণ্ডল-থুণ্ডল ভাৱ নুগুচিল। আলফা আমাৰ বাবে এক অচিন সংজ্ঞা আৰু তেওঁলোকৰ লগত হোৱা আমাৰ দুই-এটা মুখামুখিৰ অভিজ্ঞতা বৰ সুখদায়ক নাছিল। অন্তহীন আন এটা দীঘলীয়া ৰাতিৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ আমি শুবলৈ গ'লো। ডেভিদে টেলিফোন আহিলে কথা পাতিবৰ বাবে অফিচৰ মজিয়াতেই শুই থাকিল।

ইতিমধ্যেই খবৰটো সকলোতে বিয়পি পৰিল। দেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰপৰা বন্ধু-বান্ধৱ আদি অনেকেই আমাৰ এই দুখৰ মুহূৰ্তত খবৰ ল'লে আৰু সবিশেষ জানি অনেকেই সহায়-সাৰথি লাগিলে আগবঢ়াবলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি দিলে। সেই সময়ত আমাৰ এই দুঃস্বপ্নৰ মুহূৰ্তবোৰ অতি সোনকালেই অন্ত পৰক বুলি আশা কৰি প্ৰাৰ্থনা কৰাৰ বাহিৰে আমাৰ কৰিবলৈ আন একোৱেই নাছিল।

৬ জুলাই, ১৯৯৭

সেইদিনাই চন্দনক পোৱা গ'ল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সিপাৰে যোৰহাটৰ এক পুলিচ ষ্টেশ্যনত তেওঁ সেইদিনা নিচেই পুৱাতেই ওলালগৈ। চন্দনৰ মতে, তেওঁ আৰু সঞ্জয়ে সেইদিনা বিয়লি এক বজাত মেখেলা গাঁৱত তেওঁলোকৰ সভা সমাপ্ত কৰিছিল। আমাৰ কমলাবাৰীত থকা অফিচ অভিমুখে তেওঁলোকে ঠিক চাইকেলেৰে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিলহে, এনেতে দুজন ডেকা ল'ৰাই তেওঁলোকক বাধা দিলে।

ইয়াৰে এজনক চন্দনে চিনি পালে, চিৰাজ বৰা। মাজুলীত আলফাৰ এজন জনাজাত সদস্য। আনজনক সঞ্জয়ে চিনি পালে ফটিক, যিজনে আমি মাজুলী আহি পোৱাৰ পাছত আমাৰ দলটোক এখন সভালৈ মাতি নিছিল। দুয়ো চাইকেলেৰে আহিছিল আৰু ওচৰৰে গাঁও এখনলৈ দুঘণ্টামানৰ বাবে শেষ কৰিব পৰাকৈ এক আলোচনা কৰিবলৈ মাতি নিছিল। সঞ্জয়হঁত মাতি হ'ল আৰু লগতে আগবাঢ়িল। অলপদূৰ যোৱাৰ পাছত তেওঁলোক চাৰিওজনে ঘাইপথ এৰি এটি ভিতৰুৱা অঞ্চলত সোমাল আৰু এটা ঘৰৰ সম্মুখত ব'লগৈ। ঘৰৰ একমাত্ৰ গৰাকী বুঢ়া মানুহজনক আলফা সদস্য দুজনে ওলাই যাবলৈ ক'লে। চন্দনৰ মতে আটাইকেউজনে গোট খাই আলফা যে ভাল আৰু এভাৰ্ড যে বেয়া এই সম্পৰ্কে তুমুল বাক-বিতণ্ডাত লিপ্ত হৈছিল। তাৰ পাছত সঞ্জয়হঁতক আন এখন গাঁৱলৈ লৈ যোৱা হ'ল। ঘটনাৰ গতি দেখি চিন্তিত হৈ সঞ্জয়ে পলম হ'লে ঘৰত চিন্তা কৰিব বুলি তেওঁলোকক কৈছিল। তেতিয়া আলফাৰ সদস্য এজনে হেনো ক'লে : 'চিন্তা নকৰিব, আমি়েই তেওঁলোকক খবৰ দিম।'

পিছৰ গাঁওখনত তেওঁলোকক অন্য এঘৰলৈ লৈ যোৱা হ'ল, য'ত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সহ ছজন আলফা সদস্য আছিল। ইতিমধ্যেই গধূলি হ'ল। সঞ্জয় আৰু চন্দনে হেনো তেতিয়াহে উপলব্ধি কৰিলে যে তেওঁলোকক বিশেষ 'গুৰুতৰ' আলোচনাৰ বাবে অনা হৈছে। এভাৰ্ড বিৰোধী এলানি অভিযোগ অনাৰ পাছত তেওঁলোকক পুনৰ অন্য এক গাঁৱলৈ নিয়া হ'ল। তাতেই ৰাতিৰ সাজ খোৱাৰ বন্দোবস্ত হ'ল। চন্দনে কোৱা মতে তাৰপৰাই হেনো দুইজনৰে আঁতৰা-আঁতৰি হ'ল। সঞ্জয়ে হেনো চন্দনক চিন্তা নকৰিবলৈ কৈ দুয়ো দুয়োৰেপৰা বিদায় ল'লে।

দুজন আলফাৰ সদস্য চন্দনৰ লগত গ'ল আৰু চাৰিজন গ'ল সঞ্জয়ৰ লগত। সঞ্জয়ৰ সৈতে হেনো চন্দনৰ এয়েই শেষ দেখা।

ইয়াৰ পাছত ৰখীয়া দুজনে হেনো চন্দনৰ ওপৰত তীক্ষ্ণ দৃষ্টি ৰাখি আছিল। এটা ঘৰত তেওঁলোকে কেই ঘণ্টামানৰ বাবে জিৰাইছিল আৰু প্ৰতিদিনে এখন গাঁৱৰপৰা আন এখন গাঁৱলৈ উদ্দেশ্যবিহীনভাৱে গতি কৰিছিল। চন্দনৰ ভাষাত, তেনেকৈ ঘূৰি ফুৰোঁতে এবাৰ তেওঁ হেনো সঞ্জয়ক লৈ যোৱা আলফা সদস্য চাৰিজনক লগ পাইছিল; তেতিয়া কিন্তু সঞ্জয় তেওঁলোকৰ লগত নাছিল, সঞ্জয়নো কেনি গ'ল সেই কথা সোধাত সিহঁতে হেনো ক'লে যে সঞ্জয়ক 'জেৰা' কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকৰ 'দলপতি'য়ে লৈ গৈছে।

সেইদিনা নিশা চন্দনে হেনো তাৰ জীৱন বিপদাপন্ন বুলি অনুভৱ কৰিলে আৰু ৰখীয়া দুজনৰ অমনোযোগিতাৰ সুযোগ লৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰত জপিয়াই পৰি সাঁতুৰি সাঁতুৰি হেনো যোৰহাট পালেহি।

বাৰিষা কালত যোৰহাট আৰু মাজুলীৰ মাজৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদী দেখা সকলোৰে বাবেই আছিল এনেদৰে সাঁতুৰি পলাই অহা কথাটো অতি বিস্ময়কৰ। তেতিয়াৰপৰাই আমাৰ চন্দনৰ ওপৰত সন্দেহ জন্মিল। তেওঁ বাক সঁচায়ে ব্ৰহ্মপুত্ৰ সাঁতুৰি পাৰ হৈ

আহিলনে? জুলাই মাহত নদীখন ফেনে-ফুটুকাৰে ওফন্দি উঠে। তীব্ৰ সোঁতৰ মাজেদি ১৮ কিল'মিটাৰ সাঁতুৰি পাৰ হোৱাটো কম কথা নহয়। আৰু যদি তেওঁ অপহৰণকাৰীহঁতৰপৰা পলায়েই আহিছিল, তেওঁ নদীখন সাঁতুৰি কিয় পাৰ হ'ব লগা হ'ল। একেটা পাৰেদিয়েই তেওঁ আৰু ভটিয়াই সাঁতুৰি যাব পাৰিলেহেঁতেন। এনে অনেক প্ৰশ্ন। অনেক সন্দেহ।

সেইদিনা আমাৰপৰা খবৰ-বাতৰি ল'বলৈ আমাৰ অকণমানি অফিচটোত বহু লোকৰ ভিৰ হৈছিল। কিন্তু আমি কোনেও তেওঁলোকৰপৰা একো খবৰ নাপালো। অনেক আলোচনা আৰু জল্পনা-কল্পনা চলিছিল। চন্দনক কিয় মুকলি কৰি দিয়া হ'ল? তেওঁৰ 'পলাই সৰা' কাহিনীটো কোনেও বিশ্বাস কৰিবলৈ ৰাজী নহ'ল। তেৱোঁ এই ষড়যন্ত্ৰৰ অংশীদাৰ নেকি? সঞ্জয় বাৰু এতিয়া ক'ত আছে? আলফাই তেনেবোৰ কথাত বহু সময় লয় বুলি অনেকেই আমাক আশ্বাস দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল আৰু কৈছিল যে তেওঁলোকে কাৰো কোনো অপকাৰ নকৰে।

সেই আশ্বাস দিয়া লোকসকলৰ মাজত দীপ ভূঞাও আছিল। তেওঁৰ এখন জীপ গাড়ী আছিল আৰু মাজে সময়ে আমি ভাৰালৈ লৈছিলো। এবাৰ হেনো তেওঁকো আলফাই ধৰি নি মাজুলীৰে কোনোবা এঠাইত চোকা পহৰাৰ মাজত তিনি সপ্তাহ লুকুৱাই ৰাখিছিলগৈ। মই কিয় বুলি প্ৰশ্ন কৰিছিলো। তেওঁ হেনো কেইজনমান ৰাজনৈতিক নেতাক তেওঁৰ জীপখন ভাৰালৈ দিছিল আৰু আলফা আছিল সেই লোকসকলৰ ঘোৰ বিৰোধী। দীপ ভূঞাৰ পৰিয়ালে পুলিচৰ কাষ নাচাপিলেই। দীপ ভূঞা নিৰাপদে থাকিব বুলি আলফাৰপৰা এটা হাতে লিখা টোকা পাইছিল। কিছু টকা-পইচাৰ বিনিময়ত তেওঁক এদিন মুকলি কৰি দিয়া হ'ল।

মানুহবোৰে আমাক আশ্বাস দিবলৈ আহিছিল সঁচা, কিন্তু সেই মুহূৰ্তত আমিনো কি কৰা উচিত কোনেও সেই বিষয়ে একো ক'ব পৰা নাছিল। তেওঁলোক সকলোৱেই অসহায় বুলি আমি অনুভৱ কৰিব পাৰিছিলোঁ।

দ্বীপ আলোক'ৰ সম্পাদনা সমিতিৰ এজন সদস্য উমা টাকুৱে আমাক এটা খবৰ দিলে— আলফাক সমৰ্থন কৰা ডেকা ল'ৰাবোৰে এভাৰ্ডৰ সমৰ্থকসকলক কমলাবাৰীত বৰ বৰ বক্তৃতা দি আৰামেৰে থকাতকৈ বনগাঁও চাৰিআলিলৈ আহিবলৈ আহ্বান জনাইছে। এক জুনত আমি আহ্বান কৰা ৰাজহুৱা সভাত পোৱা বিপুল সমৰ্থনৰ ই আছিল এক স্বাভাৱিক প্ৰত্যাহ্বান। সেই সভাত বেনামী পষ্টাৰ লগোৱাসকলক ৰাইজে গৰিহণা দিছিল আৰু এভাৰ্ডক মাজুলীত কাম-কাজ চলাই যাবলৈ এটি প্ৰস্তাৱযোগে সমৰ্থন জনাইছিল। বনগাঁও আৰু কমলাবাৰী অঞ্চলৰ পুৰাতন বিৰোধেই আছিল এই ঘটনাৰ চালিকা শক্তি। এই দুয়োটা অঞ্চলৰ মাজত প্ৰচুৰ ব্যৱধান আছিল আৰু ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণটো হ'ল যে পূব মাজুলীত থকা বনগাঁৱত আলফাৰ সমৰ্থক সৰ্বাধিক আৰু তেওঁলোকে উগ্ৰপন্থীসকলক আশ্ৰয় দিছিল। কিন্তু আলফাৰ সৈতে কমলাবাৰীৰ মানুহৰ কৰিবলগীয়া একো নাছিল।

আমাৰ 'সমৰ্থক' আৰু সহৃদয়সকলে এই কথাত গুৰুত্ব দিয়া নাছিল। তেওঁলোকক 'তলব' কৰিব কিয়? বনগাঁৱলৈ তেওঁলোক কিয় যাব? যদি 'সেইসকলৰ' কিবা ক'বলগীয়া আছে তেন্তে তেওঁলোক কমলাবাৰীলৈ আহিব! আমাৰ অফিচতে বহি থকা এজন স্থানীয় অধ্যাপকে উদ্বিগ্নভাৱে ক'লে : 'আপোনালোক মহিলাসকল বনগাঁৱলৈ নাযায় কিয়?' বুলি মাজুলী মহিলা সমিতিৰ সম্পাদিকা অঞ্জলি বাইদেউক তেওঁ প্ৰশ্ন কৰিলে। 'চাওক, এই বিপথে যোৱা ডেকা ল'ৰাবোৰক আমি সৈমান কৰিব পৰা নাই, আপোনালোক মহিলাসকলে কিজানি পাৰেই।'

আমি সংশয় আৰু ক্ষোভৰ অন্তঃস্ৰোতৰ ইয়াতেই উমান পাইছিলো। এক প্ৰচণ্ড অসহায় অৱস্থা! আৰু তেতিয়াই আমি বুজিব পাৰিছিলোঁ যে আমি হয়তো নিজেই সমস্যাবোৰৰ আঁত উলিয়াই ল'ব লাগিব। নক'লেও হ'ব যে আমি মাজুলীৰ এই পৰিস্থিতিৰ বাবে মুঠেই সাজু নাছিলোঁ। এনে পৰিস্থিতিত আমিনো বাৰু কি কৰা উচিত? কোনেনো আমাক দিহা-পৰামৰ্শ দিব? কিন্তু আমি কিবা এটা কৰিবই লাগিব। একো খবৰ-খাতি নোপোৱাকৈ তেনেকৈ আমি বহি বহি অপেক্ষা কৰা অসম্ভৱ!

সঞ্জয় এতিয়া ক'ত?

দুপৰীয়া বাৰ বজা

আমি অৱশেষত বনগাঁৱলৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত ল'লো আৰু সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিয়াবৰ বাবে সেই অঞ্চলৰ ৰাইজৰ সহায় ল'বলৈ স্থিৰ কৰিলো। বনগাঁও অঞ্চলৰ লগত আমাৰ কাৰো বিশেষ পৰিচয় নাছিল। সেই পৰ্যন্ত আমাৰ কাম-কাজ মিছিং সমাজ আৰু পিছপৰা সম্প্ৰদায়ৰ মাজতেই আবদ্ধ আছিল আৰু তেওঁলোক ঘাইকৈ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ মাজুলীত বাস কৰিছিল। কিন্তু জনসাধাৰণৰ ওপৰত আমাৰ যিহেতু অগাধ বিশ্বাস আছিল, আমি নিশ্চিত আছিলো যে তেওঁলোকে আমাক সহায় কৰিবই।

গতিকে এজন শুভাকাংক্ষীৰ এখন ভগা জীপেৰে আমাৰ ছগৰাকী মহিলাই লগত বহিবৰ বাবে এখন তিৰপাল আৰু আমাৰ অভিপ্ৰায় জনাই লিখা কেইখনমান প্লেকাৰ্ড লৈ বনগাঁও অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলো। সেইদিনা আছিল দেওবাৰ, আৰু দুপৰীয়াৰ ৰ'দচেঙাও বৰ চোকা আছিল। গতিকে বনগাঁৱৰ প্ৰায়বোৰ মানুহ ঘৰৰ ভিতৰতে সোমাই থকাত আমি গৈ পালোঁগৈ এখন প্ৰায় জনশূন্য বনগাঁও।

মাত্ৰ চাৰিআলিৰ অ'ত-ত'ত ৰৈ থকা দুই এজন লোকে আমালৈ বিস্ময়াভিভূত হৈ চাইছিল। আমি ইতিমধ্যেই এজোপা গছৰ ছাঁত তিৰপালখন পাৰি প্লেকাৰ্ড কেইখন পুতি বহি পৰিছিলো। প্লেকাৰ্ড কেইখনত মাত্ৰ দুটামান প্ৰশ্নহে আছিল : 'সঞ্জয় ক'ত?' 'নিৰাপদে তেওঁক মুকলি কৰি দিয়ক', 'আমি শান্তি বিচাৰো।' মানুহবোৰে আমালৈ নিৰ্বিকাৰভাৱে চোৱাটো লক্ষ্য কৰিছিলো। তেওঁলোকে আমাৰ যাত্ৰাৰ উদ্দেশ্য বুজিব পাৰিছিল যদিও সেইটোকে ঠিক স্বীকাৰ কৰি ল'ব খোজা নাছিল। তদুপৰি মোৰ অনুভৱ

হৈছিল যে সেই অঞ্চলৰ জনসাধাৰণক লক্ষ্য কৰি তেনেধৰণেৰে ধৰ্ণা দিয়া ঘটনা তেওঁলোকে কোনো দিন প্ৰত্যক্ষ কৰা নাছিল। তেওঁলোকে মাত্ৰ প্ৰশাসনৰ বিৰুদ্ধে ধৰ্ণা দিয়াতহে অভ্যস্ত আছিল।

কিন্তু আচৰিত কথা যে এজনো লোক আমাৰ লগত কথা পাতিবলৈ আগবাঢ়ি নাছিল।

আমি থান-থিত লাগি বহাৰ অলপ পাছতেই CRPFৰ ইউনিফৰ্ম পৰিহিত সশস্ত্ৰ দল এটি জীপেৰে আহি আমাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লহি। আমি সঁচকিত হৈ পৰিলো। আমি যিহেতু কোনো অপ্ৰীতিকৰ পৰিস্থিতিৰ পোষকতা নকৰো, সেয়ে আমি আৰু দুখনমান প্লেকাৰ্ডেৰে তেওঁলোকক বুজাই দিলো— 'আমি আৰক্ষী অথবা সেনা বাহিনী নিবিচাৰো— আমি শান্তি বিচাৰো।' আৰু আমি তেওঁলোকক তাঁতৰি থাকিবলৈ অনুৰোধ জনালো। আমাৰ কথাত পতিয়ন গৈ তেওঁলোক স্থানীয় পুলিচ থানালৈ গ'লগৈ; কিন্তু চাৰিআলিলৈ সঘনাই অহা-যোৱা কৰি আলেঙে আলেঙে আমাৰ ওপৰত নজৰ ৰাখি থাকিল।

আমাৰ সৰহভাগৰেই ধৰ্ণাত যোগ দিয়াৰ এয়েই আছিল প্ৰথম অভিজ্ঞতা। আমি ৰাইজৰপৰা কিছু তথ্যপাতি পাম বুলি অপেক্ষা কৰিছিলোঁ বাবে বনগাঁৱত থকা সময়ছোৱাত আমি অনশন কৰি থকাৰ সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ। আমাৰ এই সিদ্ধান্ত প্ৰায় স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱেই লোৱা হৈছিল। কোনোবা এগৰাকীয়ে কথাটো উত্থাপন কৰিছিল আৰু আমি সকলোৱেই সন্মতি জ্ঞাপন কৰিছিলোঁ। এই কথাটোৱে আমাৰ দুটা উদ্দেশ্য সাধন কৰিছিল— ব্যক্তিগতভাৱে এই কথাই আমাক সংযত হ'বলৈ শিকালে। প্ৰকৃততে, ক'বলৈ গ'লে মই এই ঘটনাৰ পাছত নিয়মীয়াকৈয়ে লঘোণ দিবলৈ লৈছিলো আৰু মোৰ জীৱনৰ ভয়ানক বিষাদেৰে ভৰা দিনবোৰত মোৰ উদ্ভ্ৰান্ত মনক নিয়ন্ত্ৰণ কৰাত ই বিশেষভাৱে সহায় কৰিছিল।

দ্বিতীয়তে, এই কাৰ্যই আমি যে হিংসাত্মক ঘটনাৰ পক্ষপাতী নহয়, আৰু কেৱল মাত্ৰ সঞ্জয়ৰ সন্ধানতহে আমি ওলাই আহিছো— এই বাৰ্তা বনগাঁৱৰ ৰাইজৰ মাজলৈ কঢ়িয়াই নিয়াত সহায় কৰিছিল।

গা ডেই-পুৰি যোৱা গৰমত বহি থাকোতে, মানুহবোৰেনো আহি কেতিয়া কথা পাতিবহি, আমি আৰু অলপ আগবাঢ়ি যোৱাই ভাল হ'ব নেকি বা মানুহবোৰক ঘৰে ঘৰে গৈ লগ ধৰাই ভাল হ'ব নেকি আদি কথাবোৰ চিন্তা কৰি আছিলো। এনেতে এখন জীপগাড়ীত ঠাহ খাই এদল মহিলা আহি আমাৰ ওচৰত নামিলহি। এই দলটো হ'ল মাজুলীত আমাক বিভিন্ন কামত সহায় কৰা মহিলাসকলৰ একাংশ।

আমি বেছ উৎসাহিত হৈ পৰিলোঁ। অন্ততঃ কিছু চিনাকি মুখ দেখা পালো। আহিছিল মাজুলী মহিলা সমিতিৰ সম্পাদিকা অঞ্জলি বাইদেউ, মাজুলী লেখিকা সন্ত্ৰাৰ সম্পাদিকা ৰেণুমালা বাইদেউ, কমলাবাৰীৰ এগৰাকী অতি সন্মানিত শিক্ষয়িত্ৰী মাধৱী

বাইদেউ—যিসকলে মহিলাসকলক বিপদে-আপদে সহায় কৰিবলৈ সদায় সাজু আছিল। লগতে ডলি বাইদেউও আছিল, ডলি বাইদেউ হ'ল পেচাত শিক্ষয়িত্ৰী, কিন্তু মাজুলীৰ কৃষ্ণগুৰু আন্দোলনৰ এগৰাকী অতি সক্ৰিয় কৰ্মী।

তেওঁলোকৰ বনগাঁৱৰ বহুতো মানুহৰ লগত চিনা পৰিচয় আছিল। সেয়ে তেওঁলোকে সেই লোকসকলৰ ঘৰে ঘৰে গৈ আমি তালৈ গৈ সহায় বিচৰাৰ কাৰণটো বুজাই দিছিল। স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে স্থানীয় স্কুলখনতে সভা এখনৰ আয়োজন হ'ল আৰু তাত অনেক লোকৰ সমাগম হ'ল। আমি বনগাঁৱলৈ যোৱাৰ উদ্দেশ্য সদৰি কৰি ক'লোঁ যে আমি কোনো বিৰোধ বা সংঘৰ্ষ ঘটাবলৈ অহা নাই, মাত্ৰ সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিয়াবৰ বাবে খবৰ-বাতৰি বিচাৰি আৰু সহায়ৰ সন্ধানতহে বনগাঁৱলৈ আহিছো। বনগাঁও হ'ল পূব মাজুলীৰ কেন্দ্ৰস্থল আৰু তাতেই আলফাৰ এটা ডাঙৰ ঘাটি আছে বুলি সকলোৱেই জানে; গতিকে বনগাঁৱৰ মানুহে আলফাৰ গতিবিধি সম্পৰ্কে নিশ্চয় কিছু কথা জানিব বুলি আমি ধৰি লৈছিলো। আমাৰ আহুনৰ বিপৰীতে সঁহাৰি জনাই কোৱা কথাবোৰ আছিল অতি জুখি-মাখি কোৱা বিধৰ। মন্তব্যবোৰ আছিল এনেধৰণৰ : 'ঘটনাবোৰ দেখি আমি অতিশয় দুখিত, কিন্তু আমি নো কি কৰিব পাৰো?' 'এই অঞ্চলত আলফাই ঘাটি পাতিছে বুলি আমি গম নাপাওঁ।' এনে আশাৰ কথা স্বাভাৱিকতে সঁচা নাছিল। এজন ডেকা ল'ৰাই ক'লে, 'তেওঁলোকে আপোনালোকক মাজুলীত থকাটো নিবিচাৰে যেতিয়া, সঞ্জয়ক ওভোতাই দিলেই আপোনালোকে মাজুলী এৰি গুছি যাব বুলি বাতৰিকাকতত এটা বিজ্ঞাপন নিদিয়ে কিয়?'

'কিন্তু আপোনালোকে কি ভাবে? আপোনালোকৰ মতামত গ্ৰাহ্য নকৰিব জানো?' আমি উত্তৰত সুধিছিলো। মানুহবিলাকে আমাৰ আৰু সঞ্জয়ৰ ধ্যান-ধাৰণা আৰু সমাজৰ হকে থকা দায়বদ্ধতাৰ প্ৰতি সহানুভূতিৰে চাইছিল যদিও খবৰ-খাতি দি আমাক সহায় কৰিবলৈ তেওঁলোকক একেবাৰে উদাসীন আৰু অনিচ্ছুক যেন লাগিছিল। তেওঁলোকে নিজকে ইমান অসহায় বুলি জনাইছিল যে কথাটো ভাবি আমি আচৰিত হ'লো! মুঠৰ ওপৰত সেইখন তেওঁলোকৰ গাঁও আৰু তেওঁলোকে অন্ততঃ নিজৰ মাজতে এটা আলোচনা কৰি কিছু খবৰ-খাতিৰ যোগাৰ কৰিবৰ বাবে চেষ্টা কৰিব পাৰিলেহেঁতেন! এনেকুৱা ভিতৰুৱা অঞ্চলবোৰত কথাবোৰ মুখ বাগৰি নিমিষতে বনজুইৰ দৰে বিয়পি পৰে। তেওঁলোকে ইচ্ছা কৰা হ'লে কিবা এটা নিশ্চয় কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু ক'ৰবাত যেন কিবা এটা কেণা আছিল—আমাৰ কথাবোৰৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ কোনো আগ্ৰহ দেখা নাছিলোঁ। সেয়া যেন কেৱল ভয় বা সংশয়েই নহয়, গাঁৱৰ ডেকাচাম আৰু বয়োবৃদ্ধ শ্ৰেণীৰ মাজত আছিল প্ৰয়োজনীয় বুজা-বুজিৰো অভাৱ। এসময়ত বয়োবৃদ্ধ শ্ৰেণীৰেই প্ৰতিপত্তি থকা গাঁৱৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণকাৰী শক্তিসমূহে আজিকালি ডেকাচামৰ ওপৰত তেনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। এতিয়া অন্য কাৰোবাৰ নিৰ্দেশ মতেহে ইয়াত কাম হোৱা দেখা যায়।

গাঁৱৰ কথা-বতৰাত বয়োবৃদ্ধসকলৰ প্ৰভাৱ যে একেবাৰেই হেৰাই গ'ল, সেই কথা আমি বনগাঁৱত গৈহে অনুভৱ কৰিলোঁ।

সন্ধিয়া ৭ বজাত

আমি আমাৰ গছতলৰ আশ্ৰয়স্থললৈ উভতি আহিলোঁ। ম'হৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ আমি ধূপ আৰু চাকি জ্বলাইছিলোঁ। যোৰহাটৰপৰা আমাৰ একাউণ্টেট ৰঞ্জন আহি আমাৰ লগত যোগ দিলেহি। আৰু আমাৰ লগত প্ৰশিক্ষণ লৈ থকা গুৱাহাটীৰ সৰ্বানন্দ নামৰ ডেকা ল'ৰাজনো আমাৰ লগ লাগিলহি। ডলি বাইদেউৰ বাহিৰে কমলাবাৰীৰপৰা অহা আমাৰ বাকী বাইদেউহঁতৰ ঘৰলৈ উভতি যোৱাৰ সময় হৈছিল। ডলি বাইদেউ কিন্তু আমাৰ লগতে থাকিবলৈ দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ হ'ল। আমাৰ একো নহয়,— আপুনি ঘৰলৈ যাওকগৈ বুলি কৈছিলো যদিও আমি সকলোৱে পেটে পেটে তেওঁ থকাৰ বাবে কৃতজ্ঞ হৈ পৰিছিলোঁ। ডলি বাইদেৱে এখন প্ৰাৰ্থনা-পুথি যোগাৰ কৰিলে আৰু তেওঁ বনগাঁৱৰ এগৰাকী বান্ধৱী মাতি আনি নাম গাই গাই আমাৰ সেই প্ৰথম নিশাটো পাৰ কৰাই দিছিল। তেওঁ নথকা হ'লে আমাৰ বাবে ৰাতিটো নিৰ্বিয়ে পাৰ কৰোৱাটো কঠিন হ'লহেঁতেন। তেওঁ আৰু বান্ধৱী গৰাকীয়ে ওৰে নিশা কীৰ্তন কৰিছিল। ইতিমধ্যেই কিছুলোক আমি ধৰ্ণা দিয়া ঠাইত উপস্থিত হ'লহি আৰু সাত গৰাকী গাভৰু মহিলাই অকলশৰে গছৰ তলত ৰাতিটো পাৰ কৰিব খোজাত উদ্বিগ্ন হৈ তেওঁলোকৰ ঘৰতে ৰাতিটো কটাবলৈ আমাক অনুৰোধ কৰিছিল। কিন্তু আমি গছ তলতে থকাৰ সিদ্ধান্তত অলৰ-অচৰ হৈ থকাত সেই লোকসকলেও নাম-কীৰ্তনত যোগ দিলেহি। গছ তলত যথেষ্ট লোকৰ সমাগম হ'ল—নাম-কীৰ্তনত সিদ্ধহস্ত এজন বয়সীয়া ভকত, ৰেচন দোকানৰ ব্যৱসায় কৰা এজন ডেকা, দুজন চি আৰ পি এফৰ লোক, স্থানীয় পুলিচ থানাৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত বিষয়াজনকে ধৰি অনেকেই আমাৰ লগত আছিল। নাম-কীৰ্তনৰ মাজে মাজে নানান আলোচনাও চলিছিল। পৰিৱেশ, পৰিস্থিতিৰপৰা আৰম্ভ কৰি শিক্ষা ব্যৱস্থালৈকে বিভিন্ন বিষয়ৰ আলোচনা হৈছিল। ৰাতি গভীৰ হোৱাৰ লগে লগে আৰু বেছি গধুৰ বিষয়ৰ ওপৰত আলোচনা আগবাঢ়িছিল। ইতিমধ্যেই কিনকিনিয়াকৈ বৰষুণ পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল, সেয়ে আমি ওচৰৰে বাছষ্টেণ্ডৰ চালিখনৰ তলত বহিলোঁগৈ। লগতে অৱশ্যে ম'হখিনিও গৈছিল।

(সেইদিনা আৰম্ভ হোৱা আমাৰ নাম-কীৰ্তন ইয়াৰ পাছতো সদায়েই পুৱা-গধূলি আমি চলাই গৈছিলোঁ। অনিশ্চয়তাৰে ভৰা সেই ভয়ানক সময়ছোৱাত এই নাম-কীৰ্তন পৰ্ব আমাৰ বাবে আছিল এক বিশেষ সকাহ স্বৰূপ।) এনেতে পূবে ধলফাট দিওঁতেই আৰু পৰিতুষ্ট ম'হখিনিয়ে বিদায় লওঁতেই আমিও অকণমান শুবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ। সঞ্জয়নো ক'ত কেনেকৈ আছে নজনাকৈ আৰু এটা দিন পাৰ হৈ গ'ল!

৭ জুলাই, ১৯৯৭

সেইদিনাও আমি ধৰ্ণাত বহিলো, বহুতেই আহি আমাৰ লগ লাগিলহি। বিশেষকৈ আছিল

মেখেলি গাঁৱৰ মহিলাসকল। তেওঁলোকৰ লগত কিন্তু আমাৰ পৰিচয় নাছিল। ছাত্ৰ সন্থাৰ অনেক ছাত্ৰয়ো আহি যোগ দিছিলহি। প্ৰথমতে ক'বলৈ একো কথা বিচাৰি নাপাই তেওঁলোক মনে মনে বহি আছিল। আৰু লাহে লাহে এভাৰ্ড মানে আমাৰ অনুষ্ঠানটো সম্পৰ্কে তেওঁলোকৰ কি যে বিৰূপ ধাৰণা আছিল সেই কথা ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। তেওঁলোকৰ কথাবোৰ শুনি আমি হতবাক হ'লো। লাহে লাহে আমি বুজি পালোঁ যে ৩১ মে'ৰ দিনা আমাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ যোৱা দলটোত আমাৰ বিষয়ে একো নজনাকৈয়ে এই মহিলাসকলৰ অনেকেই যোগ দিছিল। তেওঁলোকৰ লগত কথা-বতৰা পতাৰ পাছত, মাজুলীত এনেকুৱা ধৰণৰ কথাবোৰ অতি স্বাভাৱিক ঘটনা বুলি মোৰ ধাৰণা স্পষ্ট হৈ পৰিল। কোনো প্ৰতিবাদ নাইবা বিক্ষোভৰ আয়োজন হ'লে আলফাৰ সদস্যসকলে গাঁৱলৈ গৈ মহিলা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক 'জনায়' দিয়ে যে অমুক তাৰিখে অমুক সময়ত অমুক স্থানত ট্ৰাক আহি পাবহি, গতিকে সাজু হৈ থাকিব লাগিব। এনেবোৰ কাৰণত কেতিয়াবা জোৰ জবৰদস্তিও কৰা হয়। সেয়ে এনেধৰণৰ সমাৱেশত যোগ দিয়াৰ কাৰণ নুবুজাকৈয়ে অনেক মানুহৰ সমাগম হয়। আলাপ-আলোচনাৰটো প্ৰশ্নই নুঠে, কোনো এক প্ৰতিষ্ঠিত সিদ্ধান্তৰ কথাও জনোৱা নহয়।

৭ জুলাইৰ সন্ধিয়া মাজুলীৰ বিশিষ্ট নাগৰিকেৰে গঠিত এখন শান্তি সমিতি বনগাঁৱত আহি উপস্থিত হ'লহি, যাতে অপহৰণকাৰীৰ সৈতে যোগাযোগ স্থাপন কৰি সঞ্জয়ৰ মুক্তিৰ দিহা কৰিব পাৰি। দুই-তিনিজন লগ হৈ বা অকলশৰীয়াকৈয়ে বনগাঁৱত থকা তেওঁলোকৰ চিনাকী লোকসকলৰ যোগেদি সঞ্জয়ৰ শুংসূত্ৰ উলিয়াবৰ বাবে চেষ্টা চলাইছিল যদিও প্ৰায়বোৰেই বিফল মনোৰথ হৈ পাছদিনা উভতি আহিছিল।

আমাৰ অনশনৰ দ্বিতীয় দিনটো শেষ হওঁতেহে আমি উপলব্ধি কৰিব পাৰিলোঁ যে কেনে এটা সাংঘাতিক সন্থাসে সমগ্ৰ অঞ্চলটো আৱৰি আছে। বহুতো পৰিয়ালে আলফাৰ লগত সম্পৰ্ক ৰখাৰ কথা আমি জানিছিলো যদিও তেওঁলোকে আলফা সম্পৰ্কে মুখ খুলিবলৈ ভয় কৰিলে। কোনেও 'আলফা' শব্দটো মুখেৰে ফুটাই ক'বলৈও সাহস নকৰে—ইমানেই সন্থাস! এক বুজন সংখ্যক লোকে আমালৈ সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল যদিও সঞ্জয়ৰ নিৰুদ্ধেশ সম্পৰ্কে কোনো এক সামান্য খবৰো দিবলৈ তেওঁলোক আগবাঢ়ি নাছিল।

সেই নিশা কেইখনমান আঁঠুৱাৰ যোগাৰ হ'ল আৰু কিছুপৰ শুব পাৰিলো। আৰু ইতিমধ্যেই আমাৰ অনশনৰ প্ৰভাৱো পৰিলক্ষিত হ'বলৈ ধৰিলে।

কোনো সফলতা নোহোৱাকৈ বনগাঁৱত আৰু এটা দিন পাৰ হ'ল। সেইদিনা সন্ধিয়াৰ ফালে আমাৰ দুজনমান সভ্যই জীপ এখন ভাৰালৈ লৈ ওচৰৰ গাঁওবোৰলৈ গৈ লাউদ স্পীকাৰেৰে সঞ্জয়ৰ বাতৰি বিচাৰি আবেদন-নিবেদন কৰাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে। লাউদ স্পীকাৰৰ আহান শুনি গাঁওবোৰৰ বহুতো মানুহ আগবাঢ়ি আহিছিল যদিও কোনেও একো সঠিক খবৰ দিব নোৱাৰিলে।

মই বনগাঁৱতে থাকিবলৈ ল'লো আৰু আমাৰ সন্ধিয়াৰ নাম-কীৰ্তনৰ সময়ছোৱাত

এদিন আমি 'মৌন ব্ৰত' লৈছিলো। সেইদিনাই আমি বাট চাই থকা খবৰটো লৈ এজনে আহি ক'লে : মাজুলীৰ সমীপৰে এক চৰ অঞ্চলত সঞ্জয়ক হেনো দেখা পোৱা গৈছে আৰু মিছিং ল'ৰা এটাই তেওঁক লৈ আহিবলৈ নাৱেৰে তালৈ গৈছে। ভাবিছিলো যে আমাৰ প্ৰাৰ্থনাই ফল দিছে। এনে এক মুহূৰ্তত মৌনতা অৱলম্বন কৰি থকাটো প্ৰায় অসম্ভৱেই আছিল যদিও আমি নীৰৱে আছিলো আৰু আমাৰ মন-হৃদয় আনন্দেৰে উপচি পৰিছিল। এই খবৰ আমাৰ বাবে এক বিশেষ সকাহ স্বৰূপ আছিল। কিন্তু কিছু সময়ৰ পাছতহে গম পালো যে খবৰটো সঁচা নহয়, ই আছিল মাথো এক উৰাবাতৰিহে।

যি উৎসাহ উদ্দীপনাৰে আমি খবৰটো আঁকোৱালি লৈছিলো সেই একেই ক্ষিপ্ৰতাৰে আমাৰ উৎসাহ স্তিমিত হৈ পৰিছিল। ইয়াৰ পাছত তেনে ধৰণৰ অভিজ্ঞতা আমাৰ সঘনাই হৈছিল। ইয়াৰ পাছত কেবা সপ্তাহো জুৰি টেলিফোন যোগেও খবৰ আহিছিল, দুই এজনে আহি লগো ধৰিছিলহি— দুই এজনে খোলা-খুলিকৈয়ে কথা পাতিছিল, দুই একে আকৌ গোপনে আহি লগ ধৰিছিলহি, সকলোৱেই সঞ্জয়ৰ সম্ভাৱ্য অৱস্থান সম্পৰ্কে বিভিন্ন তথ্যপাতি দাঙি ধৰিছিল। এইবিলাকে আমাৰ মনত আশাৰ সঞ্চাৰ কৰিছিল। কিছুমান ঠাইলৈ আমি নিজেই গৈছিলোঁ অথবা কিছু ঠাইলৈ আনকো পঠিয়াইছিলোঁ— কিন্তু আমাৰ সকলো প্ৰচেষ্টা নিষ্পল হৈছিল।

বনগাঁৱত আমাৰ অনুসন্ধান ফলৱতী নহ'ল। গতিকে সেই নিশাই আমাৰ ধৰ্ণা আৰু অনশনৰ সমাপ্তি ঘটাবলৈ ঠিক কৰিলো। অৱসাদগ্ৰস্ত হৈ আমি আকৌ কমলাবাৰীলৈ উভতি আহিলো। ইতিমধ্যেই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকু ফেনে ফোটোকাৰে বাঢ়ি আহিবলৈ ধৰিছিল আৰু দ ঠাইবোৰ পানীত ডুব গৈছিলেই। প্ৰতি বছৰেই সেই একে সময়তেই ঘটা অৱশ্যন্তাৰী বানপানীৰ বাবে ৰাইজ ইতিমধ্যেই প্ৰস্তুত হৈছিল। চাংবোৰত খাদ্য সামগ্ৰী, খৰি-খেৰ আদি তুলি লৈ ভৰ বাৰিষাৰ দিনকেইটা পাৰ কৰি দিবলৈ প্ৰস্তুতি চলাইছিল।

যিদিনা আমি আমাৰ বস্ত্ৰ-বাহানিবোৰ বান্ধিছিলো, সেইদিনা মাজনিশাই দ অঞ্চলত থকা আমাৰ ঘৰটোত পানী সোমাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। একেবাৰে প্ৰয়োজনীয় বস্ত্ৰকেইপদ বান্ধি লৈ আমি কিছু পৰিমাণে ওখত থকা চাৰিআলিৰ অফিচটোলৈ গ'লোঁগৈ আৰু মাজুলীত থকা বাকী দিনকেইটা আমি তাতে কটালো। স্থানীয় বাসিন্দাসকলৰ মতে, যিদিনাই চাৰিআলিত বানপানী উঠিব, সেইদিনাই হেনো মাজুলীৰ অস্তিত্ব নোহোৱা হ'ব।

৯ জুলাই, ১৯৯৭

আলফাই অৱশেষত সঞ্জয়ক অপহৰণ কৰা কথাটো স্বীকাৰ কৰিলে। তেওঁলোকে মাত্ৰ ইয়াক 'গ্ৰেপ্তাৰ' বুলিহে অভিহিত কৰিলে। সংগঠনৰ স্বয়ম্ভু কমাণ্ডাৰ-ইন-চীফ পৰেশ বৰুৱাই গুৱাহাটীৰ কেইখনমান আগশাৰীৰ বাতৰিকাকতক ফোন কৰি জনালে যে,

কেতবোৰ অভিযোগত তেওঁলোকে হেনো সঞ্জয়ক গ্ৰেপ্তাৰ কৰিছে। ‘ৰ’ৰ এজেন্ট বুলি, সেনা বাহিনীক খা-খবৰ দিয়া বুলি আৰু আলফাৰ বিৰুদ্ধে অসমৰ জনসাধাৰণক প্ৰৰোচিত কৰা বুলি তেওঁলোকে সঞ্জয়ৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগ আনিলে। সেয়ে সঞ্জয়ক হেনো ‘ৰাইজৰ আদালত’ত (অৰ্থাৎ আলফাৰ কাঠগড়াত) বিচাৰ কৰা হ’ব আৰু যথাবিহিত শাস্তি বিহা হ’ব!

এইবোৰ দেখি শুনি আমাৰ মনত মিশ্ৰিত প্ৰতিক্ৰিয়া ঘটিছিল। অনৰ্থক কিছুমান অভিযোগ, আমাৰ অসহায়তা, খং, ক্ষোভ ইত্যাদি বিলাকে আমাৰ মনবোৰ ভাৰাক্ৰান্ত কৰি তুলিছিল। কিয়নো আমি উপলব্ধি কৰিছিলোঁ যে আলফাৰ ‘আদালত’ ন্যায়সঙ্গত বিচাৰৰ বাবে নহয়; আৰু কেইবছৰমানৰ আগতে লক্ষী পথাৰত আলফাৰ শিবিৰত ঘটা গাৰ নোম শিয়ৰি যোৱা বহু ঘটনাৱলী ইতিমধ্যেই পোহৰলৈ আহিছিল। অসংখ্য চিন্ন-ভিন্ন মৃতদেহ পুতি থোৱা প্ৰকাণ্ড গণকবৰ আলফাৰ শিবিৰত আৱিষ্কাৰ হোৱা কাহিনী বাতৰিকাকত যোগে জনাজাত হৈ পৰিছিল। আলোচনাৰ বাবে স্বেচ্ছাই তেওঁলোকৰ লগত যোৱা এজন লোকৰ তেওঁলোকে কোনো ধৰণৰ অপকাৰ নকৰে বুলি নিজৰ মনতে সান্ত্বনা লভি মই প্ৰকৃতিস্থ হৈ থাকিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। তেওঁলোকে নিশ্চয় অনুভৱ কৰিব পাৰিব যে সঞ্জয় যদি সঁচাকৈয়ে তেওঁলোকে ভবাৰ দৰেই হয়, তেন্তে তেওঁ তেওঁলোকৰ লগত গৈ জীৱন বিপদাপন্ন কৰি তুলিব জানো?

অৱশেষত পোৱা, বিশ্বাস কৰিবপৰা যেন লগা এই খবৰটোৱে আমাক কিছু পৰিমাণে হ’লেও আশ্বস্ত কৰি তুলিছিল। তেতিয়ালৈকে আমি কিন্তু বুজিবই পৰা নাছিলো যে আলফাই এক বিসংগতিপূৰ্ণ, বিভ্ৰান্তিকৰ প্ৰচাৰ নীতিৰে তেওঁলোকৰ নিজৰে বিভিন্ন দলৰ মাজতো এক অনিশ্চয়তাৰ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰি ৰখাটো তেওঁলোকৰ এটা সাধাৰণ কৌশল। ইতিমধ্যেই দিল্লী আৰু মুম্বাইৰপৰা আমাৰ পৰিয়ালৰ কিছু লোক আহি পাইছিলহি। দেউতা, পেহী, খুৰা আৰু ককাই-ভাই সকলো আহি পাইছিলহি। তেওঁলোকৰ উপস্থিতিয়ে আমাক ভৰসা দিছিল। বিশেষকৈ ওপৰে ওপৰে শান্তিত থকা যেন লাগিলেও ভিতৰি ভিতৰি আতঙ্কিত হৈ থকাসকলৰ বাবে তেওঁলোকৰ উপস্থিতি এক বিশেষ সাহসস্বৰূপ হৈ পৰিছিল। অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতি, অসমৰ বানপানী আৰু এনে ধৰণৰ অস্বাভাৱিক পৰিস্থিতিৰ লগত পূৰ্ব পৰিচয় নথকাৰ বাবে তেওঁলোকৰ সকলোৱেই নিশ্চয় বেছ অসহায় অনুভৱ কৰিছিল। কিন্তু তেওঁলোকৰ আগমনে আমাৰ ভাগি পৰা মনবোৰ পুনৰ সঞ্জীৱিত কৰি তুলিছিল আৰু আমি আগবাঢ়ি যাবলৈ প্ৰেৰণা পাইছিলো।

পৰৱৰ্তী কেইদিনমানত সঞ্জয়ৰ সম্ভাব্য অৱস্থান সম্পৰ্কে কেবাটাও খবৰ আহিছিল আৰু সম্ভৱপৰ প্ৰায়বোৰ ঠাইতেই আমি গৈ খবৰ লৈছিলোঁগৈ। মিছিং ল’ৰা এটা এদিন আহি ক’লেহি যে দৰবাৰ চাপৰিৰ ঘৰ এটাত সঞ্জয়ক সি দেখি আহিছে। দৰবাৰ চাপৰি হ’ল নদীৰ খহনীয়াই তৈয়াৰ কৰা মাজুলীৰে মূলখণ্ডৰপৰা বিচ্ছিন্ন কৰা এটা চৰ। এই

চৰবোৰত সাধাৰণতেই মানুহে বাস নকৰে; মাত্ৰ উদ্যোগী অথবা অত্যাশাহী খেতিয়কে এই বালিচৰবোৰত কিছু খেতি-বাতি কৰে, যিবোৰৰ প্ৰকৃততে কোনো গৰাকী নাই। খবৰটোৰ সত্যাসত্য বিচাৰৰ বাবে আমাৰ বিশ্বাসী মিছিং বন্ধু এজনক তালৈ পঠিওৱা হ'ল; কিন্তু তেওঁ উভতি আহি জনালে যে সেইটো এটা ভিত্তিহীন বাতৰিহে আছিল।

ইতিমধ্যেই আন এটি নাটকীয় ঘটনাৰ সম্মুখীন হ'লো : সেইদিনা আমি সন্ধিয়াৰ নাম-কীৰ্তন সামৰি কিছু সময় নিতাল মাৰি বহি আছিলো আৰু সঞ্জয়ৰ নিৰুদ্দেশ সম্পৰ্কে প্ৰায়বোৰ স্থানীয় বাতৰিকাকতৰ প্ৰথম পৃষ্ঠাতে প্ৰকাশ পোৱা বাতৰিবোৰ কাগজৰপৰা কাটি আছিলো। এনেতে এজন অচিনাকী ডেকা ল'ৰা খৰখেদাকৈ আহি আমাৰ অফিচত সোমালহি আৰু ক'লে যে কমলাবাৰীৰপৰা প্ৰায় সাত কিল'মিটাৰমান দূৰৰ গেৰেকী গাঁৱত আলফাৰ ল'ৰাকেইটামানে বাহৰ পাতিছে বুলি তেওঁ নিশ্চয়কৈ জানে আৰু সঞ্জয় তেওঁলোকৰ লগতে আছে বুলিয়েই তেওঁৰ ধাৰণা। গেৰেকী গাঁৱলৈ যোৱা বাটপথৰ আৰু ঘৰটো সম্পৰ্কে সবিশেষ বিৱৰণ তেওঁ আমাক দিলে। বাঢ়নী পানীৰ বাবে আমি নাও এখন যোগান কৰি আগবঢ়াৰ কথা ভাবিলোঁ। খবৰটো দিওঁতে তেওঁ আমাক বাৰে বাৰে কৈছিল যে কথাটো আন কোনেও জনা অনুচিত আৰু আমি নিজেই কামত আগবাঢ়িব লাগে।

খবৰটো শুনি বৰ দোধোৰ-মোধোৰত পৰিলোঁ। ইতিমধ্যেই ৰাতিও হৈছিল। গেৰেকী গাঁও বা তাৰ আশে-পাশে কাকো চিনিও নাপাওঁ। কেনেকৈনো আগবাঢ়ো বাৰু? অৱশেষত অনেক মানসিক কষ্টৰ অন্তত স্থানীয় পুলিচক খবৰটো দিলো। সেইনিশা পুলিচে গেৰেকী গাঁৱত 'তালাচী' চলাইছিল বুলি আমি পিছদিনা সকলোৰে মুখে মুখে শুনিবলৈ পাইছিলো, কিন্তু ফল একো নধৰিল। আলফাই তাত কিবা থিতাপি লৈছিল যদিও ইতিমধ্যেই তেওঁলোক পলাল। প্ৰকৃততে ক'বলৈ গ'লে এই ঘটনাটোৱে আমাৰ প্ৰচেষ্টাত বিঘিনিহে ঘটালে। আমাৰ দুজনমান বন্ধুৱে কোৱা মতে খুব সম্ভৱ আলফাই আমাৰ গতিবিধিৰ ওপৰত চোকা নজৰ ৰাখি চলিছে আৰু এই গুজৰটো আমাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া চাবৰ বাবেই প্ৰচাৰ কৰিছিল—যাতে আমি পুলিচক খবৰ দি তেওঁলোকৰ 'ফান্দ'ত পৰোঁ।

১১ জুলাই, ১৯৯৭

জেংৰাইমুখৰ কেইজনমান মিছিং বন্ধুৰপৰা টেলিফোন যোগে এটা সংবাদ পাই ভৰ বৰষুণৰ মাজতে ডেভিদৰ সৈতে মই জেংৰাইমুখ পালোঁগৈ। তেওঁলোকৰ সম্প্ৰদায়ৰে এজন আলফা সদস্যৰ যোগেদি আলফাৰ দল এটাৰ লগত যোগাযোগ কৰিবৰ বাবে মোক মাতি পঠিওৱা হৈছিল। জেংৰাইমুখৰপৰা আমি প্ৰায় এককাল পানীৰ মাজেৰে খুপি খুপি প্ৰায় তিনি কিল'মিটাৰ দূৰৰ অথচ পিছল ৰাস্তা আৰু পানীৰ বাবে গৈ থাকিলেও নোপোৱা যেন লগা নামনি চাপৰি পাইছিলোঁগৈ। তাত গৈ আমি 'দ্বীপ আলোক'ৰ

সম্পাদনা সমিতিৰ সদস্য স্থানীয় স্কুলৰ শিক্ষক এজনক লগ পালোগৈ। তেখেতেই আমাৰ থকা-মেলাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ঘৰৰ গৃহিণী গৰাকীয়ে আমাক এবাৰ চাই গ'ল; কিছু সময়ৰ পাছত পিন্ধিবলৈ শুকান কাপোৰ-কানি উলিয়াই দি তেখেতেও আমাৰ লগত বহি প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। তাৰ পাছত আমাৰ বাবে গৰম খোৱা-বোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। এনে ধৰণৰ মহানুভৱতা আৰু আদৰ-আশ্বাসে মোক সেই বিপৰ্য্যয়েৰে ভৰা দিনবোৰ পাৰ কৰিবলৈ সাহস যোগাইছিল।

সেই অঞ্চলত আমি তিনিদিন থাকিলো; কিন্তু সঞ্জয়ৰ কোনো উৱাদিহ নাপালো। দুই একে অপহৰণকাৰীৰ গতিবিধি সম্পৰ্কে দুই এটা খা-খবৰ আনিছিল যদিও কোনোটোৱেই সঠিক নাছিল। ইতিমধ্যেই ৰাজস্থানৰ এজন আমাৰ ঘনিষ্ঠ বন্ধু আৰু এভাৰ্ডৰ সদস্য সঞ্জয়ৰ খবৰ ল'বলৈ গুৱাহাটী পাইছিলহি। গুৱাহাটীৰ বাতৰিকাকত, উকীল আৰু মানৱ অধিকাৰ সংস্থাৰ সৈতেও আলফাৰ যোগাযোগ থকা বুলি শুনা যায়। এই সম্ভৱপৰ সকলোবোৰ যোগাযোগৰ ঠিকনা লৈ তেওঁ আৰু গুৱাহাটীৰ অন্যান্য বন্ধু-বৰ্গই অনেক লোকক লগ ধৰিছিল। এই মানুহবোৰৰপৰা পোৱা সংবাদ মতে ইয়াকে গম পোৱা গ'ল যে সঞ্জয় সুকলমেই আছে, তেওঁক মাত্ৰ জেৰাৰ বাবেহে ধৰি নিয়া হৈছে। কিন্তু কিছুমানে গাৰ নোম থিয় হৈ যোৱা ধৰণৰ খবৰৰ ইঙ্গিত দিছিল। এজনে এই কথাও ক'লে যে লক্ষীমপুৰত আলফাৰ গোটটোৱে যিদৰে মানুহবোৰক গুলিওৱাৰ লক্ষ্য হিচাপে লৈছিল, ঠিক সেইধৰণৰ ঘটনাও হ'ব পাৰে। ঘণ্টাজোৰা আলোচনাৰ অন্তত কিছুদিনৰ আগতে সঞ্জয়ে দিল্লীৰ কোনো এক মুকলি সভাত সন্ত্ৰাসবাদ সমস্যাটোৰ আতি-গুৰি ফঁহিয়াই, ইয়াৰ সমাধান সূত্ৰ হিচাপে এটা খহুৰা দাঙি ধৰাটোৱেই তেওঁক আঁতৰাই নিয়াৰ এটা সম্ভাৱ্য কাৰণ হ'ব পাৰে বুলি তেখেতেই ক'লে।

আমাৰ সদস্যসকলে লগধৰা উৎসটিয়ে এই খবৰটো নিশ্চয় তেওঁলোকৰ মাজত হোৱা দুটা আলোচনাৰ অন্তৰতী কালছোৱাতেই পাইছিল। ইয়াৰপৰা এই কথাই প্ৰতীয়মান হ'ল যে তেওঁলোকে আমাৰ গতিবিধিৰ উপৰিও আমাৰ কথা-বাৰ্তাৰ ওপৰতো চোকা নজৰ ৰাখিছে। এইটো হ'ল আমাৰ সকলোৰে বাবে এটা অতি অস্বস্তিকৰ পৰিস্থিতি, কিয়নো আমাৰ সকলোৱেই কোনো আঁৰ-বেৰ নোহোৱাকৈ মুকলিভাৱে স্বচ্ছতাৰে ভৰা আদৰ্শ এটা লৈ জীৱনত আগবাঢ়ি গৈছিলো আৰু সেয়ে আমাৰ লুকটাক কৰিবলৈ একো নাছিল।

আমাৰ এগৰাকী বান্ধৱীয়ে দিয়া এটা খবৰত আমি শিহঁৰিত হৈ গ'লোঁ; কাৰণ গুৱাহাটীত তেওঁৰ ঘৰৰপৰাই আমি সাধাৰণতে টেলিফোনবোৰ কৰিছিলোঁ আৰু হঠাৎ তেওঁলৈ এদিন বেনামী ভাবুকি আহিল যে আমাক তেনে সা-সুবিধা দি থাকিলে সপৰিয়ালে তেওঁ ভয়ানক বিপদৰ সন্মুখীন হ'ব। এই ভাবুকিলৈ তেওঁ কেৰেপ কৰা নাছিল যদিও সতৰ্কতা অৱলম্বন কৰি আমি নিজেই তেওঁৰ তালৈ আহ-যাহ বন্ধ কৰি দিছিলোঁ।

মাজুলীত মই আৰু এসপ্তাহ আছিলো। এই অপেক্ষা অসহ্যকৰ হৈ আহিছিল। সেই দিনবোৰলৈ উভতি চালে মই আচৰিত হৈ যাওঁ যে আমি সহিষ্ণুতা নেহেৰুৱাই, কোনেও কাকো খং ৰাগ নকৰাকৈ কেনেকৈ একেলগে কটাইছিলোঁ। আমি প্ৰায় দহজনীয়া দলটো মাত্ৰ দুটা কোঠাতে আছিলো। ডাঙৰ কোঠাটো আছিল প্ৰায় বিশফুট দীঘল আৰু নফুট বহল আৰু এই কোঠাটোকেই চ'ৰাঘৰ হিচাপেও ব্যৱহাৰ কৰিছিলোঁ। সৰু কোঠাটো আছিল মাত্ৰ বহলে ছফুট আৰু দীঘলে দহফুট মান। এই কোঠা দুটাৰ বাহিৰে আমি ঘৰৰ মালিকে তেওঁৰ পাচজনীয়া পৰিয়ালৰ সৈতে ব্যৱহাৰ কৰা গা-ধোৱা ঘৰ আৰু পাইখানা ঘৰটোকেই ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া হৈছিল, আৰু ঘৰৰ মালিকৰ পৰিয়ালৰ সংখ্যা আছিল পাঁচজন।

ইমান খেপা-খেপিকৈ আমি প্ৰায় দুসপ্তাহ কটাইছিলো আৰু বেছিভাগ সময়েই আমি ঘৰৰ ভিতৰতে কটাইছিলো। কিন্তু সেয়া আছিল আমাৰ বাবে এক অস্বাভাৱিক পৰিস্থিতি। সাধাৰণতে আমাৰ কমলাবাৰীত থকা যোগাযোগ কেন্দ্ৰটো তত্ত্বাৱধান কৰিবৰ বাবে দুজন বা এজন লোক তাত থকাৰ বাহিৰে বাকী সকলোবোৰ বিভিন্ন গাঁৱলৈ গৈ নানান লোকক লগ ধৰি আমাৰ কাৰ্য আঁচনি তৈয়াৰ কৰিছিলো। কমলাবাৰীত অপেক্ষাৰত সেই সময়ছোৱাতো আমি নাম-কীৰ্তন, চাফাই, কাপোৰ-কানি ধোৱা, ৰন্ধা-বঢ়া, খোৱা-বোৱা, ধোৱা-পখলা আদিৰে এক নিয়মীয়া কাৰ্যসূচী মানি চলিছিলো। এই নিত্য নৈমিত্তিক কাৰ্যসূচীয়ে আমাক দিনটোৰ বাবে ব্যস্ত ৰাখি দুৰ্যোগৰ মুহূৰ্তবোৰ পাহৰাই ৰখাত সহায় কৰিছিল।

অৱশ্যে আমাৰ খবৰ-খাতি ল'বলৈ অহা লোকৰ সমাগম আছিল প্ৰচুৰ। তেওঁলোকে আমাৰ বাবে বেছ উদ্বিগ্নতা প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু সহায় কৰিবলৈও আগবাঢ়ি আহিছিল। কিন্তু এই সাহায্য আছিল ঘাইকৈ বৈষয়িক বিধৰ; যেনে, খোৱা-বোৱা আৰু থকা-মেলাৰ বন্দোবস্ত ইত্যাদি বিধৰ। আমাৰ প্ৰধান সমস্যাটো আছিল সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিওৱাটো আৰু এই ক্ষেত্ৰত সহায় আগবঢ়াবলৈ তেওঁলোকক সঁচাকৈয়ে বেছ অসহায় যেন লাগিছিল। সঞ্জয়ৰ একো খবৰ-বাতৰি নোপোৱাকৈয়ে যিমানে দিনবোৰ বাগৰি গ'ল, সিমানেই আমাৰ মনত সন্দেহৰ উচপিচনি বাঢ়ি গ'ল—সঞ্জয়ৰ অৱস্থিতি সম্পৰ্কে কোনেও একোকে নজনাটো কেনেকৈ সম্ভৱ বাক? যি কি নহওক, মাজুলী হ'ল এটা নদী-দ্বীপ, ইয়াত সাধাৰণতেই ইঘৰে সিঘৰৰ খবৰবোৰ গম পায়; তেনেস্থলত কোনেও একো উৱাদিহ নোপোৱাকৈ এজন লোক কেনেকৈ নিখোজ হ'ব পাৰে বাক? মানুহবোৰে আমাৰপৰা কথাবোৰ লুকুৱাইছে নেকি বাক?

মাজুলী— যি মাজুলীক আমি মনে-প্ৰাণে ভাল পাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিলোঁ, যি জনসাধাৰণৰ মনৰ মাজত আমি গভীৰভাৱে সোমাই পৰিছিলোঁ—হঠাতে সেই মাজুলী যেন আমাৰ বাবে একেবাৰে অচিন আৰু কুটিল হৈ পৰিল!

সকলোবোৰ যেন সলনি হৈ গল! বতাহত কাৰোবাৰ গোপন ফুচফুচনি ভাঁহি অহা যেন লাগে। সেইবোৰ যেন আমি আৰু বুজিব নোৱাৰা এক অচিন ভাষা!

আমি কিছুদিনৰ বাবে বিৰতি বিচাৰি যোৰহাটত থাকিবলৈ ঠিক কৰিলোঁ, কিয়নো তুলনামূলকভাৱে যোৰহাটত আমাক বেছি মানুহে নাজানে।

১৯ জুলাই, ১৯৯৭

অৱশেষত এটা সুখবৰ আহিল। স্থানীয় বিশিষ্ট নেতা দুলাল বৰুৱাই এটা প্ৰেছ বিজ্ঞপ্তিযোগে জনালে যে আলফাৰ নেতৃত্বত হেনো বৰুৱাৰ সৈতে যোগাযোগ কৰিছে; আৰু আশ্বাস দিছে যে সঞ্জয়ক অনতি পলমেই মুকলি কৰি দিয়া হ'ব, যিহেতু 'ভুল বুজা-বুজিবোৰ'ৰ এটা মীমাংসা হ'ল।

বাতৰিটো পাই আমাৰ মন আনন্দত নাচি উঠিছিল যদিও ক'ৰবাত কিবা এটা কেণা আছিল যেন অনুমান হ'ল আৰু সেই সন্দিহান মনে যেন আমাক কৈ উঠিল : 'ৰ'বাচোন, সঞ্জয়ক উভতি আহিবলৈ দিয়া আৰু তেতিয়াই আনন্দ উল্লাস কৰিবা।' যি কি নহওক, সেই বাতৰিটোৱে আমাৰ মনত আশাৰ সঞ্চাৰ কৰিছিল আৰু খামুচি ধৰিবলৈ ই যেন আছিল এক আশাৰ জৰী।

২২ জুলাই, ১৯৯৭ : মাজনিশা

সেইদিনা মাজনিশা হঠাৎ মই সাৰ পাই উঠিলো। অফিচৰ লাইটবোৰ জ্বলি থকা দেখিলো আৰু কোনোবাই যেন ফুচফুচাই কথা পাতিছে। দোধোৰ-মোধোৰভাৱে যাও-নাযাওকৈ অফিচ কোঠালৈ সোমাই গৈছিলোঁ— কেনো এক ভয়াৰ্ত মুহূৰ্তৰ আগজাননী যেন পাইছিলোঁ—যিটো মোৰ সাতত্ৰিশ বছৰীয়া জীৱনত কোনোদিনেই উপলব্ধি কৰিবপৰা নাছিলোঁ—তথাপিও কথাটোনো কি বুলি সুধিবলৈ আগবাঢ়িলোঁ।

'এটা ভয়ানক খবৰ আহিছে আমি খবৰটোৰ সত্য-সত্য বিচাৰৰ চেষ্টা কৰি আছোঁ।'

মোৰ অন্তৰত তোলপাৰ লগোৱা ভীতি-বিহ্বল অৱস্থাটো সংযত কৰি সুধিলো : 'খবৰটো কি বাৰু?'

'বাতৰিকাকতৰ অফিচলৈ এইমাত্ৰ আলফাৰ তৰফৰপৰা 'ফেক্স'যোগে এটা বাতৰি আহিছে যে সঞ্জয় আৰু তেওঁক অপহৰণ কৰি নিয়া দুজন আলফা সদস্য যোৱা ৮ জুলাইত ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হওঁতে নাৱৰ সৈতে নদীত ডুব গ'ল।'

এই ভয়াবহ বাতৰিটো পাই মোৰ মনত যোৱা তিনি সপ্তাহ জুৰি সঞ্চিত হোৱা প্ৰচণ্ড ব্যাকুলতা পাৰ ভাঙি ওলাই অহাৰ উপক্ৰম হ'ল। বাতৰিটো চকুৰ পচাৰতে পাৰ হৈ যোৱা যেন লাগিল। পিছদিনা পুৱা বাতৰিকাকতৰ প্ৰথম পৃষ্ঠাত শিৰোনামা ওলাল : 'অসমে লাজত মূৰ দোৱাইছে', 'আলফাই ইয়াৰ প্ৰকৃত পৰিচয় উদঙাই ধৰিলে।'

এই সকলোবোৰ সঁচাকৈয়ে ঘটিছেনে বাৰু? সঞ্জয়ক তেন্তে মই আকৌ দেখিবলৈ নাপাম নেকি?

সেইদিনা পুৱাই মই যোৰহাট এৰি কলিকতা অভিমুখে ৰাওনা হ'লোঁ। ভাগি পৰিছিলোঁ, নাজানো ল'ৰা-ছোৱালীহালক আৰু মা-দেউতাহঁতক কি কমগৈ। দিল্লীলৈ

যোৱা বিমানৰ বাবে সময় থকাত কলিকতা বিমান বন্দৰত আমি কেবা ঘণ্টাও ব'লগীয়া হৈছিল; সেই সময়ছোৱাতেই বিমান কোঠত বহি থকা অৱস্থাতে পেজাৰত এটা খবৰ আহিল যে দিল্লীৰপৰা মোলৈ এটা খবৰ আহিছে। মই লৰালৰিকৈ টেলিফোন কৰি পেজাৰত খবৰ পঠোৱা দিল্লীৰ বন্ধুজনৰ লগত কথা পাতিলোঁ। গম পালো যে গুৱাহাটীৰ বাতৰিকাকতসমূহে আলফাৰপৰা পোৱা পূৰ্বৰ বাতৰিটোৰ শুধৰণি হিচাপে দ্বিতীয় বিবৃতি এটা পাইছে, আৰু সেই বিবৃতিমতে সঞ্জয় হেনো তেওঁলোকৰ জিন্মাত বেছ ভালদৰেই আছে। অসমীয়া কাকতবোৰলৈ পঠোৱা বাতৰি অনুসৰি তেওঁলোকৰ প্ৰথম বিবৃতিটো প্ৰকৃততে মিছা আৰু জীৱনৰ প্ৰতি মায়া-মমতা নথকা কোনো লোকে আলফাক হয় প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈহে সেই বিবৃতি প্ৰেৰণ কৰিছিল।

দ্বিতীয় বিবৃতিটো বিশ্বাসযোগ্য বুলি ভবাৰ কাৰণ আছিল, যিহেতু আমি তাকেই বিচাৰিছিলোঁ। কিন্তু এই বিবৃতিৰ সত্যতা সম্পৰ্কে প্ৰমাণ বিচাৰি আমি হাবাখুৰি খাইছিলোঁ। কিন্তু ইয়াৰ পাছত আৰু একো উৱাদিহ পোৱা নগ'ল।

তথাপিও এটা আশাৰ ৰেঙনি দেখিছিলোঁ, খবৰ কাগজৰ বাতৰি যোগনীয়াৰ এজনে ক'লেহি যে নৈৰ সিপাৰে মাজুলীৰ উত্তৰে অৱস্থিত উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ গাঁও এখনত ১৯ জুলাইত তেওঁ হেনো সঞ্জয়ক দেখা পাইছিল। কিন্তু তেওঁৰ হাততো একো প্ৰমাণ নাছিল, আনকি ফটো আদিও নাছিল।

১৯৯৭ চনৰ জুলাই আৰু আগষ্ট মাহ দুটা এক প্ৰচণ্ড আবেগিক টনা-আজোৰাৰ মাজেৰে পাৰ হৈ যোৱা যেন লাগিল।

ইয়াৰ পাছতো আলফাৰ কিছুমান বিবৃতি ওলাই আছিল। ইয়াৰ মাজতে খুব সম্ভৱ আলফাৰ কমাণ্ডাৰ-ইন-চিফ পৰেশ বৰুৱাই টেলিফোন যোগে মোলৈ এটা প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছিল যে আমাৰ সংগঠন এভাৰ্ডে অসম ত্যাগ কৰিলে সঞ্জয়ক মুকলি কৰি দিয়া হ'ব। মোৰ বাবে এইটো আছিল এটা আশাব্যঞ্জক বাতৰি।

আমি মান্তি হৈছিলোঁ, কিন্তু তথাপিও সঞ্জয়ৰ কোনো সন্ধান নোলাল। অপেক্ষাৰ শেষ নহ'ল। যেই কোনো মুহূৰ্ততে তেওঁলোকৰপৰা সঞ্জয়ৰ মুক্তি সম্পৰ্কে এটা বিবৃতি আহিব বুলি আমি অধীৰভাৱে অপেক্ষা কৰি আছিলোঁ।

ইয়াৰ পাছত ৪ আগষ্টৰ দিনা বাতৰিকাকত যোগে আলফাই সদৰি কৰিলে যে অৰুণাচলৰ কোনো এক পাহাৰ শিখৰৰপৰা পিচলি পৰি সঞ্জয়ৰ মৃত্যু হ'ল। আমি যেন মৃতপ্ৰায় হ'লো, তথাপিও আমি কোনোমতে ধৈৰ্য ৰাখি থাকিলো যাতে এই বিবৃতিটোৰ সত্যাসত্য নিৰূপণ কৰিবলৈ আমি চেষ্টা কৰি কৃতকাৰ্য হ'ব পাৰো। অৰুণাচলত থকা আমাৰ বন্ধু-বান্ধৱ আৰু পৰিচিত লোকসকলৰ লগত ফোনেৰে যোগাযোগ কৰি জানিবলৈ চেষ্টা কৰিলো যে সঁচাকৈয়ে তেনেকুৱা কিবা ঘটিছে নেকি? কিবা প্ৰমাণ পোৱা গৈছে নে বাৰু?

আকৌ সেই একে অনিশ্চয়তা!

কিন্তু পুনৰবাৰ আমাক আশাৰে আকৌ আগবাঢ়ি যাবলৈ এই ঘটনাই উদগণি যোগালে।

সেই মাহৰে শেষৰ ফালে পুলিচৰ জিন্মাত থকা আলফাৰ সদস্য এজনে

‘স্বীকাৰোক্তি’ দিলে যে ৪ জুলাইতেই সঞ্জয়ক শেষ কৰা হৈছিল। ভয়ানক বিৰৰণী সম্বলিত এই তথ্য পুলিচৰ হাতৰপৰা ‘সৰকি’ আহি বাতৰিকাকতৰ হাতত পৰিছিলহি। কি যে ভয়ানক দুঃসময়ৰ দিন আছিল সেইবোৰ! তথাপিও, তাৰ মাজতে আমি সবিশেষ জানিবৰ বাবে যিমানখিনি পাৰো প্ৰচেষ্টা চলাই গৈছিলোঁ। অৱশেষত, আমি গম পালো যে পুলিচৰ জিম্মাত থকা আলফাৰ সদস্যজনে দিয়া সেই স্বীকাৰোক্তি ন্যায়িক জিম্মালৈ আহি অস্বীকাৰ কৰিলে।

ফলত, এক সন্দেহৰ অৱকাশ বৈ গ’ল। হয়তো পুলিচে তেওঁৰ ওপৰত নিৰ্যাতন চলাইছিল। যিহেতু এইটো এটা সৰ্বজনবিদিত কথা যে পুলিচৰ জিম্মাত থকা লোকৰপৰা কথা উলিয়াবলৈ জেৰা কৰোতে পুলিচৰ লোকসকলে নম্ৰভাৱে আগবঢ়াৰ নজীৰ নাই বুলিলেই হয়।

প্ৰতিবাৰেই টেলিফোনটো বাজি উঠিলেই কোনো এক অচিন শব্দকি আমাৰ বুকু কঁপাই তুলিছিল; এতিয়া বা কি খবৰ আহে? প্ৰতিদিনাই পুৱা বাতৰিকাকতৰ পাত লুটিয়াই ভাবো আমাৰ বাবে কি খবৰ বা কঢ়িয়াই আনে? আমাৰ ল’ৰা-ছোৱালীৰপৰা এই কথা লুকুৱাই ৰখাই ভাল হ’ব নেকি বাৰু? ইতিমধ্যেই অসম সম্পৰ্কে অনেক খবৰ ওলাইছিল, বিশেষকৈ অসমৰ সন্ত্ৰাসবাদ সম্পৰ্কেই অধিক খবৰ। সঞ্জয় সম্পৰ্কে কিবা শুংসূত্ৰ ইয়াতেই পোৱা যাব নেকি বাৰু?

আমিনো বাৰু এতিয়া কিহত বিশ্বাস ৰাখিম? প্ৰকৃত সত্যটো বাৰু কেনেকৈ বিচাৰি উলিয়াম? কাৰ ওচৰত বাৰু আমি সহায়ৰ বাবে হাত আগবঢ়াম? ৰাজনৈতিক নেতা, আমোলাসকল, সাংবাদিক, মানৱ অধিকাৰ ৰক্ষা সমিতিৰ কৰ্মী, শিল্পী, সাহিত্যিক, জ্যোতিষী আদি সকলোকেই আমি লগ ধৰিছিলোঁ। দিল্লীৰপৰা সম্ভৱপৰ সকলো ঠাইলৈকে আমি যোগাযোগ কৰিছিলোঁ। অসমত এই বিষয়ক আলোচনাৰ প্ৰতি সকলোতে এক অবুজ অনীহা পৰিলক্ষিত হৈছিল। কিয়? কিবা ভয়ত নেকি?

আৰু এটা অতি আশ্চৰ্যজনক কথা হ’ল যে কাৰো আলফাৰ লগত পোনপটীয়া যোগাযোগ নাই! গতিকে আমিও আলফাৰ সৈতে যোগাযোগৰ কোনো পথ বিচাৰি পোৱা নাছিলো। হ’ব পাৰে সেইটো এটা নিষিদ্ধ সংগঠন আৰু সেয়ে তেওঁলোক হ’ল ‘আত্মগোপনকাৰী’, কিন্তু তেওঁলোকোতো এই জগততে আছে। আৰু এই দেশৰ অন্ততঃ কিছু মানুহৰ লগততো তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক আছে।

আমি সঞ্জয় সন্ধানৰ কাম চলাই থাকিলো। আমি দৃঢ়ভাৱে বিশ্বাস কৰিছিলোঁ যে তেওঁ জীয়াই আছে আৰু বন্দী হৈয়েই আছে। এই কথাৰ বিপৰীতে বিশ্বাসযোগ্য কোনো প্ৰমাণ নথকাটোৱেই একমাত্ৰ কাৰণ নহয়, কিয়নো তেওঁক যিসকলে জানিছিল আৰু তেওঁৰ লগত বা তেওঁৰ কৰ্মসংস্কৃতিৰ লগত সামান্যভাৱে হ’লেও যাৰ পৰিচয় হৈছিল সেই সকলোৱেই সঞ্জয়ৰ দৰে এজন লোকক জানি বুজি কোনোবাই অন্যায় কৰিব বুলি নাভাবিছিল। লোনকাৰানসৰৰ এগৰাকী বৃদ্ধা ধাই মাতৃ ধাপু বায়ে সঞ্জয়ৰ লগত বহুদিন কাম কৰিছিল আৰু তেওঁ মোক কৈছিল : ‘চিন্তা নকৰিবি। যিমনেই বেয়া মানুহ নহওক, সঞ্জয়ৰ লগত আধা ঘণ্টামান কথা পাতিলেই সঞ্জয়ৰ মহানুভৱতা, দায়বদ্ধতা আৰু ব্যক্তিত্বৰ মহিমাৰদ্বাৰা তেওঁ অনুপ্ৰাণিত নহৈ নোৱাৰে।’

‘ৰাষ্ট্ৰ’ ধাৰণা

আলিবাটৰ ছবি

‘দ্য এলফিনষ্টনিয়ান’ নামৰ কলেজ আলোচনীৰ বছেৰেকীয়া সংখ্যাৰপৰা

আলিবাটৰ অনুজ্জ্বল লাইটবিলাক প্ৰতিবিস্তৃত হৈছে এচাম বুভুক্ষিত মানুহৰ চকুত, ফলশ্ৰুতিহীন এজাক বৰষুণৰপৰা সিহঁতে নিজকে ঢাকিছে। স্পন্দিত হৈছে এটাই মাথোন আবেগ, তৰংগায়িত সমুদ্ৰৰ দৰে ই এবাৰ বীভৎসভাবে ফুচফুচায়, এবাৰ ভয়ঙ্কৰভাবে গৰ্জন তোলে। ই এক ভয়, যাৰ নগ্নতা ঢাকিবলৈ দূৰণিৰ ৰঙৰ বোলৰ কোনো গীতিময়তা নাই, বা যাক বাংময় কৰি তুলিবলৈ কোনো কবিতা নাই। শীতকালিৰ বাবে নিজৰ গাঁত কঠোৰ পৰিশ্ৰমেৰে সুৰক্ষিত কৰা কেৰ্কেটুৱা বা পৰুৱাও এইখিনি মানুহতকৈ বেছি নিৰাপদ, মানৱজাতিৰ এই ভগ্নাংশৰ কোনো ভৱিষ্যত নাই, কাইলৈৰ ৰাতিপুৱাটো সিহঁতৰ বাবে প্ৰশ্নহীন অন্ধকাৰ, জীৱন নামৰ ৰহস্য এটাই ছিন্ন কৰি তোলা সিহঁতৰ ভাঙিপৰা মনে কিবা এটা উপশম বিচাৰি আশ্ৰয় লয় সৰু-সুৰা ৰাগীৰ। আমাৰ বাবে কাহিলী পুৱাই নিদ্ৰাৰ কাঁচৰ খিড়িকী ভাঙি দিব। শ শ ধূলিকণাৰ ওপৰত নীৰৱ সৌৰকিৰণ পাক খাই খাই দৃঢ় পদক্ষেপেৰে অবিৰাম গতিত আহি পৰা আমি চাই থাকিম।

তথাপিও আমি কিয় বুলি প্ৰশ্ন সুধিবলৈ বন্ধ নকৰো, যদিও এনেকুৱা সময়ো আছে যেতিয়া এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ পোৱা নাযায়। ‘কেনেকৈ’ বুলি আমি প্ৰশ্ন নকৰো, কিয়নো এনেকুৱা সময় আছে যেতিয়া কোনো প্ৰশ্নৰ উত্তৰে আমাক আঘাত দিয়ে, আৰু নতুন এটি প্ৰতিবিস্তৃত গঢ়ি তুলিবলৈ আমি চকু বন্ধ কৰি দিওঁ।

এতিয়া বৰষুণ শাম কাটিছে আৰু বিনম্ৰতাৰে জুই স্পষ্ট কৰা সেমেকা খৰিবোৰ ফুটিছে। বিপদজনকভাৱে ওচৰ চাপি অহা হাতবোৰ আৰু লাহে লাহে ওপৰলৈ উঠি অহা জুইৰ শিখাই ভাগৰুৱা মানুহখিনিৰ ভাবলেশহীন চকু-মুখত নিস্তেজ উৎসাহেৰে খেলা কৰিছে। পাড়ী-মটৰৰ ঘৰঘৰনি আৰু পদাতিক সৈনিকৰ মৃত্যুশীতল সমদলৰ মাজতে এটি শিশুৰ আৰাও শুনিবলৈ পোৱা গৈছে। নাৰীসকলৰ চকু অজানিতে জুইৰ শালৰ পৰা আঁতৰি গৈছে কুটিল অন্ধকাৰলৈ! কিন্তু তেওঁলোকে জানে আগন্তুকৰ নাম। ক্ষুধা তেওঁলোকৰ বাবে আৰু অচিনাকি নহয়, কিয়নো নিজৰ সংগী ‘ভয়ৰ’ সৈতে ক্ষুধা প্ৰায়ে এইবোৰ ঠাইলৈ আহে যিবোৰ ঠাই এন্দুৰ-নিগনি অধ্যুষিত, ত্ৰিপালেৰে ঢকা

সেমেকা কোঠালিৰে পৰিপূৰ্ণ— ক্ষুধা ইয়ালৈ আহে বলিৰ সন্ধানত য'ত শিশুৰ উচুপনি, মুমূৰ্ষুৰ আৰ্তনাদ আদিৰ মাজতেই মানুহে জীয়াই থাকিব খোজে।

হাতত ধৰা-ধৰিকৈ, খৰধৰ নকৰাকৈ তোমাৰ ঘৰৰ পাছফালে আগবাঢ়ি যোৱা এই দুই বীভৎস প্ৰেমিকক তুমিও নিশ্চয় দেখিছা, হে মোৰ বন্ধু, জঁই পৰি যোৱা গছ এজোপাক সিহঁতে স্পৰ্শ কৰা তুমি দেখিছানে? তোমাৰ পোহৰৰ উমত কেতিয়াবা ওপৰলৈ চাই নিশা বহু পৰলৈকে সিহঁতক কথা পাতি থকা তুমি দেখিছানে?

অস্থিচৰ্মসাৰ হাতখনে, পেলাই দিয়া চিগাৰেটৰ টুকুৰাটো ভৰিৰ গচকত চেপা খাই বা ওখোৰা-মোখোৰা ৰাস্তাত জমা হোৱা পানীত পৰি নুমাই যোৱাৰ আগতে উন্মাদৰ দৰে বুটলি লয়। উটি অহা কাঠৰ জুইকুৰাত বৰষুণজাক আহি নিৰ্দয়ভাবে পৰাত দলটো আঁতৰি যায়। অধিক সমৃদ্ধিশালী ঘৰবোৰত দেখা যায় ধোঁৱা যি মিলি যায় ক্ষুধাতুৰ হাজাৰজনৰ শ্বাস-প্ৰশ্বাসৰ লগত। প্ৰচণ্ড গৰমত ঢাকি নোথোৱা চালৰ ওপৰেদি ঘাম বাগৰি অহাৰ সময়ত টোপনিও নাহে বা কাণৰ ওচৰত গুণগুণাই থকা মহবোৰো আঁতৰি নাযায়। বয়সে শুকান কৰি তোলা মাকৰ বক্ষত মুখ থৈ শিশুৰ পিয়াহ নুগুচে, আৰু নেদেখা চকুৰপৰা ওলোৱা অশ্ৰুৱে নিশা বন্যা আনে আৰু পুৱাই আনিব বতাহত নুমাই যাব খোজা মমবাতিৰ দৰে আন এটা জীৱন।

নিষ্ঠুৰ ৰাতিপুৱাই নীৰৱ পৱিত্ৰ নিশাৰ স্বৰ্গীয় সুখ নোহোৱা কৰে, আৰু বাস্তৱতাই তাৰ বৰ্ণছাঁয়া অংকণ কৰে শুই থকা স্কাইস্কেপাৰৰ অনেক ৰঙৰদ্বাৰা য'ত বৰষুণৰ পানী উপচি বাগৰি নপৰে বা ৰাস্তাৰ অনিয়মীয়া পদধ্বনিৰ প্ৰতিধ্বনি শুনিবলৈ পোৱা নাযায়।

মমবাতিৰ ক্ষীণ পোহৰত আমি কলেজ কেণ্টিনত আমাৰ অগ্ৰাধিকাৰসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰো, চাহৰ গিলাচ হাতত লৈ ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতিৰ কথা পাতে। আমাৰ গ্ৰহণযোগ্য নোহোৱা কথাবোৰক গৰিহণা দি আমি প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰোঁ আৰু বিদ্যাৰ্থী হিচাপে আমাৰ অধিকাৰৰ বাবে যুঁজ দিবলৈ ঠিক কৰোঁ। লেতেৰা টেবুলৰ কেউকাষে গোট খাই আমি থিয়েটাৰ, যৌনতাৰ ওপৰত তৰ্ক কৰো আৰু হাত দুখন ব্যস্ত ৰাখিবলৈ ধূমপান কৰোঁ। ইয়াৰ পাছত আমি এদিন নীৰৱে বিদায় মাগিম, চকুত পটী বান্ধি ল'ম, আমাৰ দুৰ্গত সোমামগৈ আৰাম কৰিবলৈ আৰু জীৱনক লৈ সপোন দেখিবলৈ, আমি তেতিয়া এই কথা মনত পেলাবলৈ কেতিয়াও চেষ্টা নকৰিম যে আমি বাস কৰা ঠাইৰ কেউকাষেই মৃত্যুৱে খেলা কৰিব লাগিছে।

*

সঞ্জয় আৰু মই লগ হৈছিলো কলেজীয়া জীৱনত—বোম্বাইৰ এলফিনষ্টন কলেজত ১৯৭৭ চনত। তেতিয়া আমাৰ বয়স আছিল সোতৰ বছৰ মাথোন। আমি দুয়ো একে বছৰতে বিজ্ঞান বিষয় এৰি কলা শাখাত ভৰ্তি হৈছিলো। আমাৰ দুয়োৰে যুক্তি হ'ল—ঘণ্টা ঘণ্টা জুৰি বিজ্ঞানৰ গৱেষণাগাৰত পাৰ কৰা আমাৰদ্বাৰা সম্ভৱ নহ'ব। বাহিৰত বাস্তৱ পৃথিৱী এখন আমাৰ বাবে অপেক্ষা কৰি আছে। আমি তেতিয়া স্নাতক প্ৰথম বাৰ্ষিকত। আমাৰ লগৰ আনবোৰে অৰ্থনীতি নে ভূগোল নে ইতিহাসত মেজৰ ল'ব,

সেইবোৰ গুণা-গথা কৰি থকাৰ সময়ত সঞ্জয়ে কিন্তু ঠিক কৰি লৈছিল—গ্ৰাম্য উন্নয়ন আৰু আইন বিষয়তহে তেওঁ অধ্যয়ন কৰি যাব। আমাৰ এই পুৰণা কলেজখনত সেই বছৰহে মাথোন এই দুটা বিষয় পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈছিল আৰু দুঃসাহসী (বা উৎসৰ্গাৰ মনোভাৱ থকা) দুই এজনেহে এই দুটা বিষয় ল’ব খুজিছিল। আমাৰ লগৰ ছাত্ৰ দুজনেহে গ্ৰাম্য উন্নয়ন বিষয়টো বাচি লোৱা কথাটোৱেই প্ৰমাণ কৰে আমাৰ লগৰখিনি কিমান দুঃসাহসী আছিল। গতিকে প্ৰায়বোৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েই এড্‌ভাৰটাইজিং, পাৰ্লিচিঙ, ভ্ৰমণ ব্যৱসায়, সাংবাদিকতা, বেংকিং, আই এ এচ, মেনেজমেণ্ট আদি প্ৰত্যাহানমূলক আৰু লোভনীয় বৃত্তিসমূহৰ বাবে নিজকে সাজু কৰাৰ সময়ত সঞ্জয়ে মহাৰাষ্ট্ৰ আৰু গুজৰাটৰ গ্ৰাম্য অঞ্চলত ফিল্ড ৱৰ্ক কৰিবলৈ একেৰাহে কেইবাসপ্তাহো কলেজৰ পৰা নোহোৱা হয়। তাত তেওঁ কি দেখিছিল, কি কৰিছিল সেইবোৰ কথা সঞ্জয়ে আমাক বৰ বেছিকৈ নকৈছিল, কিন্তু স্বাভাৱিকতে গাওঁবোৰৰ সৈতে আৰু ‘আনখন ভাৰতৰ সৈতে তেওঁৰ যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰা হৈ গৈছিল আৰু এই বান্ধোন ক্ৰমে শক্তিশালী হৈ উঠিছিল। তেওঁয়ে একেবাৰে ‘বীণবৰাগী’ আছিল সেইটোও নহয়। নাটক, তৰ্ক, বক্তৃতা, লেখা-মেলা আদিত থকা তেওঁৰ আগ্ৰহৰ বাবে তেওঁ কলেজৰ প্ৰায়বোৰ চচাইটিতে এটা সক্ৰিয় ভূমিকা পালন কৰিছিল আৰু ইয়াৰে ভালেকেইটাৰ তেওঁ নেতৃত্বও দিছিল। কলেজৰ কাম-কাজত তেওঁ আগ্ৰহ দেখুৱাইছিল যদিও ছাত্ৰ ৰাজনীতিৰ সংগঠনসমূহৰপৰা নিজেক আঁতৰাই ৰাখি ৰাজনীতি এৰাই চলিছিল। কোনো ‘বাদ’ত বিশ্বাসী হ’বলৈ বা এটা ৰাজনৈতিক দলৰ ভাবাদৰ্শত বিশ্বাস ৰাখিবলৈ অস্বীকাৰ কৰা সঞ্জয়ে নতুন কিবা এটা সৃষ্টিশীল আৰু গঠনমূলক কামত ব্ৰতী হ’বলৈহে অভিলাষ কৰিছিল।

আমাৰ কলেজ আলোচনী ‘এলফিনষ্টনিয়ান’ সম্পাদনাৰ কালত তেওঁ লিখা তলৰ সম্পাদকীয়টোৱে ছাত্ৰ হিচাপেই তেওঁৰ দৃষ্টিভঙ্গী আৰু উদ্বেগ কেনে আছিল তাৰ এটি আভাস দিয়ে :

এলফিনষ্টন কলেজৰ এতিয়া বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন হৈছে যিটো কথাই ইয়াৰ শৃংখলাক প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে; আনকি শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰতো মেধাৰ পৰিচায়ক ফলাফল সোনকালেই এটা অতীতৰ কথাতহে পৰিণত হ’ব। কলেজ অফিচৰ বাহিৰত থকা বৃহৎ পিতলৰ ঘণ্টাটো প্ৰত্যেকবাৰ বাজোতে সেই শব্দ মৃত্যু ঘণ্টাৰ দৰে খালী শ্ৰেণীকোঠাসমূহত প্ৰৱেশ কৰেগৈ। পাঠদানত অনুপস্থিত থাকি, ইকাপৰ পিছত সিকা প চাহৰ পিয়লাত মুখ থৈ আমাৰ শিক্ষকসকলৰ ভুল-ভ্ৰুটি, ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটো, আমাৰ চাৰিওফালে চলা দুৰ্নীতি আদি বিষয়ৰ ওপৰত দীঘলীয়া আলোচনা কৰাটো আজি এটা ফেশ্যন হৈ উঠিছে। অথচ এই একেখিনি ছাত্ৰয়ে পৰীক্ষাৰ ফলাফল সোনকালে ওলোৱাটো বিচাৰে আৰু নিজৰ যোগ্যতাকৈ বেছি নম্বৰ পালেও বোধহয় এওঁলোকে ধৰ্ণা নিদিব।

আজিকালি আমাৰ কলেজখনক বিভিন্ন কামত লগোৱা হয়, উদাহৰণ স্বৰূপে,

এলফিনষ্টনৰ চৌহদক বাহিৰা লোকসকলৰ মঞ্চ ৰূপে দিনে নিশাই কিবাকিবি চলি থাকিবলৈ দিয়া দেখা যায়— প্ৰাচীৰ পত্ৰত ফেচীবাদী বিৰোধী অভিযান, বিশ্ববিদ্যালয় অথবা ফৰ্ট এলেকাত থকা আটাইবোৰ ‘মৰ্চা’ৰ বৈঠকস্থলী। যি উদ্দেশ্যেৰে কলেজখন স্থাপন কৰা হৈছিল মাত্ৰ কেতিয়াবাহে তেনে উদ্দেশ্যত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায় অৰ্থাৎ অধ্যয়ন আৰু পাঠ্যক্ৰমৰ সৈতে জড়িত গঠনমূলক কাম-কাজত।

এইবোৰ লৈ শিক্ষানুষ্ঠানৰ প্ৰশাসনেও যদি মূৰ নঘমায় তথাপিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে মাত মাতিবই লাগিব। কিন্তু আমি ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ থকা এটা শিক্ষানুষ্ঠানৰ এই পৰিকল্পিত ধ্বংসলীলা আমি কিমানদিনলৈ চাই থাকিম?

ইয়াৰ একমাত্ৰ পৰিত্ৰাণ হৈছে আমি সংগঠিত হোৱা আৰু অধিক পলম নৌহওঁতেই আমি সংগঠিত হোৱাৰ সময় হ’ল। ইয়াৰ বাবে কোনো বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন নাই। আমাৰ ‘হামিল সভা’ত এটা অভ্যন্তৰীণ গণতান্ত্ৰিক গাঁথনি আছেই, গতিকে ইয়াৰ মাজতেই আমি গঠনমূলক কাম কৰিব পাৰিম। ইতিমধ্যেই জনামতে জীমখানাইও তেনে এটা আঁচনি হাতত লৈছে। এতিয়া আমাৰ বিশ্বাসত থকাসকলক প্ৰাৰ্থী হিচাপে থিয় কৰাব লাগিব যাতে তেওঁলোক কলেজ নিৰ্বাচনত জয়ী হয়। আৰু এবাৰ তেওঁলোকে নিৰ্বাচিত হ’লে এই কথা চাব লাগিব যে আমি বিচৰামতে কলেজখনক শুদ্ধ পথলৈ অনাৰ আমাৰ লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ বাবে তেওঁলোকে যাতে কাম কৰি যায়।

আৰু এটা কথা—ইয়াৰ পিচত যদি কিবা বিক্ষোভ, মৰ্চা, দীঘলীয়া সমদল আদিত ভাগ ল’বলগীয়া হয়, এবাৰ ভাবি চাবা—বিষয়টোৰ গুৰুত্ব কিমান? তোমাৰ অগ্ৰাধিকাৰ কোনখিনিত, ভৱিষ্যতে তোমাক বিষয়টোৱে কি ধৰণে সহায় কৰিব? কোনো প্ৰচাৰ অথবা শ্লোগানত ভোল যোৱা উচিত নহয়, সকলো প্ৰচাৰৰে দুটা দিশ থাকে—গতিকে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ আগতে উভয় দিশৰ কথা চালি-জাৰি চোৱা উচিত।

আমাৰ শিক্ষানুষ্ঠানৰ গৌৰৱ আৰু বিদ্যায়তনিক মানদণ্ড ঘূৰাই আনিবলৈ আমাৰ এটা পৰামৰ্শ আছে; সমান্তৰালভাৱে এখন ‘বিদ্যায়তনিক পৰিষদ’ গঠন কৰা—য’ত উচ্চ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে আন শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক কেৱল অধ্যয়নৰ সাৰবস্ত্তৰ বিষয়েই নহয়, বৰং পৰীক্ষাসমূহৰ ৰীতি-নীতিৰ বিষয়ে জ্ঞান দিব আৰু শিক্ষাৰ সৈতে জড়িত বিষয়ৰ ওপৰত আলাপ-আলোচনাৰ গুৰি ধৰিব। এনে এখন পৰিষদে ছাত্ৰ আৰু অধ্যাপকসকলকো পৰস্পৰৰ ওচৰ চপাই আনিব। এইটো এই কাৰণেই তাৎপৰ্যপূৰ্ণ যে সাধাৰণ অনুষ্ঠানটোৰ লগত জড়িত অধ্যাপক-কৰ্মচাৰীসকলক এটা শোষণকাৰীৰ গোট বুলি ভবা হয়, যাৰ কাৰ্যকলাপে কণমানি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক সাধাৰণতেই ভীতিগ্ৰস্ত কৰি ৰাখে। এনে অস্বস্তিকৰ পৰিৱেশৰ ওৰ পেলাবলৈ শিক্ষাকৰ্মী সকলৰো ভূমিকা এটা আছে আৰু তেওঁলোকে ছাত্ৰসকলৰ প্ৰয়োজন পূৰণত অধিক মনোযোগ দিয়া উচিত। তেওঁলোকে ছাত্ৰসকলৰ প্ৰতিজনৰ ব্যক্তিসত্ত্বাৰ প্ৰতি সচেতন হৈ তেওঁলোকৰ মানসিকতা আৰু চিন্তাধাৰাৰ মাজত থকা খেলিমেলিত বোধোদয় ঘটাবলৈ যত্নবান হ’ব লাগিব। আলোচনাচক্ৰ, একোটা বিষয়ৰ ওপৰত নিৰন্ধ পাঠ, আনকি একোটা একোটা

ছাত্ৰ গোটৰ মাজত বিষয়ভিত্তিক অনুশীলনৰ জৰিয়তে বিষয়টোৰ সৈতে জড়িত বাদ-বিসম্বাদ, খেলিমেলিবোৰ পৰিষ্কাৰ কৰিব পৰা যায়। বিশেষকৈ কলা বিষয়ক পাঠ্যক্ৰমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাৰ সমাধানত ই বিশেষভাবে সহায়ক হ’ব পাৰে; কিয়নো এইসকল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ হাতত যথেষ্ট আজৰি সময় আছে। কিন্তু সেই সময়ত তেওঁলোকে কৰিবলৈ গঠনমূলক কাম নাই।

অৱশ্যে ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকৰ মাজত যুগে যুগে এনেবোৰ সমস্যা আছিল আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰে এইবোৰ সমস্যাৰ সমাধান হৈ আহিছে। পিছে আমাৰ সমস্যাৰ সৈতে সামঞ্জস্য ৰাখি সমাধানৰ দুটা উপায়ৰ কথা চিন্তা কৰিব পৰা যায়। প্ৰথমতে ধৰা হওক, ৰাষ্ট্ৰীয় সেৱা আঁচনি : আমি সকলোৱে (বিশেষকৈ নিয়মিত ধূমপানেৰে বিদেশী জীন্‌ছ পৰিহিত আৰু কেইবাদিনো গা-পা নোখোৱাকৈ ডাঢ়ি-চুলি ৰাখি কিবা এটা সামাজিক চিন্তা কৰিছো বুলি ভবা অথবা ভূমিগিৰিসকলৰ শোষণৰ বিষয়ে চিন্তা কৰাসকলকো অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে এই ক্ষেত্ৰত) এটা পৰিস্থিতি বুজিবলৈ তাক প্ৰথমে চাব লাগিব। সঁচা কথা, এটা ঘটনাৰ কথা জানিবলৈ তুমি তাক প্ৰত্যক্ষ কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই—কিন্তু ইয়াক তুমি নোচোৱালৈকে আৰু ব্যৱহাৰিক দৃষ্টিকোণেৰে ইয়াক পৰীক্ষা কৰি নোচোৱালৈকে তুমিতো কেতিয়াও বুজি নাপাবা— এজন ছাত্ৰ হিচাপে, এজন ভাৰতীয় হিচাপে আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ সম্ভাৱ্য অনুঘটক হিচাপে এই মানসিকতা অতি প্ৰয়োজনীয়। আগতে কেতিয়াও নোহোৱা আজিকালি এটা সমস্যা হৈছে আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সৈতে ভাৰতীয় বাস্তৱতাৰ সম্পৰ্ক নোহোৱা হৈছে—আমাৰ ডিগ্ৰীবোৰ তথাকথিত উন্নতিৰ জখলাত (শূন্যতে সজা প্ৰাসাদ) ওপৰলৈ উঠিব পৰাত সহায় কৰা কেইটিমান কাগজৰ টুকুৰাহে মাত্ৰ। এই পথেৰেই আমি আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ প্ৰাসংগিকতা বিচাৰ কৰি চাব পাৰো। যাতে আমি আমাৰ সমুখত থকা প্ৰত্যাহ্বানবোৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ উপলব্ধি কৰিব পাৰো আৰু গোটেই ৰাষ্ট্ৰৰ বিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াত নিজকে জড়িত কৰিব পাৰো।

আমাৰ সমুখতে গঠনমূলক কামত প্ৰবৃত্ত হোৱাৰ সুবিধা আছে। এটা সাধাৰণ উদাহৰণ লোৱা যাওক— এলফিনষ্টন কলেজৰ প্ৰতিজন বিদ্যার্থীয়েই কোনোবা নহয় কোনোবা সময়ত প্ৰশাসনিক জটিলতাৰ বলি হ’বলগীয়া হয়। গতিকে কেইজনমান বিদ্যার্থী একেলগ হৈ সকলোৰে সুবিধা হোৱাকৈ এই প্ৰশাসনিক জটিলতাবোৰ সৰল কৰাৰ চেষ্টা চলাব নোৱাৰেনে?

এই ছাত্ৰ গোটটোৱে তেওঁলোকৰ কামৰ প্ৰথম পদক্ষেপ ৰূপে অনুষ্ঠানটোৰ প্ৰতিখন নোটিছ ব’ৰ্ডৰ বাবে এখন মানচিত্ৰ প্ৰস্তুত কৰিব। সেই মানচিত্ৰত কাৰ্যালয়ৰ কোনজন কৰ্মচাৰী ক’ত বহে আৰু তেওঁ কি কাম কৰে সেইবোৰ উল্লেখ থাকিব। ধৰক, স্কলাৰশ্বিপৰ কাম ক’ত হয়, ৰেলৱে কনচেছনৰ কাম ক’ত হয়, ফীজ ক’ত জমা দিব লাগে ইত্যাদি। তদুপৰি এই গোটৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে এইটোও চাব পাৰে যে ছমাহত এবাৰকৈ দুঘণ্টা সময় ধৰি ঠেলা-হেঁচা কৰাতকৈ আন কলেজৰ দৰে ইয়াতো (কামৰ হেঁচাৰ প্ৰতিও লক্ষ্য ৰাখিব লাগিব) গোটেই দিন ফীজ ল’ব নোৱাৰিনে?

এইদৰে চালে, গঠনমূলক কামৰ বাবে আমাৰ বহু সুবিধাই আছে। সেই সুবিধাসমূহ আমি কেনেকৈ কামত লগাব পাৰো সেইটোহে আচল কথা।

*

মুন্সাইত পোৱা প্ৰায়বোৰ সা-সুবিধাই সঞ্জয়ে লৈছিল যদিও সা-সুবিধা নোপোৱা মানুহখিনিৰ প্ৰতি তেওঁৰ সচেতনতা আৰু সহানুভূতি, দুখ-কষ্টত ভোগা আৰু জটিল পৰিস্থিতিত দিন কটাবলগীয়া লোকসকলৰ প্ৰতি থকা অনুকম্পা, সঞ্জয়ৰ ভৱিষ্যত জীৱনৰ পথ নিৰ্ণয়ত সেই কম বয়সতে এটা শক্তিশালী কাৰক আছিল।

অৱশ্যে তেওঁ এইবোৰ ক্ষেত্ৰত পিতৃ-মাতৃ আৰু পৰিয়ালবৰ্গৰপৰা সহায়-সহযোগ পোৱাৰ সৌভাগ্য ঘটিছিল। সাধাৰণতে মানুহে বাচি লোৱা, লোভনীয় বৃত্তিসমূহ গ্ৰহণ কৰিবলৈ তেওঁলোকে সঞ্জয়ক কাহানিও জোৰ দিয়া নাছিল। আমি সত্তৰৰ দশকত লালিত-পালিত হোৱা নতুন পুৰুষে দেশৰ বাবে 'জীৱন দান' কৰা জাতীয় মতাদৰ্শবোৰৰদ্বাৰা বৰকৈ উদ্বুদ্ধ হোৱা নাছিলো, যিহেতু স্বাধীনতা আমাৰ জন্মস্বত্ব—কোনে কাটি নিব? যেতিয়া বুজিব পৰা হ'লো যে ব্ৰিটিছে দেশ এৰি গ'লেও আমাৰ চৌপাশে অনেক অন্যায় আৰু বৈষম্য চলিছে, আৰু বহুতেই এই অৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিব খুজিছিল যদিও আমাৰ মাজৰ মাত্ৰ কেইজনমানেহে সমাজত পৰিৱৰ্তন সাধিব পৰাকৈ গঠনমূলক কামত লিপ্ত হোৱাৰ কঠোৰ সিদ্ধান্ত ল'বলৈ সাজু আছিলো। সময়ৰ লগে লগে জীৱন আৰু জীৱিকাৰো নতুন নতুন পথ ওলাইছে, বিশেষকৈ যুৱ চামৰ বাবে সুনিশ্চিত, নিয়মিত আৰু এটা শকত উপাৰ্জনৰ পথৰ সন্ধান ওলাইছে। ছোৱালীবোৰে যিহেতু নিজকে পৰিয়ালৰ মূল উপাৰ্জনকাৰী হিচাপে গঢ় দিয়াৰ হেঁচাৰ মুখামুখি হ'বলগীয়া নহয়, সেয়ে তেওঁলোকৰ বাবে সমাজ সেৱাৰ দৰে কামত লিপ্ত হোৱাৰ সুবিধাও বেছি।

আমাৰ সমাজত চলি থকা অন্যায়সমূহৰ প্ৰতি উদ্বেগ আৰু এইবোৰ নোহোৱা কৰিব পৰাকৈ গঠনমূলক কাম কৰাৰ প্ৰৱণতাৰ বাবে সঞ্জয়ে দেশৰ সন্মানজনক আই. আই. এমবোৰত নামভৰ্তিৰ সুবিধা পোৱা সত্ত্বেও আনন্দত নতুনকৈ স্থাপিত ইনষ্টিটিউট ফৰ ৰিউৰেল মেনেজমেণ্টতহে নামভৰ্তি কৰিছিল। আনন্দত থকা সময়ত আৰু সেই সময়ত যেতিয়া কিছুমান গাঁৱত প্ৰশিক্ষণৰ বাবে থাকিবলগীয়া হৈছিল, সেইবিলাকৰপৰা মোলৈ তেওঁ যিবোৰ চিঠি লিখিছিল সেইবোৰত গ্ৰাম্য জীৱনৰ দুৰ্দশা আৰু বৈভৱ-বৈচিত্ৰ্যৰ কথাই সাধাৰণতে সুন্দৰ অথচ হৃদয়স্পৰ্শী ভাষাৰে বৰ্ণনা কৰিছিল। ক'বলৈ গ'লে সঞ্জয়ে সদায় জীৱনৰ ইতিবাচক দিশটোহে দেখা পাইছিল আৰু অন্ধকাৰৰ মাজতো আশাৰ ৰশ্মিৰ সন্ধান কৰিছিল আৰু অসুবিধাজনক পৰিস্থিতি এটাকো সুযোগ-সুবিধালৈ পৰিৱৰ্তন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

Institute for Rural Management অৰ্থাৎ চমুকৈ IRMA ই প্ৰধানকৈ গুৰুত্ব দিছিল গ্ৰামীণ ব্যৱস্থাপনা আৰু সমবায় ভাবধাৰাৰ ওপৰত। সঞ্জয়ে ইয়াতেই বিকাশ সম্বন্ধীয় প্ৰত্যক্ষ অভিজ্ঞতা লাভ কৰিছিল।

১৯৮২ চনত IRMA ৰপৰা স্নাতক হৈ ওলোৱাৰ পিচত সঞ্জয়ে আনন্দতে অৱস্থিত ত্ৰিভূৱনদাস ফাউণ্ডেশ্যনত যোগদান কৰে। এই ফাউণ্ডেশ্যনৰ কাম আছিল দুগ্ধ সমবায়সমূহৰ সদস্যবৃন্দৰ প্ৰতি স্বাস্থ্য সেৱা আগবঢ়োৱা। ইয়াত তিনিবছৰ কাল কটোৱাৰ সময়ত তেওঁ গঞা ৰাইজৰ সমস্যা, বিশেষকৈ গাঁৱলীয়া মহিলাৰ সমস্যাবোৰ অতি ওচৰৰপৰা প্ৰত্যক্ষ কৰাৰ সুযোগ পালে আৰু মানৱতাৰ সৰ্বাঙ্গীন বিকাশৰ কামত এটা সংহত কৰ্মপন্থা গ্ৰহণৰ প্ৰয়োজনীয়তা উপলব্ধি কৰিলে। এই কথা সঠিক যে মানৱ বিকাশৰ বাবে আৰ্থিক উন্নয়ন অতি আৱশ্যকীয়, কিন্তু সেইটোৱেই শেষ কথা নহয়, বিশেষকৈ গ্ৰামীণ ভাৰতৰ পটভূমিত। যিহেতু ইয়াত নাৰী-পুৰুষ, জাত-পাত, শ্ৰেণী বিভেদ আদি অনেক সামাজিক অসমতা আছে।

১৯৮৬-১৯৯৫, বিকানেৰত URMUL ট্ৰাষ্টৰ সৈতে

URMUL অৰ্থাৎ উত্তৰ ৰাজস্থান মিল্ক ইউনিয়ন লিমিটেড—বহুদিশৰপৰা সঞ্জয়ৰ বাবে বাস্তৱতে আছিল জ্ঞান আহৰণৰ বাটকটীয়া। সামন্তযুগীয়, জাত-পাতৰ সংস্কাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ, উগ্ৰ পুৰুষ-প্ৰধান এখন অতি অচিন ভাৰতবৰ্ষৰ স্বৰূপ এই সময়ছোৱাই আমাৰ আগত উদঙাই দিয়াৰ উপৰিও এই সময়ছোৱাই আমাক এই কথা উপলব্ধি কৰাত সহায় কৰিলে যে ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ পৰিৱৰ্তন অবিহনে উন্নয়নৰ কোনো কামেই সাফল্য লাভ নকৰে। সেই সময়ত জিলাখনত প্ৰাথমিক গ্ৰাম সমবায়ৰ সৈতে জিলা দুগ্ধ উৎপাদক সমবায় সফলতাৰে পৰিচালিত হৈ আছিল যদিও স্থায়ীভাৱে স্বেচ্ছাসেৱী সমবায়ৰ ধাৰণা সেই অঞ্চলত বিশেষভাবে গা কৰি উঠিব পৰা নাছিল। অৱশ্যে খাদ্য-শস্যৰ বতৰত দুই এঠাইত ইঘৰে-সিঘৰৰ খেতি লগ হৈ চপোৱাৰ কামত অথবা কাৰোবাৰ ঘৰ সজাত ইজনে-সিজনক সহায় কৰাৰ বাবে গঞা ৰাইজ একেলগ হয় যদিও সমূহীয়াভাৱে অঞ্চলটোৰ শিক্ষা, স্বাস্থ্য, স্থায়ী কৰ্ম-সংস্থান আদিৰ কথা কোনেও নাভাবে। মৰুভূমিৰ মাজত একেবাৰে একো নোহোৱা অৱস্থাৰপৰা আৰম্ভ কৰি, এক অৰ্দ্ধ সামন্তবাদী সমাজত নতুনকৈ এটা ভাষা শিকি, এটা বেলেগ সাংস্কৃতিক বাতাবৰণত কাম কৰাটো য’ত মহিলাৰ স্থান আদিম পৰ্দাৰ আঁৰত, য’ত আপোনাৰ জাতেই আপোনাৰ পৰিচয়, এটা নতুন জীৱন আৰম্ভ কৰাৰ দৰেই আছিল।

URMUL এটা সফল সংগঠন আৰু AMUL সংগঠনৰ আৰ্হিত ই পৰিচালিত আছিল। এই সংগঠনে কেইটামান বছৰৰ লাভাংশৰপৰা কিছু পৰিমাণৰ ধন তেওঁলোকৰ সৈতে জড়িত সমবায় কৰ্মীসকলৰ স্বাস্থ্য সেৱাৰ বাবে আছুতীয়াকৈ ৰাখিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। লাহে লাহে সমূহ সমবায় কৰ্মীয়ে উপলব্ধি কৰিলে যে তেওঁলোকৰ পশুধনৰ স্বাস্থ্যৰ প্ৰতি মনোযোগ দিবলৈ দুগ্ধ উৎপাদনৰ ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠানৰদ্বাৰা নিযুক্ত পশু চিকিৎসক আছে কিন্তু পশুধনৰ পালনৰ কামত নিযুক্ত মানুহখিনিৰ বাবে চিকিৎসা ব্যৱস্থা একো নাই। বুনীয়াদী সা-সুবিধাৰ অভাৱ আৰু কঠোৰ জীৱনৰ বাবে কোনো চিকিৎসকে এই ভিতৰুৱা অঞ্চলত কাম কৰিবলৈ নাহে। পশুধনৰ সৈতে জড়িত বহু কৰ্মীয়ে আনন্দলৈ গৈ স্বাস্থ্য-পাতি সংক্ৰান্তত হাতত লোৱা কাম-কাজবোৰ দেখি যথেষ্ট

অনুপ্ৰাণিত হ'ল আৰু বিকানৈৰ জিলাতো তেনেধৰণৰ জনস্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ খোলাৰ বাবে সঞ্জয়ক খাটনি ধৰিলে।

স্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ চলাবলৈ প্ৰয়োজনীয় ধন তেওঁলোকে সঞ্চিত লাভাংশৰপৰা আছুতীয়াকৈ ৰাখি দিবলৈ ঠিক কৰিলে। তেওঁলোকৰ ভাবধাৰা সঠিক ভাবেই সমবায়মুখী আছিল। বাহিৰৰ পৰা পুঁজি আহৰণৰ প্ৰয়োজন নহ'ল। সাধাৰণতে বাহিৰা পুঁজি মানেই অনুগ্ৰহ, কিছুমান বাধ্যবাধকতাও আহিব পাৰে।

মই সেই সময়ত উত্তৰ ভাৰতৰ গাঁওখনৰ জীৱনৰ সৈতে অভ্যস্ত হ'বলৈ কিছু সময় লৈছিলো যদিও সঞ্জয় প্ৰথম দিনাখনৰপৰাই কামত ব্যস্ত হৈ পৰিছিল। দুগুণ প্ৰতিষ্ঠানৰ সুবৃহৎ চৌহদৰ এটা সৰু কোঠাত থকা কাৰ্যালয়টোত একমাত্ৰ সম্পত্তি বুলিবলৈ আছিল পানী ৰাখিবলৈ এটা কলহ। আমি অচিৰেই গম পালো যে অঞ্চলটোত পানীয়েই আটাইতকৈ মূল্যবান দ্ৰব্য। দুগুণ প্ৰতিষ্ঠানে আমাক হিচাপ ৰক্ষক এজনৰ সহায় আগবঢ়ালে—তেওঁ হ'ল শ্বাহীৰাম জী। শ্বাহীৰামজীয়ে কাৰ্যালয়টো পতাৰ প্ৰধান দায়িত্ব বহন কৰিলে। প্ৰথমৰ সেই সময়ছোৱা অতি কষ্টকৰ আছিল। মই যেতিয়া প্ৰায় অকলেই ঘৰ-সংসাৰ আৰু সন্তান দুটি চম্ভালিবলগীয়া হৈছিল, তেতিয়া সঞ্জয়ে অকলে অকলেই দেহে-কেহে খাতি URMUL গ্ৰামীণ স্বাস্থ্য গৱেষণা ট্ৰাষ্টৰ সকলো কাম-কাজ চলাই যাবলগীয়া হৈছিল। তেওঁ, তেওঁৰ নতুন সতীৰ্থসকলক ভালকৈ জানিবলৈ তেওঁলোকৰ সমাজখনক বুজিবৰ বাবে গাঁৱে গাঁৱে বহু সময় কটাবলগীয়া হৈছিল। জীৱনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে ঘৰৰপৰা বাহিৰত থাকি ভিতৰুৱা গাঁৱত কাম কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল বীণাজী, গংগাজী, সন্তোষজী আৰু উষাজীয়ে। আৰম্ভতে অৱশ্যে আৰ্থিক তাড়নাতেই তেওঁলোকে নিজৰ নিৰাপদ ঘৰ আৰু মুক্ত জীৱন এৰি আহিবলগীয়া হৈছিল। কিন্তু পিচলৈ সঞ্জয়ৰ পৰা পোৱা প্ৰেৰণা, কৰ্মোদ্যম আৰু আন্তৰিকতাত আপ্লুত হৈ তেওঁলোক এনেভাবে জড়িত হৈ পৰিল যে তেওঁলোকে নিজৰ ঘৰ সন্তানৰ কথা প্ৰায় পাহৰি পেলালে আৰু নতুনকৈ জন্ম হোৱা এই পৰিয়ালটোৰ প্ৰতিয়েই সম্পূৰ্ণ দায়বদ্ধ হৈ পৰিল।

URMULৰ দিনবোৰে আমাক বহুতো শিক্ষা দিলে আৰু পশ্চিম ৰাজস্থানত হোৱা আমাৰ অভিজ্ঞতাৰ সোৱাদ আনকো দিবলৈ বুলি সঞ্জয়ে 'ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ' কাকতত কেইবাবছৰো ধৰি 'Village Voice' নামেৰে এটা শিতান লিখিছিল :

অন্য এক দেশ

(ভিলেজ ভইছ, ১৩ মে', ১৯৯০)

পুৱা শুই উঠাৰ কেইবাঘণ্টাবো পিচলৈকে কিবা এটা ৰিঙা ৰিঙা ভাবে মন আচ্ছন্ন কৰি ৰাখে অথচ ট্ৰেইনৰ কম্পাৰ্টমেন্টটো যাত্ৰীৰে ঠাহ খোৱা। বাহিৰৰ তীক্ষ্ণতাহীন ৰ'দজাক ধূলিয়ে ছানি পেলাইছে; কম্পাৰ্টমেন্টৰ বন্ধ খিড়িকীৰ কাঁচৰ মাজেৰে সুৰুঙা উলিয়াই আৰু ইঞ্জিনৰপৰা নিৰ্গত কয়লাৰ ছাইৰ সৈতে মিলিজুলি সিহঁতে সন্তপৰ্ণে সকলোৰে

চুলিৰ মাজত প্ৰৱেশ কৰিছেহি। শীত ইতিমধ্যে আঁতৰিছে, মৰু প্ৰকৃতিত সেউজী আভা বিৰিঙিছে, কেই সপ্তাহমানৰ আগতে অহা আবতৰীয়া বৰষুণ জাকৰেই হয়তো ফলশ্ৰুতি!

এইবোৰ ঠাইলৈ প্ৰথমবাৰৰ বাবে অহা মানুহে ভাবি (ঠিক যেনেকৈ পাঁচ বছৰৰ আগতে প্ৰথম আহোতে অনুভৱ কৰিছিলো) বিস্মিত হ’ব যে কেনেকৈ এই অনুৰ্বৰ ঠাইবোৰত জীৱন নিৰ্বাহ সম্ভৱ হয়। চৌদিশে কেৱল বালি আৰু বালি, তাৰ পাছত আছে টোটেৰা পৰা কেইজোপামান খেজুৰ গছ। বালিৰ স্তূপৰ আঁৰৰপৰা হঠাতে দেখা যাব শাৰী শাৰী ঘৰ কিছুমান, খেৰৰ আন কিছুমান পকা ঘৰ। দূৰৈৰপৰা ৰঙ-বিৰঙৰ পোছাক পৰিহিত মহিলাসকলে চাই ৰয় কাষেদি পাৰ হৈ যোৱা ট্ৰেইনখন।

লোনকাৰানসৰলৈ যোৱা পথটোত আছে বৈপৰীত্যপূৰ্ণ জলাহভূমি আৰু প্ৰাচুৰ্য। ইয়াৰ কাৰণ ‘ৰাজস্থান কেনেল’। এই কেনেলৰ কাম আৰম্ভ হৈছিল ১৯৫০ৰ দশকত। তেতিয়া তাক জনা গৈছিল ‘ৰাজস্থান কেনেল’ নামেৰে। ইন্দিৰা গান্ধীৰ মৃত্যুৰ পাছত ইয়াৰ নাম হয়গৈ ‘ইন্দিৰা গান্ধী কেনেল’ আৰু এতিয়া (নিৰ্বাচনৰ ঠিক পাছৰ এটা চতুৰ কাকতালীয়া সংযোগ) ইয়াৰ নাম হ’ল ‘কোঁৱৰ সেন লিফ্ট নাইট’। আমি কাম কৰি থকা আদুছাৰ গাঁৱৰ এজন প্ৰবীণ ৰাজপুতে জনালে যে কোঁৱৰ সেন হ’ল এজন ইঞ্জিনিয়াৰ, যিজনে বিকানেৰৰ প্ৰখ্যাত মহাৰজা গংগা সিংজীৰ দিনত এই কেনেলৰ আৰ্হি প্ৰস্তুত কৰিছিল। কেনেলৰ দুয়োপাৰে বিশাল বালিৰ খণ্ডত দেখা গৈছে সেউজীয়া কোমল ঘেঁহুৰ পথাৰ, মাজে মাজে একোখণ্ড তজবজীয়া হালধীয়া সৰিয়হ আৰু তাৰা-মিৰাৰ পথাৰ।

অঞ্চলটো এতিয়া পৰিৱৰ্তনৰ পথত—গাঁৱৰ সহজ-সৰল চহা জীৱনৰপৰা ই গতি কৰিছে স্থায়ী কৃষিভিত্তিক অৰ্থনীতিৰ ফালে। অৱশ্যে পৰিৱৰ্তনৰ এই প্ৰক্ৰিয়া সকলো সময়তে সুখকৰ হৈ থকা নাই। পশুধন অৰ্থনীতিৰ অন্যতম ইন্ধন, পশুৰ প্ৰধান খাদ্য ছেভান ঘাঁহ অঞ্চলবোৰত প্ৰায় নোহোৱা হ’বৰ উপক্ৰম হৈছে। এই ঘাঁহ আঁতৰোৱাৰ একমাত্ৰ উপায় হ’ল ট্ৰেক্টৰেৰে ঘাঁহৰ পথাৰ খান্দি পেলোৱা। উটেৰে হালবোৱা পৰম্পৰাগত পদ্ধতিৰে মাটিৰ বহু তললৈকে চহাই ঘাঁহৰ শিপাবোৰ নোহোৱা কৰিব নোৱাৰি, অথচ সময়ৰ হেঁচা আৰু বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতিৰ বাবেই উটৰদ্বাৰা হালবোৱাটো কমি আহিছে।

এই অঞ্চলৰ লোনকাৰানসৰ নামৰ বিখ্যাত ঠাইডোখৰ পোৱাৰ ঠিক আগতেই প্ৰধান পথৰ ওপৰত আপুনি মন কৰিলে দেখিবলৈ পাব চাৰিওফালে বেৰ দি ৰখা চাৰিটা বিশাল টিৰপালেৰে ঢাকি থোৱা বস্ত্ৰৰ দ’ম। ইয়াত ভাৰতীয় খাদ্য নিগমে খাদ্য-শস্য জমা কৰি ৰাখে। ১৯৮৭ চনত উৎকট খৰাং পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হওঁতে এই দ’মকেইটাই বোধকৰো আমাৰ দেশৰ প্ৰকৃত স্বৰূপটোকে তাক্ষিল্য কৰিছিল। সেই সময়ত দুৰ্ভিক্ষ সাহায্য আঁচনিৰ জৰিয়তে খাদ্য সাহায্যৰ কোনো ব্যৱস্থা নাছিল আৰু খাদ্য নিগমৰ এই ভঁৰালত মজুত খাদ্য শস্য আছিল অন্য কিবা ‘চৰকাৰী শিতান’ৰ। লোনকাৰানসৰৰ নামকৰণ কৰা হৈছিল বিকানীৰৰ প্ৰথম মহাৰজা ৰাও বীকাৰ পুত্ৰ লোনকাৰানসৰ

সোঁৱৰণত। শেষৰ 'সৰ' শব্দটোৰ অৰ্থ সৰোবৰ বা আমাৰ পুখুৰীৰ দৰে স্বাভাৱিক ভাবে পানী জমা হোৱা ঠাই। অৱশ্যে কিছুমানে কয় মাৰোৱাৰী ভাষাত 'লোন' (লোণ) শব্দটোৰ অৰ্থ হ'ল নিমখ আৰু এই ঠাইৰ পানী প্ৰকৃততেই লুণীয়া। আমি যেতিয়া এইঠাইত কেইবছৰ মানৰ আগতে কাম আৰম্ভ কৰিছিলো, তেতিয়া প্ৰধান বজাৰখনৰ কাষতে এটা ঘৰ ভাৰালৈ লৈ স্বাস্থ্যসেৱা কেন্দ্ৰ আৰু পৰীক্ষাগাৰ এটা স্থাপন কৰিলো। কেতিয়াবা এই ঠাইতে আকৌ পৰিচৰ্যাৰ প্ৰয়োজন হোৱা ৰোগীক নিশা যাপন কৰিবলৈও দিবলগীয়া হয়। তদুপৰি আমি সৰ্বমুঠ ছজন স্বাস্থ্যকৰ্মীৰো থকা ঘৰো আছিল এইখনেই।

আমাৰ দলটো আছিল পাৰস্পৰিক বুজাবুজিৰে গঢ় লৈ উঠা এটা সৰু গোট। আমাৰ হিচাপ ৰক্ষক শ্বাহীৰামে সোনকালেই (অথচ কষ্টেৰে) এই কথা আয়ত্ত্ব কৰি লৈছিল যে হিচাপ পৰীক্ষকৰ দায়িত্ব সহায় কৰাটোহে। কামত বাধাৰ সৃষ্টি কৰা নহয়। ইফালে নিজৰ সন্তানৰ বয়স লৈ সদায়ে মিছা মতা গংগাই হয়তো ভাবিছিল যে তাইৰ সন্তান নিক্কিৰ বয়স মাত্ৰ তিনি মাহহে বুলি ক'লে তাই কেতিয়াও কামটো নাপাব। আৰু মেনেজমেণ্টৰ কাম কৰি হতাশ হোৱা মীনুৱে তেওঁৰ সময় খৰচ কৰিছিল গাঁৱৰ মহিলাসকলৰ মাজত বিদ্ৰোহৰ ভাব জগাই তোলাৰ কামত। কবি অৰবিন্দ ব্যস্ত আছিল ৰাজস্থান চৰকাৰৰ বাবে সমবায় সমিতি গঢ়ি তোলাৰ কামত। আমাৰ মাজলৈ আৰু ভালেকেইজন আহিছিল আৰু এদিন গুচি গৈছিল।

আমাৰ লক্ষ্য আছিল পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱৰ্তন সাধন কৰা আৰু সৰ্বসাধাৰণৰ জীৱনৰ মান উন্নীত কৰা। প্ৰাথমিক চিকিৎসা সেৱাত কাম কৰা মোৰ অৰ্হতা আছিল, আনন্দত মই থাকোতে স্বাস্থ্য সেৱাৰ বিষয়ে এটা সৰু কাৰ্যক্ৰমৰ তদাৰক কৰিছিলো আৰু কামটো কৰি থাকোতেই মই বহুত কথা শিকিছিলো। সেয়েহে আমি তাতেই কাম আৰম্ভ কৰিলো। আমি ভাবিছিলো যে গাঁৱৰ মহিলাসকলক প্ৰাৰম্ভিক চিকিৎসা সঁজুলিৰ একোটা হেণ্ডবেগ আৰু বিশেষকৈ সন্তান জন্মৰ সময়ত চিকিৎসা প্ৰদান কৰিব পৰাকৈ আমি প্ৰশিক্ষণ দিব পাৰিম।

আমাৰ সেৱাৰ আঁচনিখনৰ যিহেতু পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল স্থানীয় দুগ্ধ সমবায় URMUL এ সেয়েহে আমি গ্ৰামীণ দুগ্ধ উৎপাদক সমিতিসমূহৰ জৰিয়তে কামত আগবাঢ়িবলৈ সিদ্ধান্ত কৰিলো। আমি তেওঁলোকৰ মাজত ৰোগ প্ৰতিৰোধক কাম আৰু ৰোগীসকলক নিৰাময় কৰিব পৰাকৈ প্ৰয়োজনীয় সেৱা আগবঢ়াম আৰু ইয়াৰ বিনিময়ত তেওঁলোকে আমাক আৰ্থিক সাহায্য দিব। এই সাহায্যৰ পৰিমাণ হ'ল, প্ৰতিখন সমিতিয়ে সংগ্ৰহ কৰা প্ৰতি লিটাৰ গাখীৰৰ মূল্যৰ পৰা তিনি পইছাকৈ। মানুহবোৰৰ সাধাৰণ বেমাৰ-আজাৰ যেনে ধৰক—সাধাৰণ জ্বৰ, বমি, হাগনি আদিৰ ক্ষেত্ৰত চকু দিবপৰাকৈ স্থানীয় ভাবে আমি একো গৰাকী মহিলাক ধাই হিচাপে প্ৰশিক্ষণ দিলো। প্ৰতিখন সমিতিৰ সৈতে চুক্তি হ'ল যে উভয় পক্ষই কাম-কাজ বন্ধ কৰিব পাৰিব যদিহে সমূহ গাঁওবাসীয়ে এখন সাধাৰণ সভাত এই মৰ্মে এটা সৰ্বসন্মত সিদ্ধান্ত লয়।

প্ৰথম তিনিমাহ মান আমাৰ কাম-কাজ সুকলমেই চলিল। হঠাতে এদিন কাম কৰি থকা মাল্কিচৰ গাঁৱৰপৰা এখন চিঠি আহিল, তাৰ পাছত আৰু এখন চিঠি আহিল আন

এখন গাঁও অমৰপুৰৰ পৰা। দুয়োখন চিঠিতে জনোৱা হ’ল যে গাঁওবাসীয়ে আঁচনিখনৰ কাম বন্ধ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈছে। দুয়োখন চিঠিয়ে আমাক আচৰিত কৰি তুলিলে, যিহেতু দুয়োখন গাঁৱতে সকলোৰে পৰা আমি বেচ ভাল সহযোগিতা পাইছিলো! প্ৰায় এশ শতাংশ লোকক ছিটা দিয়াৰ ব্যৱস্থা হৈছিল, বহুতো ৰোগীক পৰীক্ষা কৰি বিকানেৰৰ চৰকাৰী হাস্পতাল পৰ্যন্ত পঠোৱা হৈছিল। তদুপৰি অনানুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ বাবে স্কুল স্থাপনৰ আঁচনিৰ বিষয়েও চিন্তা কৰা হৈছিল। আমাৰ বোধ হ’ল, কিবা এটা ভুল বুজা-বুজি ঘটিছে, গতিকে সাধাৰণ সভাত ৰাইজ গোট খাওতে, আলোচনাৰ পিচত সকলো ঠিক হৈ যাব বুলিয়েই আমি নিশ্চিত আছিলো। অৱশেষত দুয়োখন গাঁৱতে ৰাইজৰ সাধাৰণ সভা বহিল, কিন্তু আমি ভবা মতে কাম নহ’ল! দুয়োখন গাঁৱৰ সভাতে সৰ্বসন্মতিক্ৰমে সিদ্ধান্ত হ’ল যে স্বাস্থ্য সেৱাৰ কাম-কাজ বন্ধ হ’ব লাগে। পাচতহে আমি অনুধাৱন কৰিছিলো প্ৰকৃততে আমি কিমান মূৰ্খ আছিলো! আমি দুগুণ উৎপাদকসকলৰ পৰা আৰ্থিক সাহায্য লৈছিলো ঠিকেই, কিন্তু আমাৰ সেৱাৰপৰা উপকৃত হৈছিল ‘দৰিদ্ৰ’ শ্ৰেণী লোকসকলহে যিসকলৰ গৰু-গাই একোৱেই নাছিল আৰু তেওঁলোক কোনো সমবায় দুগুণ উৎপাদন সমিতিৰো সদস্য নাছিল। আৰু ‘এজন মানুহ এটা ভোট’ৰ ব্যৱস্থা থকা সত্ত্বেও সমগ্ৰ ব্যৱস্থাটো ইমানেই সামন্তবাদী আছিল যে দৰিদ্ৰ লোকসকলে আনকি ইয়াৰ প্ৰতিবাদো কৰিব নোৱাৰিলে। এইটো কেৱল এটা স্বাস্থ্য সেৱাৰ ওপৰতে আঘাত নাছিল। ই এই কথাই প্ৰতীয়মান কৰিছিল যে দৰিদ্ৰ লোকসকলৰ গোটেই জীৱনটো নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে আঢ্যৱন্তসকলে যিসকলৰ ওপৰত দৰিদ্ৰসকলে কৰা কাম, তেওঁলোকে লোৱা ঋণ আৰু সৰ্বোপৰি জাতিভেদ প্ৰথাই জুৰুলা কৰা সমাজত স্বীকৃতি লাভ আদি সকলো কথাই নিৰ্ভৰ কৰে।

ইয়াৰ পিচত আমি গাখীৰ উৎপাদক সমবায় সমিতিসমূহৰ সৈতে সম্পৰ্ক ছিন্ন কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত ল’লো। ইয়াৰ বিকল্প হিচাপে আমি দৰিদ্ৰ লোকসকলক সহায় কৰিব পৰাকৈ এটা ব্যৱস্থা গঢ়ি তুলিবলৈ ঠিক কৰিলো। এইবাৰ আমি ঠিক কৰিলো, যন্ত্ৰ-যুগৰ প্ৰতিযোগিতাত তিষ্ঠিব নোৱাৰি মৃত্যুৰ ক্ষণ গণা, দৰিদ্ৰ মহিলাসকলৰদ্বাৰা পৰম্পৰাগত হাতেৰে সূতা-কটা কৌশলটো বিকশাই তুলিবলৈ। অৱশ্যে আমাৰ এই পৰিকল্পনাও সফল নহ’ল, সেইটো এটা বেলেগ কাহিনী আছিল।

স্বাস্থ্য সংক্ৰান্তত আমি অন্য উপায় নথকাত আমাৰ স্বজ্ঞানলব্ধ ধ্যান-ধাৰণাৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া হৈছিল। ছখন বিচনাযুক্ত আমাৰ এখন চিকিৎসালয় আছিল আৰু যোৱা তিনি বছৰত সাতজন চিকিৎসকে তাত কাম কৰিছিল। তেওঁলোক আহিছিল, আন এটা চৰকাৰী চাকৰি নোপোৱালৈকে তাতে আছিল আৰু তাৰ পিছত তেওঁলোক গুচি গৈছিল।

ছমাহৰ আগতে আমি এই চিকিৎসালয়খন বন্ধ কৰিবলৈ ঠিক কৰিলো আৰু চৰকাৰে নিজে চলাই নিব পাৰে যদি ইয়াক চৰকাৰৰ হাততে গতাই দিয়াৰ এটা প্ৰস্তাৱ দি এখন চিঠি লিখিলো। এতিয়া আমাৰ লগত থকা চিকিৎসকজনে আমাৰ সৈতে বিভিন্ন

গাঁৱত ঘূৰে আৰু প্ৰতিমাহে ১৯ তাৰিখৰপৰা ২৫ তাৰিখলৈ লোনকাৰানসৰত থাকি যক্ষ্মা ৰোগৰ চিকিৎসা কৰে। সেই যক্ষ্মা ৰোগীসকলক আমি যাৱতীয় ঔষধৰ যোগান ধৰোঁ।

ক'বলৈ গ'লে যক্ষ্মাৰোগ অতি ৰহস্যজনক ব্যাধি। ইয়াৰ আক্ৰমণ সকলোতে দেখিব— সাধাৰণ গাঁও অঞ্চল, জনাকীৰ্ণ অঞ্চল, কি হিন্দু, কি মুছলমান, নাৰী-পুৰুষ আনকি শিশু কোনোৱেই ইয়াৰপৰা সাৰি নাযায়। বিশেষকৈ এইবোৰ অঞ্চলত (য'ত জহকালিৰ উত্তাপ ৪৯ ডিগ্ৰী চেলছিয়াচ আৰু শীতকালত সৰ্বনিম্ন শূন্য ডিগ্ৰী) সাধাৰণতে মানুহ বৰকৈ বেমাৰ-আজাৰত আক্ৰান্ত নহয়। তথাপি আমি সমগ্ৰ জিলাতে ইয়াৰ ব্যাপকতা দেখিছিলো আৰু ই বাচি বিচাৰি পৰম দুৰ্বল আৰু বুভুক্ষিতজনকহে মৃত্যুৰ মুখলৈ ঠেলি দিয়ে। অথচ এই ৰহস্যময় ৰোগটো নিয়ন্ত্ৰণ কৰা যে কিমান সহজ! মাত্ৰ দুমাহৰ চিকিৎসাৰেই ৰোগীয়ে ভাল পাই দৰব খাবলৈ এৰে। সম্পূৰ্ণৰূপে সুস্থ নোহোৱাকৈ দৰব খাবলৈ এৰাৰ বাবে আকৌ ৰোগে উক দিয়ে। কিন্তু এইবাৰ আৰু একেটা দৰবকে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ইতিমধ্যেই বহুত পলম হৈ যায়, কিয়নো ৰোগীৰ শৰীৰত এই দৰবৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিৰোধ ক্ষমতা গঢ় লৈ উঠে।

দৰব খোৱাটো বন্ধ নকৰিবলৈ কেচুৰাৰামক কাবৌ কোকালি কৰাৰ কথা মোৰ মনত পৰে—আমি তেওঁক বিনামূলীয়াকৈ দৰব দিছিলো—কিন্তু তথাপি তেওঁ আমাৰ কথা নুশনে। আমি তেওঁক লগ পোৱাৰ আগেয়েই তেওঁ মাটি-বাৰী বন্ধকত থৈছিল, নিজৰ তিৰোতাৰ আ-অলংকাৰ বিক্ৰী কৰিছিল আৰু জীয়াই থকাৰ আশা একেবাৰে এৰি পেলাইছিল। মানুহজন তেওঁ কিমান আঁকোৰগোঁজ আছিল এই লৈ গাঁৱৰ মানুহে কোৱা-কুই কৰিছিল। মৃত্যুৱে মোক এটা শিক্ষা দি গ'ল যিটো শিক্ষা মই জীৱনত কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰিম। ঔষধ নহয়, আস্থা আৰু বিশ্বাসহে আচল কথা আৰু এখন জীপ গাড়ীত উঠি এখন গাঁৱলৈ দুঘণ্টামানৰ বাবে উন্নয়নৰ কাম কৰিবলৈ আহি এই আস্থা আৰু বিশ্বাস গঢ়ি তুলিব পৰা নাযায়।

আমাৰ গাঁৱলৈ বিশ্ব হিন্দু পৰিষদৰ আগমন

ভিলেজ ভইচ, ২৩ ডিচেম্বৰ ১৯৯০

(মৰুভূমি অঞ্চলত মন্দিৰ-মছজিদ বিবাদৰ অমংগলজনক প্ৰতিক্ৰিয়া)

প্ৰায় এবছৰমানৰ আগতে ইমাৰ্টা ৰাম, জগদীশ, সীতাৰাম আৰু তেওঁলোকৰ দুজনমান বন্ধু ধানী ভোপালামপুৰৰপৰা (লোনকাৰানসৰৰপৰা দক্ষিণে দহ কিলোমিটাৰ মান আঁতৰৰ এখন গাঁও) এঘৰলৈ আহিছিল পৰম্পৰাগত 'হাটাই'ত (সাধাৰণ কথা-বতৰাৰ মেল) ভাগ ল'বলৈ। সেই সময়ত আৰম্ভ হোৱা ৰাম শীলা পূজাৰ বিষয়ে তেওঁলোকৰ মাজত আলোচনা হৈছিল। আমাৰ কাম-কাজত অৱশ্যে এটা অলিখিত অনুশাসন আছিল যে আমাৰ কথা আৰু কামৰ মাজত আনৰ আলোচনা বা জনৰৱক গুৰুত্ব দিয়া উচিত নহয়। বিশেষকৈ ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতি সংক্ৰান্ত বিষয়ত। সাধাৰণ ৰাজনীতি যেনে

চন্দ্ৰশেখৰ ভাৰ্ণ নে ভি.পি.সিং ঙ্গাল অথবা দেশখনৰ কি গতি হৈছে—সেইবোৰ চিন্তা-চৰ্চা হোৱাটো ঙ্গাল। কিন্তু কিয় বা কিহৰ বাবে অথবা কি ধৰণৰনো স্থানীয় ৰাজনীতি চলিছে, কোনে, কাক আৰু কিয় উৰাবাতৰি প্ৰচাৰ কৰিবলৈ দিছে সেইবোৰৰ ওপৰত আলোচনা হ’ব নোৱাৰিব।

ধৰ্মৰ বিষয়ে অৱশ্যে আমাৰ মাজত সাধাৰণতেই আলোচনা নহয়, যিহেতু সেইটো একান্ত ব্যক্তিগত ধাৰণা। কিন্তু মই আজি পাঁচ-ছয় বছৰ জনা জগদীশৰ ক্ষেত্ৰত কিন্তু কথাটো কিছু বেলেগ। আমি খৰাং বতৰত সাহায্যৰ কামত বহুদিন একেলগে অতিবাহিত কৰিছো আৰু পলিঅ’ ৰোগাক্ৰান্ত হোৱা তাৰ ভতিজাকৰ চিকিৎসাৰ বাবেও বহু প্ৰচেষ্টা চলাইছিলো। গতিকে আমাৰ মাজত এক অন্তৰংগতা গঢ়ি উঠিছিল আৰু উভয়েই বন্ধু হৈ পৰিছিলো। সুযোগ পালেই মই তাৰে সৈতে কু-প্ৰথা হিচাপে জাতিভেদ, যৌতুক প্ৰথা, মৃত্যুৰ পিচত পালন কৰিবলগীয়া ভোজ-ভাতৰ প্ৰথা ইত্যাদি কথাৰ সমালোচনা কৰিছিলো। জগদীশেও অন্যান্যসকলৰ সৈতে সমালোচনাৰ কথাবোৰ মন দি শুনে। মই ভাবিছিলো এদিন এইবোৰৰ অন্ত পৰিব।

কিন্তু সেইদিনা বিশাল নিম্ন গছজোপাৰ ছায়াত বহি মই কিবা এটা চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলো। জগদীশ আৰু অন্যান্য বন্ধুবৰ্গ সকলো একেই, সিহঁতে একে ধৰণেই চিন্তা কৰে আৰু একেবোৰ কথাকে একেটা ভাষাৰেই কয়। সিহঁতে মোক এদিন ক’লে : ‘মুচলিমসকলে আমাৰ দেশ এৰি যোৱা উচিত। তুমি নাজানা, সিহঁতৰ চাৰিজনীকৈ ঘৈণী! পৰিয়াল-পৰিকল্পনাৰ নামেই নুশুনে, কিয়নো তেওঁলোকক ভোট লাগে। পলমকৈ হ’লেও এদিন নিশ্চয় তেওঁলোকে সকলো দখল কৰিব!’

এমাহমানৰ পিছত, পাকিস্তান সীমান্তত লোনকাৰানসৰৰপৰা তিনিশ কিলোমিটাৰ মান নিলগৰ বাজু নামৰ গাঁওখনত মই লগ পাইছিলোঁগৈ গয়া প্ৰসাদক। দুগু উৎপাদক পাম এখনৰ তত্ত্বাৱধায়ক গয়া প্ৰসাদ পুৱা চাৰে সাতটা বজাত ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ মিটিং কৰি উভতি আহিছে। মই অলপ কৌতুকৰ সুৰত সুধিলো, ‘তাৰ মানে যুদ্ধৰ প্ৰস্তুতি চলিছে?’

‘এৰা, নক’ব দিয়ক।’ এটা নাটকীয় ৰূপত ঠিয় হৈ কপালৰ ঘামখিনি মোহাৰি তেওঁ ক’লে।

‘কাশ্মীৰৰ বিপদ সমাগত, আমি যেনে তেনে ৰক্ষা কৰিব লাগিব?’

‘সিহঁতৰ কালাছ্‌নিক্‌ভ ৰাইফলৰ লগত তোমাৰ লাঠিদালেৰে?’

‘নিশ্চয়, দেশৰ বাবে প্ৰাণ আহুতি দিয়াতকৈ আন গৌৰৱৰ কথা আৰু কি হ’ব পাৰে? আৰু ভুল নুবুজিব আপুনি দেখা এই লাঠিবোৰ একো একোটা ভীমৰ গদাৰ দৰে— তাৰেই আমি বন্দুক আৰু তৰোৱালৰ মুখামুখি হ’ব পাৰিম।’

পিছত তেওঁ কাপোৰ-কানি সলাই গা-পা ধুই লোৱাৰ পিচত আমি চাহ খাবলৈ বহিলো। তেওঁ মোক শাখাত বিতৰণ কৰা বিশ্ব হিন্দু পৰিষদৰ (VHP) প্ৰকাশিত পুস্তিকাবোৰ দেখুৱালে। প্ৰায় সকলোবোৰেই আছিল মুছলিমৰ বিৰুদ্ধে ভৰ্ৎসনামূলক।

ইয়াৰ দুই-তিনিমাহ মান পিচত, লোনকাৰানসৰুৰপৰা বিক্ৰান্ধেৰৰ মাজেৰে অহা বাছ এখনত কোঠাৰীজী মোৰ লগতে আছিল। কোঠাৰীজী এগৰাকী সমৃদ্ধিশালী বনিয়া। অসমত চলি থকা অশান্তিৰ বাবে ৰাজস্থানলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিছে। আৰু প্ৰায় পাঁচ বছৰৰ ভিতৰতে তেওঁ লাখপতি হ'ল। ইয়াত আহি বাদামৰ ব্যৱসায়ত লাগিল আৰু তাৰ পিচত সুদত ধন ধাৰে দিয়া ব্যৱসায়তো লাগিল। ল'ৰাটোক এটা হাৰ্ডৱেৰৰ ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰাই দিলে আৰু চিমেণ্ট কোম্পানী এটাৰ ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ কামো লৈছে।

কোঠাৰীজীয়ে মোক ক'লে, 'ভাৰত বিভাজনৰ সময়তকৈও পৰিস্থিতি বেয়ালৈ যাব। দৰাচলতে আমি এতিয়াই এই মুছলিমসকলক বধ কৰিব লাগিব, নহ'লে নতুন পুৰুষৰ বাবে এইটো কাম অধিক কঠিন হৈ পৰিব। যিটো বুজিছো, সংঘাত অৱশ্যন্তাৰী, গতিকে এতিয়াই চয়-নিশ্চয় কৰি পেলোৱা উচিত।'

মই বুজাবলৈ যত্ন কৰিছিলো—ৰক্ত ক্ষয় আৰু অপ্ৰয়োজনীয় বন্যতাৰ প্ৰদৰ্শনৰ পৰা কি লাভ হ'ব। কোঠাৰীজীয়ে মোক অতি সন্তুৰ্ণে, অথচ দৃঢ়তাৰে বুজালে, 'মই এতিয়াও কিশোৰ, দেশ বিভাজনৰ আতংক মই দেখা নাছিলো আৰু আপুনি জানেনে, পাকিস্তানত হিন্দুসকলক কেনে ব্যৱহাৰ কৰা হয়?'

১৯৯০ চনৰ অক্টোবৰ মাহ। মই তেতিয়া ধীৰদানত। নিশা গভীৰ হৈ আহিছিল, আমি কেইজনমানে ভৱৰনাথৰ ঘৰৰ বাহিৰত বহি আছিলো। ভৱৰনাথ আমাৰ স্কুলৰ শিক্ষক আৰু তাত পোন্ধৰজনমান ল'ৰা-ছোৱালী গোট খাইছিল। লেমৰ ক্ষীণ পোহৰত সিহঁতে নতুনকৈ শিকা আখৰ আৰু সংখ্যাৰ অনুশীলন কৰিছিল। তেনে সময়তে মাইক্ৰোফোনৰ শব্দত ল'ৰা-ছোৱালীবোৰৰ হাঁহি-ধেমালি তল পৰিল। তাত এখন জীপ গাড়ী আহি ৰ'লহি। প্ৰথমতে ৰেকৰ্ড কৰি ৰখা গান শুনোৱা হ'ল। পিছত মন্দিৰৰ বিষয়ে এটি বক্তৃতা। 'এই সংকটৰ মুহূৰ্তত সকলো হিন্দুৱেই একত্ৰিত হোৱা উচিত। যোৱাবাৰ আপোনালোকে যি অৰিহণা যোগালে তাৰ বাবে অশেষ ধন্যবাদ—তেওঁলোকে আমাক ভাৰতীয় হিচাপে তথা হিন্দু হিচাপে নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ ক্ষমতা দিলে। মুছলিমসকলৰ বিৰুদ্ধে ক'বলৈ আমাৰ একো নাই, বাবৰে যদি মন্দিৰ ধ্বংস কৰিছিল, সেই মন্দিৰ আমি পুনৰ নিৰ্মাণ কৰিব লাগিব। শ্ৰীৰামৰ কাৰণেই আমি এই কাম কৰিব লাগিব। মুঠৰ ওপৰত, আমি়েই এইখন দেশৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ জনগণ। সংখ্যালঘুসকলক আমি ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে সংখ্যালঘুৱে আমাৰ ওপৰত ৰাজত্ব কৰিব।'

নিজম ৰাতি দূৰণিবটীয়া এই গাঁওখনত বহি আমি কথাবোৰ শুনি গৈছিলোঁ : 'মুছলিমসকলে অস্ত্ৰ-পাতি সংগ্ৰহ কৰিলেও আপোনালোক বিচলিত নহ'ব। প্ৰয়োজন হ'লে আমিও আমাৰ শক্তি দেখুৱাম। ভগৱান শ্ৰীৰাম আমাৰ লগত!' প্ৰায় দুঘণ্টামান থাকি তেওঁলোক গ'লগৈ। অঞ্চলটোৰ ধনী-দুখীয়া, সমাজৰ উচ্চ-নীচ সকলোৰে মাজৰ পৰা চাৰে তিনি হাজাৰ টকা দান-বৰঙণি ৰূপে তুলি নিলে। কোনেও ইয়াৰ বিৰোধিতা নকৰিলে। আনকি মেঘৱাল, নায়ক আৰু বাজীগৰ আৰু চান্ধীৰ (আটাইবোৰেই

অনুসূচীত জাতিৰ) পৰাও দান-বৰঙণি লোৱা হৈছিল। সেই হিন্দু-মুছলিম বিবাদৰ নামত।

পাছত গম পাইছিলো, জীপ গাড়ীখন আমাৰ তাৰপৰা ছুই নামৰ গাঁওখনলৈ গৈছিল। ছুই হ’ল, তাৰপৰা পঞ্চাশ কিলোমিটাৰ মান নিলগত। বাট-পথৰ ব্যৱস্থা নাই। স্বাধীনতাৰ পিছত এই ঠাইলৈ জিলাধিপতি হেনো মাথোন এবাৰহে গৈছিল। ছুইতেই সঁচা অৰ্থত ক্ষুধা আছিল। সিফালে, যোৱা এমাহমানৰ পৰা দুৰ্ভিক্ষ সাহায্য বন্ধ। ছুইৰপৰা কাষৰীয়া ঠাইলৈ ব্যাপক প্ৰব্ৰজন ঘটিছে। তথাপি, জীপখন পুৱা তিনি বজাত উভতি অহাৰ আগেয়ে গাঁওবাসীয়ে তিনি হাজাৰ টকা গোট খুৱাইছিল। গাঁওখনৰ প্ৰতি পাঁচজন লোকৰ ভিতৰত এজন মুছলিম আছিল আৰু তেওঁলোকে বৰঙণি দিয়া নাছিল।

মহাত্মা গান্ধীৰ বৰ্তমান প্ৰাসঙ্গিকতা আৰু তেওঁৰ বাণী প্ৰচাৰৰ বাবে যোৱা মাহত আমি দহদিনমান ধৰি এটি অভিযান চলাইছিলো। আমি গাঁৱে-গাঁৱে পদব্ৰজে ঘূৰি, গান্ধীৰ ৰচনাৱলীৰপৰা দুই এছোৱা পঢ়ি আৰু গ্ৰাম স্বৰাজনো কি, গাঁৱলীয়া সংসদৰ আৰ্হি কেনে ইত্যাদি বুজাই ফুৰিছিলো। আমি সততে ব্যৱহাৰ কৰা এটা শ্লোগান আছিল ‘হিন্দু, মুছলিম, শিখ, খ্ৰীষ্টান আমি সকলো ককাই-ভাই’—দিনৰ ভাগত আমি স্কুলৰ বেৰত, দুপ্প সমবায় ভৱনৰ বেৰত অথবা যিকোনো সুবিধাজনক স্থানতেই শ্লোগানটো লিখিছিলো আৰু নিশালৈ সেইবোৰ অঞ্চলত মেল-মিটিং কৰিছিলো। নিশাটো এঠাইত কটাই আমি পাছদিনা পুৱাই তাৰপৰা ৰাওনা হৈছিলো। মুনাফাৰসৰত (ধীৰদানৰ ঠিক বিপৰীতে এখন গাঁও) পিছদিনা ৰাতিপুৱা আমাৰ শ্লোগানবোৰ সম্পূৰ্ণৰূপে মোহাৰি পেলোৱা হ’ল। কোনোবাই মোহাৰি পেলালে! প্ৰায় ৫০ কিলোমিটাৰ নিলগৰ দুলমেৰাটো সেয়ে হ’ল! ভাবিলে আচৰিত লাগে যে এইবোৰ কোনো প্ৰাপ্তবয়স্কৰ কাম নাছিল, কথা ক’ব জনা কিশোৰসকলেই এই কাম কৰিছিল আৰু তাৰ বাবে তেওঁলোকে লাজ পোৱা নাছিল। তেওঁলোকে কৈছিল আপোনালোকৰ বাকীবোৰ শ্লোগান ঠিকেই আছে, কিন্তু সেইটো শ্লোগানহে ঠিক নহয়।’

যোৱা সপ্তাহত আমাৰ প্ৰাক্তন লেবৰেটৰী টেকনিচিয়ান ছেৰিফ আবাহীয়ে (আবাহীক আমি লোনকাৰানসৰত এখন দোকান খুলিবলৈ কিছু টকা ধাৰে দিছিলো) মোক ক’লে যে বজাৰত তেওঁৰ দোকানৰ এজন প্ৰতিবেশীয়ে তেওঁক দোকানৰ নামফলকখন খুলি থ’বলৈ পৰামৰ্শ দিছে। যিহেতু বজাৰৰ সেই পাৰাত তেৱেঁই কেৱল মুছলিম। আবাহীয়ে তেওঁ বাস কৰা এটা মাত্ৰ কোঠাৰ ঘৰখনত আবেলি পৰত পৰিবাৰ ৰেজিয়াই তেওঁৰ দুটি ল’ৰা-ছোৱালী চাৰফৰাজ আৰু গোলশ্বনক চোৱা-চিতা কৰি থকাৰ সময়তে মই গৈ ওলাইছিলো। তেওঁলোকে যে কিমান ভয় খাই আছে সেই কথা মোক জনাইছিল। লোনকাৰানসৰ এৰি তেওঁ পৰিয়ালৰ আন লোকসকলৰ লগত থাকিব পৰাকৈ বিকানেৰলৈ উঠি যাবলৈ ঠিক কৰিছে বুলিও জনালে।

এই সকলো ভাবনাৰ সঙ্গতি নাই, কিন্তু ঘটনাবোৰ বিচ্ছিন্ন বুলিবও নোৱাৰি। গয়া প্ৰসাদ কাশ্মীৰৰ বিষয়টো লৈ চিন্তিত, কোঠাৰীজীয়ে পাকিস্তানত হিন্দুৰ কি বিলৈ

সেইবোৰ চিন্তা কৰিছে, জগদীশে দেশত গণতন্ত্ৰৰ ভৱিষ্যতৰ বিষয়ে ভাবিছে আৰু মুছলিমৰ অবাধ বংশ বৃদ্ধিত উদ্বেগ; ভৱৰ্নাথ আকৌ এই কথাত অতংকথন্ত যে মুছলমানসকলে অস্ত্ৰ গোটাইছে! এই পৰিকল্পিত প্ৰচাৰ অভিযানৰ অসাৰতা প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ জনসাধাৰণক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰাটো এটা ব্যৰ্থ প্ৰয়াসহে হ'ব। তেওঁলোকৰ মানসিকতাৰ সমপৰ্যায়লৈ গৈ এটা প্ৰতি-অভিযান চলাবলৈ যোৱা মানেই সংঘৰ্ষ মাতি অনা। সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে আমি কমিটি পতা উচিত নেকি নে এই কথা আলোচনা কৰিবলৈ আলোচনা চক্ৰ, কৰ্মশালাৰ আয়োজন কৰা উচিত, এইবোৰ এটা অতি মৌলিক সমস্যাৰ প্ৰতি মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীয়ে দেখুওৱা গতানুগতিক প্ৰতিক্ৰিয়া। আৰু অধিক বিপৰ্যয়ৰ সৃষ্টি কৰাৰ আগতেই আমি এই মানসিকতাক ধ্বংস কৰিব লাগিব। নতুবা সকলোৰে আস্থাভাজন হোৱাকৈ এটা বিকল্প ব্যৱস্থা গঢ়ি তুলিব লাগিব।

*

পশ্চিম ৰাজস্থানত থাকি তাত কৰা কামৰপৰা জাতি, ধৰ্ম, লিঙ্গ, শ্ৰেণী আদিয়ে প্ৰভাৱান্বিত কৰা জীৱনৰ জটিলতা উপলব্ধি কৰাই নহয়, বৰং ইয়াৰদ্বাৰা বেলেগ বেলেগ পৰ্যায়ত কাম কৰি পৰিস্থিতিৰ পৰিৱৰ্তন ঘটোৱাতো ব্যৱহাৰিক পথৰ সন্ধান পোৱাত সহায় হ'ল। গতিকে সঞ্চয় আৰু ঋণদানৰ বাবে মহিলাসকলক একত্ৰিত কৰা, খৰাং সাহায্যৰ কালত জিলাধিপতিৰ কাৰ্যালয়লৈ কৃষকসকলৰ লগত যোৱা, ৰাষ্ট্ৰীয় বাতৰি কাকতত লিখা যাতে সমস্যাবোৰৰ প্ৰতি আমাৰ আঁচনি প্ৰস্তুত কৰোতা আৰু ৰূপায়ন কৰোতাসকলৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পৰা যায়। এই সকলোবোৰ, গঠনমূলক পৰিৱৰ্তন অনাৰ বাবে আমি চলোৱা অভিযানৰ অংশ আছিল।

সঞ্জয়ৰ আন এটা বিশেষ সম্পদ আছিল বিভিন্ন সমাজৰ, বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ মানুহক একত্ৰিত কৰাৰ ক্ষমতা। URMULৰ প্ৰতি আগ্ৰহান্বিত হৈ তাত থাকি, কথা শিকি, বৰঙণি যোগাব খোজা যিকোনো লোককে তেওঁ সহৃদয়তাৰে আদৰি লৈছিল। সঞ্জয়ে উঠি অহা আৰ্হি নিৰ্মাতা, স্থপতি, ব্যৱস্থাপক আদিক আমাৰ লগলৈ আহি কাম কৰিবলৈ উদগনি যোগাব পাৰিছিল। তেওঁলোক প্ৰায়বোৰেই পিছত গুচি গৈছিল। কিন্তু তেওঁলোকৰ লগত হোৱা ভাবৰ আদান-প্ৰদানৰপৰা সংশ্লিষ্ট আটাইবোৰ উপকৃত হৈছিল আৰু এটা যুগমীয়া বন্ধুত্ব গঢ় লৈ উঠিছিল।

গ্ৰাম উন্নয়ন বিষয়ক কাম-কাজৰ ক্ষেত্ৰত সঞ্জয়ৰ ধাৰণাবোৰ ক্ৰমাৎ যথেষ্ট সলনি হৈছিল, যিহেতু ট্ৰাষ্টৰ কাম-কাজ বাস্তৱত ৰূপায়িত কৰিবলৈ লোৱাৰপৰা আহৰণ কৰা অভিজ্ঞতা আৰু সন্মুখীন হোৱা জটিলতাবোৰে তেওঁক পৰিপক্ক কৰি তুলিছিল। তেওঁ ৰাষ্ট্ৰখনত কাম আৰম্ভ কৰাৰ আগেয়েই বুজি পাইছিল যে জিলা পৰ্যায়ত থকা চৰকাৰী অনুষ্ঠানসমূহক ট্ৰাষ্টৰ সকলো কামতে জড়িত কৰি ল'ব লাগিব, যিহেতু জিলাখনৰ উন্নয়নত তেওঁলোকৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। গতিকে তেওঁ জিলা উপায়ুক্ত, মহকুমা স্বাস্থ্য বিষয়া আৰু মেডিকেল কলেজৰ অধ্যক্ষক (সেই সময়ত আমাৰ প্ৰাথমিক

লক্ষ্য আছিল স্বাস্থ্য সেৱাৰ বিকাশ) URMULৰ ন্যাসবক্ষী কমিটি অৰ্থাৎ ব’ৰ্ড অব ট্ৰাষ্টীৰ সদস্য কৰি লৈছিল। ইয়াৰ ফলত URMUL ট্ৰাষ্ট আৰু চৰকাৰী বিভাগৰ সমন্বয়ত সীমিত সম্পদৰেই নিয়াৰিকৈ কাম কৰিব পৰা গৈছিল আৰু একেটা কামকে দুটা পক্ষই বেলেগ বেলেগকৈ নকৰাৰ ফলত সম্পদৰ অপব্যয় ৰোধ কৰিব পৰা গৈছিল।

প্ৰাৰম্ভণিতে এই ব্যৱস্থাই সুফলেই দিছিল। যেতিয়ালৈকে আমি ৰাইজলৈ সেৱা আগবঢ়াই গৈছিলো, তেতিয়ালৈকে কোনো বিপত্তি নাছিল, প্ৰশাসনেও কোনো হেতা ওপৰা কৰা নাছিল। কিন্তু কুখ্যাত ‘পৰিয়াল পৰিকল্পনা আঁচনি’ আৰু বিখ্যাত ৰাজস্থান কেনেলৰ দৰে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত আমি চৰকাৰী নীতিৰ যুক্তিযুক্ততা সম্পৰ্কে আমি যেতিয়াই প্ৰশ্ন সুধিবলৈ আৰম্ভ কৰিলো তেতিয়াই আমাৰ সম্পৰ্কত ঘৃণে ধৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ‘ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী’ বুলি আমাৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগ অনা হ’ল। লাহে লাহে এই কথা অধিক স্পষ্ট হৈ আহিবলৈ ধৰিলে যে ৰাষ্ট্ৰই সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ স্বার্থকে প্ৰতিনিধিত্ব নকৰে।

*

ভাৰত ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰণা

(১৯৯৭ চনৰ এটা সময়ত)

বছৰৰ পিচত বছৰ জুৰি আমি প্ৰথমে গুজৰাটত তাৰ পিছত ৰাজস্থানত এটা স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনত কাম কৰাৰ সময়ত ‘ভাৰত’ ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰণাই আমাৰ আত্মিক শক্তি আছিল। ঘাইকৈ দুটা পৰ্যায়ত আমি এই অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিলো। প্ৰথমতে ই আমাক এটা ব্যক্তিগত সন্তুষ্টি দিছিল। যেতিয়া আন লোকসকলে ক্ষিপ্ৰ গতিত ধনী আৰু বিখ্যাত হোৱাৰ পথ বিচাৰি লৈছিল, সেই সময়ত আমি যে দেশৰ বাবে কাম কৰিছো, এই ধাৰণাটোৱেই আমাৰ বাবে সকাহ আৰু প্ৰেৰণা আছিল। আন এটা স্তৰত আমাৰ এটা দৃঢ় ধাৰণা আছিল যে ৰাষ্ট্ৰৰ ব্যৱস্থাসমূহ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় নীতিক ঠিকমতে পৰিচালিত কৰিব পৰা গ’লে দেশত কোনো ধৰণৰ দৰিদ্ৰতা নাথাকিব। ভাৰত চৰকাৰ জনগণৰ কল্যাণৰ বাবে সঁচায়ে উদ্বিগ্ন আৰু শোষণ, ক্ষুধা আৰু দৰিদ্ৰতাৰ ওৰ পেলাবলৈ চৰকাৰৰ এটা নিৰ্ভাঁজ আগ্ৰহ আছে। ইয়াত কোনো ষড়যন্ত্ৰৰ কথা নাহে। ইয়াৰ উপৰিও আমাৰ ধ্যান-ধাৰণাক অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল গণতান্ত্ৰিক ভাবধাৰাই। আমি যিহেতু এখন গণতান্ত্ৰিক দেশৰ বাসিন্দা আৰু প্ৰতিজনৰে ভোটদানৰ অধিকাৰ আছে—এই অধিকাৰ কাৰ্যকৰী কৰাটো কাৰোবাৰ ব্যক্তিগত বিশেষাধিকাৰো হ’ব পাৰে, অন্ততঃ নীতিগত দৃষ্টিৰে এইখন আমাৰ দেশ, আমাৰ ৰাষ্ট্ৰ, আমাৰ চৰকাৰ।

এই দৃষ্টিভংগীৰে ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ সৈতে সমন্বয় সাধন কৰা সম্ভৱ আৰু ই প্ৰয়োজনীয়ও। ধৰাহওক পাটোৱাৰী অথবা তালাটীসকল দুৰ্নীতিপৰায়ণ, তেওঁলোকক উত্তৰদায়ী কৰিবলৈ আমি দুই ধৰণৰ উপায় অৱলম্বন কৰা উচিত। যিসকল লোকৰ ওপৰত তেওঁলোকে নিজৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰে সেই লোকসকলক একত্ৰিত কৰি উদ্ধৃতম

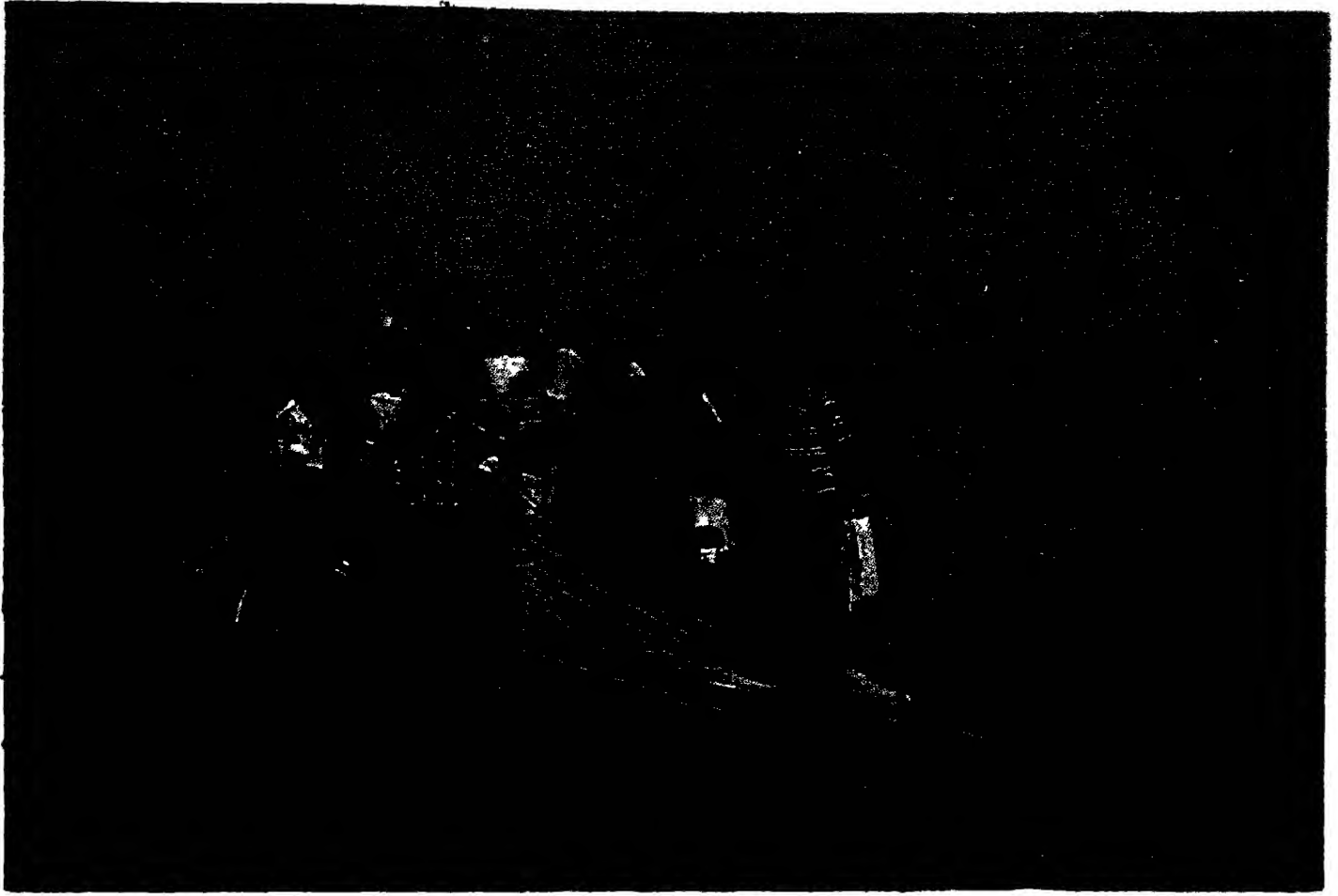
কৰ্তৃপক্ষক এই কথা উপলব্ধি কৰোৱাব লাগে যে ব্যৱস্থাটোৱে কাম কৰা নাই। ব্যক্তিগতভাৱে মই ভাবো যে এইটো এটা শ্ৰেণী মিত্ৰতাই— ক্ষমতাত বৰ্তি থকাসকলৰ লগত সদায়ে এটা উমৈহতীয়া যোগসূত্ৰ থাকেই— একেখন স্কুল বা কলেজৰ, বা উমৈহতীয়া বন্ধু, পঢ়াৰ ক্ষেত্ৰত একে ধৰণৰ ৰুচি থকা; একেটা ভাষাতে কথা পতা (ইংৰাজী) আমি প্ৰায়েই কিবা এটা ভাল কাম কৰিবলৈ থকা একেধৰণৰ অনুপ্ৰেৰণা।

অৱশ্যে যোৱা পোন্ধৰ বছৰে এই দৃষ্টিভংগী লাহে লাহে সলনি হোৱা দেখা গৈছে—এটা বিশৃঙ্খলতাৰ ভাব দেখা গৈছে, কামৰ ধৰণ, চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধি এই সকলোবোৰতে এটা পৰিৱৰ্তন দেখা গৈছে। সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ গ'লে, এতিয়া ভাৰত ৰাষ্ট্ৰ আমোলাতাত্ত্বিক আৰু ৰাজনৈতিক খামখেয়ালিত জাহ যাবলৈ ওলাইছে; যিসকলে ক্ষমতা হস্তগত কৰি তাত বৰ্তি থাকিবলৈ নিজৰ সংকীৰ্ণ স্বার্থ পূৰণৰ বাবেহে চেষ্টা কৰি যাব লাগিছে। ৰাষ্ট্ৰৰ নিয়ম-নীতিবোৰেই তেওঁলোকৰ বাবে অস্ত্ৰ। আৰু প্ৰশাসন যিধৰণে চলিব লাগিছে, আমি এটা অৱয়ববিহীন, নামবিহীন যন্ত্ৰৰ লগত সম্পৰ্ক ৰখাৰ দৰেহে হৈছে যি নিজৰ ইচ্ছামতেই কাম কৰি যায়।

এই প্ৰক্ৰিয়াবোৰক আমি দুটা দিশৰপৰা চাব পাৰো। এটা দিশৰপৰা দেখা যায় যে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু চৰকাৰৰ মাজত এটা মিত্ৰতা গঢ়ি উঠে। আনটো দিশত দেখা যায় যে সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ স্থিতিৰস্থা বাহাল ৰাখিবলৈ বিচৰা শক্তিসমূহ আৰু সামন্তবাদী শক্তিসমূহ একত্ৰিত হয়।

দুটামান উদাহৰণে বিষয়টো পৰিস্কাৰ কৰি দিব : আঠ বছৰ মানৰ আগতে চৰকাৰে ৰাজপত্ৰ যোগে এটা বিজ্ঞপ্তি দিছিল যে বিকানেৰ জিলাৰ লোনকাৰানসৰ তেহচিলৰ কেইখনমান গাঁৱত চৰকাৰে মাটি অধিগ্ৰহণ কৰিব। দেখা যায় যে জনশিক্ষাৰ গুৰুত্ব, এইডচ্ ৰোগৰ ভয়াবহতা আদি প্ৰচাৰৰ বাবে প্ৰাচীৰ পত্ৰ, হৰ্ডিং আদি ব্যৱহাৰ হয়, নেতাসকলে ভাষণ দিয়ে, ফিটা কাটে, অথচ, বলপূৰ্বকভাৱে মানুহক তেওঁৰ মাটিৰপৰা উচ্ছেদ কৰি চৰকাৰে যেতিয়া সেই মাটি অধিগ্ৰহণ কৰিব, তাক লৈ কাৰো চিন্তা-চৰ্চা নাই আৰু প্ৰচাৰো নাই, ৰাজপত্ৰত মাথোন সামান্য তিনি ইঞ্চিৰ এটা বিজ্ঞপ্তি! যোৱা মাহত শীতকালীন খেতি চপোৱা বতৰৰ আগতেই ভূমি অধিগ্ৰহণৰ এই কাম আৰম্ভ হ'ল। স্থানীয় ৰাইজে জিলা উপায়ুক্তৰ ওচৰত আবেদন কৰিলে। জিলা উপায়ুক্তই জনালে যে অধিগ্ৰহণৰ কাম বন্ধ কৰিব নোৱাৰি, সামৰিক উদ্দেশ্যত এই মাটি অধিগ্ৰহণ কৰা হৈছে, ইয়াত ৰাষ্ট্ৰীয় স্বার্থ জড়িত আছে। অৱশ্যে তেওঁ ইয়াকো ক'লে যে চৰকাৰক তেওঁ ৰাইজৰ ওজৰ-আপত্তিৰ কথা জনাব। তাৰ মানে, এই ক্ষেত্ৰত জয়পুৰৰ সচিবালয়ত বহি থকা উপ-সচিব এগৰাকীক বিষয়টো জনোৱা হ'ব।

প্ৰায় দুহেজাৰ মাইল দূৰৈৰ অৰুণাচল প্ৰদেশত দেশৰ ভিতৰতে দুটা সুবৃহৎ বান্ধ নিৰ্মাণৰ প্ৰস্তাব হৈছে। দেশৰ ভিতৰতে সুবৃহৎ এই বান্ধ দুটা নিৰ্মাণ হ'লে উত্তৰ-পূব অঞ্চলে বিদ্যুতৰ ক্ষেত্ৰত নিজ চাহিদা পূৰণ কৰিও নেশ্যনেল গ্ৰীডলৈ বিদ্যুৎ যোগান ধৰিব পাৰিব আৰু অঞ্চলটোৰ আৰ্থিক উন্নতিত প্ৰভূত বৰঙণি আগবঢ়াব। বান্ধ নিৰ্মাণৰ

পৃথিবীৰ বৃহত্তম নদী দ্বীপ মাজুলীলৈ যোৱাৰ একমাত্ৰ উপায়—এহাতে ভ্ৰমণৰ উদ্ভেজনা, আনহাতে সংশয়।

মাজুলীৰ এখন জনজাতীয় গাঁও—নীৰৱতাৰ মাজতেই আছে জীৱনৰ আনন্দ।

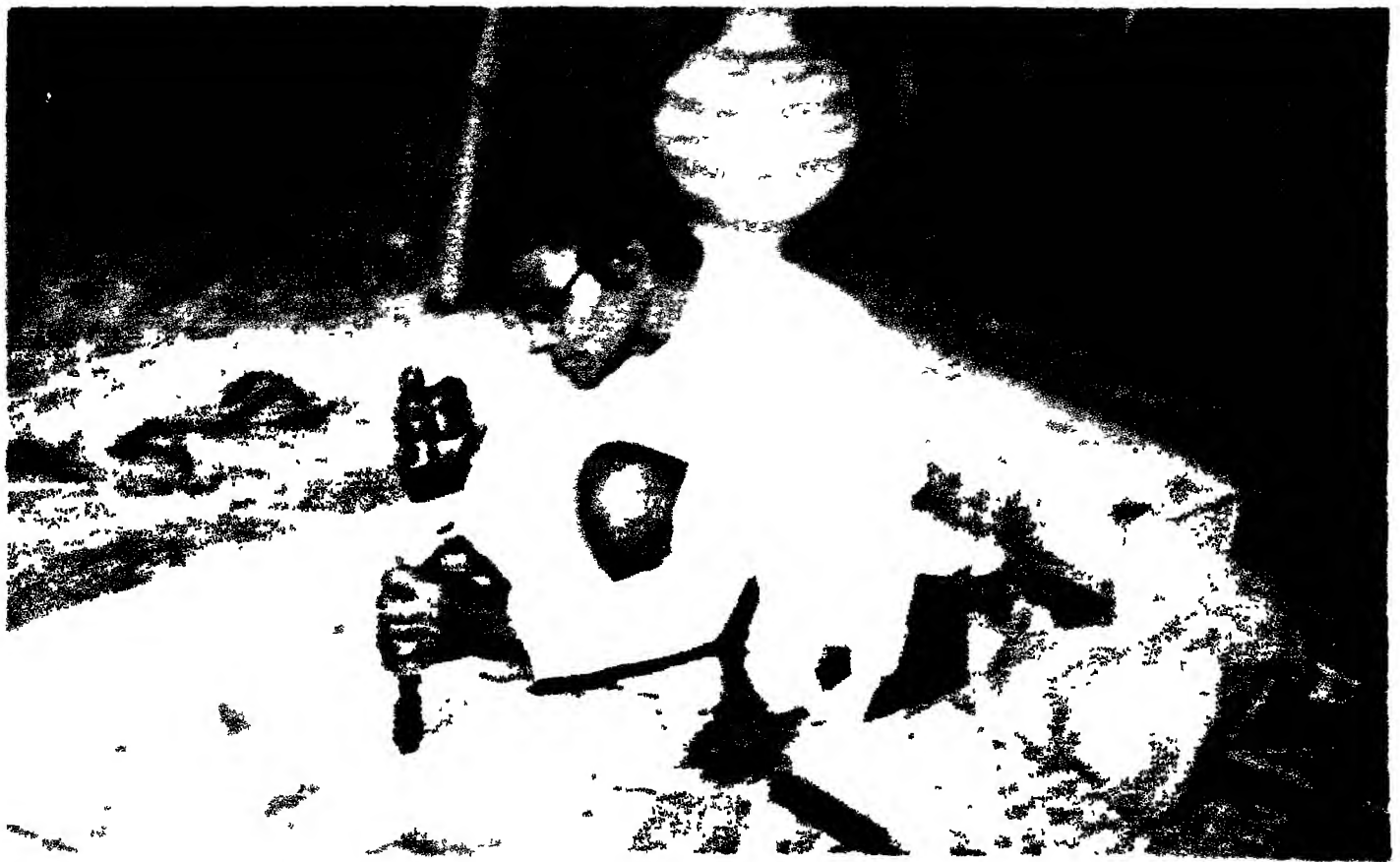
ভূটিয়ামাৰী গাঁৱৰ এখন বিদ্যালয়—মাজুলীৰ এই নিম্নলুপ্ত শিশুসকলে সদায়ে হাঁহি থাকিব পাৰিবনে?

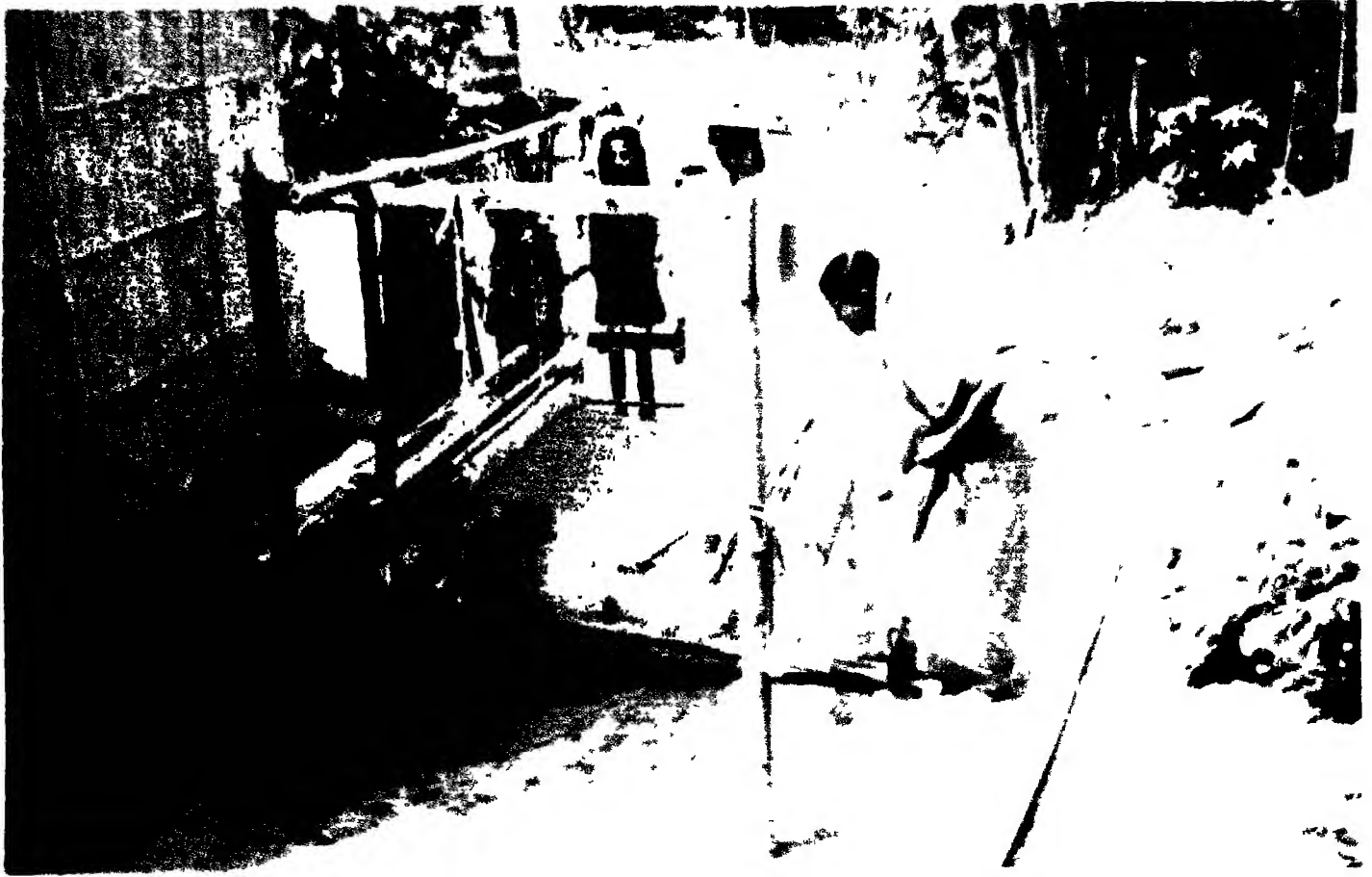
মাউখে উটিলে গুৰি পৰুৱাৰো মৰণ নাই—মাজুলী বক্ষা অভিযানত মহিলাসকলো পিছ পৰি থকা নাই।

অংকাঁয়া ভাওনাব সূত্ৰপাৰ—প্ৰকৃতিৰ তাণ্ডবৰ মাজতো মাজুলীবাসীয়ে জঁয়াই ৰাখিছে অসমীয়া সংস্কৃতি।

হাজাৰ বিপদেও কমাব নোৱাৰে মাজুলীৰ শিল্পীৰ কৰ্মস্পৃহা—যোৰহাটৰ এখন কৰ্মশালাত মাজুলীৰ জনৈক বাটে।

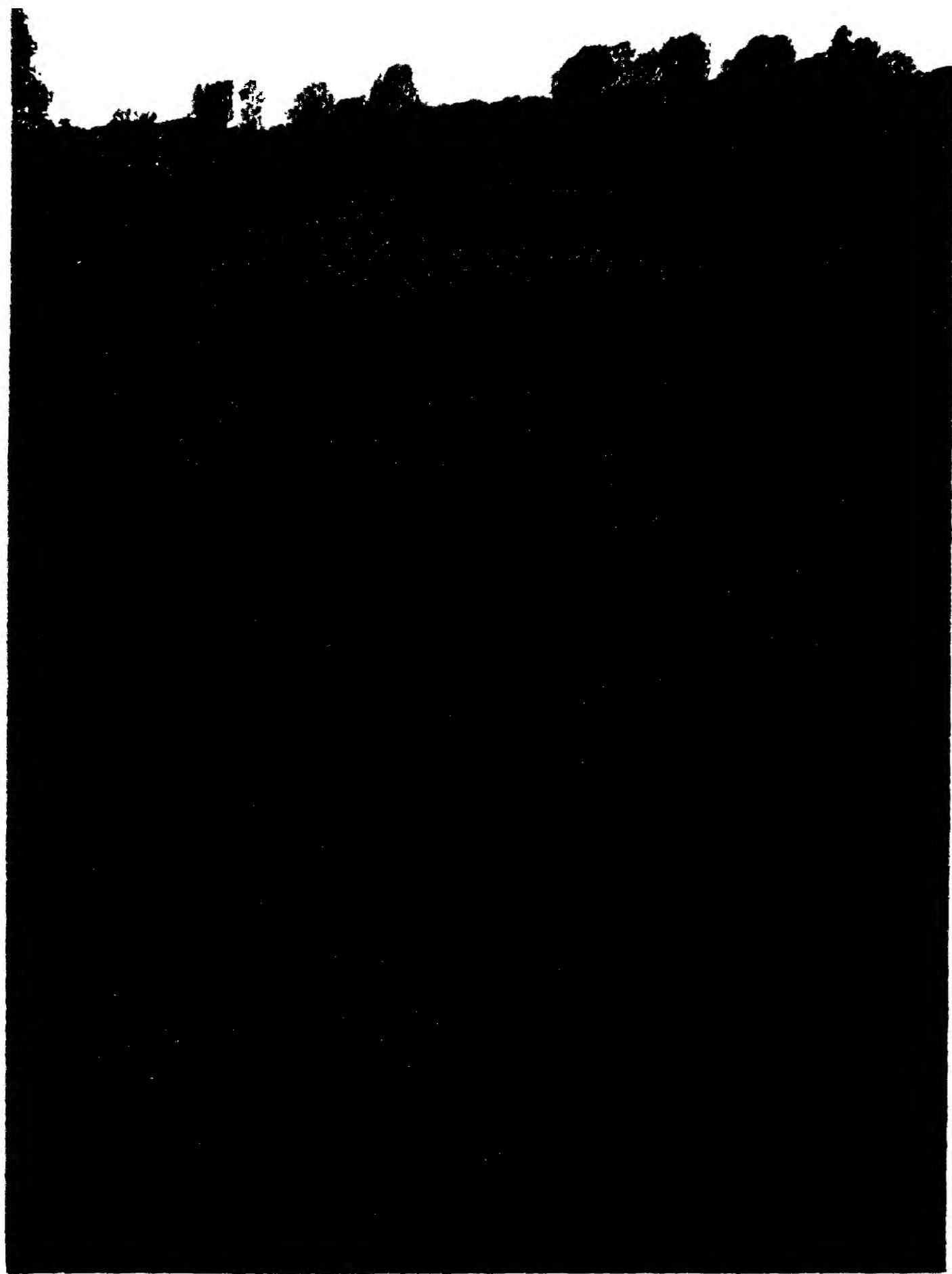
অসমৰ শিপিনীয়ে কাপোৰত সপোন বচিব পাৰে—মাজুলীয়েই ইয়াৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন।

মাজুলীৰ শিল্পীয়ে তৈয়াৰ কৰা বাঁহৰ কাপ—কুটীৰ শিল্পত মাজুলীবাসীৰ দক্ষতাৰ তুলনা নাই।

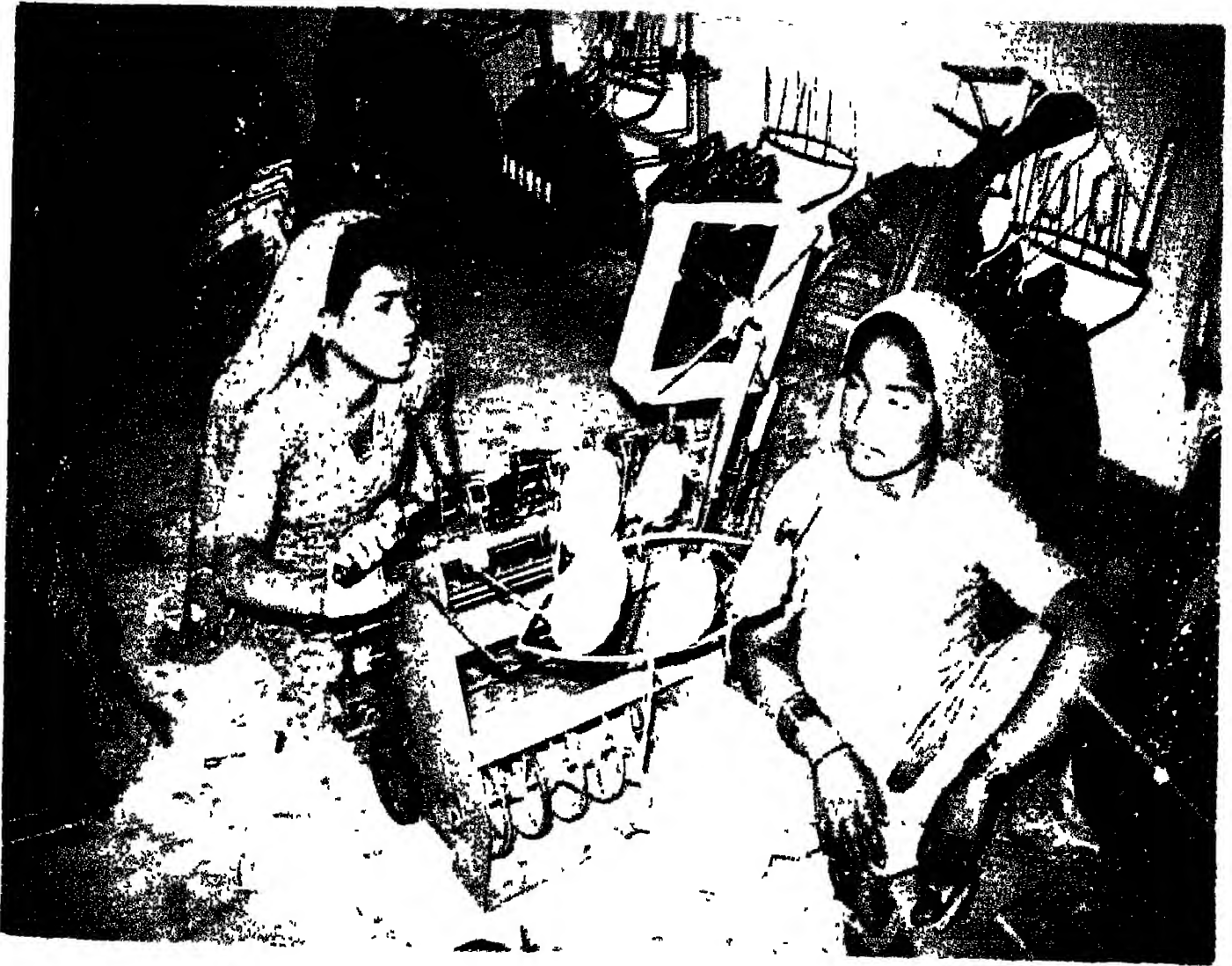
যতবত সূতা কাটি কাপোৰ ববলৈ সাজু হোৱা শিপিনী—যন্ত্ৰযুগৰ প্ৰতিযোগিতাযো কৰিব পৰা
নাই শিপিনীৰ উদাম।

মক্‌ভূমিত কৃষি—ৰাজস্থানৰ জলসিঞ্চন প্ৰকল্প—কিন্তু পানী ক'ত ?

লোনকাবানসবত থানাত্ৰা স্ৰাস্ত্ৰা কৰ্মীৰ এখন বৈঠক—সমাজৰ বৰফলশীলতাৰ নাজতো সমাজসেৱাৰ কামত পিছ পৰি থকা নাই বাজস্থানৰ মহিলা।

বাজস্থানৰ বাজপুৰীয়া গাঁৱত মহিলাসকলে সূতা কাটিবলৈ বাৰহাৰ কৰে ‘হস্তৰ চৰ্খা’ নামৰ উন্নত যন্ত্ৰ।

ইয়া' মিজো এচোচিয়েশ্যনৰ এখন বৈঠক—মিজোবানৰ সামগ্ৰিক বিকাশত যুবশক্তিৰে এটা অনন্য ভূমিকা পালন কৰি আহিছে।

নগালেণ্ডৰ এখন জনসভা—হিংসাই নহয়, আলোচনাইহে সমস্যাৰ সমাধান আনিব পাৰে।

প্ৰস্তাব হোৱা নদীৰ নামনিৰ ফালে অঞ্চলবোৰত ঘন বসতি নহ’লেও আদিম অৰুণাচলবাসীয়ে সংস্কৃতি আৰু জৈৱ বিবিধতাৰ শেষ সীমাৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰে আৰু প্ৰকৃতিৰ সৈতে একেলগে জীয়াই থকাৰ কামক তেওঁলোকে একপ্ৰকাৰ সুকুমাৰ কলালৈ ৰূপান্তৰিত কৰিছে। ইয়াত দৰিদ্ৰতা নাই। ক্ষুধা নাই আৰু পৰিয়াল অৰু সমাজৰ ধাৰণা এতিয়াও শক্তিশালী হৈ আছে। এই বৃহৎ বান্ধ দুটাৰ জলভাণ্ডাৰৰপৰা অহা পানীয়ে হাজাৰ হাজাৰ জনজাতীয় পৰিয়ালৰ ঘৰ-দুৱাৰ আৰু পথাৰ-সমাৰত বানপানীৰ সৃষ্টি কৰিব। তেওঁলোকৰ একো নোহোৱা হ’ব, তেওঁলোক স্থানান্তৰিত হ’ব আৰু প্ৰতিযোগিতাৰ যুগত নিজৰ দক্ষতা বিপন্ন কৰি হ’লেও জীয়াই থকাৰ সংগ্ৰামৰ বাবে তেওঁলোক কাম বিচাৰি চহৰ অঞ্চললৈ আহিব লাগিব।

গতিকে প্ৰশ্ন হয়, জনসাধাৰণে নিৰ্বাচিত কৰা চৰকাৰখনৰ অস্তিত্ব ক’ত? আমি যদি প্ৰকৃততেই এখন গণতান্ত্ৰিক দেশতে আছো তেন্তে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থৰ সেই অনুকূলে নথকা কথা এটাৰ বাবে তেওঁলোক ইমান অসহায় কিয়?

এনে ধৰণৰ সকলো প্ৰকল্পৰ যুক্তিযুক্ততা প্ৰতিপন্ন কৰা হয় এইবুলি যে ‘ৰাষ্ট্ৰীয়’ স্বাৰ্থৰ খাতিৰতেই এইবোৰ হাতত লোৱা হৈছে। এনে এটা যুক্তিত অন্তৰ্নিহিত কথাটো হ’ল আজি হয়তো কিছুমান লোকে যাতনা ভুগিবলগীয়া হৈছে যদিও ভৱিষ্যতে ইয়াৰ পৰা অনেক লোকৰ অপৰিসীম উপকাৰ হ’ব। বহুত লোকৰ উপকাৰৰ বাবে কিছু লোকৰ অপকাৰ একে বুলি ক’বলৈ এতিয়াও আমি লাভ-লোকচানৰ কোনো গণিত উলিয়াব পৰা নাই। বব ডিলনৰ ভাষাৰে ক’বলৈ গ’লে, কিমান মানুহ মৰিল সেইটো উপলব্ধি কৰিব পৰা হোৱালৈকে আমি কিমান বিজুলী শক্তি খৰচ কৰিব লাগিব মানুহখিনি জ্বলাবলৈ!

ৰাষ্ট্ৰ-সমাজৰ মিত্ৰতাৰ দ্বিতীয় পৰ্যায়টোৱেও ভালকৈয়ে কাম কৰে। আকৌ সেই ৰাজস্থানৰ ক্ষেত্ৰকে ধৰা হওক : প্ৰস্তাৱ লোৱা হৈছিল যে ইন্দিৰা গান্ধী কেনেল (ৰাজস্থান কেনেল) এখন গাঁৱৰ মাজেৰে নিব লাগে—যিখন গাঁও প্ৰায় মৰুভূমি বুলিয়েই ক’ব পাৰি। পানীৰ কিবা এটা ব্যৱস্থা হ’লে জনসাধাৰণৰ জীৱনলৈ এটা ডাঙৰ পৰিৱৰ্তন আহিব। অন্য সামাজিক পৰিণতি থাকিলেও, যিখিনি মানুহে জনসিদ্ধিত মাটি পাব তেওঁলোকে আগতকৈ অধিক উপাৰ্জন কৰিব পাৰিব। ইয়াৰ ফলত তেওঁলোক বাহিৰলৈ প্ৰব্ৰজন নকৰিলেও হ’ব আৰু শিক্ষা, পৰিয়াল পৰিকল্পনা আদি দীৰ্ঘম্যাদী লাভজনক শিতানত ধন বিনিয়োগ কৰিব পাৰিব। তথাপি সেইবোৰ ঠাইত মাটিৰ তদাৰকী কেনেকৈ চলিছে? আশা কৰা মতেই ক্ষমতাবান জাট আৰু ৰাজপুত পৰিয়ালবোৰে জানে যে কোন ফালেৰে ৰাজস্থান কেনেল হ’ব, গতিকে চুপে চাপে তেওঁলোকে দৰিদ্ৰ পৰিয়ালসমূহৰপৰা মাটিবোৰ কিনি (বিশেষকৈ আছিল অনুসূচীত সম্প্ৰদায়ৰ পৰিয়াল) লৈছিল। এইবিলাক খবৰ আহিছিল কনিষ্ঠ অভিযন্তা আৰু ঠিকাদাৰসকলৰ পৰা, যিসকল একেটা সম্প্ৰদায়ৰ আছিল। অৰ্থনৈতিক ভাবে গাঁৱৰ ওপৰত শাসন চলোৱা লোক। গতিকে চৰপঞ্চজন নিজে অনুসূচীত জাতিৰ লোক হোৱা সত্ত্বেও আৰু যিকোনো

চৰকাৰী খবৰ-বাতৰি তেওঁৰ জৰিয়তেহে আহিব লাগে যদিও, তেওঁক আওকাণ কৰি অহা হৈছিল। আৰু স্বাভাৱিকতে তেওঁ ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিব পৰা নাছিল। কিয়নো এইখিনি মানুহৰ সহায় লৈয়েই তেওঁ বৰ্তমানৰ পদবীত অধিষ্ঠিত হৈছিল। তেওঁলোকৰ প্ৰতিবাদ কৰাৰো অধিকাৰ নাই, যিহেতু তেওঁ বা তেওঁলোককো পৃষ্ঠপোষকতা কৰি আহিছে চৰকাৰেই।

আনকি পূব ভাৰতৰ ফালে চালেও একে অৱস্থাই পৰিলক্ষিত হয়। ইন্দিৰা আবাস যোজনাৰ গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে দৰিদ্ৰ লোকসকলক আৰ্থিক অনুদান দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছে। এই ঘৰবোৰ দৰিদ্ৰ লোকসকলে নিজেই বনাই ল'ব লাগে—ঠিকাদাৰসকল এই কামত সোমোৱা কঠোৰভাৱে নিষেধ কৰা হৈছে। কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত এই সকলোবোৰ ঘৰ নিৰ্মাণ কৰে ঠিকাদাৰসকলে আৰু আবাস যোজনাৰ পৰা অনুদান লাভ কৰা লোকসকলক যোগ্যতাৰ ভিত্তিত নহয়, কাৰোবাৰ অনুমোদনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিহে ঠিক কৰা হয়।

দৰিদ্ৰ লোকসকলৰ অধিকাৰ এনেদৰে পৰিকল্পিত ভাবে খৰ্ব কৰি অহাৰ বিৰুদ্ধে কি কৰিব পৰা যায়?

এই বিষয়টো বিবেচনা কৰাৰ আগেয়ে ইয়াত ব্যৱহাৰ কৰা কেইটামান শব্দৰ ওপৰত এটা স্পষ্টীকৰণৰ প্ৰয়োজন। আগেয়ে প্ৰায় একে অৰ্থতে 'স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন' আৰু 'বেচৰকাৰী সেৱা সংগঠন' এই দুটা শব্দ সমষ্টি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। এই দুটা শব্দ সমষ্টিয়ে ৰটাৰী ক্লাব আৰু সম্পূৰ্ণ মানৱ সেৱাৰ কাম কৰা সংগঠনকে ধৰি অন্যান্য ট্ৰেড ইউনিয়ন আৰু জনসংগঠন এই সকলো ধৰণৰ সামাজিক সংগঠনক সামৰি লয়। আজিকালি ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ সমষ্টি হৈছে 'অসামৰিক সমাজ'। ই গোটেই অনা-চৰকাৰী আৰু লাভৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠা নোহোৱা সামৰিক খণ্ডকো সামৰি লয়। গতিকে ই ভাৰতীয় উদ্যোগ মহাসংঘ, নৰ্মদা বচাও আন্দোলন আদিকে ধৰি মিশ্যনেৰী আৰু নক্সালপন্থী সংগঠনৰ দৰে আটাইবোৰ সংগঠনক সামৰি লয়। এই ধৰণে শ্ৰেণীবদ্ধ কৰাটো সুবিধাজনক কিয়নো ই এটা বহল ভিত্তিত এটা উমৈহতীয়া সংজ্ঞা দাঙি ধৰে। কিন্তু সমস্যাটো হ'ল ইয়াৰ সৰ্বগ্ৰাসী পৰিসৰত লুকাই থাকে এই গোটসমূহ আৰু আন্দোলনসমূহৰ মাজত থকা প্ৰকৃত আদৰ্শগত প্ৰভেদসমূহ যিবোৰে এটা গোটক আনটোৰপৰা পৃথক কৰে।

উদাহৰণ স্বৰূপে, স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠানসমূহে আচলতে ক্ষমতাৰ সমীকৰণ সলনি কৰিব নোখোজে। বৰং ব্যৱস্থাটোৰ সীমাৰ ভিতৰতেই থাকি চৰকাৰী মত বিৰোধৰ অৱকাশ থাকে নেকি তাৰ সন্ধান কৰে।

বনৱাৰী দেৱীৰ ঘটনাটোলৈ চালেই এই কথা পৰিস্কাৰ হয়। ৰাজস্থানৰ মহিলা উন্নয়ন (WDP) কাৰ্যক্ৰমত বনৱাৰী দেৱীয়ে দৰমহা খোৱা স্বেচ্ছাসেৱিকা ৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিল। WDPৰ কাৰ্যক্ৰম চৰকাৰৰ উদ্যোগত চলিত হ'লেও ইয়াৰ কিছু পৰিমাণে স্বাধীনতা আছিল আৰু ই স্থানীয় স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনসমূহৰ লগত

সহযোগিতাবে কাম কৰিছিল। বনৰাৰী দেৱীয়ে তদাৰক কৰিবলগীয়া কাৰ্যক্ৰমৰ ভিতৰত তেওঁৰ এলেকাত বাল্য বিবাহ পদ্ধতি বন্ধ কৰাৰ দায়িত্বও আছিল। চৰকাৰৰ মতে এই প্ৰথা অতি বেয়া, কিন্তু বিভিন্ন কাৰণত এই প্ৰথা অঞ্চলটোত ৰীতিমতে চলি আছিল আৰু এতিয়াও চলি আছে। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণটো হ’ল অৰ্থনৈতিক। বনৰাৰী দেৱীয়ে অঞ্চলটোৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ আৰু ৰাজনৈতিক ভাবে প্ৰভাৱশালী গুজাৰ সম্প্ৰদায়ৰ এঘৰত যো-জা কৰা বাল্য বিবাহ অনুষ্ঠান এটা বাধা দিবলৈ মৰসাহ কৰিছিল। ফলস্বৰূপে তেওঁক এটা উচিত শিক্ষা দিয়াৰ বাবে বনৰাৰীক বলাৎকাৰ কৰা হ’ল। এনে সময়ত আশা কৰা গৈছিল যে, মহিলাৰ বিৰুদ্ধে চলা বৈষম্য দূৰ কৰিবলৈ চৰকাৰে লোৱা আঁচনিখন ৰূপায়িত কৰিবলৈ যোৱাৰ সময়ত আক্ৰমণৰ বলি হোৱা স্বেচ্ছাসেৱিকা গৰাকীক চৰকাৰে সমৰ্থন দিব। কিন্তু বাস্তৱত তেনে ঘটনা নঘটিল।

অৱশেষত ন্যায় বিচাৰৰ বাবে বনৰাৰীৰ সমৰ্থনত দুজনমান ব্যক্তি আৰু দুটামান সংগঠন আগবাঢ়ি আহিছিল, কিন্তু শিশু আৰু মাতৃ মঙ্গল বিভাগ—যিটোৰ হৈ বনৰাৰীয়ে কাম কৰিছিল তেওঁলোক নিষ্ক্ৰিয় হৈয়েই থাকিল। গোচৰটো চলি থকা সুদীৰ্ঘ সময়ছোৱাত বনৰাৰী আৰু তেওঁৰ পৰিয়াললৈ কেইবাবাৰো প্ৰাণ নাশৰ ভাবুকি আহিছিল। এই ক্ষেত্ৰত নিৰাপত্তাৰ দায়িত্বও বিভাগটোৱে নল’লে। বাৰম্বাৰ অনুৰোধ কৰা সত্ত্বেও আইন সাহায্যৰ বাবে দান-বৰঙণিও পোৱা নগ’ল। সকলো কাম আগবঢ়াই নিবলগীয়া হ’ল ব্যক্তিগত দান-বৰঙণিৰ পৰা। চেচন আদালতৰ বিচাৰপতিয়ে অৱশেষত ৰায় দিলে যে তেওঁক বলাৎকাৰ কৰা কথাটো কেতিয়াও মানি ল’ব নোৱাৰি, কিয়নো অভিযুক্ত এজন ‘সন্মানীয় ব্যক্তি’ আৰু অভিযুক্তসকলৰ দুজন ইজনে সিজনৰ আত্মীয়-খুড়াক আৰু ভতিজাক আৰু ধৰ্ষণৰ সময়ত এনে সহযোগিতা আমাৰ সংস্কৃতিত সম্ভৱ নহয়।

কিন্তু বিচাৰৰ এই ৰায় পাছত খাৰিজ কৰা হ’ল আৰু গোচৰটো আইন ব্যৱস্থাটোত এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা হিচাবে পৰিগণিত হ’ল। কিন্তু এই ঘটনাই এই কথাকেই উদঙাই দেখুৱালে যে উম্মেহতীয়া স্বাৰ্থ যেনে, স্কুল পৰিচালনা, স্বাস্থ্য সেৱা আঁচনি তদাৰক কৰা, সামাজিক কু-প্ৰথা দূৰ কৰা, কম সন্তান জন্ম দিবলৈ মানুহক উদগনি দিয়া আদি কামত ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰ আৰু বেচৰকাৰী সেৱা সংস্থাৰ মাজৰ সম্পৰ্ক সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ হৈ থাকে।

কিন্তু এই সীমা অতিক্ৰম কৰা হ’লেই অৰ্থাৎ যেতিয়া অধিকাৰৰ প্ৰশ্ন তুলি এইবুলি যুক্তি দৰ্শোৱা হয় যে জনসাধাৰণক তেওঁলোকৰ ন্যায্যখিনি দিব লাগিব কিয়নো এইখিনি তেওঁলোকৰ অধিকাৰ, কল্যাণকাৰী ৰাষ্ট্ৰ এখনে এনে কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লোৱাৰ বাবেহে যে এইখিনি দিব লাগিব তেনে কথা নহয়—তেতিয়াই আৰম্ভ হয় বিপদ। তথাপি ব্যৱস্থাটোৰ ভিতৰত থাকিও কিছুমান সুবিধা ল’ব পৰা যায়। স্বাভাৱিক মিত্ৰ হ’ল ৰাজনীতিবিদসকল (সাধাৰণতে যোৱা নিৰ্বাচনত পৰাজয় বৰণ কৰাসকল) আৰু সংশোধনৰ কামত ব্ৰতী হোৱাৰ উদ্দেশ্যে হাতত টাঙোন ল’ব খোজা আমোলা

বিষয়াসকল। লোকক দেখুৱাই ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থৰ বিৰুদ্ধে কাম কৰা এইসকল লোকে এনেকুৱা এটা বুজাবুজিৰে ঐক্যমত গঢ়ি তুলিব য'ত সকলোৱেই সুখী হ'ব পাৰে।

এই ক্ষেত্ৰত এটা সুন্দৰ উদাহৰণ হ'ল যে মানৱ বিকাশ, গণ-সহযোগিতা আদিৰ ক্ষেত্ৰত আগেয়ে সমাজকৰ্মীসকলে কৰাৰ দৰেই চৰকাৰেও আজিকালি এইবোৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ। সেয়ে ৰাষ্ট্ৰই যুগতোৱা 'বিকাশ প্ৰতিবেদন' (উমৈহতীয়া ন্যূনতম কাৰ্যসূচীকে এই ক্ষেত্ৰত আঙুলিয়াই দেখুৱাব পাৰি) পঢ়াত কমিউনিষ্ট মেনিফেষ্ট'ৰ উন্নত সংস্কৰণ যেন লাগে—কিন্তু ওপৰৰ উদাহৰণবোৰৰ পৰাই দেখা যায় যে কাৰ্যক্ষেত্ৰত এইবোৰ ৰূপায়িত কৰাৰ পথত আমি এতিয়াও বহুদূৰ যাবলৈ বাকী আছে।

এনে পৰিস্থিতিত আমাৰ পথ কোন দিশে? চৰকাৰে নিজেই যেতিয়া এই শুনি ভাল লগা কথাবোৰ ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিছে আৰু চৰকাৰৰ সৈতে থকা মতবিৰোধ প্ৰকাশৰ পথ খুলিদিছে (চৰকাৰৰ নীতি বিৰুদ্ধে দ্বিমত প্ৰকাশত বাধা নাই) গতিকে আমাৰ একমাত্ৰ বিকল্প হৈছে সংগঠন। জনসাধাৰণৰো যে নিজৰো এটা পচন্দ আছে, সেই কথা তেওঁলোকক বুজোৱাৰ পাছত প্ৰথম পদক্ষেপ হ'ল সংগঠন। ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ শক্তি, জটিল আৰু চিন্তাৰহিত শাসন ব্যৱস্থা পূৰ্বতে কৰাৰ দৰে সকলো কথাতে নিৰ্বিকাৰ হৈ থকা, তথ্য-পাতিৰ অভাৱ, ভৱিষ্যত ঘটনাৰ অপৰিহাৰ্যতা—এনে এটা পৰিৱেশত আটাইতকৈ সহজ বিকল্পটো হৈছে সকলো কথা মানি লোৱা, সোঁতৰ লগত আগবাঢ়ি যোৱা।

'গণ জাগৰণ'সমূহে এটা সময়ত বিকল্প দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল আৰু ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰক এটা আলাপ-আলোচনালৈ অহাৰ বাবে বাধ্য কৰিছিল। এই প্ৰক্ৰিয়াকে স্বাভাৱিকতেই ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী, ৰাষ্ট্ৰীয়তা বিৰোধী আখ্যা দিয়া হয়। কিয়নো এনে গণ জাগৰণসমূহ পশ্চিমীয়া ব্যক্তি স্বাধীনতা আৰু মানৱাধিকাৰৰদ্বাৰাহে প্ৰভাৱান্বিত হয়।

মই সামান্যভাবে ULFAৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰি মোৰ কথাখিনি সামৰিব খোজো। কাৰণ আমি এতিয়া কাম কৰা অঞ্চলত ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী বুলি পৰিগণিত এইটোৱেই সবাতোকৈ শক্তিশালী স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন। ১৯৮০ চনৰ মাজভাগত যেতিয়া এই সংগঠনৰ কাম আৰম্ভ হয়, তেতিয়া সেইটো প্ৰকৃততেই গণ আন্দোলন আছিল আৰু আমাৰ দেশৰ সংবিধান আৰু ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ পৰিধিৰ ভিতৰতে থাকি ই আলোচনাৰ পথ মুকলি কৰিব খুজিছিল।

প্ৰথমতে এই আন্দোলনৰ দাবীবোৰ তেনেই সৰল আছিল। অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ সমস্যাটো সমাধান কৰা আৰু অৰ্থনৈতিক সুযোগ সুবিধা থকা পৰিৱেশ এটা গঢ়ি তোলা আৰু কেৱল তেল আৰু চাহ উলিয়াই নিবৰ বাবেই অঞ্চলটোক এখন উপনিবেশৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰাৰপৰা বিৰত থকা। কিন্তু এই সাধাৰণ দাবীবোৰ মানি লৈ সমস্যাটো গুৰুত্ব সহকাৰে লোৱাৰ বিপৰীতে ৰাষ্ট্ৰই এই দাবী উত্থাপনকাৰীসকলক হেয়জ্ঞান কৰিবলৈ ল'লে—অনেক স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন আৰু গণ আন্দোলনক নাকচ কৰাৰ আজিৰ প্ৰৱণতাৰ দৰেই তেওঁলোককো নাকচ কৰা হ'ল—ৰাষ্ট্ৰই ধৰি ল'লে কেইজনমান

বাওপন্থী উপদেষ্টাৰ সৈতে লগলাগি এমুঠিমান ছাত্ৰই ৰাষ্ট্ৰৰ একো ক্ষতি সাধন কৰিব নোৱাৰে।

যোৱা বছৰ বছৰ ধৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ তথাকথিত বিদ্ৰোহী গোটবোৰে তেওঁলোকৰ স্বায়ত্ত শাসনৰ ভাবধাৰাটোক সিমান ভৌগোলিক দিশৰপৰা নহয়, বৰং আজিকালি জনপ্ৰিয়তা হেৰুওৱা মাও আৰু মাৰ্ক্সৰ আদৰ্শৰ ভিত্তিতহে গঢ় দিছে। নাগালেণ্ড, অসম অথবা বড়োলেণ্ড সকলোতে সংগঠনবোৰৰ ভেটি হৈছে ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ শোষণৰ বিৰুদ্ধে বিপ্লৱ—এই ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰ বুলিলে তেওঁলোকে বুজে মূলতঃ ভাৰত চৰকাৰ, ইয়াৰ আজ্ঞাবাহী আৰু সহযোগী ব্যৱসায়ী বণিক, ঠিকাদাৰ যিসকলে জানি-বুজি বা পৰোক্ষভাবে ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ ক্ৰিয়া-কলাপক বিধিবদ্ধ বুলি সাব্যস্ত কৰিবলৈ বিচাৰে। অনুপ্ৰৱেশৰ বিষয়টো (সময়ে সময়ে উত্থাপিত হৈ থকা বিখ্যাত বিদেশীৰ প্ৰশ্নটো) এতিয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীকহে নিবিষ্ট কৰিব পৰা বিষয় বুলিহে অগ্ৰাহ্য কৰা হৈছে যিটো কথাই অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে চলা আন্দোলনটোতেই বিভাজন আনি দিব পাৰে। এনে এটা বিশ্লেষণেই অসমখনক ১০ বছৰৰ আগেয়ে নেলীৰ দৰে ভয়ানক সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষৰ পৰা বচাই ৰাখিছে।

যি কি নহওক, এতিয়া কথা হ’ল, পোনপটীয়াভাবে ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী এই শক্তিৰ ক্ষেত্ৰত কি পস্থা লোৱা যায়?

ইয়াৰ সমিধান যোৱা কেইটামান বছৰৰ আগতে যিমান সহজ আৰু পোনপটীয়া আছিল, এতিয়া তেনে নহয়। যিহেতু এফালে দৰিদ্ৰতা বাঢ়িছে, অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ জুই-ছাই দাম ক্ৰমশঃ বৃদ্ধিহে পাইছে। (আটাৰ কিলোত ১১ টকা আছিল ১৯৯৬ চনৰ ডিচেম্বৰতে, সকলোৰে প্ৰয়োজনীয় চাউল মুঠৰ আটাইতকৈ সস্তীয়াবিধ হ’লগৈ প্ৰতি কিলোত চাৰে আঠ টকা।) ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰই ক্ৰমাগত ৰাইজৰ নিম্নতম প্ৰয়োজনীয়তাখিনিৰ প্ৰতিও আওকণীয়া হৈ গৈ আছে (আমি বাস কৰা মহকুমাটোৰ জনসংখ্যা ১,৫০,০০০—প্ৰকৃত্যৰ্থত ইয়াত কোনো চিকিৎসক নাই। চৰকাৰী দাতব্য চিকিৎসা ব্যৱস্থাৰ বাবেও অতিক্ৰম কৰিব লাগিব চাৰি ঘণ্টাৰ বাট, তাতে আকৌ বাচ আৰু পানীত চলা ভাপ নাওবোৰে যদি যথাবিহিত চলাচল কৰি থাকে তেনে।) তদুপৰি, এইবোৰ ঠাইত বুনিয়াদী সা-সুবিধা বুলিবলৈ একোৱেই নাই। (পকী পথ মাথোন ৪ কিলোমিটাৰ, বানপানীয়ে উটুৱাই নিয়া দলংবোৰৰ পুনৰ নিৰ্মাণ হোৱাই নাই।) উন্নয়নৰ কাম-কাজত বিনিয়োগৰ অভাৱ (চৰকাৰে দিয়া যুক্তিটো হ’ল চাকৰিয়ালসকলকেই কোনোমতেহে দৰমহা দি থকা হৈছে)। অন্যহাতে মহানগৰীসমূহত আছে চাৰিওফালে প্ৰাচুৰ্য আৰু নদন-বদন অৱস্থা, আনবোৰ বস্ত্ৰৰ লগতে আছে বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰপৰা অহা শেহতীয়া বস্ত্ৰৰ নিয়ন লাইটৰদ্বাৰা কৰা বিজ্ঞাপন। এইবোৰ দেখি শুনি প্ৰশ্ন হয়, ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ নীতি আচলতে কি?

আৰু যদি এইটো প্ৰশ্ন কৰিলেই ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী আখ্যা পোৱা যায়, তেন্তে তাৰ বাবে শংকিত হোৱাৰ কাৰণ নাই।

এই লিখনিটোৱেই প্ৰমাণ কৰে যে, ক্ৰমাগত ভাবে সঞ্জয়ৰ ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি মোহভংগ ঘটিছিল—ৰাষ্ট্ৰই কেনেকৈ কাম কৰে বা কি নকৰে কেৱল সেইটো কথাতেই নহয় ইয়াৰ অভিপ্ৰায়ো এইদৰে সঞ্জয়ৰ মোহভংগ ঘটাব কাৰণ আছিল। অৱশ্যে সঞ্জয়ে এই অনুভূতি প্ৰকাশৰ বাবে কেৱল পোনপটীয়া বিক্ষোভৰ পথকে বাচি লোৱা নাছিল, বৰং ইয়াৰ বাবে তেওঁ জনগণক লৈয়েই কামত অহা ধৰণৰ এটা বিকল্পৰ সন্ধান কৰিছিল। তেওঁ বিচাৰিছিল ৰাইজৰ হাত আৰু হৃদয় শক্তিশালী হওক যাতে তেওঁলোকে নিজেই নিজৰ পথ বিচাৰি উলিয়াব পাৰে।

প্ৰকৃততে, ‘এইখন আমাৰ দেশ, আমি়েই ৰক্ষা কৰিব লাগিব আৰু তাৰ বাবে আমি নিজেই উপায় উলিয়াব লাগিব,’ অথবা, ‘এইবোৰ আমাৰে ল’ৰা-ছোৱালী, সিহঁতক শিকাব-বুজাব লাগিব, শিক্ষিত কৰিব লাগিব, প্ৰয়োজন হ’লে সিহঁতৰ শিক্ষাৰ বাবে নিজাকৈ স্কুল আৰম্ভ কৰিব লাগিব’, জাতীয় মানসিকতা ল’ব লাগিব। ‘চৰকাৰেই সৰ্বেসৰ্বা’ এই ভাবধাৰাটোৱে কোনো সুফল দিয়ক চাৰি চৰকাৰক ভুল আত্ম-গুৰুত্বৰে ভৰা এটা ব্যৱস্থাহে কৰি তুলিছে।

ৰাইজৰ অভাৱ-অভিযোগ প্ৰকাশৰ মঞ্চ হিচাপে আৰম্ভ হোৱা URMUL ট্ৰাষ্টটো প্ৰায় দহবছৰ পৰিচালনা কৰাৰ পিছত সঞ্জয়ে উপলব্ধি কৰিবলৈ ধৰিলে যে ইয়াতে শেষ নহয়, আৰু আগুৱাব লাগিব ৰাইজৰ মাজলৈ। এই উপলব্ধিৰ কেইবাটাও কাৰণ আছিল : প্ৰথমতে, তেওঁ বুজি উঠিছিল যে স্থানীয় মানুহখিনিক আগবঢ়াই নিবলৈ এতিয়া স্থানীয় নেতৃত্বৰ প্ৰয়োজন অথচ সঞ্জয় থকালৈকে আন কাকোৱেই ৰাইজে নেতা হিচাপে মানি নলয়। তদুপৰি তেওঁ আৰু অধিক প্ৰত্যাহান থকা বেলেগ কিবা এটা কাম কৰিব খুজিছিল।

ৰাজস্থান আৰু URMUL পৰিত্যাগ কৰি আন ঠাইত কাম কৰিবলৈ যাব খোজাৰ কাৰণ সম্পৰ্কত তেওঁ বন্ধু-বান্ধৱ আৰু শুভাকাংক্ষীসকললৈ লিখিছিল—
মৰমৰ....

লোনকাৰানসৰৰ পৰা শুভেচ্ছা জনাইছো। ইয়াত এপ্ৰিল মাহৰ আন্ধিৰ (ধূলিৰ বতাহ) বতৰ, চৌপাশে ধূলি বালিৰ পয়োভৰ। আঠ বছৰ থকা এজন মানুহ এইবোৰত অভ্যস্ত হৈ পৰে, কিন্তু এই বছৰ যেন কিবা এটা নতুন লক্ষণ দেখা গৈছে। কিছুমান বস্ত্ৰৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে, কিন্তু মই ভাবো আন কিছুমান কথাৰ কেতিয়াও পৰিৱৰ্তন নহ’ব।

পাৰ হৈ যোৱা দিনবোৰলৈ ঘূৰি চাই মই উপলব্ধি কৰিছো আমি কিমান কথা শিকিলো, আৰু আমি যিমান দিলো তাতকৈ কিমান বেছি পালো। প্ৰথমতে, এজন বা কিছুমান ব্যক্তিয়ে নিজ ঠাইডোখৰত বৰ্তি থাকিবলৈকে যিমান কষ্ট কৰিবলগীয়া হয় আৰু তাৰ তুলনাত মোৰ সমস্যাসমূহ কিমান যে সামান্য—সেই ধাৰণা মোৰ হ’ল। আনটো শিক্ষা হ’ল, সময় আৰু বিশ্বাসক সন্মান জনোৱাটো; যিহেতু এই দুটাইহে আমাৰ সকলো বেদনাৰ উপশম ঘটাব পাৰে।

স্মৃতিৰ পটত কিছুমান কথাই সাঁচ বহুৱাই যায়—ফাকুৱাৰ পিছত যথা নিয়মে ভূপালাৰামৰ সেই গাঁৱৰ অলিয়ে-গলিয়ে পদ-যাত্ৰাৰ কালত চাহ আৰু আতিথ্যৰ উদুলি-

মুদুলিবোৰ এতিয়াও মনত পৰে। বহুদিন ধৰি অৱদমিত হৈ থকা শিপিনীসকলৰ আত্মবিশ্বাস হঠাতে ঘূৰি আহিছে; নাহৰ যাত্ৰাৰ আনন্দ-উল্লাসত শ শ লোকে একেলগে গীত গাইছে; জীৱনৰ অস্থায়িত্ব সম্পৰ্কে গভীৰ আধ্যাত্মিক অনুভৱ, একেলগে বহি লৈ কোনো পৰিয়ালৰ দুখত সমবেদনা জনোৱা— এই সকলোবোৰ কথা মনত থাকি যাব।

লোনকাৰানসৰ আৰু URMUL, এই দুয়োটা মোৰ তেজত প্ৰবাহিত হৈ আছে, মোক সামাজিক শিপাৰ জ্ঞান দিছে। শিপাৰ উৱাদিহ নোপোৱা সমস্যাই মোক সততে বিৰক্ত আৰু বিব্ৰত কৰে : উন্নয়নৰ বাবে কাম কৰা কৰ্মীসকলে সাধাৰণতেই দ্বিধাগ্ৰস্ত হৈ পৰা দেখা যায়, যিহেতু তেওঁলোকে দুটা সংস্কৃতিৰ মাজত কাম কৰিবলগীয়া হয়।

কিন্তু এতিয়া আগবঢ়াৰ সময় আহিছে। URMULক এতিয়া দুটা অনুষ্ঠানলৈ বিকেন্দ্ৰীভূত কৰা হৈছে—লোনকাৰানসৰৰ বাবে URMUL সেতু আৰু বাজ্জুৰ বাবে URMUL চিমাণ্ট, এই দুয়োটা অনুষ্ঠানৰ বৰ্ভত স্থানীয় প্ৰতিনিধি আছে আৰু আমি কাম কৰি থকা সম্প্ৰদায়সমূহলৈ ক্ষমতা, সম্পদ আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ দায়িত্ব হস্তান্তৰ কৰাৰ পথত প্ৰথম পদক্ষেপ।

দুয়োটা অঞ্চলত চলা কাম-কাজৰ মাজত উল্লেখযোগ্য পাৰ্থক্য আছিল। সেইবোৰৰ আকাশ-পাতাল পাৰ্থক্যৰ কথাকে ক’ব খুজিছো—আমি কাম কৰা বাজ্জু নামৰ ঠাইডোখৰত প্ৰকৃততে চৰকাৰৰ অৱস্থিতিৰ নাম গোন্ধেই পোৱা নাছিলো। ইয়াত আমি সংহত শিল্প বিকাশ আঁচনি, শিক্ষা কৰ্মী আৰু লোক-জান্ধিশ্ব নামৰ চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতাত চলা আঁচনিৰ অধীনত প্ৰাক-প্ৰাথমিক আৰু প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ কাম কৰিছিলো। চৰকাৰী শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সমান্তৰালকৈ এইটো আমাৰ বাবে এটা প্ৰতিশ্ৰুতিসম্পন্ন প্ৰত্যাহান আছিল।

লোনকাৰানসৰত আকৌ গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল সম্পদ আৰু দক্ষতাক শক্তিশালী কৰি সিবিলাকক গাঁৱৰ সম্প্ৰদায়সমূহলৈ হস্তান্তৰ কৰাত আৰু দায়বদ্ধ স্থানীয় ব্যৱস্থাপনা গঢ়ি তোলাত। ‘প্ৰাকৃতিক সম্পদ ব্যৱস্থাপনা’ এই বহল শিতানত এই আটাইবোৰ কাম কৰা হৈছিল, ইবিলাকৰ উদ্দেশ্য আছিল পশুখাদ্য, পানী আৰু খাদ্যৰ নিৰাপত্তা নিশ্চিত কৰিব পৰাকৈ স্থানীয় ব্যৱস্থাবোৰ শক্তিশালী কৰি তোলা।

চন্দ্ৰগড়ত পশুপালনভিত্তিক অৰ্থনীতি আৰু পশুপালন বিদ্যাৰ পৰিৱৰ্তিত আধাৰ উপলব্ধি কৰিব পৰাকৈ এটা প্ৰকৃত সুযোগ লাভ কৰাৰ সম্ভাৱনা আছিল আৰু এই নতুন জ্ঞান ব্যৱহাৰ কৰি জনসিঞ্চন সম্পৰ্কীয় চৰকাৰী নীতিত পৰিৱৰ্তন আনিব খোজা হৈছিল যাতে পুৰণি যেন লাগিলেও পৰম্পৰাগত জীৱনৰ পূৰ্ণ প্ৰয়োগ সম্ভৱ হয়।

নাগোৰত পৰিভ্ৰমী বনুৱাসকলৰ সৈতে ধান্না ৰামে কাম কৰাৰ সময়ত এই পৰিভ্ৰমী বনুৱাৰ অপৰিহাৰ্য সোঁত সৃষ্টি কৰা শক্তিসমূহৰ কথা বুজিব পাৰিছিলো আৰু ঘৰৰ ওচৰতে সম্পদৰ সৃষ্টি কৰি এই সোঁত বন্ধ কৰিব পৰাকৈ আমি এটা সৰু পদক্ষেপ ল’ব পাৰিছিলো।

এইদৰে আমাৰ URMUL পৰিয়ালৰ ভাই-ভনীহঁতে সকলো ঠাইতে কাম কৰি গৈছিল।

মোৰ নিজৰ কথা হ'ল মই URMUL ন্যাসৰ অবৈতনিক সম্পাদকৰ কাম কৰি যাম, আৰু ন্যাসে নতুন উদ্যমবোৰৰ পৰিচালনাত মাতৃসুলভ সংগঠন হিচাপে কাম কৰি যাব। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল পুঁজি গঠনত সহায় কৰা, সকলো উদ্যমৰ প্ৰতি নৈতিক আৰু পাৰ্থিৱ সহায়-সমৰ্থন আগবঢ়োৱা, আৰু URMUL পৰিয়ালক একগোট কৰি ৰখা— কিন্তু কোনো দৈনন্দিন কামৰ দায়িত্ব লোৱা নহ'ব।

প্ৰতিমাহৰ পহিলা তাৰিখে সমন্বয়ৰক্ষী কমিটিৰ সভাত মই উপস্থিত থাকিম। দুই আৰু আঠ তাৰিখৰ ভিতৰত মই থাকিম চন্দ্ৰগড়ৰ ৰাজস্থান গো সেৱা সংঘত। আশাকৰো, এইখিনি সময়তে মই পঢ়া-শুনা কৰিব পাৰিম আৰু মোহনলালজীৰ নেতৃত্বত কাৰ্যকৰণপায়িত হৈ থকা ভূ-দান মাটিত মানুহ সংস্থাপিত কৰাৰ কামত যিধৰণে পাৰো সহায় কৰিম। পাছৰ দহদিন থাকিম দিল্লীত 'চৰ্খা'ৰ কাম কৰি যিটো সংগঠনৰ প্ৰচেষ্টা হ'ব মূল সংবাদ মাধ্যমক প্ৰভাৱান্বিত কৰা আৰু ইয়াৰ বাবে লেখাৰ কামত বিকাশ কৰ্মীসকলক উদগনি যোগোৱা।

গতিকে মাহটোৰ বাকী দহদিনহে মোৰ বাবে ৰয়গৈ লোক জাৰ্মিশ্বৰ কামত বাটে-পথে ঘূৰি ফুৰাৰ বাবে। ই আছিল ৰাজস্থানৰ সকলো শিশুৰ বাবে বিকেন্দ্ৰীকৃত, প্ৰাসংগিক আৰু উন্নত শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰা। ইয়াত মোৰ কাম হ'ব পৰিৱৰ্তনৰ কেইটামান প্ৰক্ৰিয়া লিপিবদ্ধ কৰা আৰু এই আঁচনি কাৰ্যকৰণপায়িত কৰা, তৃণমূল গোট কিছুমানক ব্যৱস্থাপনা সম্পৰ্কীয় প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰা।

এই সময়তে আমাৰ পৰিয়ালৰো কিছুমান গুৰুতৰ সাল-সলনি ঘটিল—সুমিতাই সন্তান কেইটিৰ সৈতে দিল্লীলৈ আহি মা-দেউতাৰ সৈতে থাকিবলৈ ল'লে, সন্তানকেইটিক তাতে স্কুলত দিলে আৰু সুমিতাই ১৯৯৫ চনৰ বেইজিং সন্মিলনৰ প্ৰস্তুতি সমিতিৰ কামত লাগিবলগীয়া হ'ল। ১৯৯৫ চনৰ পাছত কি হ'ব সকলোৱেই অনুমান কৰিব পাৰিব। কিন্তু খুউব সম্ভৱ, দৈনন্দিন কাৰ্য-ৰূপায়নৰ ভিত্তিত বিকাশমূলক কামলৈ পুনৰ ঘূৰি অহা হ'ব দুবছৰ ধৰি ইয়াক বাহিৰৰ পৰা নিৰীক্ষণ কৰাৰ পাছত।

ইমানবোৰ কথা লিখিলো এই ভাবিয়েই যে তোমালোকে আমাৰ কাম-কাজৰ বিষয়ে সততে জানি থকা উচিত; তদুপৰি তোমালোকে URMUL আৰু মোৰ প্ৰতি ব্যক্তিগতভাবে যি সহায় আৰু সমৰ্থন আগবঢ়াই আহিছা, তাৰ বাবেও তোমালোক ধন্যবাদৰ পাত্ৰ নোহোৱা জানো? মই ইয়াক সদায়ে গুৰুত্ব দি আহিছো, আৰু মই আশা কৰো আমাৰ মাজত এই যোগাযোগ অব্যাহত থাকিব। ইতি—

তোমালোকৰ বিশ্বস্ত

সঞ্জয়

এই একেটা সময়তে অৰ্থাৎ ১৯৯৪-৯৫ চনত সঞ্জয়ে AVARDৰ সাধাৰণ সম্পাদকৰ দায়িত্বভাৰ গ্ৰহণ কৰিলে। গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ স্বেচ্ছাসেৱী এজেন্সীসমূহৰ সংস্থাটো (Association of Voluntary Agencies for Rural Development) পোনতে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে; পাছত ইয়াৰ কাৰ্যালয় দিল্লীলৈ তুলি নি তেওঁ

ইয়াৰ লগতে জনসংযোগৰ মাধ্যমৰূপে ‘চৰ্খা’ সংগঠনটো আৰম্ভ কৰে। তৃণমূল পৰ্যায়ৰ সংগঠনসমূহে চলোৱা সফল প্ৰচেষ্টাসমূহৰ বিষয়ে বাতৰি পৰিৱেশন আৰু সিবিলাকৰ উদ্বিগ্নসমূহ প্ৰকাশ কৰা এই দুয়ো ক্ষেত্ৰতে সংবাদ মাধ্যমে গ্ৰহণ কৰিব পৰা শক্তিশালী ভূমিকাৰ কথা মনত ৰাখি, চৰ্খাই সংবাদ মাধ্যম আৰু জনসাধাৰণৰ সংগঠনসমূহ তথা সিবিলাকৰ প্ৰচেষ্টাৰ মাজত এটা যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰিছিল। ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল পৰিৱৰ্তনৰ বাবে জনসাধাৰণৰ সংগঠনে চলোৱা সেইবোৰ ইতিবাচক প্ৰচেষ্টাৰ প্ৰতি জনগণৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰা যিবোৰৰ বিষয়ে সাধাৰণতে বাতৰি পৰিৱেশন কৰা নহয় কিয়নো সংবাদ মাধ্যম অধিক নাটকীয় বাতৰিৰ প্ৰতিহে বেছি আকৃষ্ট যিবোৰে সহজতে জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিব পাৰে। যদি এই সফলতাৰ কাহিনীবোৰৰ প্ৰতি আটাইৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পৰা যায় তেন্তে একে ধৰণৰ সমস্যাতে ভোগা মানুহখিনিক পৰিৱৰ্তনৰ হকে কাৰ্যপন্থা হাতত ল’বলৈ অনুপ্রাণিত কৰিব পৰা যায়।

সঞ্জয়েও এইবোৰ প্ৰচেষ্টাৰ তাগিদাতে দেশৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ গৈছিল আৰু বিশেষকৈ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছিল। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বৰেণ্য লোকসকল, ইয়াৰ চহকী প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিয়ে সঞ্জয়ক মুগ্ধ কৰিছিল অথচ ইয়াৰ নতুন পুৰুষৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা হতাশাই ১৯৯৪-৯৫ চনতেই তেওঁক বৰকৈ বিচলিত কৰিছিল আৰু ইয়াৰ পিছত কেইবাবাৰো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ অহা-যোৱা কৰি অৱশেষত ১৯৯৬ চনৰ প্ৰথমভাগত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতো সংগঠনৰ কাম-কাজৰ এটা স্থায়ী ৰূপ দিবলৈ সিদ্ধান্ত লয়।

অঞ্চলটোত স্বেচ্ছামূলক কামৰ ক্ষেত্ৰত আমি চলোৱা পৰ্যালোচনাৰ আধাৰতেই আমি এই কামত আগবাঢ়িছিলো। আমি অনুভৱ কৰিছিলো যে স্বেচ্ছামূলক কামৰ বৰ্তমানৰ আধাৰটো সেৱাৰ মনোভাবৰ ওপৰত বেছিকৈ নিৰ্ভৰশীল, আত্ম-প্ৰকাশৰ নীতি হিচাপে ইয়াক এতিয়াও বিকশাই তুলিব পৰা হোৱা নাই। যুৱকসকলক এনেবোৰ কামত পূৰ্বামাত্ৰাই নিয়োজিত কৰিব পাৰিলে, কেতবোৰ নৃগোষ্ঠীয় সমস্যাৰ সমাধান উলিওৱাটো সম্ভৱ হ’ব পাৰে কিয়নো এতিয়ালৈকে যথেষ্ট মাত্ৰাত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰা গণতান্ত্ৰিক পৰিৱেশৰ পূৰ্ণ সুযোগ লৈয়েই এই কাম কৰিব পৰা যায়।

কিছুমান সৰু সৰু কথাই আমাক এই বিষয়ে ভবাই তুলিছিল। এইবোৰ ঠাইত বনভূমি উচ্ছন্ন হৈছে, কিন্তু প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ নাই! অৱশেষত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ নিষেধাজ্ঞা প্ৰয়োগ কৰিব পৰা গ’লেও, বাহিৰত দাখিল কৰা আবেদনৰ ফলতহে এই কাম সম্ভৱ হৈছিল; এইবোৰ ঠাইত প্ৰতিবছৰে মেলেৰিয়া ৰোগো বিয়পে, শ শ লোকৰ মৃত্যু হয়, কিন্তু এই সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে কোনো সুসমন্বিত প্ৰচেষ্টা নাই; অঞ্চলটোত প্ৰাকৃতিক সম্পদ প্ৰচুৰ পৰিমাণে পোৱা যায় যদিও ইয়াৰদ্বাৰা অর্থনীতি সবল কৰিবলৈ বা নিয়োগৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ চেষ্টা চলোৱা হোৱা নাই; বোৱা-কটা আৰু বাঁহ-বেতৰ কামত ঘৰে ঘৰে দক্ষতা আছে যদিও এনে সামগ্ৰীৰ উৎপাদনকাৰীসকলৰ লাভ হোৱাকৈ বাহিৰত বজাৰ গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা চলোৱা হোৱা নাই।

অথচ ইয়াতো আছে আত্মগোপনকাৰীৰ শক্তিশালী আন্দোলন, এটা গতিশীল ছাত্ৰ শক্তি, শিক্ষিত লোকৰ উচ্চ হাৰ, সম্প্ৰদায়সমূহৰ শক্তিশালী নিয়ম-কানুন, পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা, তদুপৰি নাৰীৰ মৰ্যাদাৰ প্ৰতি সদা সজাগতা ইত্যাদি। এই সকলোবোৰেই অঞ্চলটোৰ সমাজ ব্যৱস্থাটোৰ ৰূপান্তৰৰ বাবে সম্ভাৱ্য আহিলা।

অৱশ্যে এই কথা ক'ব নোৱাৰি যে উত্তৰ-পূৰ্বত ইয়াৰ আগতে কোনো স্বেচ্ছাসেৱী কাম-কাজ হোৱা নাছিল। বৰঞ্চ ইয়াৰ বিপৰীতহে। অঞ্চলটোত সামাজিক বিকাশৰ বাবে কাম কৰি যোৱা প্ৰায়বোৰ সংগঠনেই অতীজৰে পৰাই স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন, এইবোৰত সদস্যভুক্তিৰ ব্যৱস্থা আছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, কেইটামান শক্তিশালী মহিলা সংগঠন হ'ল—মণিপুৰৰ মেইৰা পাইবি, নাগালেণ্ডৰ নগা মাতৃ সংস্থা, ইয়াৰ বাহিৰেও আছে—মিজোৰামৰ 'ইয়ং মিজো এচোচিয়েছন' ইত্যাদিকে ধৰি অসংখ্য যুৱক সংঘ, মহিলা সমিতি আদি। কিন্তু অহৰহ কাম কৰি যোৱাৰ আঁচনি অথবা স্থিৰতা নাই (সংগঠনবোৰে কোনোবা এটা সমস্যাৰ ক্ষেত্ৰতহে একত্ৰিত হয় নতুবা উৎসৱ-পাৰ্বণৰ সময়ত, একেটা অঞ্চলতে সংগঠনবোৰে অবিৰতভাবে কাম কৰা দেখা নাযায়)। অবিৰতভাবে চলি থকা স্বেচ্ছাসেৱী কাৰ্য্যক্ৰম (যদিহে তেনে আখ্যা দিয়া যায়) চলাই গৈছে মাথোন বিদ্ৰোহী গোটসমূহেহে। অতি আমোদৰ কথা যে এই উগ্ৰপন্থী বা বিদ্ৰোহী গোটৰ বহুতেই পুনৰ বিতৰণ আৰু সমতাৰ আদৰ্শৰ ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠিত। স্বায়ত্ত শাসন বা স্বাধীনতাই এখন শ্ৰেণীহীন সমাজ গঢ়াৰ বাবে যথেষ্ট নহয় আৰু কমিউনিষ্ট ভাবাদৰ্শই এই গোটসমূহৰ চালিকাশক্তি।

আমি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কাম কৰাৰ মূল লক্ষ্য আছিল সমাজত স্বেচ্ছাসেৱী কাম-কাজ চলাই নিব পৰাকৈ সুযোগৰ সৃষ্টি কৰা। আমাৰ ধাৰণাটো হ'ল, তৃণমূল পৰ্যায়ত থকা সমাজৰ গোটবোৰক সমৰ্থন কৰি আৰু সহায়ৰ হাত আগবঢ়াই, সেইবিলাকক সমৰ্থন যোগাব পৰা অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানসমূহকো সজাগ কৰি তুলি এটা কৰ্ম প্ৰক্ৰিয়া প্ৰচলিত কৰা, যিটো প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰা আমি লগ পোৱা জনসাধাৰণৰ প্ৰকৃত চাহিদা পূৰণ হ'ব আৰু নতুন পুৰুষেও এটা গঠনমূলক প্ৰতিবাদনো কেনে ধৰণৰ—তাক পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ সুযোগ পাব। তেওঁলোকে ৰাষ্ট্ৰনো কি আৰু সমাজনো কি ইত্যাদি বিষয়ে প্ৰশ্ন কৰিবলৈ সুবিধা পাব আৰু ইয়াৰ কিছুমান সমিধান বিচাৰি পাব।

এই ক্ষেত্ৰত নক'লেও হ'ব যে অতীতত আমি ৰাজস্থানৰ যিবোৰ অভিজ্ঞতা আহৰণ কৰিছিলোঁ, তাৰপৰা বুজিছিলো যে, স্থানীয় পৰিস্থিতি আৰু সমস্যাসমূহ নজনাকৈ আচহুৱা এটা প্ৰশিক্ষণৰ কাৰ্য্যক্ৰম লোৱা অনুচিত। তদুপৰি সমূহীয়া উন্নয়নৰ প্ৰক্ৰিয়াটো ৰাইজৰ হৃদয়গ্ৰাহী কৰিবলৈ কি ধৰণেৰে আগবাঢ়িব লাগিব সেই বিষয়েও চিন্তা কৰিবলগীয়া হৈছিল। আমাৰ ধাৰণা হৈছিল যে বাস্তৱিক ক্ষেত্ৰত কামত অহা ধৰণৰ কিছুমান কথাৰ প্ৰতি ৰাইজক আকৃষ্ট কৰি আগবঢ়াই নিব নোৱাৰিলে, আমাৰ বিশ্বস্ততা ৰাইজৰ মাজত প্ৰতিপন্ন কৰিব পৰা নাযাব।

যি কি নহওক, আমি মাজুলী দ্বীপত কাম আৰম্ভ কৰিবলৈ ঠিৰাং কৰিলো। উল্লেখযোগ্য যে মাজুলী বিশ্বৰ বৃহত্তম নদী দ্বীপ, অসমৰ আধ্যাত্মিক প্ৰাণকেন্দ্ৰ, অথচ

মাজুলী ৰাজ্যখনৰ ভিতৰতে অনগ্ৰসৰ আৰু অনুন্নত ঠাইবোৰৰ এখন। যোৰহাটৰ সমীপত হৈয়ো মাজুলী প্ৰায় দুৰ্গম আৰু বানপানীৰ সময়ত ই গুৰুতৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হয়। মাজুলীৰ জনসংখ্যা প্ৰধানতঃ জনজাতি প্ৰধান হ’লেও অন্যান্য সম্প্ৰদায়ৰ লোকো কম নহয়। ই প্ৰকৃততে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বৰ্ণাঢ্য ৰূপটোৰেই এটা উদাহৰণ। সুবিশাল নদী দ্বীপটোত যিহেতু সংগঠিত স্বেচ্ছামূলক সেৱাৰ একো প্ৰচেষ্টা নাছিল বা নাই, সেয়ে তেনে এটা প্ৰচেষ্টাৰ ফলাফল কেনে হ’ব, তাক ফঁহিয়াই চোৱাটোও সহজ আছিল।

বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ নদী দ্বীপটো

নদীৰ বুকুৰ মাটি আৰু বতাহৰ অনুচ্চ ধ্বনি
সোৱাদলগা চাউল আৰু উভৈনদী মাছ
হেজাৰ বিহংগৰ কলৰৱত সূৰ্য উঠে য'ত
আৰু য'ত বিয়লিবোৰ খোল-তাল-কীৰ্তনৰ ধ্বনিয়ে মুখৰিত কৰে।

অথচ, অভ্যন্তৰত—পথ আৰু পোহৰৰ লেশমানো নাই য'ত
সেইখন সুকীয়া ধৰা, জটিলতাৰে ভৰা।

প্ৰতিটো নিশা গাজনি-ধুমুহা-বৰষুণৰ মাজত

আমি আছো আধা নিদ্ৰাত হৃদয়ৰ প্ৰতিধ্বনি শুনি শুনি

ৰাতিপুৱালৈ আমাৰ মাটিবোৰ কি হ'ব জীৱনৰ ৰং কি হ'ব তাকেই ভাবি ভাবি?

সঞ্জয় ঘোষ, (নতুন কমলাবাৰী, মাজুলী ১৯৯৬)

সঞ্জয়ে প্ৰথম অৱস্থাত মাজুলীলৈ কৰা ভ্ৰমণবোৰে যিবোৰ পিছলৈ তেওঁৰ নিজা ঘৰলৈ
কৰা ভ্ৰমণৰ দৰে হৈছিল, তেওঁৰ অনুভূতিক গভীৰভাৱে জোকাৰি গৈছিল। নদী দ্বীপটোৰ
পাৰ্থিৱ সৌন্দৰ্য—সেউজীয়া পৰিৱেশ, বায়ু, পানী, মাটি, বিহংগীৰ সুৰীয়া মাত, ক'বলৈ
গ'লৈ তেওঁৰ মতে এই সকলোবোৰ 'বিনন্দীয়া'। আনহাতে, মানুহখিনিৰ জীৱন অতি
জটিল আছিল কিয়নো এটা ঋতুৰপৰা আনটো ঋতুলৈ জীয়াই থাকিবৰ বাবে
তেওঁলোকে সংগ্ৰাম কৰিবলগীয়া হৈছিল। তথাপিও সঞ্জয়ৰ দিনলিপিত সাৱলীল ভাষাৰে
প্ৰকাশ পোৱা বৰ্ণনাৰপৰা জানিব পৰা যায় যে এই জটিলতাৰ মাজতো তেওঁলোকে এক
সন্তুলিত অথচ অনিশ্চিত জীয়াই থকাৰ কলা আয়ত্ত কৰি ল'ব পাৰিছে। মাজুলীৰ
জীৱনৰ ওপৰত তেওঁৰ দিনপঞ্জীত লিপিবদ্ধ হোৱা অনেক কথা গুৱাহাটীৰ পৰা
প্ৰকাশিত 'দ্য চেণ্টিনেল' কাকতত প্ৰকাশিত হৈছে।

মাজুলী : নদী আৰু দ্বীপৰ মাজত

ডিচেম্বৰ ১৯৯৫

আমি যোৰহাটৰপৰা নিমাতীঘাট পাইছিলোঁগৈ ঠিক পুৱা চাৰে দহ বজাৰ মাজুলীমুখী
ফেৰীখন এৰাৰ আগে আগে। ফেৰীৰপৰা সিপাৰত অৰ্থাৎ মাজুলীত নামিয়েই বাছৰ

বাবে লৰা-ঢপৰা আৰম্ভ হ'ল। সেই বাছে আমাক পিছৰখন ফেৰীলৈ লৈ যাব। সেই ফেৰীয়ে আমাক সামান্য পানী পাৰ কৰাই দিলে। পানী সামান্য হ'লেও গভীৰতা আছে, ফেৰী নহ'লে মানুহ খোজ কাঢ়ি পাৰ হ'ব নোৱাৰে। ইয়াৰ পিছত ফেৰীৰপৰা নামি আকৌ পিছৰ বাছৰ বাবে বহুত দূৰ বাটকুৰি বাই যাব লাগে। এইখন বাছত উঠি আমি কোনোমতে কমলাবাৰী পালোগৈ। মাজুলীৰ সৰ্ববৃহৎ নগৰ কমলাবাৰী। আমি মধুমিতা হোটেলত উঠিলোগৈ। সেইখনেই চহৰখনৰ একমাত্ৰ হোটেল। হোটেলৰ বিজুলী সংযোগ হেনো দুমাহৰ আগতে কাটি দিয়া হৈছে। হোটেলখনৰ মালিক হাজৰিকা পৰিয়াল বেচ জনাজাত পৰিয়াল, স্থানীয় ৰাজনীতি, সমাজনীতি সকলোতে জড়িত। তদুপৰি পৰিবহন ব্যৱস্থাৰ লগতো জড়িত—তেওঁলোকৰ এখন বাছ আৰু এখন ট্ৰাক আছে, অন্যান্য সৰু-সুৰা ব্যৱসায়ও চলায় মানে 'কন্ট্ৰেক্ট' যিটো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰায় সকলো ঠাইতে এটা জনপ্ৰিয় কৰ্ম-সংস্কৃতি। হাজৰিকাৰ সৰু ভায়েক মানস অতি সহৃদয় আৰু হাঁহিমুখীয়া স্বভাৱৰ, তেওঁ সদায়ে আনক সহায় কৰিবলৈ সাজু থাকে।

কমলাবাৰীৰপৰা পাঁচ কিলোমিটাৰ অৰ্থাৎ আধা ঘণ্টাৰ বাছ যাত্ৰা কৰিলেই গড়মূৰ (বাট-পথৰ কি গতি, এই ভ্ৰমণতে বুজি পাব পাৰি) মাজুলীৰ সদৰ ঠাই। মাজুলীৰ প্ৰায়বোৰ চৰকাৰী কাৰ্যালয় ইয়াতেই। মহকুমাধিপতি, বহু বিস্তৃত বান-নিয়ন্ত্ৰণ বিভাগ আৰু গড়কাপ্টানী বিভাগ। 'তথ্য আৰু জনসংযোগ বিভাগ' নামৰ বিয়াগোম চাইনব'ৰ্ড এখন দেখি আমি কেইটিমান খটখটী বগাই গৈ নৱনিৰ্মিত কাৰ্যালয়টো পালোগৈ আৰু সৰবৰহী তথ্য বিষয়াগৰাকীক লগ পালোগৈ।

তেওঁ জনালে যে তেওঁৰ হাতত অঞ্চলটোৰ কোনো মানচিত্ৰ নাই অথবা সেই বিষয়ক কোনো তথ্যপাতিও নাই। আকৌ ক'লে,— নাই, আমি কোনো প্ৰচাৰ-পুস্তিকা নচপাও। আপোনালোকক ইমানবোৰ তথ্য কিয় লাগে?—যি কি নহওক, তেওঁৰ পৰা কেইটামান নাম-ধাম জানিব পাৰিলো আৰু কমলাবাৰীলৈ পুনৰ উভতি আহিলো, প্ৰায় এঘণ্টামান সময় বাছৰ বাবে অপেক্ষা কৰি।

মাজুলী হ'ল মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ; যি দুজন মহাপুৰুষে হিন্দু ধৰ্মৰ সংৰক্ষণশীলতাৰ সংস্কাৰ সাধন কৰিছিল, সমগ্ৰ অসম জুৰি সেই গুৰু দুজনাৰ শিষ্য আছে, কিন্তু মাজুলীত আজিও তেওঁলোকৰ আদৰ্শ সংৰক্ষিত যেন ইয়েই মাজুলীক বিশ্বৰ নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক অৱক্ষয়ৰ পৰা মুক্ত কৰি ৰাখিছে। আনকি মাজুলীৰ মিছিং সমাজেও বৈষ্ণৱ ধৰ্ম অৱলম্বন কৰি একেবোৰ উৎসৱ-পাৰ্বণকে পালন কৰে। এই বৈষ্ণৱ আদৰ্শৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ হৈছে নামঘৰবোৰ। ইয়াতে সকলো সমূহীয়া কাম-কাজ হয়। প্ৰাৰ্থনা হয়, অন্যান্য আলাপ-আলোচনা হয়। মাজুলীত অসমৰ বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ স্বৰূপ ৫ খন সত্ৰ আছে। এতিয়াও স্থানীয় ৰাইজৰ দান-বৰঙণিৰেই এই সত্ৰবোৰ নিয়াৰিকৈ চলি আছে।

এই নদী দ্বীপটোৰ যাদুকৰী দিশটো আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ প্ৰকৃততে পদযাত্ৰাই শ্ৰেয়। হালধীয়া সৰিয়হ ফুলেৰে জাতিষ্কাৰ হৈ থকা পথাৰবোৰ, মাজে মাজে দুই এটা বগলীৰ জাক—অদূৰত মিছিং গাঁওখন—কি যে মোহনীয়া দৃশ্য! মাজে মাজে তাঁতশালৰ

খদমদম, উৰালত ধান খুন্দাৰ শব্দই নিৰ্জনতা আঁতৰায়। পুৱাৰ ভাগত মাজুলীক কুঁৱলিয়ে আৱৰি ৰাখে, গছ-বননিৰ মাজেৰে সূৰ্য উদিত হ'লেই কুঁৱলিৰ অৱগুণ্ঠন ক্ৰমে আঁতৰি যায়। আকৌ বিয়লি নদীৰ ঘাটত থিয় হ'লেই পাৰলৈ নাও চপোৱাৰ মন মোহনীয়া চপ্ চপ্ শব্দ!

কিন্তু এই নৈসৰ্গিক সৌন্দৰ্য আৰু নিৰ্জনতাৰ মাজতো আৰু এটা দিশৰ উমান পাইছিলোঁ, সেয়া হ'ল মাজুলীৰ ৰাইজৰ কথা-বতৰাৰ মাজত ফুটি ওলোৱা উদ্বিগ্নতাবোৰ—কমলাবাৰী কলেজৰ ভূগোলৰ অধ্যাপক আনন্দ হাজৰিকাই কৈছিল, যোৱা কুৰি বছৰত মাজুলীৰ পাঁচশ বৰ্গ কিলোমিটাৰ নদীৰ বুকুত জাহ গৈছে, পাৰ ভাঙি অহা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীখনে নিষ্ঠুৰভাবে অথচ তৎমুহূৰ্তে ভূমি গিলি পেলায়।

আমি কানিয়াজানলৈ গৈছিলোঁ। যোৱা কেইটিমান বছৰ এইখন ঠাইয়েই আটাইতকৈ বেয়া ধৰণে আক্ৰান্ত হৈছে। কানিয়াজানৰ প্ৰাথমিক স্কুলখনৰ হেডমাষ্টাৰৰ ল'ৰা ৰঞ্জন পায়েঙে আমাক নদীৰ মথাউৰি এটা দেখুৱাইছিলগৈ। নিজৰ ঘৰ-বাৰী পানীয়ে উটুৱাই নিয়া বহুতো লোকে ইয়াত নতুনকৈ তেওঁলোকৰ জীৱন আৰম্ভ কৰিছিল। নাম সোণোৱালৰ চল্লিশটা পৰিয়াল আৰু ওপৰ বতিয়াৰ চল্লিশটা পৰিয়াল মুঠৰ ওপৰত দুশৰো অধিক পৰিয়াল এনেদৰে গৃহহীন হৈছিল। ইয়াৰে কিছুমান পৰিয়াল এতিয়াও মথাউৰিৰ ওপৰতে আছে, আকৌ বৰষুণ নহালৈকে অহা দুই-তিনিমাহ বিনামূলীয়াকৈ পোৱা মাটিতেই খেতি-বাতি কৰাৰ সুবিধা লৈছে।

মই দুজনমানক সুধিছিলো, চৰকাৰৰপৰা কিবা সাহায্য বা ক্ষতিপূৰণ আদি পাইছেনে? বিকল্প ভূমি বা নগদ ধন। আটায়ে জনালে যে একো পোৱা নাই। পিছত মই এই বিষয়ে যোৰহাটত জিলা উপায়ুক্তৰ সৈতে কথা হৈছিলোঁ। অনিল চেছান নামৰ ডেকা বয়সৰ এই জিলাধিপতিজনে সকলো শুনি আচৰিত হৈছিল। তেওঁ ক'লে যে মাজুলীৰ খহনীয়া বিধ্বস্ত বহুতো পৰিয়ালক লক্ষীমপুৰ, যোৰহাট, ডিব্ৰুগড়, তিনিচুকীয়া আদিত পুনৰ সংস্থাপিত কৰা হৈছে। কিন্তু কিছু পৰিয়ালহে সেইবোৰ ঠাইত থাকে বাকীসকল আকৌ নদীৰ পাৰলৈকে ঘূৰি আহে, যিহেতু নদীৰ পাৰত জীৱন কষ্টকৰ হ'লেও সহজতে খেতি-বাতি কৰিব পৰা যায়। প্ৰকৃততে বাৰে বাৰে অহা বানপানী আৰু তাৰ বাবে দিবলগীয়া হোৱা ক্ষতিপূৰণ আদিয়ে সেই ঠাইৰ ভূমিতকৈ তাৰ মানুহবোৰৰ মানকিসকতাৰ ওপৰতহে বেছি বেয়া প্ৰভাৱ পেলাইছে—তেওঁ যুক্তি আগবঢ়ালে। মানুহবোৰে এতিয়া আশা কৰে যে চৰকাৰেই সকলো কৰি দিব, ফলত তেওঁলোক অকামিলা হৈ গৈছে, নিজে কিবা এটা কৰাৰ কথা নভবা হৈছে। সমাজখনে সকলো দায়-দায়িত্ব চৰকাৰৰ ওপৰতে এৰি দিছে। এইটো অদূৰ ভৱিষ্যতৰ বাবে ভাল কথা হোৱা নাই।

আমি দেখা পোৱা গাঁওখনৰ এছোৱা ইতিমধ্যে নদীৰ বুকুত জাহ গৈছিল, পায়েং আৰু তিনিঘৰমানৰ ঘৰ-বাৰী মাথোন বাচি আছিল। তেওঁলোকৰ ঘৰ-বাৰীও যে এই বছৰটোৰ ভিতৰতে যাব সেয়া নিশ্চিত। পায়েঙে মোক কৈছিল, 'আমি বানপানীৰ মাজতে জীয়াই থাকিবলৈ শিকিছোঁ, কিন্তু আমাৰ জীয়াই থকাৰ অৱলম্বন মাটিবোৰ খহি

গৈ থকাত আমাৰ অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰাটোৱেই টান হৈ পৰিছে।’ আমি ‘বানপানী’ বুলিলে যি বুজো বা বাতৰি কাকতত পঢ়োঁ তাৰ পৰা ধাৰণা হৈছিল যে বানপানীয়ে মানুহৰ ঘৰ-দুৱাৰ বুৰাই কিছুদিনলৈ অথন্তৰ ঘটায়, বিমানযোগে চৰকাৰে সাহায্য আগবঢ়ায়—মোৰ ভাবনাবোৰৰ সমিধানত পালেঙে মোক কৈছিল, ‘আপুনি ঠিকেই ধৰিছে, বানপানী আহিলে আমাৰ ঘৰ-বাৰীত পানী সোমায়, আমি চাঙত আশ্ৰয় লৈ নিৰাপদে থাকোঁ। পানী আঁতৰিলেই পথাৰত পলস পৰে, মাটিবোৰ সাৰুৱা হয় আৰু যিকোনো বীজ সিঁচিলেই সেইবোৰ লহপহকৈ বাঢ়ি আহে। নদীৰ প্ৰলয়ংকৰী বানে সেই ভূমি গিলি পেলাই নদীৰ আনটো পাৰত বালিচৰৰ সৃষ্টি কৰে তেতিয়া সেই মাটি একেবাৰে কামত নহা হৈ পৰে, আনকি তাত ঘাঁহো নগজে।’

পালেঙে মোক বুজাইছিল, ‘প্ৰকৃততে আমাৰ ইয়াত বান নিয়ন্ত্ৰণ নালাগে, খহনীয়া নিয়ন্ত্ৰণৰ পৰিকল্পনাহে লাগে। মাজুলী ৰাইজে জানে, বানপানীৰ সৈতে কেনেকৈ জীয়াই থাকিব লাগে, কিন্তু এই গতিত খহনীয়া চলি থাকিব লাগিলে এদিন এই মাজুলী থাকিবনে নাথাকে সেই অনিশ্চয়তাই সৃষ্টি কৰা সমস্যাহে আমি বলে নোৱাৰা হৈছো।’

ইয়াৰ পিছত লগ পাইছিলো টংকেশ্বৰ কটকীক, এজন চৰকাৰী চাকৰিয়াল, মাজুলীত জন্ম আৰু ডাঙৰ-দীঘল হৈছে। তেখেত অভিলাষী পূৰ্ণাঙ্গ সাক্ষৰতা অভিযানৰ দায়িত্বত আছে। তেওঁৰ মন্তব্য আছিল এনেধৰণৰ— ‘ইয়াৰ প্ৰতিজনেই সাঁতুৰিব জানে। প্ৰকৃততে বানপানী আমাৰ বাবে ভালেই, আমাৰ শস্যৰ বাবেই আমাক বানপানী লাগে। কিন্তু আমি এতিয়া এই মাটিত ঘৰ বনাবলৈ ভয় কৰো, ধনৰ বিনিয়োগ কৰিবলৈ ভয় কৰো, কিয়নো সকলো কথাই অনিশ্চিত। আজি ইয়াত, কাইলৈ তাত।’

এজন স্থানীয় ল’ৰাই ক’লে যে— মথাউৰি নিৰ্মাণ কৰাৰ (চৰকাৰী প্ৰচেষ্টাত) এটা প্ৰক্ৰিয়া আছে। বাৰিষা অহাৰ বহু আগেয়ে মথাউৰি নিৰ্মাণৰ কাম আৰম্ভ হয়। কিন্তু সময়মতে হৈ নুঠে। এটা বানপানীয়ে সকলো ধুই নিব, আৰু মথাউৰিৰ এনে ক্ষতিৰ অৰ্থ হ’ল প্ৰকল্পৰ সৈতে জড়িত ইঞ্জিনিয়াৰ আৰু ঠিকাদাৰসকলৰ মুনাফা, কিয়নো বানপানীৰ পিছত দেখুৱাবলৈ একো নাথাকে, আৰু টকাবোৰ ভগাই ল’ব পৰা যায়।

*

কিন্তু নদী দ্বীপটোৰ সকলোতে এনে চকুত পৰা ধৰণে সত্য প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰৱণতা দেখা পোৱা বুলি ভাবিলে পিছে ভুল কৰা হ’ব। দুঘণ্টা মানৰ বাছ যাত্ৰা কৰিলেই একেবাৰে উত্তৰৰ জেংৰাইমুখ চহৰখন পাবগৈ পাৰি। এই অঞ্চলটোত প্ৰধানতঃ মিছিংসকলে বসবাস কৰে। নয়া বজাৰত দোকান-পোহাৰ আছে। কেইটামান আৰ চি চি ঘৰৰপৰা ওলাই থকা লোহাবোৰ দেখা যায়! এইবোৰে এটা নিৰাপত্তাৰ মনোভাব ফুটাই তোলে। কিন্তু তলৰ পৰিস্থিতি চালেই সেই নিৰাপত্তাৰ ভাব হেৰাই যায়। স্বাস্থ্য ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বুনীয়াদী সা-সুবিধা নাই বুলিলেই হয়, মাটিৰ উৎপাদনশীলতা কম, সহজ সৰল মানুহখিনিয়ে উৰ্বৰ মাটিত সাধাৰণ এটা শস্যৰ খেতি কৰিয়েই সন্তুষ্ট থাকে। কৃষি

সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰকৃতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল, কোনো কৃত্ৰিম ব্যৱস্থা যেনে, কৃত্ৰিম সাৰ, কীটনাশক দ্ৰব্যৰ ব্যৱহাৰ নহয়, চাউলবোৰো মিঠা মিঠা। কিন্তু এইসকল কৃষকে প্ৰতি কুইণ্টলত ধানৰ দাম পায় ৫০০ টকাৰো কম। আবাসিক অঞ্চলবোৰ পাৰ হৈ যাওঁতে, আপুনি দেখা পাব তাঁতশালত বহি ৰঙ-বিৰঙৰ কাপোৰ বৈ থকা শিপিনীসকলক। পৰম্পৰাগত ডিজাইন আৰু ৰঙবোৰ ব্যৱহাৰ কৰি কাপোৰ বৈ উলিওৱাটো যথেষ্ট কঠিন, কিন্তু তেওঁলোকৰ তেজতেই আছে এই দক্ষতা। প্ৰতিজনী ছোৱালীয়ে এই বিদ্যা আয়ত্ত্ব কৰিবই লাগিব। এই বিদ্যা আয়ত্ত্ব কৰিব নোৱাৰা ছোৱালী বিয়া হৈ যাবলৈ টান।

*

আমি লগ পোৱা আনন্দ হাজৰিকাই অনুভৱ কৰিছিল যে মাজুলীত খহনীয়া ৰোধৰ বাবে শিলৰ বান্ধ (spurs) নিৰ্মাণ কৰিব লাগে। পায়েঙৰ মতে নদীখন খান্দিলেহে মাজুলীৰ খহনীয়া ৰোধ কৰিব পৰা যাব! কিন্তু তেওঁলোকৰ এই দুয়োটা পৰামৰ্শই অত্যন্ত ব্যয়বহুল। তদুপৰি এই ক্ষেত্ৰত ৰাজনৈতিক তৎপৰতা আৰু সমৰ্থন নহ'লে মাজুলীৰ ভৱিষ্যত অনিশ্চিত। ব্ৰহ্মপুত্ৰই মাজুলীক প্ৰতি বছৰে খহায়। নদীৰ সিটো পাৰ যোৰহাটৰ মানুহবোৰ খহনীয়াৰ প্ৰতি অধিক সচেতন আৰু নদীৰ সেইটো পাৰত শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ মানুহ ইতিমধ্যে সংগঠিত হৈছে। অৱশ্যে যোৰহাটৰ পাৰত শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণ হ'লে মাজুলীৰ পৰিস্থিতি অধিক ভয়ানক হ'ব। সেইটো পাৰৰ শিলৰ বান্ধত ঠেকা খাই নদীৰ স্বাভাৱিক সোঁতে উভতি আহি নদী দ্বীপ মাজুলীৰ পাৰত খুন্দিয়াব আৰু ফলত অধিক খহনীয়া আৰম্ভ হ'ব। উদাহৰণ স্বৰূপে,—কিছু বছৰৰ আগতে যোৰহাটৰ পাৰটোৰ ককিলামুখত এটা শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল, ফলস্বৰূপে মাজুলীৰ ফালে আঁহতগুৰি মৌজা খহনীয়াত নিঃচিহ্ন হৈ গ'ল।

মাজুলীত খহনীয়া চলি থকা মানে কেৱল মাটি-সম্পত্তি আৰু জন-জীৱনৰ হানিয়েই নহয়, এটা ঐতিহ্য, এটা কৰ্ম-সংস্কৃতিৰ অৱলুপ্তি হ'ব।

মাজুলীলৈ আমাৰ দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে আগমন

ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৯৬ চন

আকৌ আগৰ সেই পথেৰেই আমি মাজুলীলৈ আহিলো। ৰাইজে কৈছিল যে নদীখন ফেনে-ফোটোকাৰে বাঢ়ি আহিলেই, ফেৰী জাহাজবোৰ একেবাৰে কমলাবাৰী থানাৰ ওচৰ পাবহি। কিন্তু আমি যেতিয়া পিছৰবাৰ গৈ পালোঁগৈ, সেই আগৰদৰেই অৱস্থা! এতিয়াও গাড়ী-মটৰৰ একেই অৱস্থা, ধূলি-ধূসৰিত, ওখোৰা-মোখোৰা পথ, ঘামেৰে সিক্ত মানুহবোৰ মাথোন বাঢ়ি গৈছে, গোৰোৱা তামোলৰ গোস্ক অৱশ্যে আগৰদৰেই আছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত তামোলখন যেন খাদ্য-ব্যৱস্থাৰ এক অপৰিহাৰ্য অঙ্গ।

আমি মাজুলী গৈ পোৱাৰ সময়ত পথাৰবোৰত সৰিয়হৰ ভৰপক, চপাবৰ হৈছে। মিছিংসকলৰ বসন্ত উৎসৱ আলিয়াই লিগাঙৰ সময়তে সৰিয়হ চপাব পৰা হ'ব। প্ৰথম

সপ্তাহত এই উৎসৱৰ লগে লগে সোনকালে পূৰ্ণ হোৱা আত্মদান আৰু পূৰ্ণ হ'বলৈ বেছি সময় লগা বাওধানৰ খেতি আৰম্ভ হয়। দুয়োবিধ ধানৰ বীজ একেলগে সিঁচা হয় আৰু ইয়াৰ পাছত মানুহৰ কাম থাকে অপতৃণ নিয়ন্ত্ৰণ, বাকী সকলোখিনি প্ৰকৃতিৰ ওপৰত এৰি দিয়া হয়। কোনো কৃত্ৰিম সাৰ, কোনো কীটনাশক দ্ৰব্য দিয়া নহয়। কেৱল নদী, মাটি, ভূ-পৃষ্ঠ আৰু সূৰ্যৰ প্ৰাকৃতিক উত্তাপ। মাজ বাৰিষাত অৰ্থাৎ মে'-জুন মাহত আত্ম ধান চপোৱা হয়। এই কাম তেওঁলোকে কেনেকৈ কৰে সেইটো বেচ আমোদজনক। আনকি এতিয়াও, শীতৰ শেহত এদিনত কাপোৰ ভালকৈ নুশুকায়। অথচ, বৰষুণৰ সেই দিনবোৰত শস্য কেনেকৈ শুকায়, কেনেকৈ মৰণা মৰা হয়? উমা টাকু আৰু তেওঁৰ পত্নীয়ে শান্তভাৱে ইয়াৰ উত্তৰ দিলে। 'মহিলাসকলে ভৰিৰে মৰণা মাৰে,' উমা টাকুৱে ক'লে। এদিনতে তেওঁলোকে ৭০ কিলোগ্ৰামলৈকে ধান মৰণা মাৰি উলিয়াব পাৰে। আজিকালি অৱশ্যে মৰণা মাৰিবলৈ গৰু-ম'হৰো ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

আত্ম আৰু বাওধান তেওঁলোকে নিজে খাবলৈ সাঁচে,—কিছুমান পৰিয়ালেহে ধান বিক্ৰী কৰে। পিছে বিক্ৰীৰ বাবে সাধাৰণতে শালিধানৰ খেতিহে কৰা হয়। এই খেতি সাধাৰণতে জুন মাহত (শাওণ-ভাদত) আৰম্ভ হয়।

এদিন আবেলি মাজুলী মহিলা সমিতিৰ সম্পাদিকা অঞ্জলি ঠাকুৰক লগ ধৰিবলৈ গ'লো। তেওঁলোকৰ এশ পয়ষষ্ঠিখন গাঁও পৰ্যায়ৰ প্ৰাথমিক সমিতি আছিল আৰু প্ৰতিখনতে কুৰি গৰাকীৰপৰা আঢ়ৈকুৰি গৰাকী পৰ্যন্ত সদস্যা আছিল। তেওঁলোকৰ কিছুমানে সুবিধা পালে বোৱাকটা বা পাটপলু পোহাৰ কাম কৰে। তেওঁলোকৰ জিলা সমিতিয়ে অক্সফামৰপৰা বানপীড়িত লোকসকলৰ মাজত বিতৰণৰ বাবে যোৱা বছৰত কিছু বীজ সাহায্য স্বৰূপে পাইছিল। এই বছৰ তেওঁলোকে 'যুটীয়া কৃষিপাম' এখনৰ আঁচনি হাতত লৈছে আৰু এই আঁচনি যোগে কুৰি গৰাকী ভূমিহীন মহিলাক লীজত লোৱা মাটিত খেতি-বাতি কৰাৰ সুবিধা দি তেওঁলোকৰ সংস্থাপনৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে।

এনেতে অঞ্জলি ঠাকুৰৰ স্বামী প্ৰেমানন্দ ঠাকুৰ আহি ওলালহি আৰু আমাৰ আলোচনাত ভাগ ল'লেহি। প্ৰেমানন্দ ঠাকুৰ বুলিলেই মনলৈ ভাঁহি অহা ছবিখন এনেকুৱা ধৰণৰ : পঞ্চাশে ভাটি দিয়া বয়স, চকুত ডাঠ চশমা, অসাৱধানভাৱে চিলোৱা পেণ্টৰ পাৰ ভাঙি ওলমি পৰা পেট, ডিঙিয়ে মুখে মাফলাৰৰ মেৰ, স্কুলৰপৰা উভতি আহোতে চাইকেলৰ হেণ্ডেলৰপৰা ওলমি থকা প্লাষ্টিকৰ বেগ—যিখন স্কুললৈ তেওঁ সমগ্ৰ চাকৰি জীৱনত দৈনিক অহা-যোৱা কৰি আহিছে। যিকোনো সৰু চহৰৰ মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ যিকোনো এজন স্কুল শিক্ষকৰ এখন নিখুঁত ছবি। কিন্তু তেখেতৰ সৈতে কথা পাতিলে আমি অভিভূত হৈ পৰো তেখেতৰ কথাত প্ৰকাশ পোৱা ইমান নিষ্ঠা আৰু সহৃদয়তা দেখি। তেখেতসকলৰ পৰিয়ালৰ মাটি-সম্পত্তি অনেক, কিন্তু তাৰে বহুখিনি খহনীয়াত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুতে জাহ গ'ল। তেখেতে কথা প্ৰসঙ্গত ক'লে যে এতিয়া আমি যিডোখৰ ঠাইত বহি কথা পাতিছো— এইখন তেওঁলোকৰ তৃতীয় ঘৰ। ইয়াৰ আগৰ দুখন ঘৰ নদীৰ বুকুত জাহ গ'ল। কমলাবাৰীৰ ছোৱালী স্কুলখনৰ মাটিখিনি তেখেতৰে

দান আৰু হিন্দী স্কুলখনো তেখেতৰ মাটিতেই প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছে। তদুপৰি বৰ্তমান তেখেতে বাৰিটেকা নামৰ গাঁওখনৰ ছয়ত্ৰিশটা পৰিয়ালক 'উদ্ধাৰ' কৰা কাৰ্যত লাগি আছে। এই আটাইকেইটা পৰিয়াল চাহ জনগোষ্ঠীৰ লোক আৰু তেওঁলোক আদিতে বিহাৰ, উৰিষ্যা আৰু বঙ্গদেশৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰপৰা আহিছিল। তেওঁলোকে গৰু কিনিবলৈ আৰু বিয়া-বাৰু সংক্ৰান্তত অথবা বেমাৰ-আজাৰত খৰছ কৰিবলগীয়া কাৰণত মাটি বন্ধকত থৈ সৰ্বহাৰা হ'ল। বৰ্তমান দিন হাজিৰাত তেওঁলোকে কৃষি শ্ৰমিক হিচাপে কাম কৰি পেট প্ৰৱৰ্তাবলগীয়া হৈছে—অথচ সেই মাটি অতীজত তেওঁলোকেই আছিল। প্ৰেমেন দা আৰু তেখেতৰ পৰিবাৰে এই ছয়ত্ৰিশটা পৰিয়ালক কেনেকৈ পুনৰ সংস্থাপন কৰিব সেই বিষয়ে কোনো নিৰ্দিষ্ট পথ বিচাৰি পোৱা নাই যদিও তেখেতসকলৰ বৰ্তমানৰ কাৰ্যসূচীত এইটোৱেই হ'ল অগ্ৰাধিকাৰ পোৱা বিষয়। তেখেতসকলক লগ পাই আমি সঁচাকৈয়ে আশ্চুত হৈ পৰিছিলো। সমাজৰ দুখীয়া আৰু অবহেলিত লোকসকলক তেওঁলোকৰ সমস্যাবলীৰ সমাধানৰ হকে সহায় কৰা বৃত্তিধাৰী সমাজকৰ্মীসকলক নিয়মিতভাৱে টকা-পইচা দিয়া হয়, কিন্তু ইয়াত এনে এটা সমাজকৰ্মী পৰিয়াল আপোনালোকে দেখিবলৈ পাইছে—যি নিজৰেই মাটি ধৰি ৰখাত সংগ্ৰাম কৰিও আনৰ বাবে সম্পূৰ্ণৰূপে নিজৰ জীৱন উৎসৰ্গা কৰিছে।

মাজুলীৰ জনজীৱনত কেৱল এইটোৱেই একমাত্ৰ উদাহৰণ নহয়। এদিন আমি জেংৰাইমুখলৈ গৈছিলো আৰু তাত গৈ স্থানীয় স্কুল এখনৰ শিক্ষয়িত্ৰী মিছিং জনগোষ্ঠীৰ প্ৰভাৱতী দ'ল নামৰ এগৰাকী মহিলাক লগ পালো। প্ৰভা দ'লেই আমাক তেওঁৰ ঘৰটোলৈ লৈ গ'ল। দেখাত তেনেই সাধাৰণ যেন লগা এখন ঘৰ : গৰু-গাই, মাছৰ পুখুৰী, এড়ি-পলু পোহা এখন চালি, এটা যঁতৰ আৰু তাঁতশাল ইত্যাদিৰে এখন সম্পূৰ্ণ গাঁৱলীয়া ঘৰ। কিন্তু তেওঁ নিজৰ জীৱন সংগ্ৰামৰ এটি খতিয়ান আমাৰ আগত দাঙি ধৰাতহে তেখেতে পাৰ হৈ অহা মাৰাত্মক যুঁজখনৰ উমান পালো। মিছিং মহিলাসকলৰ মাটি-সম্পত্তিৰ ওপৰত কোনো অধিকাৰ নাই বুলি তেওঁ আমাক জনালে আৰু ক'লে যে গাঁৱৰ পঞ্চায়ত (কেবাং) ব্যৱস্থাতো মহিলাৰ কোনো অধিকাৰ নাই। তেওঁলোকক পণ্যদ্রব্য হিচাবেহে গণ্য কৰা হয়, মন গ'লেই পৰিত্যাগ কৰিব পাৰে—আৰু তেওঁলোকৰ বেচা-কিনাও চলে। তথাপিও কোনো মিছিং মহিলাই এই ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে মাত মতা নাছিল। কিন্তু প্ৰভা দ'লেই এই ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিবাদ কৰাত তেওঁক সমাজৰপৰা এঘৰীয়া কৰা হ'ল। আনে তেওঁৰ উদাহৰণ দি ক'বলৈ ধৰিলে কিয় তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ কন্যা সন্তানসকলক শিক্ষা-দীক্ষা দিব নোখোজে। কিয়নো তেনে শিক্ষা পালে এদিন সিহঁতেও প্ৰভা দ'লেৰ দৰে পৰম্পৰাগত নিয়ম-নীতিৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিব। তথাপিও প্ৰভা দ'লেই তেওঁৰ কাম চলাই গ'ল আৰু এদিন তেওঁ স্বীকৃতি পালে। তেখেত ৰাজ্যিক মহিলা সমিতিৰ মহাসংঘৰ সভানেত্ৰী নিৰ্বাচিত হ'ল আৰু বৰ্তমান গাঁৱৰ সকলো ধৰণৰ উন্নয়নমূলক কাম-কাজৰ আলোচনাত ভাগ ল'বলৈ প্ৰভা দ'লক আমন্ত্ৰণ জনোৱা হয়।

মাজুলী এৰি অহাৰ পথত আমি গড়মূৰ সত্ৰত সোমাইছিলো। সত্ৰৰ হাজাৰ লোকৰ আধ্যাত্মিক পথ প্ৰদৰ্শকৰ দায়িত্বত থকা গড়মূৰ সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰজনৰ বয়স আছিল মাথোন বত্ৰিশ বছৰ আৰু ইতিমধ্যেই তেওঁ যোৱা এঘাৰ বছৰে সত্ৰাধিকাৰৰ দায়িত্ব বহন কৰি আহিছে। আগেয়ে সত্ৰবিলাকে চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতা পাইছিল আৰু জনসাধাৰণেও দান-বৰঙণি আগবঢ়াইছিল আৰু সেই সন্মিলিত প্ৰচেষ্টাতেই সাংস্কৃতিক কাৰ্য্যক্ৰমৰ পৰা ৰাজহুৱা কামলৈকে সত্ৰৰ সকলো ধৰণৰ কামকাজ চলিছিল। কিন্তু যোৱা কুৰি বছৰত অনেক পৰিৱৰ্তন ঘটিল। সত্ৰৰ মাটিবাৰীবোৰ চৰকাৰে অধিগ্ৰহণ কৰিলে আৰু জনসাধাৰণেও আগৰ দৰে সত্ৰৰ প্ৰতি দান-বৰঙণি আগবঢ়োৱা হ'ল। কিন্তু সত্ৰৰ প্ৰতি ৰাইজৰ আস্থা এতিয়াও অটুট আছে আৰু মোৰ ধৰাণা হ'ল যে ৰাইজৰ এই আস্থাতেই এই ডেকা সত্ৰাধিকাৰজনৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা স্বৰূপ। শিশুসকলক কিবা বিশেষ আধ্যাত্মিক শিক্ষা দিয়াৰ কথা চিন্তা কৰা হৈছে নেকি বুলি আমি সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত সত্ৰাধিকাৰে কৈছিল যে, আমি ভৱিষ্যতৰ শিশুসকলৰ বাবে আলোচনাৰ জৰিয়তে প্ৰদান কৰিব পৰা এক নিয়মীয়া পাঠ্যক্ৰমৰ কথা চিন্তা কৰি চাব পাৰো। আৰু আমি সম্ভাসবাদ আৰু মাজুলীৰ জনসাধাৰণৰ ওপৰত হোৱা শোষণৰ ওপৰতো প্ৰশ্ন কৰিছিলো : প্ৰয়োজন হ'লে সেই সংগ্ৰামত যোগ দিম বুলি তেওঁ আমাক কৈছিল। আমাৰ আগৰ গুৰুসকলে স্বাধীনতা যুদ্ধত ভাগ লৈ জেললৈযো গৈছিল। আধ্যাত্মিকতা আৰু পাৰ্থিৱ জগতখনৰ মাজত আমি কোনো ধৰাবন্ধা সীমাৰেখা গঢ়ি তোলা নাই।

নিৰ্বাচনৰ সময়

এপ্ৰিল, ১৯৯৬

এপ্ৰিল মাহ যাবৰ হ'ল, কিন্তু বতাহত এটা সিৰ্‌সিৰাই যোৱা সেমেকা ভাব তেতিয়াও আছিল। পুৱতি নিশা চাৰে তিনিমান বজাতেই কেতেকী চৰাইৰ সুৰদী মাত শুনিবলৈ পোৱা যায়। চাৰিমান বজাত ভালকৈ পোহৰ হ'বলৈ নৌপাওঁতেই বিভিন্ন চৰাই-চিৰিকতিৰ মতে চৌদিশ উখল-মাখল কৰি তোলে। ৰঙা শিমলুবোৰত ইতিমধ্যেই তুলাৰ গুটি ধৰিছিল আৰু চাৰিওফালে কমোৱা তুলাও পৰিলক্ষিত হৈছিল।

সাধাৰণতেই মাজুলীলৈ যোৱা মানে এটা যন্ত্ৰণাময় যাত্ৰা। প্ৰথমেই যোৰহাটৰপৰা হেঁচা-ঠেলাৰ মাজেৰে এঘণ্টাৰ বাছ-যাত্ৰা। তাৰ পাছত এঘণ্টাৰ ফেৰী-যাত্ৰা আৰু ফেৰী-যাত্ৰাৰ অন্তত কোনোমতে থিয় হৈ যাব পৰাকৈ বাছত ঠাই অক্সমান যোগাৰ কৰিবৰ বাবেই দৌৰা-দৌৰি আৰু হেতা-ওপৰা; আকৌ গৈ নদীৰ অন্য এক ঘাটত উপস্থিত আৰু এইবাৰ যাত্ৰা হ'ব সৰু সৰু নাৱেৰে, তাতো মাত্ৰ থিয় হ'বলৈ ঠাই পোৱাটোৱেই সৌভাগ্যৰ কথা আৰু যাত্ৰীৰ ভিৰত নাও ডুবো ডুবো অৱস্থা হয়। ইয়াৰ পাছতহে আকৌ এবাৰ দৌৰা-দৌৰিকৈ গৈ বাছেৰে যাত্ৰা কৰি কমলাবাৰী পাবগৈ পাৰি। বেছিভাগ যাত্ৰীয়েই যোৰহাটৰপৰা মাজুলী হৈ উত্তৰ লক্ষীমপুৰলৈ যায়—কিয়নো তেজপুৰ হৈ লক্ষীমপুৰলৈ গ'লে সময়ো বহুত লাগে আৰু খৰছো বহুত হয়।

এইকেইদিনত মাজুলীত নিৰ্বাচনৰ বতাহ বলিছে। যোৰহাটত নিৰ্বাচন সম্পৰ্কে মানুহবোৰক প্ৰায় উদাসীন দেখিছিলোঁ, কিন্তু ইয়াত প্ৰায় সকলোৱেই নিৰ্বাচনৰ সৈতে গভীৰভাৱে জড়িত। আনকি নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰ প্ৰক্ৰিয়াত সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত নহ'লেও প্ৰায় সকলোৱেই নিৰ্বাচন সম্পৰ্কে এটা মতামত দিয়ে। যেনে ধৰক—শৰৎ দাস, তেওঁ মাজুলীৰ সৰ্ববৃহৎ চহৰ কমলাবাৰীৰপৰা প্ৰায় পোন্ধৰ কিলোমিটাৰমান নিলগৰ পকাজৰা নামৰ গাঁৱৰ এটি দুখীয়া অনুসূচীত জাতিৰ পৰিয়ালৰ পৰা অহা এজন লোক। এতিয়া শৰৎ দাস কেনেকৈ বিৰক্ত হৈছে চাওক—যোৱাবাৰ নিৰ্বাচনৰ অসম গণ পৰিষদৰ প্ৰাৰ্থী (অৱশ্যে তেওঁ জিকি উঠি কংগ্ৰেছত যোগ দিয়াটো সুকীয়া কথা) পদ্মেশ্বৰ দাস দ'লৈক শৰৎ দাসহঁতৰ গাঁৱৰ নামঘৰত ৰাইজে মালা পিন্ধাই আদৰণি জনোৱাৰ পাছত দ'লেই প্ৰতিজ্ঞা কৰি কৈছিল যে সেই গাঁওখনৰ প্ৰধান পথ সংলগ্ন হোৱাকৈ এখন দলং নিৰ্মাণ কৰা হ'ব আৰু সুদৃঢ় মথাউৰিৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ব যাতে মাছ-পুঠি পোহা সুচল হয়। কিন্তু ইয়াৰে এটাও কাম নহ'ল। এইবাৰ শৰৎ দাসে ক'লে যে, গাঁৱৰ ৰাইজে মাৰবান্ধি নিজেই দলংখন সাজি ল'বলৈ ওলাইছে আৰু গাঁৱৰ সকলোৱে এইবাৰৰ নিৰ্বাচন বৰ্জন কৰিব।

এইবাৰৰ নিৰ্বাচনত মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল : প্ৰচাৰ কাৰ্যত যান-বাহনৰ পয়োভৰ, বিশেষকৈ স্কুটাৰ আৰু মটৰ চাইকেলৰ ব্যৱহাৰ। অৱশ্যে সাধাৰণ চাইকেলো আছিল অনেক। গাড়ী-মটৰৰ সংখ্যা তাকৰীয়া। গাড়ী-মটৰত খৰছো বেছি আৰু প্ৰায়বোৰ গাড়ী-মটৰ নিৰ্বাচন উপলক্ষে জিলা প্ৰশাসনে অধিগ্ৰহণ কৰিছিল। প্ৰতিদিনেই যিকোনো এটা দলে জনসমাবেশৰ আয়োজন কৰিছিল। শ শ লোকে তেওঁলোকৰ প্ৰাৰ্থীৰ সমৰ্থনত ভোট বিচাৰি চাইকেলেৰে দলীয় পতাকা উৰুৱাই পাৰ হৈ গৈছিল। সাধাৰণতেই পুৰুষসকলেই এই প্ৰচাৰ অভিযানত ভাগ লৈছিল। লক্ষী পায়ং নামৰ এগৰাকী মহিলাক লগ পাবলৈ আমি মিছিং মানুহ এঘৰলৈ গৈছিলোঁ। লক্ষীয়ে এভাৰ্ডৰ সৈতে কাম কৰিব নেকি সেই কথা আমি তেওঁক সুধিবলৈ গৈছিলো। তেওঁ এমাহ আগতে ঢুকুওৱা মোমায়েকৰ শ্ৰাদ্ধৰ ভোজ ৰান্ধি আছিল। লক্ষী আৰু কিছু পৰিমাণে মদৰ নিচাত থকা দেওৰেক (ৰাতিপুৱা বেচ সোনকালেই উৎসৱ আৰম্ভ হৈছিল) এজনে আমাৰ কথাবোৰ মনপুতি শুনিলে। ঘটনাটো বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ দিয়াৰ নিচিনাই হৈছিল। আমাৰ লগত কাম কৰিলে ভৱিষ্যতে কি লাভ হ'ব পাৰে বুলি তেওঁ সুধিলে; যেতিয়া গম পালে যে এইটো চৰকাৰী চাকৰি নহয় আৰু টকা-পইচাও সামান্যহে পোৱা যাব আৰু বেছিভাগ সময় বাহিৰত ঘূৰি ফুৰিব লাগিব—তেতিয়া তেওঁৰ উৎসাহ কমি গ'ল। কিন্তু দীঘলীয়া আলোচনাৰ অন্তত কামটো ভাল বুলি তেওঁলোক পতিয়ন গ'ল আৰু দেওৰেকে লক্ষীক আমাৰ লগত কাম কৰিবলৈ মান্তি হোৱা উচিত বুলি ক'লে। তেওঁলোকে আকৌ মিছিং দোৱানত নিজৰ মাজতে আলোচনা কৰিলে (মিছিং ভাষা অসমৰ মূল ভাষা—অসমীয়াৰপৰা বহুত বেলেগ) আৰু আমাৰ লগত কাম কৰিবলৈ অপাৰগতা প্ৰকাশ কৰিলে। কিছু সময় কথা-বতৰা পতাৰপৰা গম পোৱা গ'ল যে তেওঁলোকে শিক্ষাবিভাগৰ বিষয়া এজনক ইতিমধ্যেই ত্ৰিশ হাজাৰ টকা ভেটি দি থৈছে। বিষয়াজনেও

লক্ষীহঁতে স্থাপন কৰা প্ৰাথমিক বিদ্যালয়খনক শীঘ্ৰেই চৰকাৰী স্বীকৃতি দিয়াৰ আশ্বাস দিছে। তেওঁলোকৰ কথা-বতৰাবোৰ পৰিষ্কাৰকৈ বুজা কঠিন হ'লেও মোটামুটিকৈ বুজিলো যে অসম চৰকাৰৰ শিক্ষা বিভাগৰ এটা নীতি অনুসৰি কোনো লোকে ব্যক্তিগতভাবে প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ বিদ্যালয় স্থাপন কৰি শিক্ষাবিভাগৰ নিৰ্ধাৰিত পাঠ্যক্ৰম মানি শিক্ষাদান কৰি থাকিলে কেইবছৰমানৰ পিছত তেনে বিদ্যালয়ক চৰকাৰী স্বীকৃতি দিয়া হয় আৰু সেই বিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলে চৰকাৰী শিক্ষক হিচাপে দৰমহা পায়। বৰ্তমান প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ শিক্ষকৰ পদ একোটাৰ বাবে প্ৰায় পঞ্চাশ হাজাৰ টকা পৰ্যন্ত ঘোচ দিবলগীয়া হয়। প্ৰশাসনীয় দুৰ্নীতিৰ বিষয়টো কংগ্ৰেছ দলে প্ৰচাৰৰ এটা বিষয় হিচাপে হাতত লৈছিল যদিও কাৰোৰে দুৰ্নীতি নিৰ্মূলৰ সুনিৰ্দিষ্ট আঁচনি নাছিল; আৰু কোনেও এই কথাৰ কিবা পৰিৱৰ্তন ঘটিব বুলি আশা কৰাও নাছিল, কিয়নো দুৰ্নীতি ইতিমধ্যেই সমাজৰ কৰ্ম-সংস্কৃতিৰ এটা অংশ যেন হৈ পৰিছে।

এইবাৰ ভাৰতীয় জনতা পাৰ্টীয়ে প্ৰথমবাৰৰ বাবে মাজুলীত নিৰ্বাচনত ভাগ লৈছিল। কমলাবাৰীত তেওঁলোকে বিপুল সমৰ্থন পোৱা যেন দেখা গ'ল, বিশেষকৈ ব্যবসায়িক শ্ৰেণীটোৰ মাজত। মাজুলীৰ এখন স্থানীয় কলেজৰ এসময়ৰ প্ৰবক্তা বি. পি. চতুৰ্বেদীৰ যোগেদিয়েই বিজেপিৰ মাজুলীলৈ আগমন হ'ল। এজন স্থানীয় লোকৰ সৈতে লগলাগি চতুৰ্বেদীয়ে 'অমৰজিত অকাডেমী' নামৰ এখন ইংৰাজী মাধ্যমৰ স্কুল স্থাপন কৰিছে। স্থানীয় অংশীদাৰজন হ'ল পূৰ্বৰ মাজুলী মহকুমাৰ মুখ্য চিকিৎসা বিষয়া। যোৱা বছৰ এওঁলোকে আয়োজন কৰা ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ শিবিৰত প্ৰচুৰ লোকৰ সমাগম হৈছিল।

অসম গণ পৰিষদে এইবাৰেই প্ৰথম মিছিং জনজাতিৰ বাহিৰৰ এজন প্ৰাৰ্থী থিয় কৰাইছে: কোচ-ৰাজবংশীক সম্প্ৰতি অসম চৰকাৰে অনুসূচীত জাতি হিচাপে স্বীকৃতি দিয়াৰ কথাটোৰ সুবিধা লৈয়েই ইয়াত এইবাৰ অন্য এজন প্ৰাৰ্থী থিয় কৰাইছে (মাজুলী হ'ল সংৰক্ষিত জনজাতীয় সমষ্টি)। এই প্ৰক্ৰিয়াৰে অ-মিছিংসকলক প্ৰথমবাৰৰ বাবে একত্ৰিত কৰিব পৰা যাব বুলি অনেকেই আশা প্ৰকাশ কৰিছে। এইবাৰ এজিপিয়ে আন ফালৰপৰাও বেচ লাভবান হ'ব বুলি আশা কৰিছে, কিয়নো তিনিজন নিৰ্দলীয় মিছিং প্ৰাৰ্থী নিৰ্বাচনত নামিছে আৰু প্ৰতিজনেই প্ৰতিপত্তিশালী আৰু অনেকজনৰ সমৰ্থন পোৱা লোক। মিছিং সমাজৰ স্বীকৃত শীৰ্ষ পৰিষদ টাকুম মামাক মিছিং কেবাঙে এজন নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থীক সমৰ্থন দিছে যদিও এই কেবাঙৰ আগৰ দৰে ৰাইজৰ ওপৰত প্ৰভাৱ নাই। জেংৰাইত আমি ইন্দ্ৰেশ্বৰ পেগুৰু লগ পাইছিলো—তেওঁ স্থানীয় জেংৰাই কলেজৰ অধ্যক্ষ। তেওঁ কংগ্ৰেছ প্ৰাৰ্থী পদ্মেশ্বৰ দলেৰ হৈ প্ৰচাৰ অভিযানত ব্যস্ত আছিল। তেওঁলোক দুয়ো মিছিং জনজাতীয় লোক। পেগুৰু ঘৰখন এতিয়া নিৰ্বাচনী কাৰ্যালয়লৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে—ভোটাৰ তালিকা, পোষ্টাৰ আৰু নিৰ্বাচনী যুঁজত লাগি থকা নানান বয়-বস্তুৰে ঘৰখন ভৰি পৰিছে।

কিন্তু এইবাৰৰ নিৰ্বাচনত স্থানীয় সমস্যাবোৰৰ কোনো উমঘামেই নাই; চৰকাৰ সলনি হ'লে সমাজৰ আমূল পৰিৱৰ্তন হ'ব—এই জাতীয় বৰ বৰ আদৰ্শৰ কথাইহে ঠাই

পাইছে। এজন নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থীৰ প্ৰধান কৌশলটো হ'ল এনেধৰণৰ : তেওঁ নিৰ্বাচিত হ'লে চৰকাৰ গঠন কৰাৰ সম্ভাৱনা থকা দলটোতেই যোগদান কৰিব। আনহাতে নৈৰ সিপাৰে যোৰহাটত এজিপৰ এজন প্ৰভাৱশালী নেতা হিতেন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে দুটা মুখ্য বিষয় হাতত লৈ প্ৰচাৰ কাৰ্য চলাইছিল : নিমাতী অঞ্চলৰ বাসিন্দাসকলক বানপানী আৰু গৰাখহনীয়াৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ নিমাতীঘাট অঞ্চলত এটা শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু যোৰহাটৰ বিদ্যুৎ যোগান ব্যৱস্থাৰ উপযুক্ত উন্নতি সাধন। নিমাতী ঘাটত শিলৰ বান্ধ দিয়া মানেই মাজুলীৰ বাবে ই এক ভয়ানক প্ৰলয়ৰ কাৰণ হৈ পৰিব। প্ৰায় কুৰি বছৰমান আগতে চৰকাৰে ককিলামুখত এটা শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণ কৰি সেই অঞ্চলৰ ৰাইজক বানপানী আৰু খহনীয়াৰপৰা বচাবলৈ এটা ব্যৱস্থা লৈছিল। ফলস্বৰূপে, বানপানীৰ কোবাল সোঁতে ককিলামুখৰ শিলত ঠেকা খাই বিপৰীতপিনে গতি কৰি মাজুলীৰ আইতগুৰি মৌজাটো সম্পূৰ্ণৰূপে খহাই গ'ল। এইবাৰ নিমাতীঘাটত শিলৰ বান্ধ তৈয়াৰ হ'লে কমলাবাৰী অঞ্চলটো খহনীয়াই গ্ৰাস কৰাৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা।

নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰ অভিযান তুমুল গতিত চলি থকা অৱস্থাতেই ধাৰাসাৰ বৰষুণৰ ফলত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পানী ফেনেফুটকাৰে ওপচি পৰিল। মাজুলীলৈ প্ৰতি বছৰেই বান আহে পৰিস্থিতিয়ে সদায়েই ভয়ানক ৰূপ লয় আৰু বানে অনা খহনীয়াৰ প্ৰকোপত মাজুলীৰ বিস্তৰ অঞ্চল বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত চিৰদিনলৈ হেৰাই যায়। নিয়মিতভাৱে বানপানীয়ে কঢ়িয়াই অনা এই ভয়ঙ্কৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ লগত মাজুলীৰ জন-জীৱন অভ্যস্ত হৈ পৰিছিল আৰু সেয়ে বানৰ প্ৰকোপত জীৱনৰ হানি কমেই হয় সঁচা, কিন্তু জনসাধাৰণৰ জীৱন ধাৰণৰ অৱলম্বনবোৰ নিঃশেষ হৈ যায়। আমি কৰতি পাৰৰ ওচৰত লুইত পাৰ হওঁতে হুকুসকৈ ডাঙৰ কিবা এটা পানীত পৰাৰ প্ৰচণ্ড শব্দ শুনিলো। লগে লগেই নাৱৰীয়াজনে কৈ উঠিল : সেয়া 'গৰাখহনীয়া' আৰম্ভ হ'লেই। বানৰ কোবাল পকনীয়াই অহৰহ মাটিৰ তলিখন খান্দি পেলায় আৰু ওপৰত থকা মাটি ভেটিবোৰ নিমিষতে হুকুসকৈ খহি পৰে। আমি লগ পোৱা মহিলাসকলে বিপৰ্যয়বোৰৰ কথা কৈছিল : এঠাইৰপৰা আন ঠাইলৈ নাৱেৰে যাবলগা হয়, খোৱাপানীৰ অভাৱত দিনৰ পিছত দিন পাৰ কৰি দিবলগীয়া হয়, কেতিয়াবা খাবলৈকো একো নাথাকে, বাওধান চপোৱাৰ প্ৰায় প্ৰাক্‌মুহূৰ্ততে বানপানীৰ আগমন হয় বাবে কেতিয়াবা খুজি-মাগিহে চলিব লাগে। দেশ স্বাধীন হোৱাৰ পঞ্চাশ বছৰৰ পাছতো মাজুলীৰ একো পৰিৱৰ্তন হোৱা নাই। সাম্প্ৰতিক নিৰ্বাচনেও মাজুলীৰ জনসাধাৰণক দেশৰ ঘাইসুতিৰ ওচৰ চপাই আনিব পৰাকৈ কিবা কৰিব বুলি মনে নধৰে।

বন্ধু-বান্ধৱৰ সন্ধানত

এপ্ৰিল, ১৯৯৬

এইবাৰ বাৰিষা আগতীয়াকৈ নামিল। নিমাতী ঘাটৰ হিমচেঁচা বতাহজাকৰ সন্মুখীন হ'ব পৰাকৈ আমি প্ৰস্তুত হৈ যোৱা নাছিলো আৰু ফেব্ৰুৱাৰীৰ ভিতৰতেই বৰষুণে তিয়াই-বুৰাই

পেলালে। আগেয়ে নিমাতীৰ পৰা কমলাবাৰী পাবলৈ দুবাৰ ফেৰী-যাত্ৰা আৰু দুবাৰ বাছ-যাত্ৰা সমাধা কৰিবলগীয়া হৈছিল। কিন্তু ব্ৰহ্মপুত্ৰ ফেনেফোটোকাৰে উপচি পৰাত সমগ্ৰ পথছোৱা একেখন ফেৰীতে পাৰ হ'ব পৰা হৈছিল। এতিয়া বাছ চলা নাই, কিয়নো বাট-পথৰ মেৰামতি কৰি থকা হৈছে। নেৰানেপেৰা বৰষুণৰ মাজতে পিঠিয়ে-মূৰে মালপত্ৰ লৈ পাঁচ কিলোমিটাৰমান পথ আমি খোজ কাঢ়িবলগীয়া হৈছিল। আৰু আমাৰ লগৰে অনেক শিশু আৰু মহিলা সহযাত্ৰীয়ে সেই দুৰ্যোগময় পথ অতিক্ৰম কৰোতে বৰষুণত তিতি-বুৰি, জাৰত কঁপি কঁপি, ভাগৰুৱা হৈ আগবাঢ়ি যোৱা দেখি আমাৰ মন ভাৰাক্ৰান্ত হৈ পৰিছিল আৰু নিজৰ দুখ পাহৰি পেলাইছিলো। 'উন্নয়ন'ৰ অৰ্থ বুজিবলৈ আমাক পাঠ্যপুথিত শিকোৱা হৈছিল যে উন্নয়ন মানে ৰাস্তাঘাট, বিজুলী, যোগাযোগ আদি বুনিয়াদী সা-সুবিধাসমূহ যিবোৰ প্ৰকৃততে গৌণ, মানুহৰ সৃষ্টিশীল সত্ত্বাটোৰ উৎকৰ্ষ সাধনহে উন্নয়নৰ প্ৰকৃত লক্ষ্য বা বিষয়বস্তু যাতে মানুহে গুণগতভাৱে এটা সুস্থ জীৱন যাপনৰ সুযোগ লাভ কৰে। কিন্তু মাজুলীত মই উন্নয়নৰ এই চিৰাচৰিত সংজ্ঞাহে প্ৰযোজ্য হোৱা দেখা পালো। বুনিয়াদী সা-সুবিধাৰ ইমান অভাৱৰ মাজতনো মাজুলীৰ মানুহে সৃষ্টিশীল সত্ত্বাৰ উৎকৰ্ষ সাধনেই উন্নয়নৰ প্ৰকৃত লক্ষ্য বুলি বিশ্বাস কৰিব কেনেকৈ?

মাজুলীৰ প্ৰধান চহৰ কমলাবাৰীৰ চাৰিআলিৰ ওচৰতে আমি এটা ঘৰ ঠিক কৰিলো, থকা আৰু অফিচ একেলগে (প্ৰকৃততে কমলাবাৰী আৰু গড়মূৰৰ মানুহবোৰৰ মাজত এক গোপন বৈৰীভাৱ আছিল, কিয়নো মাজুলীৰ প্ৰধান কেন্দ্ৰ কমলাবাৰী হ'লেও চৰকাৰী অফিচ-আদালত আদি আছিল গড়মূৰত। আৰু দুয়োখনতেই দুখন সমানে বিখ্যাত সত্ৰ আছে।) আমাৰ ঘৰটোত বিজুলী সংযোগ নাছিল আৰু নাছিল আমাৰ কোনো আচবাব-পত্ৰও। সেয়ে কিছুদিন আমি কমলাবাৰী সত্ৰৰ অতিথিশালাতে থকাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলোঁ। কমলাবাৰী সত্ৰৰ আতিথ্য অন্তৰ পৰশি যোৱা বিধৰ আছিল। আমি সদায়েই ঘূৰা-পকা কৰি ভোকে-পিয়াহে প্ৰায়েই ৰাতি পলমকৈ অতিথিশাললৈ উভতি আহিছিলো। সদায় এজন নহয় এজন ভকতে আমাৰ খোৱা-বোৱাৰ খবৰ লৈছিল আৰু প্ৰয়োজন হ'লেই অতিথিশালাৰ চকীদাৰ খগেনক লগত লৈ আমাৰ খোৱা-বোৱাৰ যা-যোগাৰ কৰি দিছিল। সকলো অতিথিকেই এনে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল আৰু কেতিয়াবা নিজৰ অনুসন্ধিৎসাৰ বাবে আমাৰ ওচৰলৈ দুই-এজন দীঘল চুলিৰ ভকতো আহিছিল, তাত সত্ৰাধিকাৰৰ কাৰ্যালয় আছিল আৰু আমাৰ কাম-কাজ, স্বাস্থ্যপাতিৰ খা-খবৰ ল'বলৈ তেওঁ ঘনাই আমাৰ ওচৰলৈ আহিছিল। প্ৰকৃততে সত্ৰৰ চৌহদৰ ভিতৰত ইমান বেছি অনানুষ্ঠানিকতা দেখি আমি আচৰিত হৈছিলো। আমাৰ ধাৰণাটো আছিল যিকোনো সংগঠিত ধৰ্মত পদানুক্ৰম, ৰীতি-নীতি থাকিব, কিন্তু ইয়াত একেবাৰে বেলেগ, সকলো কথাই তেনেই সাধাৰণ। ভক্তসকল হাতত ধৰাধৰিকৈ বাহিৰলৈ ওলাই যায়, এজন বয়োজ্যেষ্ঠ ভকতৰ সতৰ্ক চকুৰ আগত চেমনীয়া ভকতবোৰে বাহিৰত খেলা-ধূলা কৰি থাকে—ধৰ্মানুষ্ঠানতকৈ ই যেন এটা ডাঙৰ পৰিয়ালৰ দৰেহে।

সন্ধিয়া আমি তিনিআলিৰ দলংখনৰ ওপৰেদি খোজকাটি যাওঁ, দিনটোৰ ঘটনাবোৰ লৈ আলোচনা কৰো, শীতল বতাহত গা জুৰ পেলাও আৰু তৰাবিহীন গোমা আকাশখনলৈ চাই ৰওঁ। হঠাতে অহা বিজুলীৰ চমকে বাটচ'ৰাটো পোহৰাই তোলে।

এটা দীঘলীয়া যাত্ৰাপথত আমি মাজুলীলৈ আহিছিলোঁ, আমাৰ লগত কাম কৰিব খোজা স্থানীয় লোকৰ সন্ধানত। একেবাৰে শূন্যৰপৰা আৰম্ভ কৰাটো সদায়ে জটিল, বিশেষকৈ কোনো পূৰ্ব যোগাযোগ নথকাকৈ। তাতে আমাৰ কামৰ ধাৰণাটোৱেও (স্বেচ্ছামূলক সংগঠন) এটা খেলিমেলিৰ সৃষ্টি কৰিছিল।

এই অঞ্চলত স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন বুলি ক'লে অৰ্থটো মাত্ৰ এনেকুৱাহে : ৰাজহুৱা অনুষ্ঠানৰ হকে মানুহে কাম কৰে দিনটোৰ একাংশ সময়হে আৰু এনেধৰণৰ শ্ৰমদানৰ বিনিময়ত কোনো পাৰিতোষিক লোৱাৰ নিয়ম নাই। স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠানৰ কৰ্মীসকলে যে সম্পূৰ্ণভাৱে নিয়োজিত হৈ উপাৰ্জনো (বৰ বেছি পৰিমাণে নহ'লেও) কৰিব পাৰে, সেই ধৰণৰ বৃত্তিগত ধাৰণাটো এই অঞ্চলৰ বাবে এটি অতি আচহুৱা ধাৰণা। আমি আগেয়ে গো-প্ৰধান (Cow Belt) অঞ্চলত কাম কৰোঁতে যি অভিজ্ঞতা হৈছিল তাৰ সৈতে এই অঞ্চলৰ পৰিস্থিতিৰ একো মিল নাই। সেইবোৰ অঞ্চলৰ গাঁওবোৰত হাইস্কুলীয়া শিক্ষা সাং কৰা ল'ৰা এটা বিচাৰি পোৱাটোৱেই বিৰল ঘটনা। কিন্তু ইয়াৰ গাঁওবোৰত স্নাতক শিক্ষা সাং কৰা বহুতো ডেকা-গাভৰু পোৱা যায়, আনকি একোটা দৰিদ্ৰ পৰিয়ালতো এনে শিক্ষিত ডেকা-গাভৰু আছে। ইয়াৰ মহিলাসকল শিক্ষিত হোৱাৰ উপৰিও কথা-বতৰাত পাৰ্গত, ভদ্ৰ আৰু খোলা মনৰ। অৱশ্যে ইয়াতো অবিবাহিতা মহিলা এগৰাকীক আমাৰ লগত কাম কৰিবলৈ সন্মত কৰোৱা মানে সমগ্ৰ পৰিয়ালটোকে সৈমান কৰিবলগীয়া হয়—বিশেষকৈ পুৰুষ অভিভাৱক, দেউতাক, ককাই-ভাই ইত্যাদিক আৰু আনকি এবাৰ ভিনিহীয়েককো বুজাবলগীয়া হৈছিল।

আমি বিভিন্ন অঞ্চলত থকা-মেলাৰ বন্দবস্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। মানুহ এঘৰত পাক এটা মাৰি বা দুআষাৰ কথা পাতিয়েই সেই লোকসকলৰ সংস্কৃতি, ভাষা-ভাষা বা জীৱনধাৰা হৃদয়ঙ্গম কৰাটো অসম্ভৱ, বিশেষকৈ য'ত বিনম্ৰতাত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয় আৰু সদাই শুদ্ধ কাম কৰাটোতহে জোৰ দিয়া হয়। আমি কামৰ আঁচনি তৈয়াৰ কৰাৰ আগতে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ জীৱন-যাত্ৰাৰ এক সম্ভাৱ্য জ্ঞান আহৰণৰ হেতুকে বিশেষকৈ মিছিং আৰু অনুসূচীত সম্প্ৰদায়ৰ বিভিন্ন পৰিয়ালবৰ্গৰ লগত আমাৰ প্ৰতিজনেই তিনিমাহমান সময় সুকীয়া সুকীয়াভাৱে থকা-মেলাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলোঁ।

থকা-মেলাৰ সুবিধা বিচাৰি ঘূৰি ফুৰোতে বনগাঁৱৰপৰা কেই কিলোমিটাৰমান নিলগৰ ভোলা বনিয়াৰ ঘৰ ওলাইছিলোঁগৈ। মাজুলীত বনিয়া উপাধিটো হ'ল অনুসূচীত সম্প্ৰদায়ৰ। কিন্তু ভোলা বনিয়াৰ ক্ষেত্ৰত উপাধিটো তেওঁৰ স্বভাৱৰ লগত অতি খাপখোৱা আছিল যদিও, পোচাকী নামটো কিন্তু তেওঁৰ লগত একেবাৰেই অমিল আছিল। তেওঁ আমাৰ উদ্দেশ্য আমি গৈ পোৱাৰ লগে লগেই বুজিব পাৰিলে আৰু আমাৰ মাজৰে দুই-এজনক একাষৰীয়াকৈ মাতি নি আমিনো কিমান উপাৰ্জন কৰোঁ তাৰ

ভূ ল'লে। আমাৰ সতীৰ্থ এজনক এই কথাও গোপনীয়তাৰে ক'লে যে তেওঁৰ পৰিবাৰ ঢুকাল আৰু অনেকেই তেওঁক পুনৰ বিয়া কৰাবলৈ হেঁচা দি আছে। ভোলা বনিয়াৰ পুত্ৰ ৰঞ্জিতৰ সৈতে মই গাঁওখনত এপাক মাৰিলোঁ আৰু ৰঞ্জিতৰ লগত ভঙা ভঙা অসমীয়াৰে কথা পাতি মোৰ ভাষাজ্ঞান পৰীক্ষা কৰি গ'লো। ৰঞ্জিত এটা চঞ্চল স্বভাৱৰ ল'ৰা, কিন্তু তাৰ ব্যৱহাৰ বন্ধুত্বপূৰ্ণ আৰু সহৃদয়তাৰে ভৰা। তেওঁ নিশাটোৰ বাবে আমাক এডোখৰ ঠাই বন্দবস্ত কৰি দিলে আৰু ২৮ তাৰিখে হ'বলগীয়া ভাওনালৈও আমাক আমন্ত্ৰণ জনালে।

বনগাঁৱৰপৰা আমি পদব্ৰজে প্ৰাচীন চামগুৰি সত্ৰ পালোগৈ আৰু বয়োবৃদ্ধ সত্ৰাধিকাৰক লগ ধৰিলোগৈ; তেখেতে সেই সময়ত এনামেল পেইণ্টৰ টিং এটা হাতত লৈ কাঠৰ মূৰ্তি এটাত উজ্জ্বল কমলা ৰং এটা সনাত বাস্তৱ আছিল। এবাৰ ছবিখন কল্পনা কৰি চাওঁকচোন : এটা প্ৰকাণ্ড কীৰ্তনঘৰ, বিষাদ আৰু অবক্ষয়ৰ চিন প্ৰকট কৰি তোলা বাঁহৰ উৰালি যোৱা বেৰ-ছালবোৰ, সম্পূৰ্ণভাৱে আত্মস্থ হৈ থকা দাঁতসৰা লাপুং বুঢ়া মানুহ এজনে এডাল সৰু তুলিকাৰে কাঠৰ মূৰ্তি এটাত ৰং সানি থকাৰ দৃশ্য আৰু ইফালে ধুমুহাৰ আগজাননী কঢ়িয়াই আকাশত কলীয়া ডাৱৰৰ উখল-মাখল। ইয়াৰ মাজতো কিছু আশাৰ ৰেঙনি দেখা পাইছিলোঁ। বৰষুণৰ আগলি বতৰা পাই আমি ভিতৰত বহিছিলোঁগৈ। সত্ৰাধিকাৰৰ নাতি আৰু ভতিজা-নাতি পূৰ্ণ আৰু ভৰতে তেওঁলোকে অলপতে নিৰ্মাণ কৰা কাঠৰ মূৰ্তি কিছুমান আমাক দেখুৱালেগৈ। মূৰ্তিবোৰ কিছু আভজা আৰু বিশেষ গঢ়-পিত নোহোৱা বিধৰ যদিও তেওঁলোকৰ উদ্যম প্ৰশংসনীয় আছিল আৰু ই এক পৰিৱৰ্তনৰ ইঙ্গিত বহন কৰিছিল। পূৰ্ণই কৈছিল যে সত্ৰৰ এই প্ৰাচীন কুটীৰ শিল্পটো তেওঁ পুনৰ সজীৱিত কৰি তুলিব বিচাৰে আৰু সম্ভৱতঃ তেওঁ এটা কুটীৰ শিল্প প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ খুলিব—পঢ়াশুনা শেষ কৰি তেওঁ হেনো চৰকাৰী চাকৰি বিচাৰি হাবাথুৰি খাব নোখোজে।

কৃষ্ণগুৰুৰ ভক্ত কেশৱ পায়েং আৰু তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ লগত আমাৰ এক সুদীৰ্ঘ কথোপকথন হৈছিল : তেওঁলোকৰ সঘনাই ভৰি চুই প্ৰণাম কৰা দৃশ্যই মন পৰি গৈছিল। পুৰুষ, মহিলা আনকি ল'ৰা-ছোৱালীহঁতেও একে ধৰণেৰেই নিষ্ঠাৰে ভৰি চুই প্ৰণাম কৰিছিলহি। বেছ দীঘলীয়া ৰীতি। প্ৰথমে গৃহস্থই (বোধহয় এটা সৰু ল'ৰাই) মাটিত আঠুকাটি মূৰ দোঁৱাই হাতযোৰ কৰি থিয় হৈ থকা অভ্যাগতৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰিব লাগে আৰু তাৰ পাছত দুয়োজনে আনুষ্ঠানিকভাৱে ইজনে সিজনৰ শিৰত তেল সানি থিয় হোৱাৰ নিয়ম। এই কাৰ্যৰ উদ্দেশ্য যিয়েই নহওক, ই কিন্তু মানুহক এক হৃদয় পৰিৱৰ্তনৰ অৱস্থালৈ লৈ যায় যেন লাগে। এই পন্থাত সোমাই অনেকেই মদ-ভাঙ আদি ত্যাগ কৰি আধ্যাত্মিকতাৰ ফালে ঢাল খাই জীৱনৰ প্ৰতি এক নৈব্যক্তিক মনোভাৱ গ্ৰহণ কৰে। কেশৱ পায়েং এজন অতি ধাৰ্মিক লোক বুলি জনাজাত। তেওঁৰ নিজৰ ভাষাতে ক'বলৈ গ'লে, 'আপোনালোক আমাৰ ইয়াত থকাৰ বিনিময়ত আমাক ফুটাকড়ি এটাও দিব নালাগে। ভগৱানে আমাক অনেক দিছে, আৰু আপোনালোকক দিবলৈ আমাৰ যি

আছে এয়া তেওঁৰ আশীৰ্বাদতেই হৈছে। আমাৰ ইয়াত থাকিবলৈ আমাৰ কোনো পূৰ্বচৰ্ত নাই, মাথোন আমাৰ ইয়াত মাদক দ্ৰব্য সেৱন আৰু মাংস খোৱা নিষিদ্ধ; অৱশ্যে আমি দিনে তিনিবাৰকৈ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ।’ তেওঁলোকৰ সেই অকণমানি মিছিং ছাঙতে আছুতীয়াকৈ এডোখৰ ঠাই প্ৰাৰ্থনাৰ বাবেও বেৰি লৈছিল।

*

পিছদিনা আমি বিপৰীত দিশে নামনি মাজুলীৰ ফালে ওলালো। দ্বীপটোৰ সেইফালে বৃহৎ এক অংশ নৈয়ে ইতিমধ্যেই খহাই লৈ গৈছিল। দ্বীপটোৰ মানচিত্ৰত অঙ্কিত বহুবোৰ গাঁও এতিয়া নদী গৰ্ভত। বেবেজিয়াত আমি লগ পোৱা ২৪/২৫ বছৰীয়া মাঘিৰাম দাসে কৈছিল যে পঢ়াশুনা চলাই যাবলৈ তেওঁ অশেষ সংগ্ৰাম কৰিবলগীয়া হৈছিল— কেতিয়াবা মাছমৰীয়াসকলৰ মাছৰ পাছি কঢ়িয়াই দুপইচা আৰ্জিছিল, কেতিয়াবা মাটি খান্দিছিল আৰু কেতিয়াবা ৰাস্তা বন্ধা কামত দিনমজুৰি খাটিছিল। আমি গাঁওবুঢ়াক লগ ধৰিব নোৱাৰিলো; সেয়ে সদ্যহতে মিছিং গাঁৱত দীঘলীয়াকৈ থকাৰ আঁচনি ত্যাগ কৰিবলগীয়া হ’ল। লুইত সুঁতি বৈ আহি ব্ৰহ্মপুত্ৰত লগ লগা অংশতেই নদীৰ একেবাৰে পাৰতেই বেবেজিয়া অঞ্চল। বেবেজিয়াত খহনীয়াই অতি ভয়াবহ ৰূপ লৈছিল। আমি সেইখিনি গৈ পোৱাৰ সময়ত বতৰ বৰ ফৰকাল আছিল। অনেক মিছিং মহিলাই গা-পা ধুই আছিল আৰু কাপোৰ-কানি ধুই থকাও দেখিছিলোঁ। আমি নাৱেৰে লুইত সুঁতি পাৰ হৈ মাজৰ চাপৰি পালোঁগৈ। মাজৰ চাপৰিত সাগৰ পাৰ সদৃশ বিশাল এক বগা বালি চাপৰিৰ সৃষ্টি হৈছে। এই ঠাইৰ পৰা অৰুণাচলৰ গাঢ় নীলা পাহাৰবোৰ চকুত পৰে। আমি আহি মাঘিৰামৰ ঘৰ পালোহি। তাতেই আমাৰ বাবে চাহৰ যোগাৰ হ’ল; মন কৰিছিলোঁ যে মাঘিৰামৰ নবৌৱেকে আমালৈ চাহৰ বাতিবোৰ আগবঢ়াই দিওঁতে আঁঠুকাটি লৈছিল। এনেকুৱা দৃশ্য মই দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে দেখিলোঁ আৰু সোধাত ক’লে যে এইটো এটা তেওঁলোকৰ সমাজৰ মানধৰা প্ৰথা। অনুসূচীত সম্প্ৰদায়ৰ গাঁৱৰ ঘৰবোৰত আলহী সোধোতে ঘাইকৈ বোৱাৰীসকলে এই নিয়ম মানে। মোৰ ৰাজস্থানত কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতা অনুসৰি পৰ্দা-প্ৰথাৰপৰা ওলাই অহা নাৰীৰ স্বাধীনতাত মই অভ্যস্ত হৈ পৰিছিলো, কিন্তু সঘনাই দেখা পোৱা এনেধৰণৰ ঘটনাবোৰে পুৰুষ-প্ৰধান সমাজ এখন এতিয়াও যে সক্ৰিয়ভাৱে চলি আছে সেই কথাৰেই মনত পেলাই দিয়ে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াৰ গৰাহত পৰা অঞ্চলত — ১

মে, ১৯৯৬

গড়মূৰৰপৰা প্ৰায় পাঁচ কিলোমিটাৰ নিলগৰ এখন সৰু গাঁও—নাম নতুন কমলাবাৰী। ইয়াতে আমি প্ৰায় এপষেক উমাৰাম দাসৰ ঘৰত আছিলোঁ। উমাৰামৰ বয়স পঞ্চাশ হ’লেও দাঢ়ি-চুলিয়ে ভৰপক দিছিল আৰু হাড়ে-ছালে লগা মানুহজনক বয়সতকৈ অধিক বুঢ়া যেন লাগিছিল। তেওঁৰ পৰিয়ালত পৰিবাৰ কেতেকীৰ উপৰিও তেইশ

বছৰীয়া পুতেক দিলীপ, আৰু দিলীপে কলেজৰ ফাইনেল ইয়েৰত পঢ়ি আছে। দিলীপৰ পাছতে হ'ল তেওঁৰ ছোৱালীজনী। কিন্তু প্ৰায় চাৰে-চাৰি বছৰমানৰ আগতে ছোৱালীজনীয়ে গাঁৱৰে ল'ৰা এটাৰ লগত পলাই গৈ বিয়া হ'ল (এতিয়া অৱশ্যে ল'ৰাটোৰ আহ-যাহ চলে, আনকি জোৱাইয়ে তেওঁৰ গেলামালৰ দোকানৰপৰা বয়বস্তু বাকীকৈয়ো দিয়ে; অৱশ্যে এনে নোহোৱা হ'লে পৰিয়ালটো হয়তো বিপদতেই পৰিলহেঁতেন।)

পৰিয়ালটোৰ ইতিবৃত্ত এনেধৰণৰ—উমাৰাম আৰু কেতেকীৰ (ইয়াৰ পিছৰ পৰা ককাই আৰু বাইদেউ বুলি উল্লেখ কৰা হ'ব) বাবে এতিয়া একমাত্ৰ পুত্ৰ দিলীপেই ভাৰসা। দিলীপক কলেজীয়া শিক্ষা দিবলৈ মাক-দেউতাকে অশেষ কষ্ট কৰিছিল, যিহেতু তেওঁৰ কলেজীয়া ডিগ্ৰীটোৱেই পৰিয়ালটোৰ দৰিদ্ৰতা মোচনৰ একমাত্ৰ চাৰি-কাঠি হ'ব বুলি ভাবিছিল। দিলীপৰ কলেজত নামভৰ্তি, মাচুল আদিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় মুঠ বাৰশমান টকা তেওঁলোকৰ মুঠ পাঁচ বিঘা মাটিৰপৰা ডেৰ বিঘা বন্ধকত থৈ যোগাৰ কৰিছিল। তদুপৰি দিলীপক দৈনন্দিন কাম-কাজ যেনে খেতি-খোলাৰ কাম, মাছমৰা, আনকি বজাৰ-সমাৰ কৰা আদিৰ পৰাও আজৰাই দিছিল। মাক-বাপেকেই এই সকলোবোৰ কাম চম্ভালিছিল; আৰু কেতিয়াবা প্ৰয়োজন হ'লে সম্বন্ধীয় দুই-একক সহায় কৰিবলৈও মাতিছিল। আমি তেওঁলোকৰ লগত থকা সময়তেই ককাইদেউৰ ভতিজা ছোৱালী মাকনক লগ পাইছিলোঁ। মাকনে পৰিয়ালটোক আহুধানৰ পথাৰৰ বনবিত গুছাই সহায় কৰি দিছিল। তেওঁলোকৰ জীৱন বেচ কষ্টকৰ। এইটো বয়সত ককাইদেৱে মাছ মাৰিবলৈ গৈ দৈনিক এপোৱামান মাছহে ধৰিব পাৰিছিল, তাৰেই কোনোমতে নিমখ, তেল, দাইল, জলকীয়াৰ খৰছটো উলিয়াইছিল, তদুপৰি চ'ত, ব'হাগ, কাতি মাহৰ দুৰ্ভিক্ষৰ দিনকেইটাত আহু আৰু বাও ধানৰ ডুলি উদং হোৱা অবস্থাত তেওঁলোকে চাউলকেইটাও কিনিবলগাত পৰে।

তেওঁলোকৰ দৈনন্দিন জীৱন একেবাৰে বৈচিত্ৰ্যহীন। বাৰিষা আৰু খৰালি মাথো কিছু তাৰতম্য ঘটে। ধলপুৰা চাৰিমান বজাতেই বাইদেউ উঠি পোনতে ঘৰখন আৰু চোতালখন সাৰে। তাৰ পাছত অতি যত্ন সহকাৰে বোকা খচি আগনিশা কেচুৱে খন্দা বেৰ-ঘৰৰ গাঁতবোৰ ভালকৈ লিপি পেলায়। দিলীপ আৰু মই প্ৰাতঃকৃত্য সমাপন কৰি গা ধুবলৈ যাওঁ আৰু ডুবিত সাঁতোৰো। আমি তাত থকা পোন্ধৰ দিনৰ ভিতৰতে ডুবিটো বানপানীৰ প্ৰকোপত লুইতৰ এটা সুঁতিলৈ পৰিণত হৈছিল আৰু লগতে কেঁচা আহুধানৰ দাঁতি-কাষৰীয়া পথাৰবোৰ বুৰাই পেলাইছিল। ইতিমধ্যে সেইখিনি সময়ৰ ভিতৰতেই ককায়ে গা-পা ধুই আহে আৰু জা-জলপান খাবলৈ বহে; জা-জলপান মানে এচিকতা গুৰৰ সৈতে এবাতি কঢ়া চাহ আৰু এখন গুকান ৰুটি (এই অঞ্চললৈ ৰুটিৰ আগমন অলপতেহে হৈছে—তিনিবছৰমানৰ আগতেহে শীতকালৰ খেতি হিচাবে এই ঠাইবোৰত ঘেঁহু কৰিবলৈ লোৱা হৈছিল, তেতিয়াৰ পৰাই ঘেঁহু খেতি অতি অপৰিহাৰ্য খেতি হিচাবে পৰিগণিত হ'ল, যিহেতু ধান খেতিৰ অনিশ্চয়তাৰ মাজত ভোক পলুৱাবলৈ ঘেঁহু খেতি

নকৰিলেই নচলে।) তাৰ পাছত পুৰাভাগত মই দিলীপক ইংৰাজী শিকোৱাত লাগো। The Merchant of Venice, কেথেৰিন মেনচ্‌ফিল্ড আদিৰ জগতত বিচৰণ কৰোঁ, যিখন জগত তেওঁলোকৰ চিৰাচৰিত বাস্তৱতাৰ পৰা এই পৰ্যন্ত আঁতৰি আছে। বাইদেউ আৰু মাকনে কিছুসময় পথাৰৰ কাম কৰিবলৈ যায় আৰু এঘাৰমান বজাত উভতি আহি গা-পা ধুই ভাত-পানী ৰান্ধিবলৈ আজৰি হৈ আছে। ইতিমধ্যে, ককায়ে গাঁৱৰে প্ৰবীণ, ৰামধনী আদি চাৰি-পাঁচজনমান ল'ৰাক লগত লৈ মাছ মাৰিবলৈ ওলাই যায়। প্ৰায় দুইমান বজাত উভতি আহি খোৱা-লোৱা কৰে (খোৱা-লোৱা মানে দইল আৰু ভাত, কেতিয়াবা ৰঙালাউৰ আঞ্জা অকণমান থাকে) আৰু তাৰ পাছত ককায়ে ধঁপাত কুটি তৈয়াৰ কৰা চুৰট এটাত হোঁপা মাৰে। পুৱা বেলা মাছ নুঠিলে (বছৰৰ এই সময়ছোৱাত সাধাৰণতেই তেনেকুৱা হয়) আবেলি আকৌ মাছ মাৰিবলৈকে ওলাই যায়, নহ'লে অন্যান্য ঘৰুৱা কাম-কাজত লাগে। উৰালৰপৰা ঘেঁহু দুমুঠিমান উলিয়াই মৰণা মৰা, গৰুকেইটালৈ ঘাঁহ কটা, খেৰ কাটিবলৈ উলুৱনিলৈ যোৱা, তিনিআলিলৈ গৈ ঘেঁহুকেইটা পিহাই অনা, চুবুৰীয়া গাঁৱত দুটকীয়া কিলোৰ চাউলৰ খবৰ লোৱা (এই দুটকীয়া কিলোৰ চাউল গাঁৱৰ দুখীয়া পৰিয়ালৰ বাবে চৰকাৰে বিতৰণ কৰিছিল), নতুবা জালখনৰ টালি-টাপলি মৰা আদিয়েই তেওঁৰ দৈনন্দিন প্ৰধান কামবোৰৰ ভিতৰত পৰিছিল।

বিয়লি কেতিয়াবা মই দিলীপৰ সৈতে টেলিভিচন চাবলৈ সুশীলৰ ঘৰলৈ গৈছিলোঁ। অঞ্চলটোত তিনিঘৰ মানুহৰ টি ভি আছিল, তাৰে এঘৰ সুশীলহঁত। অবশ্যে গাঁওখনৰ একচল্লিশ ঘৰ মানুহৰ ভিতৰত ছঘৰ মানুহৰ বিজুলী সংযোগ আছিল। টেলিভিচনযোগে তেতিয়া নিৰ্বাচনৰ বা-বাতৰিবোৰ প্ৰধানতঃ শুনিবলৈ পাইছিলোঁ। গতিকে অনুভৱ কৰিছিলোঁ—আমি কাৰো লগত থকা নাই যদিও সকলোৰে লগতে আছোঁ! ইতিমধ্যে প্ৰবল বানে অঞ্চলটো বুৰাই পেলাইছিল, তথাপি উপগ্ৰহ সংযোগ ব্যৱস্থাবে সকলো সংযোগ ৰক্ষা কৰি গৈছিলোঁ। কিন্তু গড়মূৰত মাজুলীৰ আসনখনৰ ভোট গণনাৰ সময়ত গৈ দেখিলো, চৌপাশে দুৰ্গম পহৰা, কোননো জিকিল, কোননো হাৰিল একো উৰাদিহ পাবলৈ টান হ'ল! দুখ লাগিল যে ভূ-জাগতিক সকলো তথা সহজেই হাততে পোৱা আজিৰ সময়ছোৱাত, স্থানীয় সংবাদ এটা পোৱাৰো অধিকাৰ নাই ইয়াত!

আমাৰ দিনটোৰ আবেলি সময়ৰ কিছুমান নিৰ্ধাৰিত নিয়ম আছে। সন্ধিয়া ছয়মান বজাত প্ৰাৰ্থনা সভাত বহোঁ, কিছুসময়ৰ পাছতে নামঘৰৰ প্ৰাত্যহিক ধৰ্মানুষ্ঠান বৰতাল, ঘোষা আদিৰে নাম-প্ৰসঙ্গ আৰম্ভ হয়। ইয়াৰ গাঁওবোৰত নামঘৰবোৰ হ'ল কেন্দ্ৰীয় অনুষ্ঠান। সেইদিনা ভাগৱত পাঠৰ অনুষ্ঠান আছিল। সপ্তাহত এবাৰ অন্ততঃ ভাগৱত পাঠ হয়। সাধাৰণতে বৃহস্পতিবাৰে পুৱাভাগত হয়। পাঠক টুনীৰাম হাজৰিকাই অতি সুললিত সুৰত ভাগৱত পাঠ কৰে আৰু মাজে মাজে ব্যাখ্যা কৰি যায়। উপস্থিত দুই-এজনেও ভাগৱতৰ সাৰ উপলব্ধি কৰি দুই-এঘাৰ ব্যাখ্যা যোগ দিয়ে। নাম-কীৰ্তন আৰু ভাগৱত পাঠৰ মাজতে প্ৰসাদ বিতৰণ হয়। নামঘৰলৈ প্ৰতিঘৰ গৃহস্থনীয়ে পাল পাতি

প্ৰসাদ আগবঢ়ায় আৰু গাঁওখনৰ সমুদায় ৰাইজৰ বাবে এবাৰ প্ৰসাদ দিবলৈ অন্ততঃ আশী টকামান খৰছ হয় যেন লাগে। যোৱা বৃহস্পতিবাৰে নামঘৰত প্ৰসাদ নহ'ল। সেইদিনা কণ দাসৰ পাল আছিল, কিন্তু মানুহজন ইমানেই নিঃকিন আছিল যে তেওঁৰ পক্ষে সেইদিনা পাল ৰখা সম্ভৱ নহ'ল। গতিকে ঘন দাসৰ পৰিয়ালে সেইদিনা নামঘৰৰ পাল ৰাখিলে। নাম-প্ৰসঙ্গৰ পাছত সমবেত সকলোকে তেওঁলোকে একোখন ৰুটি আৰু চাহপানী খুৱালে আৰু তাৰ পাছত তামোল-পাণৰো ব্যৱস্থা কৰিছিল।

ভাগৱত পাঠৰ পাছত বয়োবৃদ্ধসকলৰ মাজত আলোচনা-বিলোচনাও হয়। সেইদিনাৰ আলোচনাৰ বিষয় আছিল : লুইত সুঁতিৰ তেওঁলোকৰ গাঁৱৰ আগেদি বৈ যোৱা অংশত মাছ ধৰিবৰ বাবে ডাকি লোৱা কথাটো। যোৱা বছৰ মুঠ আঠশ টকাত দুজনে একেলগে অংশীদাৰৰূপে ডাকি লৈছিল। এই বন্দবস্ত হোৱাৰ সময়ত কনপাইক (তেওঁক 'মুক্তিয়াৰ' বুলিয়েই সকলোৱে মাতে) পিছৰ বছৰত সেই ঠিকা দিয়াৰ আশ্বাস দিয়া হৈছিল যেন লাগে। কিন্তু এইবাৰ সেই কথা আলোচনা কৰাৰ সময়ত কিবা-কিবি ব্যৱসায় কৰি বেছ দুপইচা কৰা ঘনই এটা প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াই ক'লে যে এইবাৰ নিবিদাৰ ন্যূনতম নিৰিখ পোন্ধৰশ টকা হোৱা উচিত আৰু যদি গাঁৱৰ দুই-তিনিজন অতি দুখীয়া লোকে যুটীয়াভাৱে নদীৰ এই পানীছোৱা লীজত লয়, তেনেহ'লে সামান্য কিবা অলপ কম কৰাৰ কথা বিবেচনা কৰি চাব পৰা যায়। মুক্তিয়াৰ খঙত অগ্নিশৰ্মা হৈ পৰিল, যেন চকুৱেদি জুইহে ওলাব। কিছুলোক যাবলৈ ওলাল, কিন্তু তেওঁলোকক ঘূৰাই অনা হ'ল। ডেকাচামে নামঘৰৰ বাহিৰৰপৰা ঘটনাটো নিৰীক্ষণ কৰি আছিল আৰু মাছৰ বিলৰ ঠিকাৰ দৰ কেনেকৈ বঢ়াব পাৰি সেই বিষয়ে মাজে মাজে মন্তব্য দি আছিল। কিন্তু দুজনমান বয়োজ্যেষ্ঠই তেওঁলোকক একো মাতিবলৈ নিদি এইবোৰ নজনা কথাত তেওঁলোকে একো মতামত দিব নালাগে বুলি স্পষ্টভাৱে সতৰ্ক কৰি দিলে। অৱশেষত, বিষয়টো উত্থাপন কৰা হ'ল যদিও একো সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পৰা নগ'ল।

গাঁওখনত সমূহীয়া পুঁজিলৈ অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰাৰ দুটাই উপায় আছিল। এটা হ'ল গড়মূৰ আৰু কমলাবাৰীৰ মাজতে থকা বিলখনত মাছমৰা। চৰকাৰীভাৱে সেই বিলখন 'সমবায়' বুলি গণ্য কৰা হৈছিল যদিও আচলতে মালিকীস্বত্বতহে চলিছিল; চেক্ৰেটাৰী তীৰ্থ দাসেই আছিল সৰ্বেসৰ্বা আৰু তেওঁৰ ভায়েক সৰুপায়ে কাম-কাজবোৰ চলাইছিল। ঘুনুক-ঘানাককৈ গম পোৱা মতে যোৱা বছৰত বিলখনৰ পৰা বেছ উপাৰ্জন হৈছিল— দুই লাখৰো অধিক, কিন্তু গাঁৱৰ মানুহবোৰে ঘৰে প্ৰতি আশী টকাকৈহে তেওঁলোকৰ লাভৰ অংশ হিচাপে বিহুৰ সময়ত পাইছিল। নামঘৰৰ মণিকূটটোও লাহে লাহে উৰলি গৈছিল; মেৰামতিৰ বাবে বিলৰ ঠিকাৰ লাভৰ পৰাই খৰছ কৰাৰ কথা আছিল যদিও প্ৰশাসন আৰু ব্যৱসায়িক গোষ্ঠীৰ মাজত গোপন বুজা-বুজি আৰু লেনদেন ইমান সবল আছিল যে পইচাবোৰ ক'ত গ'ল, হিচাপটো কেনেকুৱা আদি প্ৰশ্নবোৰ সুধিবৰেই অৱকাশ নাছিল। এজন ভকতে কোৱা এষাৰ কথা মন কৰিবলগীয়া : কোনোবাই প্ৰশ্ন তুলিলে, দুশমান টকা আৰু পুখুৰীৰ এটা বা দুটা ডাঙৰ মাছ পঠিয়াই দিয়া হয় আৰু

সেইদৰেই কামবোৰ সুচাৰুৰূপে চলাই নিয়া হয়। গাঁৱৰ পুঁজিলৈ অৰ্থ সংগ্ৰহৰ দ্বিতীয় পথ হ'ল গাঁৱৰ সন্মুখেদি বৈ যোৱা লুইতৰ সৰু সুঁতিডোখৰ লীজত দি পোৱা সামান্য পুঁজি আৰু এই বিষয়ে যোৱা সপ্তাহত এটা সিদ্ধান্ত হৈ গ'ল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াৰ গৰাহত পৰা অঞ্চলত — ২

এদিন পুৱা মই ককাইৰ লগত মাছ মাৰিবলৈ গৈছিলোঁ। প্ৰকৃততে এই মাছ মৰা কামটো এটা নৃত্যৰ দৰে—প্ৰতিটো পদক্ষেপ এটা লয়ত আগবাঢ়ে আৰু তাল কাটিলেই বিপদ। জাল পেলোৱাৰ ভঙ্গিমা, জালৰ আগ কেওকাষে গছকি যোৱাৰ ক্ষিপ্ৰতা, আৰু অৱশেষত ধীৰ-মহুৰ গতিৰে জাল ছপাই অনাৰ দৃশ্যই মোক আশ্বস্ত কৰি তুলিছিল। সেইদিনা জালত মাছ নুঠিল। কাৰণ বৰষুণ হোৱা বাবে নদীৰ পানী ওফন্দি আহিল আৰু সাধাৰণ মাছমৰীয়াৰ বাবে দহ-বাৰ ফুট দ পানীত জাল পেলোৱা সম্ভৱ নহ'ল। মাছ ধৰিব নোৱাৰাৰ লাজত তিনিআলিৰ দোকানীবোৰে নেদেখাকৈ বুঢ়াই মথাউৰিৰ তলেদি ঘৰলৈ ঘূৰি যোৱাৰ দৃশ্য দেখি মই স্তম্ভিত হ'লোঁ। ইয়াৰ বিপৰীতে বৰশী বাই স্মৃতি কৰিবলৈ অহা লোকসকলে বৰশীবোৱা সা-সৰঞ্জামবোৰ প্ৰদৰ্শন কৰি গৈ থকা দৃশ্যটো কল্পনা কৰি চাওকচোন!

আগবেলা জালত উঠা মাছকেইটামান ৰাতিৰ সাজত খাবলৈ থোৱা হয় আৰু বাকীখিনি বজাৰত বেচা হয়। মাছ বেছিকৈ উঠিলে কমলাবাৰীলৈ চাইকেলেৰে লৈ যোৱা হয়, কাৰণ তাত ভাল দাম পোৱা যায়। তাত গ্ৰাহক নাপালে যায় গড়মূৰলৈ আৰু কেতিয়াবা যায় ৰঙ্গাচাহী বজাৰলৈ—দুয়োখন বজাৰ প্ৰায় পাঁচ কিলোমিটাৰমান দূৰৈত। মই থকা পৰিয়ালটোত 'পোহাৰী' প্ৰথা বা বয়বস্তু সলনা-সলনিও নকৰিছিল, কিয়নো আনকি অনুসূচীত সম্প্ৰদায়ৰ মাজতো এই প্ৰথাক কিছু হীন দৃষ্টিৰে চোৱা হৈছিল। ইয়াত পোহাৰী পৰিয়ালবোৰে মাছৰ বিনিময়ত শাক-পাচলি, চাউল আৰু অন্যান্য কিবা-কিবিও গ্ৰহণ কৰে। এই প্ৰথাটোক কিয় হয় দৃষ্টিৰে চোৱা হয় মই কথাটো বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ, যিহেতু মাছ বিক্ৰী কৰি পোৱা পইচাৰেও, সেই একে কামেই কৰা নাযায় জানো? কিন্তু উত্তৰটো বৰ আচৰিত আৰু জটিল ধৰণৰ যেন পাইছিলো, এনে ধৰণৰ বিনিময় প্ৰথাটো হয় ভাবেৰে চাবলৈ একো নাই—এইটো হ'ল সেই সমাজৰ এটি চিৰাচৰিত প্ৰথা। কিন্তু অস্বস্তিকৰ কথাটো হ'ল যে পোহাৰীবোৰে উচ্চ বৰ্ণৰ মানুহবোৰৰ ঘৰলৈকো যাবলগীয়া হয় (উচ্চ বৰ্ণ মানে 'সাধাৰণ সম্প্ৰদায়সমূহ', য'ত আমাৰ জনজাতিসমূহ আৰু মণ্ডল কমিছনে স্বীকৃতি দিয়া পিছপৰা অনুসূচীত সম্প্ৰদায়বোৰ নপৰে), আৰু পোহাৰীসকলক নিলগাই ৰখা হয়, সন্মানিত ব্যৱহাৰ নেদেখুৱায় আৰু চাউলৰ ধান বচাৰ দৰে ঘৰুৱা সৰু-সুৰা কামবোৰ তেওঁলোকক কৰিবলৈ দিয়া হয়।

আমি মাছ মাৰিবলৈ অহা পুখুৰীটোও সেই অঞ্চলৰ পাঁচখন গাঁৱৰদ্বাৰা পৰিচালিত 'সমবায়'ৰ দায়িত্বত আছিল। গাঁওখনৰ প্ৰতিনিধিসকলে একেলগে আহি 'বিষয়া' নামেৰে জনাজাত এজনক পুখুৰীটো লীজত দিবলৈ ঠিৰাং কৰে। 'বিষয়াজনে

খলনায়কৰ দৰে খেৰৰ টপ্পীঘৰ এটাত বহি ডুবিটোত মাছ মাৰি থকা মানুহবোৰৰ বেহুপ চাই থাকে। তেখেতে সাধাৰণতেই মাছমৰীয়াবোৰৰপৰা সিহঁতে ধৰা আধা মাছ নিজৰ বাবে ৰাখি থয়—এক কিলোগ্ৰামতকৈ কমৰপৰা আৰম্ভ কৰি নাৱত অহা মাছমৰীয়াসকলৰপৰা লোৱা বৃহৎ পৰিমাণলৈকে। নদীত মাছ নাপায়, তথাপি এই সময়তো বিষয়াক দিবলগীয়া মাছৰ ভাগ কম কৰা নহয়। বাধ্যতামূলকভাৱে দিবলগীয়া হোৱা মাছৰ ভাগৰ বাবে দুখীয়া মাছমৰীয়াসকল অতিকৈ বিতুষ্ট হয়। আগেয়ে যোগীডুবিটো চৰকাৰী বিল আছিল আৰু সকলোৱেই মাছ মাৰিব পাৰিছিল আৰু তাৰবাবে কোনো কৰ-কাটল নালাগিছিল। কিন্তু এক ন্যায়িক যুদ্ধৰ পাছত ডুবিটো পুনৰ ৰাইজক গতাই দিয়া হ’ল। এই গাঁওবোৰত কাম কৰা লোকসকল সাধাৰণতেই উচ্চ বৰ্ণৰ আৰু তেওঁলোকে নিজে মাছ নামাৰে, কিন্তু মাছমৰীয়াসকলৰ লাভৰ এটা অংশ ৰাখি থয়।

সম্প্ৰদায় বোলা কথাটোও ইয়াত আমোদজনক। বাহিৰৰপৰা চালে সমাজখন সমতাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত শ্ৰেণীহীন, বৰ্ণহীন সমাজ যেন লাগে। কিন্তু সমাজখনৰ ভিতৰ সোমালেহে গম পোৱা যায় যে কথাটো একেবাৰে বেলেগ। দিলীপৰ এজন ঘনিষ্ঠ বন্ধুৰ বিয়া খাবলৈ গৈছিলোঁ। তেওঁ আছিল সাধাৰণ সম্প্ৰদায়ৰ; ওচৰৰে পকাজৰা গাঁৱত ঘৰ। নিয়মানুসাৰে লুচি ভাজিৰে খোৱাৰ পাছত আমি এঘাৰ টকাৰ উপহাৰ থকা খামটো লৈ বাহিৰত অপেক্ষা কৰি আছিলোঁ। দহ মিনিট, পোন্ধৰ মিনিট, বিশ মিনিট, আধাঘণ্টা পাৰ হ’ল, দৰাৰ দেখাদেখি নাই। মই দিলীপক ক’লো, তেওঁ নিশ্চয় ব্যস্ত হৈ আছে, তুমিনো ভিতৰলৈকে গৈ উপহাৰটো দি নাহা কিয়? উত্তৰত তেওঁ ক’লে, এনে কৰাটো ভাল নহ’ব। সঁচা কথা, ৰাজস্থানৰ ভিতৰুৱা অঞ্চলত দেখাৰ দৰে প্ৰচণ্ড বৰ্ণ-বৈষম্য—বেলেগ বেলেগ শাৰীত মানুহ বহাৰ ব্যৱস্থা, বেলেগ বেলেগ গিলাচত পানী খোৱা, অস্পৃশ্যতাৰ প্ৰচলন এইবোৰ ইয়াত দেখা নাযায়। অথচ ইয়াত এটা প্ৰচ্ছন্ন বৰ্ণ-বৈষম্য বহুত দলৈকে শিপাই আছে। মই প্ৰতিটো খোজতে এইটো দেখা পাইছিলোঁ। আদৰণিৰ সময়ত এনেকুৱা প্ৰশ্ন সোধা হয়—আমি নতুন আলহীজনক চিনি পোৱা নাই, তেওঁ ক’ৰপৰা আহিছে? তেওঁলোক কিছু পৰিমাণে সহজ হোৱাৰ পাছতে আকৌ সোধে—‘দাস’ মানুহ? অনুসূচীত জাতি? আন বৰ্ণ হিন্দু সমাজৰ দৰে নহৈ ইয়াত অনুসূচীত জাতিসমূহৰ মাজত এটা উল্লেখযোগ্য সমসত্ত্বতা আছে। বৃত্তি বা পেচাৰ প্ৰশ্নত তেওঁলোকৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই যেন লাগে। উত্তৰ ভাৰতত আমাৰ অভিজ্ঞতা বেলেগ আছিল। তাত আনকি অনুসূচীত জাতিসমূহৰ মাজতো সামাজিক সম্পৰ্কৰ কঠোৰ নিয়ম-নীতি আছিল। বেলেগ বেলেগ বৰ্ণৰ মাজত বৈবাহিক সম্বন্ধ নহৈছিল, আনকি একেলগে খোৱা-বোৱাও নহৈছিল।

আকৌ পৰিয়ালটোলৈ ঘূৰি অহা হওক। দিলীপ এজন সুকণ্ঠী গায়ক আছিল আৰু তেওঁৰ কলেজৰ সাংস্কৃতিক সম্পাদক আছিল। এজন বিখ্যাত মধ্যস্থতাকাৰীৰ পৰামৰ্শমতে তেওঁলোক ৬ জন বন্ধু এবাৰ একেলগ হৈ গুৱাহাটীলৈ গৈছিল এটা

ষ্টুডিঅ'ত গীত বাণীবদ্ধ কৰি কেচেট উলিয়াবলৈ। তেওঁলোকে ভাবিছিল কেচেট বিক্ৰী কৰি তেওঁলোকে ধন আৰু খ্যাতি দুয়োটাই পাব। এই কামত তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে আঠ হেজাৰকৈ টকা খৰচ হৈছিল। দিলীপৰ ক্ষেত্ৰত নিজৰ দেহা আৰু আত্মা একেলগ কৰি ৰাখিবলৈ অহৰহ সংগ্ৰাম কৰি থকা পৰিয়ালটোৱে এইখিনি ধন গোটাইছিল— অলপ মাটি বন্ধকত থৈ আৰু এটা বলধ গৰু বিক্ৰী কৰি। তথাপিও এনেদৰে পৰিয়ালটোৱে তিনি হাজাৰ টকাহে গোটাব পাৰিছিল, বাকীখিনি ধন দিলীপে তেওঁৰ আঢ়ৈৰন্ত বন্ধুৰপৰা ল'বলগীয়া হৈছিল। এতিয়া এবছৰৰো অধিক সময় হ'ল—কেচেট নোলাল, পইচাও ঘূৰাই নাপালে। আৰু এই কথা মনত পেলাই তেওঁৰ মাক-দেউতাকে উচুপি উঠে।

এনেবোৰ বাস্তৱ সমস্যাৰে জৰ্জৰিত হৈ থকা অৱস্থাতো পৰিয়ালটোৱে আত্ম-মৰ্যাদাৰে আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনাৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰা দেখি মই মুগ্ধ হৈছিলোঁ। তেওঁলোকে ঘৰখন সদায় ফু মাৰি ভাত খাব পৰা কৰি থৈছিল। কেতিয়াবা আলহী-অতিথি আহিলে তেওঁলোকে তামোল-পাণেৰে সোধ-পোচ কৰে, আলহী সৰহপৰ থাকিলে চাহ-তাহো দিয়ে। প্ৰতি বৃহস্পতিবাৰে ককায়ে ঘৰত বোৱা চাফা গামোচাখন পিন্ধি নামঘৰলৈ যায় আৰু কঠত বহি প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল। কোনো বস্তুৰ অপচয় হ'বলৈ নিদিছিল। সকলো বস্তু সাৱধানে খৰচ কৰা হৈছিল, আৰু সাৱধানে ৰখা হৈছিল। জুইশলাৰ বাহটো ককায়ে সদায় চোলাৰ জেপত লৈ ফুৰা মন কৰিছিলোঁ। জুইশলাৰ বাহটো তেনেকৈ সাবটি লৈ ফুৰাৰ কাৰণটো সোধাত ককায়ে ক'লে যে দেহৰ উমত জুইশলাৰ কাঠিবোৰ শুকান হৈ থাকে, আৰু জুলাবলৈ সহজ হয়। কিন্তু ইয়াৰ বিপৰীতে আকৌ সতকাই চকুত নপৰা এক বিৰল মহানুভৱতাৰ সৈতে পৰিচয় হৈছিল—বহুদিনৰ মূৰত এদিন বতৰ ফৰকাল হোৱাত ককাই আৰু বাইদেৱে চোতালত গৰু হালেৰে ঘেঁহুৰ মৰণা মাৰি আছিল; মই পিৰালিতে বহি চাই আছিলোঁ। মৰণা মাৰি থাকোঁতে গৰুহালে উধাই-মুধাই ঘেঁহুবোৰ খাই থকা মন কৰিলোঁ। মই ঘটনাটো দেখি বৰ চিন্তিত হৈ পৰিলোঁ। অৱশেষত মই সহ্য কৰিব নোৱাৰি ওচৰলৈ উঠি গৈ ক'লো যে গৰুকেইটাই আপোনালোকে মৰণা মাৰি যিমান পাব তাতকৈ দেখোন বেছিহে খাই পেলাব। উত্তৰত বাইদেৱে ক'লে, 'ইহঁত দুটাৰ জহতেই আমি খাই আছোঁ, সিহঁতেও দুটামান খাইছে খাওক।'

মাজুলী : পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতীক্ষাত

জুন, ১৯৯৬

মই গাঁওখনত থকাৰ সময়তে এখন প্ৰাথমিক বিদ্যালয় চাবলৈ গৈছিলোঁ। পৰিসংখ্যাবোৰ দেখি আচৰিত হ'লোঁ। ১৯৯২ চনত উনত্ৰিশজন ছাত্ৰই প্ৰথম শ্ৰেণীত নামভৰ্তি কৰিছিল যদিও তাৰে তেৰজনে স্কুললৈ অহাটো বাদ দিলে। তাৰে ভিতৰত সাতজনী ছোৱালী আৰু ছজন ল'ৰা। মই যোৱাৰ দিনা প্ৰধান শিক্ষক নাছিল। সহকাৰী

শিক্ষকজন শিক্ষাৰ ভেঁমত ওফন্দি আছিল, অৱশ্যে মই আচৰিত হোৱা নাছিলোঁ। ‘মানুহে শিক্ষাৰ মোল নুবুজে’—তেখেতে কৈছিল। উদাহৰণ দি মই তেওঁৰ মন্তব্যটোৰ বিৰোধিতা কৰিলোঁ। মই এনেকুৱা বহুবোৰ পৰিয়ালৰ কথা জানো (আৰু তাৰে এঘৰত মই আছিলোঁও)—তেওঁলোকে ল’ৰা-ছোৱালীৰ পঢ়া-শুনাৰ আৰু পৰীক্ষাৰ মাচুলৰ বাবে খৰচ যোগাৰ কৰিবলৈ মাটিও বন্ধকত থৈছিল; এঘৰে আকৌ প্ৰায়ভাগ খেতিৰ মাটি আধি-খেতি কৰিবলৈ এৰি দিছিল যাতে তেওঁলোকৰ ল’ৰাটোৱে আৰু অনেকেই পথাৰত কাম কৰিবলৈ যাবলগীয়া নহয় আৰু অনেক পৰিয়ালে অনেক কষ্ট কৰি ল’ৰা-ছোৱালীৰ পঢ়া-শুনাৰ খৰচ যোগাইছিল। এই পৰিস্থিতি মোৰ অতি পৰিচিত উত্তৰ ভাৰতৰ পৰিস্থিতিৰ লগত সম্পূৰ্ণ অমিল। কিন্তু শিক্ষকজনে ক’লে : ‘সেইবোৰ ব্যতিক্ৰমহে মাত্ৰ।’ তেতিয়া মই ক’লো : ‘বাৰু মোক এটা উদাহৰণ দিয়কচোন।’ নেৰানেপেৰাকৈ লগাত তেওঁ উদাহৰণ এটা দিলে যদিও লাহে লাহে তেওঁৰ মাতটো কোমল হৈ আহিছিল আৰু কৈছিল যে দৰাচলতে মাক-বাপেকসকল কাচিৎহে ঘৰত থাকে আৰু তেওঁলোকে ল’ৰা-ছোৱালীবোৰক পথ দেখুৱাব পাৰে। শেষ পৰ্যন্ত তেওঁ বুজিব নোৱাৰিলে, বৰঞ্চ বুজিবলৈ চেষ্টা নকৰিলে বোলাহে ভাল হ’ব—প্ৰকৃততে দৰিদ্ৰতাইহে ল’ৰা-ছোৱালীবোৰক স্কুললৈ পঠিওৱাত হেঙাৰ স্বৰূপ, শিক্ষাৰ মোল নুবুজাৰ বাবে নহয়।

স্কুললৈ যাবলৈ বাদ দিয়া তেৰটা ল’ৰা-ছোৱালীৰ ঘৰলৈ গৈ খা-খবৰ লোৱাত গম পালো যে বাৰটিয়েই অৰ্থনৈতিক বিপৰ্যয়ত পৰি স্কুল এৰিবলগীয়া হৈছিল। সৰুবাপে ৰঙাচাহীৰ হোটেল এখনত কাম কৰে আৰু বাকীকেইটাই গোটেই দিনটো ঘৰৰ কাম-কাজত সহায় কৰিব লাগিছিল। একমাত্ৰ ব্যতিক্ৰম আছিল চম্পালতা—গাঁৱৰ পাঠক টুনীৰাম হাজৰিকাৰ ন বছৰীয়া জীয়েক। দেউতাকে কোৱা মতে, চম্পালতাই পঢ়িবলৈ মুঠেই মন নকৰে। কিন্তু এইকেইটা উদাহৰণৰপৰাই সমগ্ৰ ছবিখন বুজিব নোৱাৰি। কিন্তু কিছুমান দুখীয়া পৰিয়ালেও যিকোনো প্ৰকাৰে ল’ৰা-ছোৱালীৰ পঢ়া-শুনা চলাই যোৱাৰ বাবে জোৰ দিয়া মন কৰিছিলোঁ। উদাহৰণ স্বৰূপে, তিনিটা ল’ৰা-ছোৱালীৰ মাক ৰেণুমায়ে বিধবা হোৱা সত্ত্বেও ল’ৰা-ছোৱালীকেইটাক স্কুললৈ পঠিয়াই আছিল আৰু অনেক ল’ৰা-ছোৱালীয়ে কলেজলৈ পঢ়া-শুনা চলাই গৈছিল। এই দুই বিপৰীতমুখী ধাৰণাৰ ব্যাখ্যা কি বাৰু?

স্কুলীয়া শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আন এটা ৰহস্যজনক কথা হ’ল যে মাজুলীত (মোৰ ধাৰণা—গোটেই অসমতে) দিনে দিনে সংখ্যাত বাঢ়ি অহা ‘ভেঞ্চার’ (Venture) স্কুলবোৰ। গাঁৱৰ দুই-চাৰিজন উদ্যোগী শিক্ষিত ডেকাই গোট খাই প্ৰথমতে স্কুল এখন আৰম্ভ কৰে। আঁচনিত কথাবোৰ বেছ আশাজনক যেন লাগিলেও বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত কিন্তু ই সম্পূৰ্ণ বেলেগ হৈ পৰে। শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত সঁচাকৈয়ে সচেতন লোকসকলে একত্ৰিত হৈ আলোচনা-বিলোচনা কৰি মাটি এডোখৰ স্কুল স্থাপনৰ বাবে দান দিয়ে। সমাজৰ সকলোৱেই শ্ৰমদান কৰি স্কুলৰ ঘৰ-দুৱাৰ সাজি উলিয়ায় আৰু শিক্ষকসকলেও বিনামূলীয়াকৈ এনে অনুষ্ঠানত স্বেচ্ছাসেৱীৰ দৰে কাম কৰে। ইয়াৰ পাছত স্কুলখনে

চৰকাৰৰদ্বাৰা স্বীকৃতি (প্ৰাদেশীকৰণ) পালেহে শিক্ষকসকলে দৰমহা পায়; আৰু ছাত্ৰসকলৰ বাবেও ন্যূনতম সা-সুবিধাসমূহ আছে।

বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত কিন্তু কথাবোৰ বহুত বেলেগ। এনেকুৱা 'ভেন্‌চাৰ' স্কুলবোৰ সাধাৰণতে প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ ওচৰে-পাজৰে স্থাপন কৰা হয় আৰু পাছলৈ 'বিভিন্ন' কাৰণত স্বীকৃতি পায়। উদাহৰণ স্বৰূপে পকাজৰাত এখন প্ৰাথমিক স্কুল থকা সত্ত্বেও তাৰ আধা কিলোমিটাৰমান আঁতৰতে আন এখন 'ভেন্‌চাৰ' প্ৰাথমিক স্কুল পতা হ'ল আৰু সেইখনেও স্বীকৃতি পাবগৈ, কিয়নো সেইখন আছিল আন এখন মিছিং গাঁৱত। এনেকুৱা স্কুলবোৰত শিক্ষকসকলেও অৱশ্যে এই কামটো সমাজ সেৱা হিচাবে গ্ৰহণ নকৰে, স্কুলখন স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত হ'লে চাকৰিটো 'চৰকাৰী' হ'ব বুলি স্পষ্ট ধাৰণা এটা মনত লৈয়েই কামটো আগবাঢ়ে। আৰু প্ৰায়েই স্কুলখনক কেন্দ্ৰ কৰি থকা সমাজখনতকৈ স্কুলখনৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰা পৰিয়ালটোৱেহে সকলো কথাতে আগভাগ লয়গৈ। স্কুলখনে শিক্ষা বিভাগৰ নীতি-নিৰ্দেশনাবোৰ মানি চলিলেই সময়মতেই স্বীকৃতি পাব আৰু তাৰ প্ৰাদেশীকৰণ কৰা হৈ যাব পাৰে, কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত শিক্ষাবিভাগৰ আমোলা আৰু থলুৱা ৰাজনীতিবিদসকলৰ কৃপাদৃষ্টিৰ ওপৰতহে এনে স্বীকৃতি নিৰ্ভৰ কৰে আৰু এই স্বীকৃতি প্ৰক্ৰিয়াবোৰে যথেষ্ট ব্যয়বহুল ব্যৱসায়ৰ ৰূপ লয়। কেওফালে বিচাৰি চলাথ কৰা সত্ত্বেও, প্ৰকৃততে এই নীতি-নিৰ্দেশনাবোৰনো কি, তাৰ একো উমান নাপালো; মুঠতে ইয়াকে বুজিলো যে কোনো বিষয়া-বিশেষৰ খেয়াল-খুচিতেই শিক্ষা ব্যৱস্থাটো নিৰ্ভৰশীল!

যি কি নহওক, নিৰপেক্ষ দৃষ্টিৰে চালে দেখা যায় যে চৰকাৰী স্কুলৰ তুলনাত ভেন্‌চাৰ স্কুলৰ শিক্ষক আৰু পৰিচালনা ব্যৱস্থা বেছ আগবঢ়া, কিন্তু প্ৰাথমিক শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ গুণগত দিশত যি অৱনতি দেখা গ'ল তালৈ চাই এইবোৰৰ একো তাৎপৰ্য নাই।

‘এলেহুৱা’ থলুৱা লোকসকল

১৯৯৬ চনৰ জুন মাহৰ কোনোবা এটা সময়ত

কমলাবাৰীৰপৰা বনগাঁৱলৈ প্ৰায় বিশ কিলোমিটাৰ। ওখোৰা-মোখোৰা মথাউৰিৰ একা-বেঁকা বাটেৰে গাড়ী-মটৰেৰে এঘণ্টাৰ ওপৰ সময় লাগে। মাজুলীত ইমান দীঘল বাছ চলাচল কৰা ৰাস্তা একমাত্ৰ এইটোৱেই। কমলাবাৰীৰ চাৰিআলিৰপৰা বিভিন্ন ঠাইলৈ যোৱা আৰু তিনিটা পথ আছে, কিন্তু বাটৰ মাজত ভগা-ছিগা অনেক; সেইবোৰ ৰাস্তাত যাবলৈ হ'লে সেই ভগা-ছিগা অংশ খোজকাঢ়ি পাৰ হ'ব লাগে নাইবা নাও ল'ব লাগে। কেবামাইলো জোৰা এক বিস্তৃত অঞ্চল কেৱল সাগৰ সদৃশ পানী আৰু পানী; মাজে মাজে মাথো বাওধানৰ দুই-এটা সেউজীয়া আগে সাহসেৰে মূৰ দুপিয়াই থকা দেখা যায়; নাইবা য'তে ত'তে গজা মেটেকাই দলঙৰ খুটাৰ ওচৰত ভিৰ কৰি দলঙৰ ক্ষতি কৰাৰ উপৰিও কাষৰ বিস্তৃত পথাৰ-সমাৰবোৰতো বিয়পি পৰি ধাননি পথাৰবোৰ মষিমূৰ কৰি পেলায়।

বনগাঁৱৰপৰা কেইকিলোমিটাৰমান দূৰৈত চামগুৰি গাঁৱৰ ভোলা বণিয়াৰ পৰিয়ালত কেইদিনমান আছিলোঁ। তাতেই আকৌ এবাৰ উচ্চ-নীচ জাতি-বৰ্ণৰ ভিতৰুৱা বিভেদৰ উমান পাইছিলোঁ। চামগুৰি হ'ল অনুসূচিত সম্প্ৰদায়ৰ গাঁও আৰু ইয়াৰ দুয়োফালে হ'ল 'সাধাৰণ সম্প্ৰদায়'ৰ লোকৰ গাঁও। দেশৰ প্ৰায়বোৰ অংশতে এতিয়াও দেখিবলৈ পোৱা অস্পৃশ্যতা আপাত দৃষ্টিত সতকাই চকুত নপৰিলেও ইয়াতো হীনমন্যতা, নিষ্পেষণ-শোষণৰ স্পষ্ট আভাস এটা পাইছিলোঁ। উদাহৰণস্বৰূপে, পঁচিশ বছৰমান বয়সীয়া মহেন্দ্ৰ সেনাপতি নামৰ চুবুৰীয়াজনৰ কথাকে ধৰা যাওক; প্ৰায় দহ বছৰমানৰ আগতে তেওঁৰ দেউতাকে চাৰিবিঘা একঠা মাটি সোমনাথ শইকীয়াৰ ওচৰত বন্ধকত থৈছিল। মহেন্দ্ৰ সেই সময়ত বেচ সৰু আছিল, কিন্তু তথাপি তেওঁৰ ৰিণিকি ৰিণিকি মনত পৰে যে মাটিখিনি বাৰশ টকাৰ বিনিময়ত বন্ধকত থোৱা হৈছিল। ইয়াত বন্ধকী ব্যৱস্থাটো অতি সাধাৰণ : পইচাখিনি ওভোতাই দিয়া, আৰু তোমাৰ মাটি তুমি লৈ যোৱা। কৰ-কাটল, সুদ আদিৰ কোনো কথা নাই,—সেয়া মাটিগিৰি বা আধিয়াৰে খেতি-বাতিৰে উলিয়াই লয়। কেতিয়াবা নিৰ্দ্ধাৰিত সময় অৰ্থাৎ এবছৰ বা দুবছৰ সময় পাৰ হৈ গ'লে, বন্ধকত লোৱা মানুহজনে তেওঁ দিয়া ঋণৰ টকা মাফ কৰি মাটিটুকুৰাৰ একাংশ কিনি ৰাখিবলৈ প্ৰস্তাৱ দিয়ে। কিন্তু বহুত বছৰ পাৰ হৈ গ'লে, বন্ধকীৰ টকাখিনি ওভোতাই দি মাটি মোকলাব নোৱাৰিলে, ঘৰৰ মূৰব্বীজনে মাটিডোখৰ বিক্ৰী কৰি দিবলৈ মান্তি হয়—কিন্তু সেয়া হ'লগৈ একেবাৰে শেষ বিকল্প। মাজুলীত মাটি নথকা মানুহৰ বিপদ দুইফালৰপৰা—এফালে মাটি নাথাকিলে ধান পাবলৈ নাই, আৰু আনফালে বিয়াবাৰু, অসুখ-বিসুখ, মৃত্যু, কেতিয়াবা কেতিয়াবা উচ্চশিক্ষাৰ খা-খৰচ আদি বিভিন্ন কাৰণত হঠাতে অধিক টকা-পইচাৰ প্ৰয়োজন হ'লে বন্ধক দিবলৈও একো নাই। এতিয়া মহেন্দ্ৰৰ কাহিনীটোলৈ ঘূৰি অহা যাওক। মাটিডোখৰ মোকলাব নোৱাৰাকৈয়ে, কেইবছৰমান আগেয়ে তেওঁৰ দেউতাক ঢুকাল। মহেন্দ্ৰই পূৰ্বৰ বন্ধকীৰ ধনখিনি ওভোতাই দি মাটিডোখৰ বিচাৰি যাওঁতে শইকীয়াই ক'লে যে মাটিডোখৰ ইতিমধ্যেই বিক্ৰী কৰা হৈ গ'ল, গতিকে এতিয়া আৰু ঘূৰাই দিয়াৰ প্ৰশ্নই উঠিব নোৱাৰে। এতিয়া মহেন্দ্ৰৰ পৰিস্থিতিটো মন কৰক : তেওঁ ইতিমধ্যেই বিবাহিত, ঘৈণীয়েক আৰু দুটা কণমানি ল'ৰা-ছোৱালীৰে সৈতে তেওঁৰ সংসাৰ, তাৰে এটা এতিয়াও মাকৰ গাখীৰ খাই থকা শিশু। তেওঁৰ পত্নীয়ে ঘৰৰ ভিতৰে-বাহিৰে ওৰেটো দিন কাম কৰি কটায়—তেওঁলোকৰ গৰুজনী (আমোদজনকভাৱে গৰুজনীও লীজত লোৱা) প্ৰতিপালন কৰা, ঘৰৰ হাঁহ-পাৰক খুওৱা-বুওৱা ইত্যাদি কামত ব্যস্ত থাকে যদিও তেওঁ পথাৰত কাম কৰিব নোৱাৰে। অৰ্থাৎ মহেন্দ্ৰৰ উপাৰ্জনেৰেই ঘৰখন চলিব লগাত পৰে; আৰু সেইয়া হ'ল প্ৰতিদিনে মাত্ৰ ত্ৰিশ টকা, তাৰো সকলো সময়তে নিশ্চয়তা নাই।

দাৰিদ্ৰ্যৰ কাৰণে তেওঁ পঢ়া-শুনা কৰিব নোৱাৰিলে। তেওঁ দৰ্খাস্ত এখনো লিখিব নাজানে আৰু কাৰ ওচৰলৈনো যাব লাগে তাকো নাজানে। অৱশ্যে এটা কথাত তেওঁ

নিশ্চিত হৈছিল যে আইনৰ সহায়ত পোৱা ন্যায় তেওঁলোকৰ বাবে নহয়—সেয়া হ'ল অতি ব্যৱহুল কথা, অতি জটিল আৰু এক অতি দীঘলীয়া অধ্যায়। প্ৰতিদিনেই উকীলৰ লগত আলোচনা, কাছাৰীলৈ যোৱা, বাছ খৰছ মানে দিন হাজিৰাপৰা পোৱা পইচাকিটাৰো মুদা মৰা।

মাজুলীৰ বিভিন্ন পৰিয়ালৰ লগত থকাৰ সময়ছোৱাত সামাজিক চিন্তাধাৰাৰ আৰু এক বৈসাদৃশ্যই আমাৰ দৃষ্টিত প্ৰকটভাৱে ধৰা দিছিলহি। আপুনি মন কৰিলে দেখিব যে মাজুলীত মানুহবোৰে ধলপুৱাতে উঠি কামত লাগে আৰু ৰাতি পৰ্যন্ত তেওঁলোকে অহৰহ বিভিন্ন কাম-কাজ কৰিয়েই কটায়। পথাৰত খেতি-খোলাৰ কাম কৰে, নৈত মাছ মাৰিবলৈ যায়, ঘৰতো সকলোবোৰ কাম তেওঁলোকে নিজেই কৰে; মুঠতে কামৰ অন্ত নাই। আনকি সামান্য 'জিৰণি' বা 'আজৰি সময়'ছোৱাতো তেওঁলোকে মাছধৰা সৰঞ্জাম 'উভতি' তৈয়াৰ কৰা, জালখনৰ টালি-টাপলি মৰা, জালবোৱা, কাপোৰবোৱা, গৰু-গাইৰ বাবে ঘাঁহ কটা আদি অন্যান্য ঘৰুৱা কামত ব্যস্ত থাকে। অথচ আপুনি য'তেই যায়, ত'তেই শুনিব একেটা আক্ষেপ : অহ! মানুহবোৰ বৰ এলেহুৱা, একো কাম নকৰে। আমি থকা-মেলা কৰা পৰিয়ালবোৰৰ কাৰোৰে চৰকাৰৰ লগত বিশেষ সম্পৰ্ক নাছিল; দুই-এঘৰে মাত্ৰ ঘৰ আদি সাজিবলৈ চৰকাৰী ঋণ লৈছিল; ইয়াৰ বাহিৰে সকলোবোৰে নিজে নিজে পৰিয়ালবোৰ চলাই লৈ গৈছিল। কিন্তু আপুনি চৰকাৰী অফিচবোৰলৈ গ'লে মাথো শুনিব : অহ! মানুহবোৰে চৰকাৰী সাহায্যৰ ওপৰতেই বৰ্তি থাকে, নিজে একো এটা নকৰে। এই মানসিকতাৰ এটি উৎকৃষ্ট উদাহৰণ হ'ল চৰকাৰী গৃহ নিৰ্মাণ আঁচনি ইন্দিৰা আৱাস যোজনাৰ কাৰ্যক্ৰপায়ণৰ সময়ত দেখা পোৱা মানসিকতা। যিটো অঞ্চলত ল'ৰাপৰা বুঢ়ালৈকে সকলোৱেই ঘৰ সজা কাম কৰিব পাৰে, তেনে এটা অঞ্চলতো মধ্যভোগীৰদ্বাৰা ঘৰ সজোৱাৰ নীতি এটা চৰকাৰে মানি আহিছে। ইয়াৰ বাবে দিয়া যুক্তিও আগতে কৈ অহা ধৰণৰ—মানুহবোৰে নিজৰ ভাল-বেয়া বিচাৰ কৰিব নাজানে, তেওঁলোকে একো কাম নকৰে আৰু মানুহবোৰ ইমান দুখীয়া যে গৃহ নিৰ্মাণৰ কামত লগাবলগীয়া ধন খাদ্য ক্ৰয় কৰাত আৰু ঋণ পৰিশোধ কৰাতহে লগোৱা হয়। গতিকে সকলোৰে স্বার্থৰ খাতিৰত গৃহ নিৰ্মাণৰ কামবোৰ কোনো এক তৃতীয় পক্ষৰ যোগেদিহে কৰোৱা হয়, তেতিয়া অন্ততঃ ঘৰবোৰ সজা হ'ব বুলি এটা নিশ্চয়তা থাকে।

পঞ্চায়তৰ যোগেদি বা পোনপটীয়াকৈ মানুহবোৰক ধন দিয়াত অসুবিধানো কি সেই কথা মই জ্যেষ্ঠ খণ্ড উন্নয়ন বিষয়াজনক সুধিছিলোঁ। লগতে পৰামৰ্শ হিচাপে মই উল্লেখ কৰিছিলো যে মানুহবোৰ বৰ অভাৱগ্ৰস্ত হোৱা বাবে ঠিকদাৰক দিয়া লাভখিনি ঘৰসজা কামতেই লগাব পাৰিলে বেছি ভাল হ'ব। কিন্তু প্ৰচলিত দলীয় ভাবধাৰা তেওঁৰ মনত এনেদৰে শিপাইছে যে এতিয়া আৰু তেওঁৰ লগত আলোচনা-বিলোচনা কৰাটো অসম্ভৱ। আমি মাজুলীত থকা সময়খিনিতেই আৰু এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা চকুত পৰিছিল; মাজুলীত আগেয়ে অপৰ্যাপ্ত শিমলু গছ আছিল আৰু কেইমাহমান আগলৈকে এই

মূল্যবান শিমলু গছবোৰ প্ৰচুৰ পৰিমাণে কটা হৈছিল। দৰিদ্ৰতাত জীয়াতু ভোগা এটা অঞ্চলত প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি বেচি-কিনি খোৱাৰ আকাংক্ষা স্বাভাৱিকতেই প্ৰবল হয়; আৰু ‘সং উপায়েৰে’ অৰ্জা ধনতকৈ এনেধৰণেৰে কৰা উপাৰ্জন অধিক বুজন হোৱাৰ নিশ্চয়তা থাকিলে এই আকাংক্ষা অধিক প্ৰবল হয়। শিমলু গছ কটা আৰু বেচাৰ প্ৰক্ৰিয়াটো তেনেই সহজ—গছবোৰ কাটিব লাগে, গছৰ টুকুৰাবোৰ একেলগে ভূৰৰ দৰে বান্ধি নদীত উটুৱাই দিব লাগে আৰু যোৰহাট পাৰ হৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰৰ কোনো এক নিৰ্দিষ্ট স্থানত ৰখাবগৈ লাগে। তাৰ পাছত এটা ফোন কৰিলেই ট্ৰাক আহি পায়হি; বাটত হোৱা সকলো খা-খৰছ আগতীয়াকৈ পৰিশোধ কৰা হয়। তাৰ পাছত কাঠবোৰ নিৰাপদে গুদামঘৰ পায়গৈ।

যোৱা মাহত বজাৰবোৰত এখন সাধাৰণ পোষ্টাৰ ওলাইছিল : ‘গছ অতি মূল্যবান সম্পদ, গছ নাকাটিব, পৰিৱেশ সংৰক্ষণ কৰক আৰু ইয়াক নিৰাপত্তা দিয়ক’, এইটো আছিল এটা সাধাৰণ অথচ বাগাড়ম্বৰপূৰ্ণ আবেদন—অৱশ্যে পোষ্টাৰবোৰৰ ওপৰত উদিত সূৰ্যৰ এটি প্ৰতীক আছিল আৰু তলত ‘সন্মিলিত মুক্তি বাহিনী, অসম’ৰ (ULFA) স্বাক্ষৰ আছিল। গছ কটা বন্ধ কৰিবলৈ এই আবেদনৰ যথেষ্ট নৈতিক অধিকাৰ আছিল। বন বিভাগ আৰু পুলিচ দুয়োপক্ষৰ সন্মিলিত প্ৰচেষ্টায়ে কিন্তু সিমান প্ৰভাৱ পেলাবলৈ সমৰ্থ হ’ব নোৱাৰিলেহেঁতেন।

এই মুহূৰ্তত এই ঘটনাৰ অন্তৰালত থকা উদ্দেশ্য সম্পৰ্কে চিন্তা-চৰ্চা কৰাটো মুঠেই সমীচীন নহ’ব; কাৰণ পৰিৱেশ ৰক্ষা সম্পৰ্কে এয়া এক সঁচা সচেতনতাও হ’ব পাৰে, অথবা আত্মসমৰ্পণকাৰী আলফা অৰ্থাৎ ছালফাৰ (SULFA) লোকসকলৰদ্বাৰা পৰিচালিত এই কাঠ ব্যৱসায় তেওঁলোকৰ নিজৰ তত্ত্বাৱধানলৈ ঘূৰাই অনা। কিন্তু কাৰণ যিয়েই নহওক এই প্ৰচেষ্টা মাজুলী দ্বীপ আৰু ইয়াৰ ৰাইজৰ বাবে এক পৰম উপকাৰ স্বৰূপো হৈছে।

পানী, কেৱল পানী

জুলাই, ১৯৯৬

যোৱা মাহটো কেনেকৈ পাৰ হৈ গ’ল ততকৈ ধৰিব নোৱাৰিলোঁ। পানী হিলদ’ল ভাঙি যি গতিৰে বাঢ়ি আহিছিল, সেই একে গতিৰেই শুকাই গৈছিল; থৈ গ’ল মাথো পঁচা গছপাতৰ আৱৰ্জনা, আৰু কেচু-কুমতিৰে ভৰা জহকালিৰ এটা জেকা-সেমেকা বিৰক্তিকৰ পৰিৱেশ।

আমি ইতিমধ্যেই এটা দোধোৰ-মোধোৰ অৱস্থাত পৰিলোঁ। মাজুলীত থকা আমাৰ প্ৰথম বছৰটোত আমি পোনপটীয়াকৈ কোনো কামত হাত নিদিও বুলি ভাবিছিলো আৰু তাৰ পৰিৱৰ্তে সেইখিনি সময় আমি জনসাধাৰণক বুজিবলৈ আৰু তেওঁলোকৰ কলা-সংস্কৃতিক বুজিবলৈ আৰু সমাজখনৰ বিভিন্ন সমস্যাৱলীক বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিয়েই কটাম বুলি ভাবিছিলোঁ; কিয়নো, আমি সমাজখনৰ উন্নয়নমূলক কাম-কাজত সোমাই

পৰিলে কাম-কাজৰ সিদ্ধান্তত যাতে কোনো ভুল-ভ্ৰান্তি নহয়। কাৰণ আমাৰ কাম-কাজবোৰতো NRI আৰ্হিত বা দিল্লী-দিছপুৰৰ নক্সা অনুসৰিতো কৰা নহয়। কিন্তু বানপানীয়ে আমাৰ সকলো সিদ্ধান্তৰ সাল-সলনি ঘটালে। আমি মাজুলীৰ সেই মানুহবোৰৰ ঘৰে ঘৰে থাকোতে সকলোৰেপৰা যি সহায়-সহযোগিতা আৰু অফুৰন্ত মৰম-চেনেহ পাইছিলোঁ, এতিয়া বানপানীয়ে আনি দিয়া তেওঁলোকৰ বিপদৰ সময়ত কেৱল বিদ্যায়তনিক নিৰ্মোহতাৰ স্বার্থত হাত সাৰি থকিব নোৱাৰিলোঁ। গতিকে আমি কিছুমান কামত ততাতৈয়াকৈ লাগি গ'লো। বানৰ প্ৰকোপত ঘৰবাৰী এৰি মথাউৰিত আশ্ৰয় লোৱা মানুহবোৰক অস্ততঃ খোৱা পানী এটোপা যোগান ধৰিবলৈ সিদ্ধান্ত ল'লো; আৰু ইয়াৰ বাবে ঠায়ে ঠায়ে কিছুমান নলীনাৰ বহুৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলোঁ। তদুপৰি জৰুৰীকালীন চিকিৎসা সাহায্যৰ বাবে যাৱতীয় ঔষধপাতিৰে এখন সাহায্য নাৱৰ ব্যৱস্থা কৰিলোঁ আৰু মাজুলীৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ এই নাৱেৰে চিকিৎসা সাহায্য প্ৰদানৰ বাবে আমাৰ মানুহে অহা-যোৱা কৰিবলৈ ধৰিলে।

বান-বিধ্বস্ত ৰাইজক সহায় কৰিবলৈ আমি ঢুকি পোৱা সকলোকে আহ্বান জনাইছিলোঁ, যোৰহাটৰ মাৰোৱাৰী সাহায্য সমিতিয়ে আমাক দহটা নলীনাৰ দান কৰিছিল, ভাৰতীয় স্বেচ্ছাসেৱী স্বাস্থ্য সংস্থাই আমাক অনেক ঔষধপাতি দান কৰিছিল, 'অক্সফোৰ্মে' আমি ভাৰালৈ লোৱা যান্ত্ৰিক নাওখনৰ খৰচ-পাতি বহন কৰিছিল, ৰটাৰী আৰু লায়ন্স ক্লাবেও ঔষধপাতি যোগান ধৰিছিল, ইন্দো-জাৰ্মান সমাজ কল্যাণ সংস্থাই পঁচিশটা নলীনাৰ বহুৱাৰ বাবে পুঁজিৰ যোগান কৰিছিল, কমলাবাৰী ফেৰী ঘাটটো ডাকি লোৱা মালিকজনে আমাৰ বয়-বস্তুবোৰ বিনা ভাৰাই অনা-নিয়া কৰি সহায় কৰিছিল, সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ মাজুলী শাখা আৰু অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদে আমাক ভালেকেইজন স্বেচ্ছাসেৱক দিছিল আৰু বিপদত পৰা ঠাইবোৰ চিনাক্ত কৰাত সহায় কৰিছিল। আমি থকা অঞ্চলৰ ওচৰে-পাজৰে থকা মানুহবোৰে শ্ৰমদানেৰে আমাৰ কাম-কাজত সহায় কৰিছিল; এদিন ৰাতি নলীনাৰ পাইপ বোজাই কৰা ট্ৰাক এখন ৰাইজে প্ৰায় এক কিলোমিটাৰ পথ ঠেলি নি সহায় কৰি দিছিল। 'সেউজী বন্ধু' নামৰ স্থানীয় স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠান এটাৰ প্ৰতিষ্ঠাতা যুগল হাজৰিকাই আকৌ নিজৰ ঘৰটো ডুব যোৱাত পৰিয়ালটো ক'ৰবাত থৈ আমাৰ লগত পূৰ্বদমে কাম কৰাত লাগিল। ৰাতিপুৱাতে তেখেত ওলায় আৰু কামৰ শেষত ৰাতিহে উভতি যায়; আমি দূৰলৈ গ'লে কেবাদিনো আমাৰ লগতে থাকে। প্ৰায় পোন্ধৰ দিনমান সাহায্যৰ কামত লাগি থাকোতে—চাহ, পিঁতুনাশক ঔষধ আৰু মাজে মাজে যোগাৰ হ'লে দুটামান কল আৰু চিৰা আৰু চেনিৰেই আমাৰ দিন পাৰ হৈছিল। বেছিভাগ সময় আমি নাৱেৰেই ভ্ৰমণ কৰিছিলোঁ আৰু পাঁচ হৰ্টপাৱাৰৰ সৰু ইঞ্জিনযুক্ত এই নাওবোৰ ধুকধুকি নামেৰে জনাজাত, কাৰণ বুলেট, মটৰচাইকেলে কৰা শব্দৰ দৰে এইখন নাৱৰ ইঞ্জিনে কৰা শব্দ এক মাইলমান দূৰৈৰপৰাই শুনিবপৰা গৈছিল।

আমাৰ কামৰ ধৰণ-কৰণ তেনেই সাধাৰণ আছিল : আমি প্ৰথমেই দায়িত্বত থকা চৰকাৰী বিষয়াবৰ্গক লগ ধৰি বান-বিধ্বস্ত অঞ্চলবোৰৰ সন্ধান লৈছিলোঁ। তাৰ পাছত

আমাক সহযোগিতা কৰা সংগঠনসমূহ, আছু আৰু অ. জা. যু. ছা. প.ৰ সভ্যসকলৰ লগত আলোচনা কৰি ত্ৰিশটা অঞ্চল আমাৰ কামৰ বাবে বাছি লৈছিলোঁ। তাৰ পাছত এই অঞ্চলবোৰৰ প্ৰতিখন গাঁৱলৈ গৈ ৰাইজৰ সৈতে আলোচনা কৰি নলীনাদবোৰ ক'ত, কেনেকৈ বহুৱাব লাগে তাৰ সিদ্ধান্ত কৰিছিলোঁ আৰু কাৰ দায়িত্বত কামটো হ'ব তাৰো সিদ্ধান্ত কৰিছিলোঁ, কাৰণ বৰ্তমান আমি নলীনাদসমূহ মথাউৰিৰ অস্থায়ী শিবিৰবোৰত বহুৱাই গৈছিলো যদিও পাছলৈ সেইবোৰ কোনোবা নামঘৰ, স্কুল নাইবা কোনো ৰাজহুৱা স্থানত বহুৱাব ব্যৱস্থা কৰিছিলোঁ। এইখিনি কৰাৰ পাছত আমি এখন আইনসঙ্গত চুক্তি কৰিছিলোঁ যাতে আমাৰ সিদ্ধান্তবোৰ বিধিগত বুলি বুজিবলৈ সুবিধা হয়। আৰম্ভণীতে তিনিজন মিস্ত্ৰীৰে সৈতে এখন ভাৰা কৰা নাৱেৰে নলীনাদৰ সা-সৰঞ্জামবোৰ লৈ আমি নলীনাদ বহুৱা ঠাইবোৰলৈ গৈছিলোঁ যাতে আমাৰ উপস্থিতিতেই নলীনাদবোৰ বহুওৱা হয়। কিন্তু পাছলৈ কাম বাঢ়ি যোৱাত আমি সেই দায়িত্ব স্থানীয় ৰাইজৰ হাতত গতাই দিলোঁ আৰু কামটো সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ তিনিদিনৰ সময় বান্ধি দিয়া হ'ল; অন্যথাই নলীনাদটো অনা ঠাইলৈ লৈ যোৱা হ'ব বুলি ৰাইজক জনাই থৈ আহিছিলোঁ। একোটা নলীনাদ বহুৱাবলৈ প্ৰায় ডেৰশ টকা খৰছ পৰে। সেই খৰছ ৰাইজক চান্দা তুলি যোগাৰ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰা হ'ল।

এনেকৈ কাম কৰাৰ কেবাটাও সুবিধা আছিল। আমি গাঁৱৰ বয়োজ্যেষ্ঠসকল বা সেই ঠাইত থকা মহিলা সমিতি অথবা যুৱক সংঘ আদিৰ যোগেদি কামবোৰ হাতত লৈছিলোঁ। গতিকে আমাৰ তদাৰকী দায়িত্ব যথেষ্ট কমি গৈছিল। আমাৰ খৰছো কমিছিল, যিহেতু কমলাবাৰীৰপৰা গাঁওবোৰলৈ নলী নাদৰ সা-সৰঞ্জামবোৰ নিয়াৰ দায়িত্ব গাঁওবোৰেই লৈছিল আৰু নলীনাদবোৰ বহুৱাওতে হোৱা খৰচো কম আছিল। ইয়াৰ অতি উল্লেখযোগ্য দিশটো হ'ল যে ৰাইজৰ মাজত সমাজসেৱা চেতনাৰ উন্মেষ ঘটিল। এটা নলীনাদনো ক'ত বহুওৱা হ'ব তেনে কোনো সিদ্ধান্ত পূৰ্বে ৰাইজৰ সন্মতিক্ৰমে কৰা হোৱা নাছিল, ৰাইজৰ সৈতে আলোচনা কৰি লোৱা তেনে সিদ্ধান্ত এয়েই প্ৰথম; আলোচনাও ৱাৰ্ড মেম্বাৰৰ চ'ৰাঘৰত হোৱা নাছিল, হৈছিল ৰাইজৰ উপস্থিতিত মুকলিমূৰীয়াকৈ।

অতি কম খৰছতে এই কামবোৰ হোৱাত আৰু এটা প্ৰতিক্ৰিয়া ঘটিল। জিলা উপায়ুক্তই ক'লে যে জনস্বাস্থ্য বিভাগক এনেকুৱা নলীনাদ বহুৱাবলৈ আমি কৰা খৰছৰ দুগুণ খৰছ দিয়া হয়, কিন্তু তথাপিও কামটো সুকলমে নহয়গৈ। আমিনো কেনেকৈ ইমান সস্তাতে কামটো কৰিলোঁ, তেওঁ জানিব খুজিলে। আমি শুনিবলৈ পোৱা মতে জনস্বাস্থ্য বিভাগক অধিক পুঁজিৰ যোগান ধৰা হৈছিল কিয়নো তেওঁলোকে বেছি দলৈকে খন্দাৰ কথা আছিল আৰু বেলেগ প্ৰযুক্তি ব্যৱহাৰ কৰাৰ কথা আছিল। কিন্তু গাঁওবোৰত লোকসকলৰ সৈতে আৰু জনস্বাস্থ্য বিভাগৰ হৈ খন্দাৰ কাম কৰা মিস্ত্ৰীসকলৰ সৈতে কথা পাতি আমি জানিব পৰিলো যে তেওঁলোকেও আমি যিমান গভীৰতালৈ খান্দিছিলো সিমানেই খান্দিছিল আৰু তেওঁলোকেও আমি ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰযুক্তিয়েই ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেন্তে টকাবোৰ ক'লৈ গৈছিল?

অৱশ্যে, স্থানীয় সমস্যা কিছুমানো আছিল। পৰিস্থিতি যেতিয়া অতি সংকটজনক হৈ পৰিছিল, তেতিয়া আমাৰ পক্ষে এদিনতে তিনিটাতকৈ বেছি স্থান ভ্ৰমণ কৰাটো অসম্ভৱ আছিল আৰু আমি গাঁৱৰ লোকসকলক নিজৰ মাজতে আলোচনা কৰি কেৱল আমাৰ ওচৰলৈ স্বাক্ষৰিত চুক্তিপত্ৰহে লৈ আহিবলৈ কৈছিলো। সেইটোৱেই এটা ভুল আছিল। এনে তিনিটা ঘটনাত, এজন মানুহে মাত্ৰ দুটামান ঘৰৰপৰা চহী লৈ তেওঁৰ ঘৰৰ সমুখতে নলী নাদটো বহুৱাইছিল। কিন্তু তেওঁ যিহেতু প্ৰভাৱশালী ব্যক্তি আছিল, আৰু বেছিভাগ মানুহেই এইটো এটা চৰকাৰী সাহায্য আঁচনি বুলি ভাবিছিল, সেয়ে কোনো অভিযোগ অহা নাছিল আৰু আমি নিজেই ৰহস্য উদ্‌ঘাটন কৰিবলগীয়া হৈছিল। আন দুটা ঘটনাত মানুহবোৰ আহি নলী নাদ লৈ গৈছিল, কিন্তু সেইটো বহুওৱাৰ আগতে পানী শুকাবলৈ বাট চাইছিল আৰু ফলত আমাৰ উদ্দেশ্যটোৱেই বিফল হৈছিল।

সম্ভৱতঃ স্থানীয় প্ৰশাসনৰ বিষয়াসকলে আমাৰ কাম-কাজত সহযোগিতা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত একেবাৰে উদাসীন আছিল। ঘণ্টাৰ পাছত ঘণ্টা জুৰি আমি এই স্থানীয় আমোলাতন্ত্ৰৰ পাকত ঘূৰিবলগীয়া হৈছিল। মই কমলাবাৰীৰপৰা গড়মূৰত থকা মহকুমাধিপতিৰ কাৰ্যালয়লৈ এঘণ্টামান চাইকেল কোবাই যাওঁ, কেতিয়াবা ফেৰী ধৰিবলৈ এককাল পানী ভাঙি চাইকেল কান্ধত লৈও যাব লগা হয়। ফেৰীৰে যোৱাৰ পাছত আকৌ কিছুদূৰ চাইকেল কোবোৱায়েন ডেকাথলন খেলৰ দৰে। এনে ঘটনা দৈনিক ঘটিছিল। দহ বজাত গড়মূৰ পাই মহকুমাধিপতিৰ অফিছলৈ বুলি পুনৰ নাৱত উঠিব লগা হ'ল, কাৰণ সেই অফিচটোৰ চৌপাশে পানী। ভবা মতেই অফিচত কোনো নাছিল, প্ৰায় এঘাৰমান বজালৈকে অপেক্ষা কৰাৰ পাছত প্ৰথম জনসমাগমৰ উমান পালোঁ; স্বয়ং মহকুমাধিপতি তেওঁৰ ব্যক্তিগত যান্ত্ৰিক নাৱত আহি পালেহি। আৰু গামবুট পিন্ধি অতি সন্তুৰ্ণে খোজকাঢ়ি অফিচলৈ আগবাঢ়িছিল। আৰু মোক দেখা পাই তেওঁৰ চিৰাচৰিত উত্তৰ আছিল : 'যাওক ই.এ.চি. বৰাক লগ ধৰকগৈ' (বহু দিনলৈকে মই ই.এ.চি.ৰ অৰ্থ বৰা নামৰ উপাধিধাৰী এজনৰ নামৰ আদ্যাক্ষৰ বুলি ভাবিছিলো, পাছতহে বোধগম্য হ'ল যে তেখেতে Extra Assistant Commissionerৰ কথা কৈছিল।) ই.এ.চি. বৰা হ'ল এজন অতি জাতত উঠা আমোলা আৰু সেয়ে যিকোনো ফাইল সুদীৰ্ঘকাল অমীমাংসিত ভাবে থৈ দিয়াত তেওঁ অভ্যস্ত। প্ৰথমেই তেওঁ মোক ক'লে : 'আপুনি NGOৰ তৰফৰপৰা আহিছে, আপোনাকতো মই চিনি নাপাওঁ, গতিকে আপোনাৰ লগত পোনপটীয়াকৈ কোনো যোগাযোগ কৰিব নোৱাৰিম, আপুনি SDMO (অৰ্থাৎ মেডিকেল অফিচাৰ)ৰ যোগেদি আহক। সৌভাগ্যক্ৰমে মোৰ চৰকাৰী বিষয়াৰ লগত বহু বছৰ কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতা আছিল, গতিকে মই প্ৰস্তুত হৈয়েই গৈছিলো : 'SDMO ই আপোনালৈ আগতেই লিখিছে চাৰ, তাৰ প্ৰতিলিপি এইটো।' 'ক'তা মইতো কোনো চিঠি পোৱা নাই।' গতিকে মই আকৌ পোনচাটেই একাঠু পানী খছকি মহকুমাধিপতিৰ অফিচ পালোঁগৈ আৰু SDMO ৰপৰা চিঠিখন পাইছে নেকি বুলি মহকুমাধিপতিক সুধিলো। তেওঁ ক'লে : 'ওঁহো, নাই পোৱা।' মোৰ শেষ চেষ্টা আৰম্ভ

হ'ল—চিঠি-পত্ৰ গ্ৰহণৰ দায়িত্বত থকা কৰ্মচাৰীজনৰ ওচৰ চাপিলোঁ, আৰু ঠিকেই ধৰিছিলো, SDMOৰ চিঠিখন এজাপ কাগজৰ তলত সোমাই আছিল। মই চিঠিখন পুনৰুদ্ধাৰ কৰি আনি ই.এ.চি. বৰাৰ হাতত দিলোঁগৈ। তেওঁ চকু ফুৰাই ক'লে : 'বান সাহায্যৰ বাবে পঠোৱা নাৱৰ দায়িত্বত থকা কৰ্মচাৰীজনলৈ মই বাৰু চিঠিখন পঠিয়াই দিম।' মই তেতিয়া ক'লো যে আমাক কেৱল অলপ ডিজেল দিয়াৰ কথাহে কৈছো, নাৱৰ ভাৰা আদি আমি নিজেই যোগাৰ কৰিম। আমাৰ চাৰিদিনৰ যাত্ৰাৰ বাবে মুঠ দুশ লিটাৰ ডিজেল বিচাৰিছিলোঁ। তেখেতে পঞ্চাশ লিটাৰ মঞ্জুৰ কৰিলে। বাকীখিনি কেতিয়া দিব জানিব বিচাৰিছিলোঁ। 'অ, আকৌ আহিব,' তেওঁ ক'লে। গতিকে SDMO ৰপৰা আকৌ দৰ্খাস্ত লৈ সেই দীঘলীয়া কষ্টকৰ যাত্ৰাৰে ই.এ.চি. বৰাৰ ওচৰ পালোঁগৈ আৰু আকৌ মাত্ৰ পঞ্চাশ লিটাৰ দিলে। তৃতীয় দিনা SDMO বিৰক্ত হৈ পৰিল আৰু ক'লে : 'তেওঁলোকে যদি আপোনালোকৰ কামৰ মূল্য বুজিব নোখোজে মই আৰু কি কৰিম, মই বেছিকৈ খোজো তেওঁলোকে কমকৈ দিয়ে, মই আৰু দৰখাস্ত লিখি থাকিব নোৱাৰো, বেয়া নাপাব।' ইয়াৰ পাছত আমি দৰখাস্ত নোহোৱাকৈয়ে গ'লো আৰু যি হ'বলগীয়া আছিল সেয়াই হ'ল— ডিজেল পোৱা নগ'ল।

তেতিয়াও মাজুলীৰ পৰিস্থিতি ভয়াবহ। কিছু কিছু অংশত পানী শুকাইছিল যদিও প্ৰায়বোৰ ঠাইতেই বাওধানৰ কণ কঠিয়াৰো মুদা মৰিছিল। ভঁৰালৰ ধানবোৰো নষ্ট হৈছিল, ৰাইজ চৰকাৰী সাহায্যৰ বাবে হাত পাতিবলৈ বাধ্য হৈছিল। কিন্তু সেই সাহায্য আছিল অতি তাকৰীয়া আৰু তাকো অনিয়মীয়া। এতিয়া কৰিবলৈও একো কাম নাই, কাৰণ শালি খেতিৰ বতৰ কেতিয়াবাই পাৰ হৈ গ'ল। আৰু তদুপৰি জনা-বুজা লোকসকলে কোৱা-কুই কৰা শুনা গ'ল যে দুই এমাহতে আকৌ বানপানী আহিব পাৰে। আকৌ যদি বানপানী হয় মাজুলী বাচি থাকিব ঠিকেই। কিন্তু মাজুলীৰ মানুহ বাচি থকা টান হ'ব।

বানৰ পাছৰ পৰিস্থিতি

মাজুলীলৈ বান বহুৰি আহে। মাজুলীবাসী বানপানীৰ সৈতে অভ্যস্ত যদিও এইবাৰৰ বানপানী যোৱা দহ বছৰৰ ভিতৰতেই অতি প্ৰবল আৰু ভয়ঙ্কৰ আছিল। যোৱা বছৰতো ঠিক নিৰ্বাচনৰ পাছতেই প্ৰবল ৰূপত বানপানী আহিছিল। সেয়ে কিছুমান লোকে কৌতুক কৰি কৈছিল যে এজিপি চৰকাৰ আৰু বানপানীৰ মাজত এটা সম্পৰ্ক আছে। তেওঁলোক ক্ষমতালৈ আহিলেই বানপানীৰ প্ৰকোপো বাঢ়ে। এইবাৰ নদীদ্বীপটোৰ উজনি অংশত বানপানীৰ প্ৰকোপ বাঢ়িছিল। এই অঞ্চল জনজাতি বসতিপ্ৰধান অঞ্চল আৰু ইয়াত খেতি-বাতিও নামনি অংশতকৈ উন্নত হয়। আৰু এই উজনি মাজুলীৰ ৰাইজ বানপানীৰ বাবে সদা সতৰ্ক হৈ নাথাকে। কেবাবছৰো ধৰি খেতি-বাতি ভাল হোৱাত আৰু মথাউৰিবোৰ নভগা নিছিগাত তেওঁলোক বানপানীৰ ভয়াবহতাৰ প্ৰতি সতৰ্ক হৈ থাকিবলৈ এৰিছিল; ফলত তেওঁলোকে ধানৰ ভঁৰালবোৰো ওখকৈ সজোৱাৰ কথা

ভাবিবলৈ এৰি দিলে আৰু মৰণা মাৰি গুটি ধান উলিয়াবলৈও খৰখেদা কৰিবলৈ এৰি দিয়াৰ নিচিনাই হৈছিল। নামনি মাজুলীৰ মানুহ কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত সদায় সতৰ্ক—এচেৰেঙা ৰ'দ দিয়া দেখিলেই সেই সুযোগৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰি মৰণা আদি মাৰি গুটিধান চপাই লয়। কিন্তু প্ৰকৃতিৰ খেয়ালী মনৰ কথা কোনেও নুবুজে। উজনি মাজুলীত এইবাৰ চাৰি ঠাইত মথাউৰি ছিগি গাঁও ভূই বুৰাই পেলালে। অনেক সা-সম্পত্তি ধ্বংস হ'ল আৰু খেতি-বাতিৰ বিস্তৰ ক্ষতি কৰিলে। উজনি মাজুলীৰ প্ৰধান চহৰ জেংৰাইমুখত প্ৰবল বানপানীয়ে স্কুলৰ নতুনকৈ সাজি উলিওৱা ছাত্ৰাবাসটো পৰ্যন্ত উটুৱাই লৈ গ'ল মাথো তাতনো কি আছিল তাৰ সামান্য চিন স্বৰূপে টিনপাত কেইচলামান মাত্ৰ এৰি গ'ল। মথাউৰি ভগাৰ ফলত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ প্ৰবল ধল নদী দ্বীপটোৰ মাজেদি সোমাই আহিল আৰু মাজুলীৰ দুই ঘাই চহৰ গড়মূৰ আৰু কমলাবাৰীৰ মাজৰ ঘাই পথ আৰু দলং মৰিমূৰ কৰি থৈ গ'ল। এই পথটোৱেই নদী দ্বীপটোৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ পথ আছিল। শুনামতে প্ৰায় ওঠৰ লাখ টকা খৰচ কৰি এই বছৰ মাত্ৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিওৱা দলংখনৰ এটা অংশ অৱশিষ্ট ৰূপে মাথো ওলমি থকা দেখা গৈছিল।

এই বছৰ বানপানীয়ে কিয় এনে ভয়াবহ ৰূপ ল'লে? সাধাৰণ মানুহৰপৰা বিশেষজ্ঞলৈকে ধৰি অনেকেই ইয়াৰ বিভিন্ন সূত্ৰ আগবঢ়াইছিল। মাজুলী কলেজৰ ভূগোলৰ অধ্যাপক আনন্দ হাজৰিকাই ক'লে যে ধেমাজীৰ ওচৰত শিলৰ বান্ধ ভাঙি পৰা বাবেই মাজুলীত এই ভয়াবহ বানপানী হ'বলৈ পালে। কিন্তু ধেমাজীৰ শিলৰ বান্ধটোনো কেনেকৈ ভাগিবলৈ পালে? হাজৰিকাই আকৌ উল্লেখ কৰিলে যে চৰকাৰৰ মথাউৰি নিৰ্মাণৰ ভুল নীতিয়েই ইয়াৰ প্ৰকৃত কাৰণ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত অৱস্থিত প্ৰায়বোৰ সম্পদশালী নগৰ-চহৰ আমি মথাউৰি বা শিলৰ বান্ধ দি ৰক্ষা কৰিবলৈ লৈছো—চাহ বাগানবোৰ ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে যোৰহাট, বিশ্ববিদ্যালয় আৰু তেলৰ খাতিৰত ডিব্ৰুগড় আৰু অসমৰ ৰাজধানী বাবে গুৱাহাটী, আৰু ঠিক তেনেকৈয়ে অন্যান্য অংশতো ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বানৰপৰা ৰক্ষা পাবলৈ অহৰহ চেষ্টা কৰি আহিছোঁ। এনে ক্ষেত্ৰত দৈনিক এক নিযুত টনতকৈয়ো অধিক পলস কঢ়িয়াই ফুৰিবলগীয়া হোৱা বিশাল নদী এখনে কি কৰিব বাৰু? নদীখনে দুৰ্বল অংশ বিচাৰি উলিয়াবই আৰু য'তেই সূৰুঙা পাব ত'তেই ভাঙিব। আৰু এনে কিছুমান পুৰণা মথাউৰিও আছে যিবিলাকৰ হয়তো যোৱা চল্লিশ বছৰেও কোনো মেৰামতি হোৱা নাই। এনেকুৱা দুৰ্বল অংশ বহুত আছে। কিন্তু এনে ছিদ্ৰৰ উপৰিও এই বিশাল নদীখনে স্বাভাৱিকভাৱেই পিঞ্জৰাবদ্ধ বাঘৰ দৰেই বান্ধ নথকা অংশত ইয়াৰ খং, ক্ষোভ প্ৰকাশ কৰিবই, কিয়নো এনেবোৰ অঞ্চলতো বান্ধ বিচাৰিবলৈ জনসাধাৰণৰ ৰাজনৈতিক জনমত অতি নিশকতীয়া আৰু আৰ্থিকভাৱেও মানুহবোৰ অতিকৈ পীড়িত। মাজুলীৰ কথাটোও এনেকুৱাই। কিন্তু বানপানী প্ৰতিৰোধ কৰিব নোৱাৰিলেও আমি ইয়াৰ আগজাননী দিব নোৱাৰো জানো? যুক্তি আৰু বিজ্ঞানৰ এই যুগত য'ত কম্পিউটাৰৰ সহায়ত চিউল মহানগৰীত পখিলাই পাখি জোকৰাৰ গতি বিধি নিৰীক্ষণ কৰি জাপানত ধুমুহা-বৰষুণ অহাৰ আগজাননী দিব পাৰি, তেনে ক্ষেত্ৰত

ব্ৰহ্মপুত্ৰতো নিশ্চয় কেতিয়া ক'ত কেনে ধৰণৰ বানৰ প্ৰকোপ বাঢ়িব সেই কথাও কিবাকিবি লক্ষণৰপৰা ঠাৱৰ কৰি উলিয়াই সেই বানক বাধা দিব নোৱাৰিলেও জনসাধাৰণক জানো তাৰ আগজাননী দিব নোৱাৰি?

যোৱা সপ্তাহত দিলীপ আৰু তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ খা-খবৰ ল'বলৈ গৈছিলোঁ। কেইমাহমান আগতে মই তেওঁলোকৰ ঘৰত পোন্ধৰ দিন আছিলোঁগৈ। ছেগাচোৰোকাকৈ দুই-এটা খবৰ পাইছিলোঁ যদিও চাৰিওফালে পানী যিদৰে বাঢ়িছে, এনে অৱস্থাত তেওঁলোকনো কেনেকৈ চলিছে তাকে লৈ মই চিন্তিত হৈছিলোঁ। তেওঁলোকৰ ঘৰটোৰ কাৰণে মই আগেয়ে বিশেষ চিন্তিত হোৱা নাছিলোঁ, কিয়নো ঘৰটো বেছ ওখ ঠাইত, তেওঁলোকৰ ঘৰ ডুবিলে গোটেই মাজুলীয়েই ডুবিব।

এখন টুলুঙা নাৱেৰে চাইকেল সহ ভগা মথাউৰিছোৱা পাৰ হৈ পুনৰ চাইকেলেৰে বেচ কষ্ট কৰি গৈ আবেলি মই তেওঁলোকৰ ঘৰ ওলাইছিলোঁগৈ। গাঁওখনৰ ৰাস্তাবোৰৰ চিন চাবেই নাইকিয়া হ'ল। সপ্তাহটোৰ আগতে গাঁওখন আছিল এক শান্ত শীতল পৰিৱেশৰ অসমীয়া গাঁও—ধাননি পথাৰৰ মাজে মাজে এঁকা-বেঁকা পথ, পথৰ দুয়োকাষে ঘনকৈ শাৰী শাৰী বাঁহ, অ'ত ত'ত সিঁচৰতি হৈ থকা খেৰ বাঁহৰ জুপুৰিবোৰ, তিনিআলিৰ মূৰে মূৰে দেখা পোৱা দুই একোখন দোকান আদিৰে ভৰা এখন মনোমোহা গাঁও। কিন্তু মই এতিয়া চাইকেলেৰে গৈ থাকোতে চকুৰ আগত দেখা পালো কেবা মাইলো জুৰি এক বিপৰ্য্যস্ত ছবি—ঘৰে ঘৰে বানপানী সোমোৱাত পৰিয়ালবোৰে ঘৰ এৰি মথাউৰিত আশ্ৰয় ল'লেগৈ, কোনোমতে থিয় হৈ থাকিব পৰা টিন, বাঁহ পলিথিনৰ চালি তৰি দিন পাৰ কৰিছে। ওৰে বাটটোত মন কৰিলোঁ যে ডেকা ল'ৰাবোৰে ৰাস্তাতো বচাবলৈ বস্ত্ৰাত বালি ভৰোৱাৰ কামত দেহে-কেহে লাগি গৈছে। দুই-একে আকৌ মথাউৰিতে বহি তাচ খেলি উদ্দেশ্যবিহীনভাৱে সময় পাৰ কৰি দিছে। সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে কিনো ঘটছে তালৈ একো মন কাণ নিদি পানীতে লেটি-পেটি কৰি আছে। দুই একে মথাউৰিত নিৰ্মিত সিহঁতৰ নতুন ঘৰৰপৰা মূৰ উলিয়াই ভুমুকি মাৰি চাইছে। চাইকেল মাৰি গৈ থাকোতে মোৰ মানসিক উত্তেজনা ক্ৰমে ভয়লৈ ৰূপান্তৰিত হৈছিল আৰু সেই ভয়ো ক্ৰমে বাঢ়ি আহিছিল। কাৰণ এই ডোখৰত মথাউৰি ভগা নাই যদিও নদীৰ পানী পাৰলৈকে চপচপীয়া হৈ থকাত কিবা এটা অঘটন ঘটিব পাৰে বুলি মোৰ মনত সন্দেহ হৈছিল। ঠিক ধুমুহা বা ঘূৰ্ণীবতাহৰ অমঙ্গলীয়া সংকেত নহ'লেও পৰিস্থিতিটো আছিল এনেকুৱা যে বিপদ প্ৰতিহত কৰিব পৰা ক্ষমতাৰ যেন ক্ৰমশঃ অৱনতি ঘটছে! বিপদৰ বাবে সাজু হ'বলৈ সময় হয়তো আছিল, কিন্তু কৰিব পৰাকৈ একোৱেই নাছিল। বোধহয় অতীতৰ অভিজ্ঞতা আৰু সমস্যাটোৰ অৱশ্যন্তাৱী পৰিণতিৰ প্ৰতি থকা সচেতনতাই যেন মানুহবোৰক সেই পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'বলৈ শক্তি যোগাইছিল। বাহিৰৰপৰা চালে, মোৰ দৰে তেওঁলোকে ভয় বা সংশয়ত কটাইছে যেন নালাগে আৰু নিৰ্বিকাৰভাৱে তেওঁলোকে দৈনন্দিন কাম-কাজবোৰ কৰি যোৱা দেখা গৈছিল; গৰু-গাইক খাবলৈ ঘাঁহ-বন কাটি দিছে, ঘৰখন ঠিক-ঠাক কৰিছে, গা-পা ধুইছে, কথা-বতৰা পাতিছে—সকলো যেন স্বাভাৱিক গতিৰে চলি আছে!

বাইদেউ, ককাই আৰু দিলীপহঁতৰ পৰিয়ালটোৱে বাৰ জুলাইৰ মাজ নিশালৈকে বানপানীৰ ভয়াবহতা ইতিমধ্যেই পাৰ হৈ গ'ল বুলিয়েই ভাবিছিল। আনদিনাৰ দৰেই পাকঘৰৰ মজিয়াত বহি ৰাতিৰ সাজ খাইছিল, আৰু সেই নিশা বাহিৰত জোৰেৰে বতাহ বলিছিল যদিও তেওঁলোক আনদিনাৰ দৰেই নিশ্চিন্ত হৈ আছিল। ৰাতি একমান বজাত বাইদেৱেই প্ৰথমে সাৰ পালে আৰু পাকঘৰৰ বেৰত পানীয়ে খুন্দিওৱাৰ শব্দ শুনিলে; আৰু ইতিমধ্যেই উঠি গৈ কি হৈছেনো চাই মানেই আখলৰ এছোৱা লুইতৰ পানীত উটি গ'লেই আৰু ঘৰটোত একাঠু পানী সোমাই পৰিল। তেওঁ লৰালৰিকৈ দিলীপ আৰু ককাইক জগালেগৈ আৰু তিনিওটিয়ে বিচনাতে বহি বাকী নিশা উজাগৰে কটালে, কাৰণ তেওঁলোকৰ বিচনাখন ওখ আছিল বাবে ই এখন চাঙৰ দৰে কাম কৰিছিল। কিন্তু ৰাতিপুৱালৈ যেন খেলিমেলিৰ মাজতো কিছু শৃংখলা ঘূৰি আহিল। খৰখেদাকৈ দুৱাৰ মুখতে আৰু এখন চাঙ তৈয়াৰ কৰিবলগীয়া হ'ল; ঘৰতে থকা পুৰণা নাও এখনৰ টুকুৰা দুটা জোৰা লগাই ওপৰত বাঁহৰ ঢাৰি এখন পাৰি দি চাঙখনৰ ওপৰতে বন্ধা-মেলাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। তলপিনে ঢোকা দি বেৰতে লগাই কৰা বেঞ্চখন তেতিয়াও ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা হৈ আছিল। তেওঁলোকৰ ঘৰত এখন টুল আছিল আৰু মই তেওঁলোকৰ ঘৰত থাকোতে সেইখনকে বহিবলৈ উলিয়াই আনি বাহিৰৰ পৃথিৱীৰ নানান চিন্তা-চৰ্চা কৰিছিলো; বৰ্তমান সেই টুলখনেই দুইখন চাঙৰ মাজৰ সাঁকো স্বৰূপ হ'ল। ইতিমধ্যেই চাৰিজোপা কলগছ কাটি ভূৰ এখন সজা হ'ল আৰু এই ভূৰখনেই মথাউৰিলৈ যাব পৰা একমাত্ৰ ব্যৱস্থা আছিল। ইতিমধ্যেই বহুতবোৰ পৰিয়াল মথাউৰি পাইছিলগৈ।

মই তেওঁলোকৰ ঘৰত বহি কিছুসময় কথা-বতৰা পাতি পাৰ কৰাৰ সময়ছোৱা এখন অধিবাস্তৱ নাটকৰ এটি দৃশ্য যেন লাগিছিল। ভাগীৰথ, দিলীপ আৰু মই বিচনাৰ চাঙখনত উঠি আছিলো, মই তাত থকা কালত দিলীপ আৰু মই তাতেই শুইছিলো। বেঞ্চখনত ককায়ে ওপৰত ভৰি তুলি বহি আছিল, আৰু বাইদেউ আৰু দিলীপৰ ভনীয়েকে বন্ধা-বঢ়া কৰা চাঙখনত উঠি আছিল। পাছত জোৱায়েক গোপীনাথেও আহি আমাৰ লগত যোগ দিলেহি আৰু ঘৈণীয়েকৰ কাষতে বহিলগৈ। আমাক কেউফালে পানীয়ে আগুৰি আছিল, মাজে মাজে দুই এটা মাছ চকুত পৰিছিল আৰু ভেকুলীবোৰ কিন্তু সঘনাই জপিয়াই ফুৰা দেখিছিলো। আবেলি হৈছিলহে মাত্ৰ, কিন্তু পোহৰ বৰ কম আছিল, কিয়নো আকাশখন ডাৱৰে চানি আছিল আৰু কিনকিনিয়াকৈ বৰষুণো পৰি আছিল; তাৰোপৰি একমাত্ৰ দুৱাৰখনেদিয়েই যি অলপ পোহৰ সৰকি আহিছিল আৰু আমি ভিতৰতে সোমাই আছিলো। আমি তাত দুই এটা কৌতুকেৰে ইটো সিটো কথা পাতি থাকোতেই পানী বাঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰা মন কৰিছিলো। তিনি ঘণ্টা সময়ত প্ৰায় কেবা ইঞ্চিও পানী ওপৰলৈ উঠিছিল, সেই ওখ টুলখন প্ৰায় ডুব যাওঁ যাওঁ অৱস্থা হৈছিল আৰু ভঁৰালৰ ভেটিত পানীয়ে খুন্দা মাৰিছিলহি; আৰু ভঁৰালটোৱেই হ'ল পৰিয়ালটোৰ অনিবাৰ্য ক্ষুধা আৰু নিৰাপত্তাৰ শেষ অৱলম্বন, কিয়নো জেংৰাইৰ মথাউৰি ভাঙি লুইতৰ পানী ঘৰৰ দুৱাৰ মুখলৈকে বৈ অহা আগে আগে চপাই অনা

গোটেই আহ ধানখিনি সেই ভঁৰালটোতেই ভৰাই থোৱা আছে। সেইটো ডুবিলে, ভাৰসা ৰাখিবলৈ একোৱেই নৰ'বগৈ।

এইদৰে পানী বাঢ়ি থাকিলে, কাইলৈ তেওঁলোক হয়তো আলিৰ মথাউৰি পাবগৈ লাগিব। কিন্তু মথাউৰিত গৈ চালি এখন তৰিবলৈ তেওঁলোকৰ সামৰ্থ একোৱেই নাছিল, গতিকে অগত্যা একো উপায় নাথাকিলেহে মথাউৰিলৈ যোৱাৰ কথা তেওঁলোকে চিন্তা কৰিব লাগিব। এই ভয়ানক বিপৰ্যয়ৰ মাজতো আপাত দৃষ্টিত পৰিয়ালটিত এক প্ৰশান্তিয়ে বিৰাজ কৰা যেন লাগিছিল। মোৰ ভঙা ভঙা অসমীয়া উচ্চাৰণৰ বাবে বাইদেৱে মোৰ লগত চুপতি মাৰিছিল আৰু মোৰ প্ৰথম অৱস্থাৰ ভাষা বিভ্ৰাটৰ বিষয়ে আনক বিবৰি কৈ হাঁহি-ধেমালি কৰিছিল। ককাইক অলপ বিষয় যেন লাগিছিল যদিও পানী বাঢ়ি অহা কথাটোত তেওঁ বিশেষ উদ্বেগবোধ কৰা নাছিল। মই সুধিছিলো : ‘পানী আহি চাং পালে কি কৰিব।’ তেওঁ ক’লে : ‘চাংখন তেতিয়া আৰু অলপ ওখ কৰিব লাগিব।’ ককাইৰ দৰে বয়সীয়া মানুহ এজনৰ বাবে এবুকু পানীৰ মাজত থিয় হৈ ইমান ডাঙৰ বিচনা এখন ওখ চাং হিচাবে নতুনকৈ কৰাটো বৰ সহজ কথা নাছিল। গোপীনাথে অৱশ্যে মোৰ কথাৰ আঁত ধৰি দৃঢ়ভাৱে মোক আশ্বাস দিলে : ‘ওহোঁ পানী আৰু বেছি নাবাঢ়ে। এইখিনি মাটি বেচ ওখ; এইছোৱা ডুবাৰ আগতে ক’ৰবাত মথাউৰিয়েই ভাগিবগৈ আৰু এইফালে পানী কমি যাব।’

জীৱনৰ সৰু সৰু কথাবোৰো কেতিয়াবা অসম্ভৱ যেন হৈ পৰে। নলী নাদবোৰ মাটিৰ পৰা প্ৰায় দহ ফুটমান ওপৰলৈ তুলি দিয়া হৈছিল, এতিয়া সেইবোৰো পানীৰ তলত। গতিকে ৰাইজে এতিয়া বানৰ ঘোলা পানীকে উতলাই খাবলৈ লৈছে। কিন্তু পানী উতলাবলৈও খৰি-খেৰৰ অভাৱ আৰু এনে অৱস্থাত ক’ৰবাৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰাও অসম্ভৱ। গতিকে কেইদিনমানৰ পাছতেই ৰাইজে বানৰ ঘোলা পানীকে খাব লাগিবগৈ। ৰেচনৰ দোকানত প্ৰায় এসপ্তাহমানৰ জোখাৰেহে চাউল আছে। ৰাইজে শৌচ-প্ৰস্ৰ কৰাৰো ভীষণ অসুবিধা—নাৱেৰে আঁতৰি গৈ কামটো কৰি আহেগৈ অথবা জনবহুল মথাউৰিৰ একাষতেই ব্যৱস্থা কৰিবলগীয়া হয়। গৰু-গাইৰ বাবে ঘাঁহ কাটিবলৈ যোৱা মানেই চাপৰিলৈ এক দীঘলীয়া নাও যাত্ৰা। ঘাঁহ দুডালমান কাটি উভতি আহে মানে দিনটোৰ এবেলা যায়গৈ। উমাৰামৰ পৰিয়ালটোৰ নাও-ডুলি নাছিল, টিনপাত কিনিবলৈও উপায় নাছিল; সেয়ে পৰিয়ালটোৱে মথাউৰিত মুকলি দিন পাৰ কৰিবলগীয়া হৈছিল।

চৰকাৰী সাহায্য অভিযানৰ কাম-কাজো এই অঞ্চলত তেনেই তাকৰীয়া। আজি প্ৰায় দহদিন মান আগতে জনমুৰি এক কিলো মানকৈ চাউলৰ সাহায্য দিয়া হৈছিল; তাৰ পাছত আজি পৰ্যন্ত তেওঁলোকে একো পোৱা নাই। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত চৰকাৰক দোষাৰোপ কৰি লাভ নাই; কিয়নো গোটেই নদী দ্বীপটোতেই পৰিস্থিতি ইমান বেয়া যে কোনো নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ ব্যৱধানত সকলোকে গৈ সাহায্য দিয়াটো অসম্ভৱ। মই তাত থাকোতেই সেই অঞ্চলৰ নৱ নিৰ্বাচিত বিধায়কজন তেওঁৰ নিৰাপত্তাৰক্ষী পালি

পহৰীয়াসকলৰ সৈতে সাহায্যৰ কাম-কাজত চকু দিবলৈ অহা দেখিছিলো। সকলো চৰকাৰী কৰ্মচাৰী, চৰকাৰী জীপ আদি বান সাহায্যৰ কামত অহৰহ ব্যস্ত থকা দেখিছিলো, অফিচ, কাছাৰী খালি; স্বাভাৱিকতেই সকলোৱে মথাউৰি মেৰামতি কৰাত, ঘৰ-দুৱাৰ সাজি উলিওৱাত দিনে-নিশাই কাম কৰি গৈছিল; কিন্তু পৰিস্থিতিৰ বিশালতালৈ চাই সকলোৱেই অনুভৱ কৰিছে যে সেই সাহায্য অতি সামান্য আৰু গোটেই প্ৰক্ৰিয়াটো যেন বেছ পলমকৈ আৰম্ভ হৈছিল! আমাৰ সংগঠনটোৱে নলী নাদৰ ব্যৱস্থা কৰি ৰাইজক খোৱা পানীৰ যোগান ধৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ; তদুপৰি বানপানীৰ লগে লগে হ'ব পৰা গেষ্ট এণ্টাৰাইটিছ, কলেৰা আদি অৱশ্যন্তাৰী বেমাৰবোৰ প্ৰতিৰোধৰ বাবে কাম কৰি গৈছিলোঁ। এখন নাৱত ঔষধ-পাতি মজুত কৰি আমি দ্বীপটোৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ গৈছিলো—বিশেষকৈ চাপৰি অঞ্চললৈ; কিয়নো সেই অঞ্চলবোৰত মানুহবোৰ বানপানীৰ মাজত আবদ্ধ হৈ আছিল।

এনে ধৰণৰ দুৰ্যোগবোৰ ভৱিষ্যতে নঘটিবলৈ আমি কি কৰিব পাৰো বাক? দুৰ্ভাগ্যবশতঃ এটাই মাথো সস্তাব্য উত্তৰ হ'ব পাৰে যে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰে পাৰে থকা অন্য নগৰবোৰ মথাউৰিৰে ৰক্ষা কৰাৰ দৰে সমগ্ৰ মাজুলীকো সুউচ্চ মথাউৰিৰে বেৰি পেলোৱা। ইয়াৰ বাবে খৰচৰ অঙ্কটো হ'ব আকাশলজ্জা। যদি সুপৰিকল্পিতভাৱে কামটো হাতত লোৱা যায় তেতিয়া মাজুলীত প্ৰতি বছৰে হানি হোৱা জীৱন আৰু মাটি সম্পত্তিবোৰ ৰক্ষা পৰিব : আৰু এনেদৰে বাছি যোৱা জনসম্পদ আৰু ভূমি সম্পদে দহ বছৰতকৈও কম সময়ৰ ভিতৰতে সমগ্ৰ মাজুলীৰ প্ৰস্তাৱিত মথাউৰিৰ বাবে হ'বলগীয়া খৰচৰ যুক্তিযুক্ততা প্ৰমাণ কৰিব। দ্বিতীয়তে, দ্বীপটোৰ চৌপাশে শিলৰ বান্ধ নিৰ্মাণ কৰি ইতিমধ্যেই খহনীয়াৰ প্ৰকোপত দ্ৰুত সংকুচিত হোৱা মাজুলীক অধিক সংকোচনৰ পৰা বচাব পৰা যায়। ইতিমধ্যেই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াই মাটি ভেটি উটুৱাই নিয়াত মাজুলীৰ প্ৰায় সহস্ৰাধিক পৰিয়াল মাজুলী এৰি গ'লগৈ। মাজুলীৰ কিমান ধন-জন-সম্পদ সৰ্বগ্ৰাসী ব্ৰহ্মপুত্ৰই নিশ্চিহ্ন কৰি পেলালে তাৰ হিচাব ল'বলৈ আমি আৰু কেইটা বানলৈ অপেক্ষা কৰিব লাগিব বাক?

আগষ্ট মাহৰ অন্যান্য অভিযানসমূহ

এদিন ৰাতিপুৱা ৰঞ্জন দ'লে নামৰ এজন স্বৈচ্ছাসেৱী কৰ্মীৰ (মোৰ ভাব হয় তেওঁ এটা চাকৰিৰ আশাত যোগ দিছিলহি) সৈতে মই জকাইবোৱালৈ গ'লো; আমি তাত কিছুমান নলীনাদ স্থাপন কৰিছিলোঁ আৰু কিছুমান বহুৱাবলগীয়া হৈ আছিল; কিন্তু সেইবোৰৰ দায়িত্ব লোৱা দুই এজন নলী নাদৰ সা-সৰঞ্জামবোৰ সংগ্ৰহ কৰিবলৈ অহা নাছিল; সেয়ে আমি তালিকাখন লৈ গাঁওবাসীক জনাবলৈ গৈছিলো। আমাৰ দলৰ ৰেণু, প্ৰসেনজিত আৰু তাজ— খাৰজান পাৰলৈ যাবলৈ ওলাইছিল, সেয়ে আমি অটৰিক্সা এখন লৈ একেলগে ওলাই যাবলৈ ঠিৰাং কৰিলো আৰু আমাক তেওঁলোকে পকাজৰা তিনিআলিত নমাই যাব যাতে আমি নাৱেৰে লুইত পাৰ হৈ জকাইবোৱালৈ যাবগৈ পাৰো। পকাজৰাৰ

পৰা জকাইবোৰালৈ বেছি দূৰ নহয়, নাৱেৰে পাৰ হৈ যাবলৈ দহ মিনিটমান সময় লাগে। কিন্তু বৰ্তমান লুইতৰ সিপাৰৰ পৰিস্থিতি সম্পূৰ্ণ বেলেগ। সিপাৰৰ গাঁওবোৰ প্ৰলয়ঙ্কৰী বানপানী পাৰ হৈ যোৱাৰ পাছতো এতিয়াও পানীৰ বুকুতে আছে। নৈ পাৰ হোৱাৰ সময়ত মনোজ কামানক লগ পালোঁ। মনোজ কামান হ'ল এজন মিছিং সমাজকৰ্মী, পিছে কিছু খেয়ালী মনৰ; তেওঁৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ লক্ষ্য হ'ল মিছিং কৃষ্টি সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় এখন তিনিঘণ্টীয়া কথাছবি নিৰ্মাণ কৰা— যাতে সেই ছবিৰ সহায়ত তিনিআলি-চাৰিআলি আদিত বহি অবাবতে আড্ডা মাৰি মদ, ভাঙ খাই, জুৱা খেলি বিপথে যোৱা মিছিং ডেকাসকলক সঠিক পথৰ সন্ধান দিব পৰা যায়। মনোজৰ সেই ছবি নিৰ্মাণৰ আশা এতিয়ালৈকে অৱশ্যে সপোন হৈয়েই আছে। তেওঁৰ মতে ছবিখন নিৰ্মাণ কৰিবলৈ একলাখ মান টকা লাগিব আৰু সেই ব্যয় পিছত কেনেকৈ তেওঁ ঘূৰাই পাব তাক লৈ তেওঁ ইতিমধ্যেই এক দীঘলীয়া আঁচনি মনতে পাঙিছে। কামানে লগতে ক'লে যে তেওঁ এটা 'ভিডিঅ' আৰু 'টি.ভি. চেট' লৈ গাঁৱে গাঁৱে ঘূৰিব আৰু ছবি প্ৰদৰ্শন কৰি ধন সংগ্ৰহ কৰিব। মই সা-সৰঞ্জামবোৰৰ দাম বহুত হ'ব বুলি কোৱাত তেওঁ সেইবোৰ ভাৰাত ল'ব বুলি ক'লে। তথাপিও মই আকৌ ক'লো যে গাঁৱত বিজুলী যোগান নাথাকিবও পাৰে; উত্তৰত তেওঁ ক'লে যে তেওঁ এটা জেনেৰেটৰ লগত লৈ যাব। পুনৰ মই প্ৰশ্ন কৰিলো : ইমানবোৰ সা-সৰঞ্জাম তেওঁ নদী পাৰ কৰি কেনেকৈ গাঁওবোৰলৈ লৈ যাব? তেওঁৰপৰা উত্তৰ আহিল : নাও, ঠেলাগাড়ীতো আছেই। সকলো প্ৰশ্নৰে তেওঁৰ সহজ সমিধান আছিল। ইমানখিনি শুনা সত্ত্বেও, মই তেওঁক গুৱাহাটীৰ দুজনমান কথাছবি নিৰ্মাতাৰ ওচৰলৈ পঠাইছিলো। তেওঁলোকে তেওঁক মাত্ৰ পঞ্চাশ মিনিটমান দৈৰ্ঘ্যৰ এখন তথ্যচিত্ৰৰ কাম হাতত ল'বলৈ পৰামৰ্শ দিছিল। তেওঁলোকৰ লগত কথা পাতি তেওঁ সেই কথাত মান্তি হোৱা যেনেই লাগিছিল, কিন্তু মাজুলীলৈ ঘূৰি আহি তেওঁ নিজৰ আঁচনিত আকোঁৰগোজ হৈ লাগি থাকিল। তেওঁ কোৱামতে ইতিমধ্যেই তেওঁ দহ হাজাৰমান টকা সংগ্ৰহ কৰিছেই। কি হয়গৈ দেখা যাওকচোন!

যি কি নহওক, এতিয়া আমাৰ কাহিনীলৈ ঘূৰি অহা যাওক। আমি মনোজৰ সৈতে গাঁওবোৰ ঘূৰি ফুৰোতে মনোজৰ দায়িত্বত বহুওৱা দুটা নলীনাদ চাবলৈ গ'লো আৰু চাই বৰ মোহিত হ'লো। সেই নলীনাদ দুটা বেচ কষ্টেৰে মথাউৰিৰ ওপৰতে বহুওৱা হৈছিল। ৰাইজে ব্যৱহাৰো কৰি আছে আৰু তদাৰকো কৰি আছে। আমি এই যাত্ৰাত বহুবোৰ গাঁও চুই গৈছিলো আৰু প্ৰতিখন গাঁৱতে গাঁওবুঢ়া, শিক্ষক আদি স্থানীয় ৰাইজৰ লগত আলোচনা কৰিছিলো যাতে আৰু দুই এঠাইত নলী নাদ বহুওৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰিব পৰা যায়। নামনি কলিয়া নামৰ গাঁওখনলৈ যাওঁতে আমি প্ৰায় এঘণ্টামান সময় একাঠুমান দ পলসুৱা মাটিৰ পিচল বাট খুঁজি নলীনাদ এটা বহুওৱাৰ উপযুক্ত স্থান বিচাৰি ফুৰিছিলো। ৰঞ্জন আৰু মই, মানুহবোৰে আমাৰ ধৈৰ্য পৰীক্ষা কৰিব খোজা যেন উমান পাইছিলো; কিয়নো বোকাত খুপি খুপি যাবলগীয়া হোৱা সেই কষ্টকৰ যাত্ৰাৰ কোনো প্ৰয়োজনেই নাছিল যেন লাগে। ইয়াৰ পাছত মই মনোজৰ কৌশলটোকে ল'লো।

নিৰপেক্ষভাৱে এক সঠিক সিদ্ধান্ত ল'বৰ বাবে আমি প্ৰয়োজনীয় বুলি ভবা আৰু ৰাজহুৱা স্বার্থৰ খাতিৰত ব্যক্তিগত স্বার্থ ত্যাগ কৰিবলৈ সাজু থকা মানুহবোৰৰ ওচৰলৈকে মনোজে আমাক লৈ গৈছিল, যাতে মানুহবোৰে আপোচ কৰিবলৈ প্ৰলোভিত নহয়, কিন্তু কৌশলটো সিমান কামত নাছিল। দুখন গাঁৱত আমি নলী নাদ দুটা 'ভেন্‌চাৰ্' স্কুল দুখনতে পতা দেখিলো—স্কুল দুখন গাঁৱৰ জনবসতিৰপৰা যথেষ্ট দূৰত (কিন্তু নলীনাদ দুটা স্কুলত দেখি এই বুলিয়েই আমি পতিয়ন গ'লো যে ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ ইয়াৰদ্বাৰা পোনপটীয়াকৈ উপকৃত হ'ব আৰু স্কুল দুখনো এক প্ৰকাৰে আমাৰ নিচিনাই স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠান আৰু তেওঁলোকো উপকৃত হ'ব); আৰু আন এখন গাঁৱত নলীনাদটো গাঁওবুঢ়াৰ ঘৰতে বহুওৱা দেখিলোঁগৈ। ইয়াত এখন সভাত সকলো নীতি-নিয়মেৰে আৰু সকলো সভাসদৰ সহযোগিতাৰ সৰ্বসন্মতিক্ৰমে গাঁওবুঢ়াৰ প্ৰস্তাৱটো গৃহীত হ'ল। গাঁওবুঢ়াৰ ঘৰৰ ওচৰে-পাজৰে কেইবাটাও নলী নাদ থকাৰ কথা লৈ মই আঙুলিয়াই দিছিলো, কিন্তু চুবুৰীয়া ৰাইজে ক'লে যে সেইবোৰ তেওঁলোকক ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ নিদিয়; সেইবোৰ হেনো ব্যক্তিগত সম্পত্তি। মই মনতে ভাবিলো যে হয়তো কেইবছৰমানৰ ভিতৰতেই গাঁওবুঢ়াৰ ঘৰত পতা এই নলী নাদটোও ব্যক্তিগত সম্পত্তি হৈ পৰিব। তথাপিও, মথাউৰিত থকা অনেক লোকৰ খোৱা পানীৰ জৰুৰীকালীন সমস্যাটোৰ সমাধানৰ কথা ভাবি ব্যৱস্থাটো মানি ল'লো। নামনি কলিয়াৰ পৰা উভতি আহোতে খোজকাঢ়ি যাবলগীয়া দীঘলীয়া পথ এৰি নাৱেৰে চমুৱাই অহাটো ঠিৰাং কৰিলো আৰু কোনোমতে দুখন টুলুঙা নাৱৰ যোগাৰ হ'ল। মাত্ৰ এচটা কাঠেৰে নিৰ্মিত এনে নাৱত ভ্ৰমণ কৰাটো অতি বিপদজনক। আমি ইতিমধ্যে বহুওৱা নলী নাদৰপৰা ওলোৱা পানী পৰীক্ষা কৰিবলৈ মই দুটা পৰিশোধিত বটল লৈ গৈছিলো। মই নাওখনৰ মাজতে থিয় হ'ব লগা হ'ল, ৰঞ্জন আনখন নাৱৰ মাজতে থিয় হ'ল আৰু আমাৰ যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। মোৰ নাওখনে পথাৰবোৰৰ মাজেদি আগবাঢ়োতে হঠাতে ওপৰলৈ উঠি থকা এটুকুৰা মাটিত খুন্দা খোৱাত আমি দুয়ো বাগৰি পৰিলো। আমি মৰাৰেই উপক্ৰম হৈছিল। পানী বৰ গভীৰ নাছিল— ৫ ফুটমান হ'ব, কিন্তু মই লগত অনা পৰিশোধিত বটল দুটা নষ্ট হ'ল আৰু মই অৱশিষ্ট দহ কিলোমিটাৰ তিতা পায়জামা আৰু কুৰ্তাৰে খোজকাঢ়ি বা চাইকেলেৰে আহিবলগীয়া হ'ল। এইটো এটা গৰম দিন (অৱশ্যে দিনটো প্ৰায় শেষ হৈ আহিছিল) আছিল। গতিকে ঘৰ আহি পাওঁহি মানে মোৰ কাপোৰ-কানি শুকাই গৈছিল, কিন্তু মানুহে মোক ৰ লাগি চাইছিল। ঘৰলৈ ঘূৰি অহাৰ পথত মই গৰম চাহ একাপৰ বাবে দিলীপৰ ঘৰলৈ গৈছিলো।

পিছদিনা আমাৰ অন্য এক অভিযান আৰম্ভ হ'ল : মাজুলীত চাপৰিৰ সীমা সংখ্যা নাই আৰু তাৰে এটা হ'ল কাৰ্ত্তিক চাপৰি! মাজুলীৰ ৰাইজৰ বাবে এই চাপৰিবোৰৰ তাৎপৰ্য বেলগ আৰু কাৰ্ত্তিক চাপৰিৰ কথা আমি কাম আৰম্ভ কৰাৰে পৰাই শুনি আহিছিলো। মহকুমাধিপতিজনে আমাৰ সংগঠনৰ কাম-কাজৰ তালিকাত এই চাপৰিৰ নামো সন্নিবিষ্ট কৰিছিল; আৰু বান সাহায্য অভিযানৰ তদাৰকী বিষয়া টকেশ্বৰ

কটকীয়েও আমি তালৈ গৈছিলোঁ নে নাই তাৰ খবৰ লৈ আছিল। এদিন আদবয়সীয়া সৰবৰহী মিছিং ভদ্রলোক এজন আমাৰ কাৰ্যালয়লৈ আহি নিজকে স্থানীয় আঞ্চলিক পঞ্চায়তৰ পাৰিষদ বুলি পৰিচয় দিলে আৰু কাৰ্ত্তিক চাপৰিৰ বাবে দুটা নলী নাদ ল'বলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। আমি তাত কাৰো লগত যোগাযোগ কৰিব পৰা নাই বুলি তেওঁক ক'লো, আৰু তেওঁ এখন বৰ নাও যোগাৰ কৰি দিলে আমি তালৈ গৈ ৰাইজক লগ ধৰি নলী নাদ বহুওৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিম বুলি জনালো। লগতে এইটোও ক'লো যে নলী নাদবোৰ লৈ গ'লো বুলিয়েই আমি তাত সেইবোৰ বহুৱাম বুলি ধৰা বন্ধা কথা নাই; তাৰ পৰিস্থিতি অধ্যয়ন কৰি প্ৰয়োজনীয় বুলি ভাবিলেহে বহুওৱা হ'ব, অন্যথাই আমি সা-সৰঞ্জামবোৰ লৈ উভতি আহিম। আমাৰ কথাত তেওঁ মান্তি হ'ল। গতিকে আমি দুই এদিনৰ ভিতৰতে কাৰ্ত্তিক চাপৰিলৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলো। আমি যোৱাৰ আগদিনা সদস্যজনে হঠাতে আমি বন্দবস্ত কৰি থোৱা নলী নাদ বহুওৱা মিস্ত্ৰীজনৰ ওচৰ পালেগৈ, যিজন মিস্ত্ৰীৰ সৈতে কথাটো লৈ আমি ইতিমধ্যেই আলোচনা চলাই দিলো। সদস্যজন আৰু মিস্ত্ৰীজনৰ মাজত কথা-বতৰা হোৱাৰ পাছত তেওঁলোক আৰু আমাৰ মাজত অনেক খেলি-মেলিৰ সৃষ্টি হ'ল। মিস্ত্ৰীজনে আমাৰ লগতে যাম বুলি কৈছিল আৰু আমি আগেয়ে ব্যৱহাৰ কৰা নাওখনকেই লৈ যোৱা হ'ব বুলি ধৰি লৈছিলো। সদস্যজনে তেওঁৰ মানুহক ক'লে যে বঠা বোৱা নাও নিলে নহ'ব। ফলত কাৰ্ত্তিক চাপৰিলৈ কেনেকৈ যোৱা যায় সেই লৈ সাংঘাতিক সমস্যাৰ সৃষ্টি হ'ল। অৱশেষত সদস্যজন আৰু কটকীয়ে আলোচনা কৰি মহকুমাধিপতিৰ যান্ত্ৰিক নাওখনকে নিয়াৰ সিদ্ধান্ত কৰিলে আৰু ইয়াৰ বাবে আমি মাত্ৰ ইন্ধনখিনি দিব লাগিব বুলি ক'লে। ভাবিলো এয়াতো বেছি খৰচ নহয়, গতিকে মই মান্তি হ'লো; কিন্তু পাচত গৈ দেখিলো যে কথাটো কেৰেলাতকৈ গুটি দীঘলৰ দৰে হ'ল, খৰচ হ'ল পাঁচশ টকা—একোটা নলী নাদৰ খৰচতকৈয়ো শতকৰা পঁচিছ ভাগ বেছি! যি কি নহওক, আমাৰ কোনো গতান্তৰ নাছিল। আমি ৰাতিপুৱা যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলো। সচৰাচৰ হোৱাৰ দৰেই অলপ পলম হৈছিল। নাৱৰীয়াজন (তেওঁ নিজকে 'পাইলট' বুলি কয়) হ'ল এক বিচিত্ৰ চৰিত্ৰৰ—নাম, ৰাম সিং। তেওঁৰ নাম আৰু দাড়ি গোফ দেখি ৰাম সিঙক মই পাঞ্জাবী বুলি ভাবিছিলো; কিন্তু গম পালো যে তেওঁ এজন মিছিং লোক আৰু ক'ৰবাত এটা হত্যাকাণ্ডত জড়িত হৈ পলাই আহি এই বেষত আছেহি। কাৰ্ত্তিক চাপৰি যাত্ৰা আছিল যথেষ্ট দীঘলীয়া। কাৰ্ত্তিক চাপৰি হ'ল—যোৰহাটৰ সমীপত নিমাতীঘাটৰ প্ৰায় ওচৰত, পাওগৈ মানে প্ৰায় চাৰি ঘণ্টা সময় লাগিল; কিছুমান ঠাইত অগভীৰ পানীৰ মাজেৰে যাবলগীয়া হোৱা বাবে 'ডেপুটি পাইলটে' জাপ মাৰি ৰচিডাল লৈ আগবাঢ়ি যায় আৰু প্ৰাণটাকি টানি টানি নাওখন নিৰাপদ ঠাইলৈ চপাই নিয়ে। অৱশেষত আমি কাৰ্ত্তিক চাপৰিত লগৰ পেলালোঁগৈ। আমি চাপৰিত ভৰি দি চৌপাশে চাই দেখিলো যে চাপৰিৰ সেই অংশত কোনো জনবসতি নাই। বহু দূৰৈত দুজোপামান গছ দেখি তাতে এখন গাঁও আছে বুলি ধাৰণা হ'ল। নাওখন সিফালে যাওকগৈ আৰু আমি খোজ কাঢ়িয়েই তালৈ যাওঁ নেকি বুলি

কাউঞ্চিলৰজনক সুধিলো। ভাবিলো খোজ কাঢ়ি গ'লে চাপৰিটোত বাটত দুই-এজনক লগ পাম আৰু তেওঁলোকৰ জীৱন যাত্ৰাৰ লগত অন্তৰঙ্গভাৱে পৰিচয় হ'ব। তেওঁ সন্মত হ'ল আৰু ক'লে যে তেওঁ এইফালে কেবাবাৰো আহিছে একো অসুবিধা নহ'ব। তেওঁ যে কিমান ভুল কৰিছিল!

আমি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলো, মানুহ অহা-যোৱা কৰা খোজৰ চিন চাই চাই আগুৱাই গ'লো আৰু অলপ গৈয়েই প্ৰায় দহফুট ওখ উলুৱনিত সোমালোঁগৈ। বোধহ'ল সেইফালে কোনো বাট-পথ নাই আৰু তলখনো বোকা। মই কাউঞ্চিলৰক ৰাস্তাটো ভালকৈ জানেনে বুলি সোধাত তেওঁ মুখৰ ভিতৰতে অস্পষ্টভাৱে কিবা এটা ক'লে। তাৰ পাছত তেওঁ চাপৰি বজাবলৈ ধৰাত মোৰ বৰ সন্দেহ হ'ল। কাউঞ্চিলৰে ক'লে : 'ৰ'ব, সাপ খেদিছো।' বুজি পালো যে তেওঁ এই ঠাইলৈ আগতে দুবাৰমান হয়তো আহিছিল আৰু বাৰিষা কালত অহা নাই, গতিকে তেওঁ দেখা বাট-পথবোৰ ইতিমধ্যেই উটি-ভাহি গ'ল। কোনোমতে উলুৱনি ফালি আমি ওলাই গৈয়েই দেখিলো যে প্ৰকাণ্ড দুটা গোণা ম'হে আমালৈ ট ট কৈ চাই আছে। মই সাধাৰণতে দেখা সৰু শিঙীয়া শাস্ত শিষ্ট (মূঢ়া আৰু চুৱাটি) ম'হবোৰতকৈ সম্পূৰ্ণ বেলেগ—এইকেইটা ম'হ প্ৰকাণ্ড শিঙেৰে বনৰীয়া মেথোনৰ দৰে বিশাল আকাৰৰ। আমি কিছুপৰ শিলপৰা কপৌৰ দৰে হতভম্ব হৈ ৰ'লো আৰু তাৰ পাছত সন্তুৰ্ণে লাহে লাহে সিহঁতৰ আগৰপৰা আঁতৰি আগবাঢ়িলো। ইয়াৰ পাছতো অৱশ্যে কোনো জনবসতিৰ চিন চকুত নপৰিল। সন্মুখত এখন বিলহে দেখিলো। কাপোৰ-কানি খুলি আমি এবুকু পানীৰে ভৰা বিলখন পাৰ হ'বলগীয়া হ'ল। তাৰ পাছত গৰখীয়া ল'ৰা এটা লগ পালোঁগৈ, সিও আকৌ আকাৰে ইঙ্গিতেহে ৰাস্তা এটাৰ ফালে আঙুলিয়ালে। তথাপিও ভাগ্য উদয় হোৱা যেন নালাগিল। আকৌ বেচ কষ্টেৰে উলুৱনি ফালি বোকা-পানী খছকি দুঘণ্টামান খোজ কঢ়াৰ পাছত গাঁওবোৰ পালোঁগৈ। আমি পাওঁ মানে অৱশ্যে আমাৰ সতীৰ্থসকলে এটুকুৰা ঠাই বাচি উলিয়াই নাদ খন্দাৰ সা-সৰঞ্জামবোৰ নমাইছিল আৰু প্ৰথম বাতি আপঙৰ শেষ সোহাটো মাৰি উঠিছিল আৰু আমাৰ বাবে অপেক্ষা কৰিছিল। চাৰিওফালে চকু ফুৰাই চাই দেখিলো যে তাত প্ৰায় সকলোৰে ঘৰতেই নলী নাদ আছে, তিনি চাৰিঘৰ মানুহৰ মাজত অন্ততঃ এটাকৈ পৰিব। স্কুলঘৰটো দেখিলো একেবাৰে জৰাজীৰ্ণ, কেইমাহমান আগতে অহা প্ৰবল ধুমুহাই ওপৰৰ ছালখনো উৰুৱাই লৈ গ'ল! যি কি নহওক ৰাইজৰ কিছু অংশই (বিশেষকৈ শিক্ষকসকলে) নলী নাদটো স্কুলৰ কাষতে বহুওৱাৰ বাবে জোৰ দিলে আৰু মই ভাবিলো যে কথাটো একেবাৰে সমীচীন নহ'ব, কিয়নো স্কুলখনৰ মেৰামতি কৰিবলৈ আনকি স্কুলঘৰৰ চালখনকে টঙাবলৈ যদি গাঁৱৰ ৰাইজ একগোট হ'ব নোৱাৰে নলী নাদটো চোৱা-চিতা কৰিব কেনেকৈ? ইয়াৰো একে অৱস্থাই হ'ব—সম্ভৱতঃ কোনোবা এদিন কোনোবাই চুৰি কৰি নি ক'ৰবাত বহুৱাবগৈ।

গতিকে মই নলী নাদ বহুওৱাৰ চিন্তা বাদ দি বয়-বস্তুবোৰ ওভোতাই নিবলৈ ঠিক কৰিলো। অৱশ্যে আমি উভতি যাবলৈ ওলোৱাত গোট খোৱা মানুহবোৰে জক্জকাই

উঠিল। এজনে মন্তব্য কৰিলে : ‘মই আগতেই কৈছিলো নহয়, এইটো এটা ভিক্ষাৰীৰ অনুষ্ঠান— এওঁলোকে দান-বৰঙণি সংগ্ৰহ কৰি বয়-বস্তু যোগাৰ কৰে আৰু অতি দুখীয়া শ্ৰেণীৰ লোককহে সহায় কৰে। আমি তেওঁলোকৰ বাচনিত নুঠো।’ তেওঁ আমাক উপলুঙা কৰিছিল নেকি মই ধৰিব নোৱাৰিলোঁ, কিন্তু মোৰ বাবে তেওঁৰ সেই কথাষাৰ এক প্ৰশংসা বাক্য যেন লাগিছিল। ৰাইজে যদি আমাক তেনেদৰেও গ্ৰহণ কৰে ইয়াৰদ্বাৰা ভৱিষ্যতে এটি সুফল হ’বগৈ। এটা নলী নাদ তেওঁলোকৰ গাঁৱলৈ ইমান বেছি খৰচ কৰি অনাৰ পিছত পুনৰ ঘূৰাই লৈ যাবলৈ ওলোৱাৰ দৰে আমাৰ স্পৰ্ধা দেখি সহ্য কৰিব নোৱাৰি ৰাইজে পুনৰ অন্য এটুকুৰা ঠাই বাচি উলিওৱাত জোৰ দিলে। কিছুসময় বিচাৰ খোচাৰ কৰাৰ পাছতো আমি বিচৰা ধৰণৰ ঠাই বিচাৰি নাপালো, যিহেতু প্ৰায়বোৰ ঠাইতেই দুই তিনিঘৰমান মানুহৰ মাজত একোটাকৈ নলী নাদ আছেই। গাঁওবোৰত ঘূৰি ফুৰোতেই মানুহ এজন আহি ৰাইজৰ ভৰিত পৰিলহি আৰু ক’লে : খোৱা পানীৰ সমস্যাই তেওঁক জুৰুলা কৰিছে আৰু ইয়াৰ বাবেই ল’ৰা-ছোৱালীকেইটাকো স্কুললৈ পঠিয়াব নোৱাৰা অৱস্থা হৈছেগৈ—কিয়নো বহু দূৰৈত থকা নলী নাদ এটাৰপৰা পানী কঢ়িয়াওঁতেই সিহঁতৰ সকলো সময় শেষ হৈ যায়, স্কুললৈ যাবলৈ সময় নাথাকেই! মই তেওঁক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰি ক’লো : ‘আমাৰ নলী নাদবোৰ ৰাজহুৱা ঠাইতহে পাতো, ব্যক্তিগতভাৱে কাৰোবাৰ ঘৰত বহুওৱাৰ নিয়ম নাই।’ কিন্তু তেওঁ এৰি নিদিলে। অৱশেষত এটা মধ্যম পন্থা অৱলম্বন কৰি ক’লোঁ : ‘আপুনি নলী নাদটো আমাৰ পৰা কি নিলয় কিয়?’ অৱশ্যে উত্তৰটো তেনেকুৱাই হ’ব বুলি মই জানিছিলোঁ : ‘হাতত ধন নাই।’ গতিকে মই প্ৰস্তাৱ কৰিলোঁ : ‘কোনো কথা নাই, আপুনি মাত্ৰ মিস্ত্ৰীৰ খৰচটো আনি দিয়ক আৰু মাহিলী এশ টকাকৈ দামটো শেষ নোহোৱালৈকে আমালৈ পঠিয়াই থাকিব—তেতিয়া এইটো নলী নাদ আপোনাৰ হৈ পৰিব।’ বেছ কিছুপৰ খেৰো-গেৰো কৰি অৱশেষত তেওঁ মান্তি হ’ল আৰু অৱশেষত এই এৰা ধৰাৰে কৰা সমাধানৰ পিছত আৰু বেলি লহিওৱাৰ অনেক পাছত প্ৰায় ছয় বজাত আমি কাৰ্ত্তিক চাপৰি এৰিব পাৰিলো আৰু নিশা দহ মান বজাত কমলাবাৰী পামগৈ বুলি আশা কৰিলো। চৌদিশে ঘোপমৰা অন্ধকাৰ! ইঞ্জিন নাওখনতো লাইটৰ ব্যৱস্থা নাছিল। (লাইটৰ কথা বাদেই, পাচত গম পাইছিলো যে নাওখনত টৰ্চ, জুইশলা, মমবাতি, নাও মেৰামতিৰ সৰঞ্জাম, লঙ্গৰ, বঠা আদিও একো নাছিল। আশা কৰা মতেই দুঘণ্টামানৰ পাছত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত আমাৰ নাও নচলা হ’ল, ইঞ্জিন বন্ধ হৈ গ’ল। নাৱত বঠা দুডালমান থকা হ’লে অৱশ্যে সকলোৱে বঠা মাৰি নাওখন পাৰলৈ চপাব পাৰিলোহেঁতেন, কিন্তু বঠা যে নাই! সিফালে নাৱত লঙ্গৰো নাই! তথাপি ওৰে নিশা পানীত ওপঙি ফুৰাও অসম্ভৱ। যেনে তেনে পাৰ পাবগৈ লাগিব; সেয়ে বোকাত নাও লাগিলে খুচিবলৈ থোৱা বাঁহৰ গোটা আগকেইটাকে বঠা ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰি প্ৰায় এঘণ্টামান পানী কোবাই কোবাই এটা পাৰ পালোহি। পাৰটোও জনশূন্য, ক’তো কোনো পোহৰ দেখা নাপালো, সিফালে নাও উজনিমুৱা সোঁতত আগবাঢ়িছে। ইতিমধ্যে নাৱৰ সহ পাইলটে নাৱৰপৰা জাপ মাৰি পাৰলৈ নামি,

নাৱেৰে সংলগ্ন মোটা বহীডাল পিঠিত বান্ধি নাওখন টানি টানি নিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ঘোপমৰা অন্ধকাৰত এয়া এক ভয়াবহ দৃশ্য। দাড়ি-গোফে ভোবোকা, তেলচিকতিৰে ভৰা এটি অৰ্দ্ধনগ্ন শৰীৰ পানী যুঁৱলিয়েদি কেতিয়াবা জপিয়াই, কেতিয়াবা সাঁতুৰি হয়তোবা খৰখেদাকৈ খোজ দি নাওখন টানি টানি আগবাঢ়ি যোৱা দেখা গৈছিল। এনে ধৰণৰ কুচকাৱাজৰ মাজেদি প্ৰায় এঘণ্টামান সময় পাৰ হোৱাৰ পাছত আমাৰ নাও গৈ অন্য এক চাপৰিৰ বালিচৰত লাগিলগৈ আৰু আঁতৰত টিমিক-ঢামাক পোহৰ দেখি যাৰে তাৰে ঘৰতে ৰাতিটো কটাবলৈ স্থিৰ কৰি সেইফালেই আগবাঢ়িলো।

মই সোমালোগৈ এটা বিহাৰী পৰিয়ালত, সম্ভৱতঃ বালিয়া বা চাপ্ৰাৰপৰা অহা। লালু প্ৰসাদে বিহাৰত শাসনভাৰ লোৱাৰ পৰা যি পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল সেই পৰিৱৰ্তনৰ ছাপ যোগিন্দ্ৰৰ যাদৱৰ কথা-বতৰাত বেছ পৰিলক্ষিত হৈছিল আৰু দুই-এবছৰতেই তেওঁ বিহাৰলৈ উভতি যাবলৈ ঠিৰাং কৰিছিল। ইয়াত তেওঁলোকৰ কোনো পৰিয়াল নাই—‘সকলো পো-পৰিয়াল আৰু তিৰোতা মানুহবোৰ ‘দেশ’ত থাকে’ (‘এই সমাজলৈ সিহঁতক আনি অধঃপাতে নিওৱাৰ কি প্ৰয়োজন!’) তেওঁলোকে এটা অঘৰী জীৱন কটায়। বিশাল দেহৰ একোজাক ম’হ পুহি, ম’হ যি চাপৰিলৈকে যায় সেই চাপৰিতে তেওঁলোকে ম’হজাক থাকে মানে বাহৰ পাতি থাকে আৰু ম’হজাকে ইটো চাপৰিৰপৰা সিটো চাপৰিলৈ গ’লে তেওঁলোকে লগতে যায়। এনেকৈ ম’হ পোহা কথাটো মাজুলীত খেতি-বাতি কৰাৰ দৰেই—য’ত খা-খৰচ একো নাই, লাভো বৰ বেছি নহয় কিন্তু চলি থাকিব পাৰি। তেওঁলোকৰ ক্ষেত্ৰত কিন্তু খেতি মানে হ’ল গাখীৰ উৎপাদন। প্ৰতিজনী ম’হৰপৰা এক লিটাৰকৈ গাখীৰ পোৱা যায় আৰু ম’হবোৰৰ একো একোটা নামো আছে; মাতিলেই ওচৰ চাপি আহে। মই দিনত লগ পোৱা ম’হটোৰপৰা হোৱা অভিজ্ঞতাৰ লগত ৰাতিৰ ম’হকেইটাৰ সৈতে হোৱা অভিজ্ঞতাৰ তফাৎ দেখি সঁচাকৈয়ে তবধ মানিছিলো; দিনৰ ম’হটোৱে আমাক দেখি খঙাল ষাড় গৰুৰ দৰে আমালৈ ট টকৈ চাই আগঠেঙৰ খুৰাৰে মাটি আচাৰিছিল। কিন্তু ৰাতি মন কৰিলো যে এই ম’হজাকে গুৱালৰ ঘৰৰ দুৱাৰ মুখত ধোবাং জুৰি পৰি গৰম ৰুটিৰ মলমলীয়া গোস্ক লৈছিল অথবা মানুহৰ সংস্পৰ্শৰ মাদকতাত নিশ্চিন্তে ঘাঁহ পাণ্ডলি পৰি আছিল। মই শুবলৈ যাওঁতে এঘাৰমান বাজি গ’ল। ইতিমধ্যেই মই ৰুটি, ভাজি আৰু ডাঠ সব উঠা গৰম গাখীৰ খাই লৈছিলো; তাৰ পাছত গুৱালৰ সৈতে একেখন বিচনাতে মুক্ত আকাশৰ তলত শুই পৰিলো। পিছদিনা সাৰ পাওঁতে ৰাতি পুৱাইছিলহে মাত্ৰ, আৰু এজাক শীতল বতাহে গা জুৰ পেলাই নিছিল। মই চাপৰিটোত এপাক মাৰি আহিলো (পাছত গম পাইছিলোঁ যে এই চাপৰিটোৰ নাম কুমলীয়া চাপৰি)। মোৰ লগত যোৱাসকল মিছিং মানুহ এঘৰত শুইছিলগৈ; তেওঁলোকক জগালোগৈ আৰু কমলাবাৰীলৈ উভতিবৰ বাবে দীঘলীয়া যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলো। চলিবলৈ প্ৰায় অমাস্তি হোৱা ইঞ্জিনটো কোনোমতে ফুচুলাই মেলি যেনে তেনে নৈখন পাৰ কৰি আমাক ফেৰী ঘাটত থ’বলৈ মাস্তি কৰালো, তাৰ পাছত এছোৱা পথ পদব্ৰজে, কিছু পথ নাৱেৰে তাৰ পাছত পুনৰ পদযাত্ৰাৰ অন্ততঃ কমলাবাৰী

পালোগৈ। পুৱা ৬ বজাত যাত্ৰা আৰম্ভ কৰি আহি দুপৰীয়া ১২ বজাৰ বাছত কমলাবাৰী পালোগৈ। ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাছতেই মই যোৰহাটলৈ আহিলো আৰু এতিয়া প্ৰায় এমাহৰ পাছত সেই অভিজ্ঞতাৰ কথা লিপিবদ্ধ কৰিবলৈ লৈছো—ভাব হৈছে সেইটো আছিল এটা যেন অতি দীঘলীয়া সপোন.....।

শেষ নাওখনেৰে শালমৰা অভিমুখে

কমলাবাৰীৰ পৰা শালমৰালৈ যাওঁতে প্ৰায় চাৰি ঘণ্টামান লাগিছিল। আমি এখন সৰু ধুকধুকী নাও ভাৰালৈ লৈছিলো। এই যান্ত্ৰিক নাওখনে বৰকৈ শব্দ কৰে কিন্তু সোঁতৰ বিপৰীতে গ'লে ই গৈ থকা যেন নালাগেই। সেইদিনা বতৰ বেছ ফৰকাল আছিল; সামান্য গৰম, পৰিস্কাৰ আকাশ, শীতল মৃদু বতাহ আৰু নিৰ্দিষ্ট তালৰ এক গতি—এই সকলোবোৰে আমাৰ মন স্বপ্নময় কৰি তুলিছিল। আমি ঔষধ-পাতি আৰু কেইটামান নলী নাদ লৈ গৈছিলো। আমাৰ দলটোত পাঁচজন মিস্ত্ৰীও আছিল। তদুপৰি ঋতু (এজন স্থপতিবিদ, তেওঁ এভাৰ্ডৰ এজন সদস্য, সুনীল এৰো আমাৰ এজন সদস্য; তেওঁ—এজন চিকিৎসক, কিন্তু তেওঁ নিজে যোৱা ন বহুৰে কোনো ঔষধ-পাতি খোৱা নাই), আৰু দুজন সহযোগী (তেওঁলোক শালমৰাৰে) আৰু মই। যোৱা মাহটো আমি মাজুলীৰ অতি পিছপৰা অঞ্চলবোৰ ভ্ৰমণ কৰিছিলো। সেই অঞ্চলবোৰৰ পৰিস্থিতি দেখি আমাৰ মন স্বাভাৱিকতেই এক গভীৰ বিৰক্তিতে ভৰি পৰিছিল। এইবাৰ শালমৰা। শালমৰালৈ এয়া আমাৰ প্ৰথম যাত্ৰা—ঠাইডোখৰ মাজুলীৰ একেবাৰে পূব প্ৰান্তৰত।

১৯৭৪ চনলৈকে শালমৰা মাজুলীৰ অন্যান্য ঠাইৰ দৰেই আছিল— খেতি-বাতিৰ ভৰপূৰ এটা অঞ্চল। সৰু সৰু গাঁওবোৰ— গাঁৱৰ কেউকাষে ধাননি পথাৰ আৰু এই পথাৰবোৰ পাঁচ মাইল দূৰৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰ পৰ্যন্ত বিস্তৃত হৈ আছিল। কথাবোৰ ভোলা হাজৰিকাই অতি বিষাদভৰা আবেগেৰে ৰোমন্থন কৰিছিল। এই অঞ্চলটো সেউজীয়া শইচৰে নদন-বদন আছিল। বছৰৰ এই সময়ছোৱাত ফৰকাল বতৰত ধান-মাহ চপাই মৰণা মাৰোতে ওলোৱা শইচৰ গোক্কে চৌপাশ আমোল-মোলাই তুলিছিল, আৰু গৃহস্থালীবোৰ পাৰ হৈ গ'লে ঢেঁকীৰ ছন্দময় মাত শুনিবলৈ পোৱা গৈছিল। নামঘৰে নামঘৰে ভাওনা-সবাহত ভাগ ল'বলৈ মানুহৰ বেছ সমাগম হৈছিল; বিভিন্ন আলাপ-আলোচনা চলিছিল নাইবা সদায় সন্ধিয়া পৰত মানুহবোৰে নাম-কীৰ্তনত ভাগ লৈছিলহি।

এতিয়া কিন্তু ছবিখন সম্পূৰ্ণ সুকীয়া। সেই শালমৰা এতিয়া মাজুলীৰ মানচিত্ৰৰ বুকুৰ পৰাই হেৰাই গ'ল। অঞ্চলটো এতিয়া এক 'পৰিত্যক্ত' অঞ্চল ৰূপেহে চিহ্নিত হৈছে। এতিয়া তাত বসবাস কৰা লোকে তেওঁলোকৰ মাটিৰ কৰ-কাটল নিদিয়ৈ আৰু সকলো কাৰ্য্যকৰী দিশৰপৰা তেওঁলোক অস্তিত্ববিহীন। মাজে মাজে কোনো চৰকাৰী ঋণ অথবা জলপানীৰ বাবে ভূমি পট্টাৰ প্ৰয়োজন হ'লেহে তেওঁলোকে সাৰ পাই উঠে— আৰু তেতিয়া তেওঁলোকে দক্ষিণপাটত থকা শালমৰাৰ মৌজাদাৰৰ অফিচলৈ যায় আৰু

বাকী পৰি থকা কৰ-কাটল পৰিশোধ কৰি কামটো সমাধা কৰে। ছশৰো অধিক পৰিয়ালেৰে ভৰা এখন গাঁও এতিয়া মাত্ৰ এটা মথাউৰিত পৰিণত হ'ল; যি দুই এঘৰ বৈছেগৈ, সেইবোৰৰ ঘৰ-বাৰীও প্ৰায় মথাউৰিতে লগা। তাত এতিয়া কোনো মুকলি ঠাই নাই, চৌদিশে মাত্ৰ পানীৰ পয়োভৰ। যেতিয়াই তেতিয়াই বৈ অহা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ প্ৰবল সোঁতে তেওঁলোকৰ ঘৰ-দুৱাৰ টোৱাই যায়, মন গ'লেই গ্ৰাস কৰি নিয়ে মাটি-সম্পত্তি, ঘৰ-দুৱাৰ— যেন ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ এক অন্তহীন ক্ষুধা! তথাপিও তাত মানুহে বসতি কৰিবলৈ এৰা নাই যিহেতু মাটিৰ সৈতে মানুহৰ আছে এক আদিম, অবুজ সম্পৰ্ক। মহেন্দ্ৰ ভূঞাই কথাটো বুজাবলৈ চেষ্টা কৰি কৈছিল : 'নৈ আৰু মাটিৰ লগত আমাৰ সম্পৰ্ক অতি নিবিড়। নৈৰ বুকুত আমাৰ বহুত কিবাকিবি হেৰাই যোৱা কথাটো সঁচা; কিন্তু নদীখনেইতো আমাৰ প্ৰয়োজনীয় অনেক অৱদান আজিও দি আছে : মাছ, জুই ধৰিবলৈ খৰি ইত্যাদি। আমি প্ৰধানতঃ শিল্পী সম্প্ৰদায়ৰ; আমি হাতেৰে সাজি উলিওৱা নাও, মাটিৰ বাচন-বৰ্তন আদি বিক্ৰী কৰিয়েই জীৱন-নিৰ্বাহ কৰো।'

উত্তৰ-পূবৰ গ্ৰামাঞ্চলৰ প্ৰায়বোৰ পৰিয়ালেই যিকোনো এবিধ কাৰু শিল্পৰ এক ঐতিহ্য আছে—তাৰ ভিতৰত বোঁৱা-কটা, বাঁহ-বেতৰ ঘৰ সজা, খাদ্য-সামগ্ৰী উৎপাদন, খেতিৰ সঁজুলি তৈয়াৰ কৰা ইত্যাদি। কিন্তু তেনেই কম ঠাইতহে শালমৰাৰ দৰে এনেকুৱা কাৰু শিল্পৰ লগত জড়িত পৰিয়াল অনেক পোৱা যায়। শালমৰাত প্ৰায়বোৰ পৰিয়ালেই, কেৱল নিজৰ বাবেই নহয় ব্যৱসায়িক ভিত্তিতো এনে কাৰু শিল্পৰ লগতে জড়িত আৰু সেই শিল্প কৰ্মৰ ওপৰতেই ঘাইকৈ তেওঁলোকৰ জীৱন আৰু খাদ্যৰ নিৰাপত্তা নিৰ্ভৰ কৰে। অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণৰ প্ৰধান জীৱিকা হ'ল মৃৎ শিল্পৰ কাম-কাজ আৰু নাও সজা। এই দুই কাৰু শিল্পক ইটো সিটোৰ পৰিপূৰক ৰূপে এই অঞ্চলৰ লোকে বাচি লৈছে। শীতকালৰ মাহকিটাকে ধৰি বাৰিষা সোমোৱালৈকে তেওঁলোক মৃৎশিল্পত নিযুক্ত থাকে আৰু ইয়াৰ পাছৰ মাহকেইটা নাও সজা কামত লাগে। মাটিৰ বাচন-বৰ্তন সজা প্ৰক্ৰিয়াটো এনে ধৰণৰ : ত্ৰিশফুট তলৰপৰা আলতীয়া মাটি সংগ্ৰহ কৰি হাতেৰেই বিভিন্ন ৰূপ দি বাচন-বৰ্তন, অন্যান্য আচবাব সাজি উলিয়ায়; এওঁলোকে চাক বা চকৰি ব্যৱহাৰ নকৰে; বাচন-বৰ্তনবোৰ প্ৰথমে ৰ'দত শুকুওৱা হয় আৰু তাৰ পাছত ভাটিত দিয়া হয়, ভাটিত জুই দিবলৈ প্ৰয়োজনীয় ইন্ধন নৈত উঠি অহা কাঠ-বাঁহবোৰৰ পৰাই যোগাৰ হয়। স্থানীয়ভাবেই এই বাচন-বৰ্তনৰ মূল্য সামান্য হ'লেও যিমানেই দূৰলৈ লৈ যোৱা যায় সিমানেই ইয়াৰ মূল্য অনানুপাতিকভাৱে বাঢ়ি যায়। উদাহৰণ স্বৰূপে, শালমৰাত এটা মাটিৰ সৰু ঘটৰ দাম হ'ল প্ৰায় তিনি টকা, কিন্তু শদিয়াত ইয়াৰ দাম চাৰিগুণলৈ বৃদ্ধি হয়। তেওঁলোকে নাৱে নাৱে এনে ঘট বোজাই দি শদিয়ালৈ প্ৰায় এমাহ জোৰা উজনিমুৱা যাত্ৰা কৰে। শদিয়াত তেওঁলোকে চাউলৰ সলনি ঘটবোৰ বিক্ৰী কৰে। এটা ঘটৰ বিনিময়ত এক কিলোগ্ৰাম চাউল পায়—এটা অতি লাভজনক বিনিময়। আমিও মাজে মাজে এনেদৰে মাটিৰ ঘট লৈ উজনিমুৱাকৈ যাত্ৰা কৰা দৃশ্য উপভোগ কৰাৰ সুযোগ পাইছিলো।

তেওঁলোকৰ প্ৰতিখন গৃহস্থালীতে মহিলাসকলে নিজ হাতেৰেই বাচন-বৰ্তনবোৰ গঢ়ি তোলে যদিও এই শিল্প কৰ্মৰ বাবে কৰিবলগীয়া আনুসঙ্গিক কাম-কাজবোৰত পুৰুষৰ সহায় নহ'লেই নচলে। আজি তিনিবছৰমান আগতে পিতৃ-মাতৃহাৰা হোৱা ভনী আৰু বুলুমাই হাজৰিকাৰ লগত কথা পাতিছিলো। ভনীৰ বয়স বাইশ বছৰ আৰু ভনীয়েক বুলুমাইৰ বয়স ওঠৰ বছৰ। তেওঁলোক অকলশৰে থাকে; ককায়েক নগেনে বিয়া কৰোৱাত ঘৰখনত নানা অশান্তি হোৱাত সকলোৰে মঙ্গলৰ কথা ভাবি দুই বাই-ভনী ঘৰৰপৰা আঁতৰি আহিল। আমি গ্ৰাম্য জীৱন সম্পৰ্কে এখন আদৰ্শৰে ভৰা মধুৰ ছবি দাঙি ধৰিব খুজিলেও বাস্তৱ ছবিখন বহুত বেলেগ। আজিকালি টিভিৰ পৰ্দাত দেখিবলৈ পোৱা আধুনিক কথাছবিৰ দৰেই গ্ৰাম্য জীৱনতো বহুতো নাটকীয়তা আৰু পাক্‌চক্ৰৰ আভাস পোৱা যায়, মাথো খুচৰিব জানিলেই হয়। ভনী আৰু বুলুমায়ে নদীৰপৰা নাৱেৰে কাঠ বুটলি আনিব নোৱাৰে, খেৰ-বন কাটিবলৈ অসুবিধা, ত্ৰিশফুট তলৰপৰা আলতীয়া মাটি অনাও তেওঁলোকৰ বাবে কঠিন—অথচ এনেবোৰ কাম সাজ-বাচন সাজিবৰ বাবে অপৰিহাৰ্য। সেয়ে তেওঁলোক দুজনীয়ে নিজাববীয়াকৈ এই কাম কৰিবলৈ অপাৰগ হৈ প্ৰতিটো সাজ-বাচন তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে এক নিৰ্দ্ধাৰিত মজুৰি লৈ দিন হাজিৰা কৰিবলগীয়া হ'ল।

কিবা প্ৰকাৰেৰে এইবিলাক কাম কৰিব পাৰিলেও দূৰৈত বিক্ৰী কৰি সঁচাকৈয়ে বেচ লাভজনক দাম পাবলৈ ভনী আৰু বুলুমাইৰ বাবে সুদীৰ্ঘ কালৰ উজনিমুৱা নাও যাত্ৰা কৰাতো কোনোপধ্যেই সম্ভৱ নাছিল। গতিকে এহেজাৰ ঘট-বাচনৰ বাবে চল্লিশ টকা হাৰত কাম কৰিয়েই তেওঁলোক সন্তুষ্ট থাকিবলগীয়া হৈছে। হাজাৰত চল্লিশ টকা মানে দিনে হ'লগৈ প্ৰায় বিশ টকা আৰু বিশ টকা হ'ল ন্যূনতম দৈনিক মজুৰিতকৈও কম। অৱশ্যে ভনী আৰু বুলুমায়েই কেৱল এনেকৈ জীৱন নিৰ্বাহ কৰা নাই। খৰখেদাকৈ কৰা এটা হিচাপ মতে, শালমৰাত বৰ্তমান মৃৎশিল্পৰ লগত জড়িত প্ৰায় পাঁচশৰো অধিক পৰিয়ালৰ ভিতৰত বুলুমাই ভনীহঁতৰ দৰে হাজাৰত চল্লিশ টকা হাৰত দৈনিক মজুৰি কৰা পৰিয়াল হ'লগৈ চক্ৰিশটা।

শালমৰা অঞ্চলৰ বাবে এইবাৰৰ বানপানী শাপেই বৰ হোৱাৰ দৰে হ'ল। এজন কুমাৰ আৰু বহুদিনৰপৰা নাও সাজি অহা মইনা ভূঞা নামৰ এজন লোকে ক'লে যে এতিয়ালৈকে তেওঁ দেখাৰ ভিতৰত এইটোৱেই ব্যৱসায়িক দিশৰপৰা অতি ভাল বছৰ। সাধাৰণতে নাও যোগান ধৰিবলৈ চাহিদা আহে নামনি মাজুলী, ধেমাজি, জোনাই অঞ্চলৰপৰা, কিয়নো এইবিলাক অঞ্চলত বানপানী আহিয়েই থাকে আৰু বছৰৰ পাছত বছৰ জুৰি পানী সেই অঞ্চলৰ লোকৰ জীৱনৰ এক অংশ যেন হৈ পৰিছেগৈ; কিন্তু এই বছৰ প্ৰথমবাৰৰ বাবে জেংৰাই অঞ্চলৰপৰা নাও যোগানৰ যথেষ্ট চাহিদা আহিল, অথচ সেই অঞ্চলৰ গাঁও বা পৰিয়ালবোৰৰ বানপানীৰ লগত সম্পৰ্ক আছিল ছেগা-ছোৰোকাকৈ বছৰত কেইদিনমানৰ বাবেহে। কিন্তু এতিয়া উজনি মাজুলীৰ পৰিয়ালবোৰৰ বাবেও তেওঁলোকৰ দৈনন্দিন জীৱন যাত্ৰাত নাও এক অপৰিহাৰ্য অঙ্গ হৈ

পৰিল। ফলত শালমৰাৰ নাৱৰ বজাৰৰ বহুল সম্প্ৰসাৰণ ঘটিল। শালমৰাৰ লোকসকলে নাৱত সাধাৰণতেই অতি ভালবিধৰ এজাৰ কাঠ ব্যৱহাৰ কৰিছিল; কিন্তু এজাৰ কাঠৰ নাটনি হোৱাত ইয়াৰ পৰিপূৰক হিচাবে কিছু সস্তাত পোৱা উৰৈ কাঠ নাৱৰ তলিৰ বাবে অৰু উৰিয়াম কাঠ নাৱৰ কাষবোৰত ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছিল।

শালমৰাৰ নাও নিৰ্মাণ পদ্ধতি সঁচাকৈয়ে বিস্ময়কৰ। সেই অতি পুৰণিকলীয়া পদ্ধতিৰেই কৰতেৰে কাঠ কাটি, বাচুলাৰে চুচি-মাজি, আঁকোৰা গজালেৰে নিকপকপীয়াকৈ জোৰা লগাই নাওবোৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়ায়। আধুনিক পদ্ধতিৰ নিৰ্মাণ কাৰ্যত ব্যৱহাৰ হোৱা লেথ্ (lathe) মেচিন, ড্ৰিল (drill) মেচিন অথবা আন কোনো যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈয়ে শালমৰাত এতিয়াও নাৱৰ নিৰ্মাণ কাৰ্য চলি আছে। তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাটো চাহিদা আৰু যোগানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল এক সীমিত প্ৰক্ৰিয়া। উৎপাদন হয়তো কম, কিন্তু এখন নিৰ্ভৰশীল বজাৰ আছে। আপুনি কাৰিকৰী দিশটোৰ উন্নতি সাধন কৰি উৎপাদন প্ৰক্ৰিয়াক অধিক কাৰ্যক্ষম কৰি তুলিলে উৎপাদন বাঢ়ি যাব, গুণগত মানো বাঢ়িব আৰু তুলনামূলকভাৱে মূল্যও হ্ৰাস পাব ঠিকেই কিন্তু সেই বৰ্দ্ধিত উৎপাদনৰ বাবে বজাৰ ক'ত?

আকৌ শালমৰাৰ জনজীৱনলৈ ঘূৰি অহা যাওক। শালমৰা মানে এতিয়া তিনি কিলোমিটাৰমান বিস্তৃতিৰ মুখামুখিভাবে থেপাথেপিকৈ গঢ় লোৱা শাৰী শাৰী ঘৰৰ এক অঞ্চল। এই অঞ্চলত ভিন্নমুখী বাতাবৰণ ভিত্তিক জনগোষ্ঠীয় কৃষ্টি কলাৰে লালিত-পালিত দুখন সামাজিক ছবি সুস্পষ্ট। অঞ্চলটোৰ উজনি আৰু মধ্যখণ্ডৰ গাঁওবোৰত কুমাৰ পৰিয়ালৰ প্ৰাধান্য বেছি— আৰু এই অঞ্চলটোত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াই প্ৰায় দুশ গজমানৰ এটা সঁতি উলিয়াই নিয়াত অঞ্চলটো মাজুলীৰ মূল ভূখণ্ডৰপৰা পৃথক হৈ পৰিল। মাজুলীৰ মূল ভূ-খণ্ডৰ লগত জড়িত অঞ্চলটোত এতিয়া কিছু সংখ্যক অন্যান্য সম্প্ৰদায় অৰ্থাৎ কৈবৰ্ত আৰু ৰাজবংশী পৰিয়াল থাকে। এই বিভাজন বাতাবৰণভিত্তিক জনগোষ্ঠীয় বিভাজন বুলিয়েই ক'ব নোৱাৰি, তেওঁলোকৰ মাজত অন্য কিছুমান বিভাজনো আছে আৰু সেয়া হ'ল ৰীতি-নীতি, ঐতিহ্য, কৰ্ম-সংস্কৃতি ইত্যাদি। সঁতিটো পাৰ হৈ পোৱা কুমাৰ গাঁওবোৰত ৰেডিঅ'ৰ প্ৰচলন প্ৰায় নায়েই, নলী নাদো দুই এটাহে দেখা পোৱা যায় আৰু সেই অঞ্চলত যেন এটি গোমা বিৰক্তিকৰ ভাব সৰ্বত্ৰ বিদ্যমান। আনহাতে শালমৰাৰ বাকী অংশত এনে এক মুখৰ পৰিৱেশ পৰিলক্ষিত হয়, তেওঁলোকে যেন গোটেই ৰ'দচেঙা সাবাটি লৈ কামত লগাব। নাও নিৰ্মাণ প্ৰক্ৰিয়াত এনে কিছুমান কাম আছে য'ত চোকা ৰ'দজাক অপৰিহাৰ্য—যেনে ধৰক নাওখনৰ জোৰাবোৰেৰে পানী নসৰকিবলৈ আলকাতাৰাৰ প্ৰলেপ দিয়া কাৰ্য। আনকি শালমৰাৰ কুমাৰসকলেও তেওঁলোকৰ সাজ-বাচনবোৰ ৰ'দত শুকাবলৈ দিয়ে আৰু মাজে মাজে বেয়া আকাৰৰ ঘট-টেকেলিবোৰত হাত ফুৰাই যায়হি। আমি সেই অঞ্চলতে ঘূৰি ফুৰোতে মন কৰিছিলো, তেওঁলোক নিজ নিজ কামত ইমানেই মগ্ন যে আমি নলীনাদ বহুওৱা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ আহ্বান কৰা বৈঠকত ভাগ ল'বলৈও তেওঁলোকৰ সময়ৰ অভাৱ।

কিয়নো আমি থকা সময়ছোৱাত ইতিমধ্যেই মাত্ৰ দুটা ভাটিতহে জুই দিয়া হৈছিল আৰু সেই জুইৰ শিখাই ৰাতিৰ আকাশ পোহৰাই তুলিছিল আৰু আমি দূৰৈৰপৰাই এই জুইৰ উম পাইছিলো।

কিছুদিনৰ আগলৈকে উজনি শালমৰাৰ লোকসকলে সেই সুঁতিটো পাৰ হওঁতে গাইপতি দুটাকৈ বেচৰকাৰী ভাবে চলা ফেৰীত ভাৰা দিবলগীয়া হৈছিল; কিন্তু এমাহমান আগতে চৰকাৰে এই সুঁতি পাৰ হ'বলৈ বিনামূলীয়া ফেৰী সেৱাৰ বন্দবস্ত কৰিলে। পাঁচ বছৰৰ আগতে ইয়াৰ মথাউৰি ভাগিছিল। এই সময়ছোৱাত পৰিবহনৰ নামত খৰচ কৰা ধনেৰে মথাউৰিটো তিনিবাৰ সাজি উলিয়াবপৰা গ'লহেঁতেন—কিন্তু এই কাম কৰাবলৈ শালমৰাৰ ৰাইজৰ প্ৰয়োজনীয় ৰাজনৈতিক শক্তি নাই। আঢ়ৈবত্ৰসকলে বেলেগ ঠাইলৈ গৈ মাটি-বাৰী কিনাত ধন খটুৱালেগৈ আৰু ডাঙৰ মহানগৰসমূহৰ আশে-পাশে গৈ তাৰেই এটা অংশ হৈ পৰিল—তেওঁলোকৰ স্বার্থ এতিয়া ধেমাজি আৰু ডিব্ৰুগড়ত। চৰকাৰে সাতটা পৰিয়ালক এবিঘাকৈ মাটি দি মৰিয়নিত সংস্থাপিত কৰিলে। শালমৰাৰ আন দুৰ্ভাগীয়া সন্তানসকলেও এতিয়াও ইয়ালৈকে বাট চাই আছে।

ভাৰতত অসমৰ তথা অসমত মাজুলীৰ স্থানৰ দৰেই মাজুলীত শালমৰাৰ স্থান। নিজৰ ঐতিহ্য-পৰম্পৰাকে সাৰটি বৰ্তি থাকিব খোজাসকলৰ বিপৰীতে আঢ়ৈবত্ৰসকলে সমাজৰ 'মূলসুঁতি'ৰ লগত সেতু নিৰ্মাণ কৰি নদী পাৰ হৈ যায়, বাহিৰৰপৰা তেওঁলোকে নাটক উপভোগ কৰে, সমাজ ব্যৱস্থাটোৰ সমালোচনা কৰে কিন্তু কেতিয়াও ইয়াৰ এটা অংশ হ'ব নোখোজে।

বানপানী আৰু ইয়াৰ পাছৰ পৰিস্থিতি (আমাৰ 'মাজুলী' নামৰ সংবাদ পত্ৰিকাৰপৰা)
কমলাবাৰী, ৫ জানুৱাৰী, ১৯৯৭

যোৱা বছৰৰ প্ৰচণ্ড বানপানীৰ পাছত মাজুলীৰ পৰিস্থিতি স্বাভাৱিক হ'বলৈ কেবামাহো লাগিছিল। এতিয়া আপুনি মাজুলীৰ ইঠাই-সিঠাইলৈ সুকলমেই অহা-যোৱা কৰিব পাৰিব মাথোন বাটত যাওঁতে চকুত পৰিব বানে উটুৱাই নিয়া অনেক ভগা-ছিগা বাট-পথ আৰু অনেক ক্ষতিগ্ৰস্ত দলং। অহা বাৰিষালৈ মাথোন তিনিমাহ মানহে বাকী, কিন্তু এতিয়াও এইবোৰৰ মেৰামতি আৰম্ভ হোৱাৰ কোনো ইঙ্গিত নাই। তথাপি মাজুলীবাসীৰ জীৱন-যাত্ৰাই স্বাভাৱিক ভাবেই গতি কৰিছে। ইয়াত প্ৰত্যুষৰ মুহূৰ্তবোৰ ঘন কুঁৱলীৰ ৰূপোৱালী আৱৰণেৰে সদা আত্মদিত। সূৰ্যোদয়ৰ লগে লগে কুঁৱলীৰ জাল ফালি কেঁচা সোণৰ দৰে হালধীয়া সৰিয়হৰ পথাৰবোৰ তিৰবিৰাই উঠে। কি যে এক মনোৰম স্বৰ্গীয় দৃশ্য!

যোৱা তিনিমাহত মাজুলীৰ অন্যতম খবৰটো হ'ল ৰাসযাত্ৰাৰ পয়োভৰ। নদী দ্বীপটোৰ একলাখ পঞ্চাশ হাজাৰ অধিবাসীৰ প্ৰায় সকলোৱেই এই উৎসৱ পালন কৰে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্ম আৰু জীৱন বৃত্তান্তৰ আধাৰত উদযাপিত এই ৰাসযাত্ৰাৰ অনুষ্ঠানত

স্বীকৃতি পাবলৈ আশা কৰা প্ৰতিখন গাঁৱেই বাসলীলা মঞ্চস্থ কৰিবলৈ আয়োজন কৰে আৰু ইয়াত ভাও ল'বলৈ ইচ্ছা কৰা ভাৱীয়াৰ ভিৰ ইমানেই বেছি হয় যে কাক কি ভাও দিয়া হ'ব তেনেবোৰ সিদ্ধান্ত ল'বলৈ মেকিয়াভেলিয়ান চাতুৰ্যৰ প্ৰয়োজন হয়। এই বাসোৎসৱৰ সময় সদায় নিৰ্দ্ধাৰিত হৈ থাকে কাতি মাহৰ পূৰ্ণিমাৰ দিনটোক কেন্দ্ৰ কৰি। তিনিদিন জুৰি এই বাসোৎসৱৰ আয়োজন হয়। বাসবোৰত দৰ্শনী লোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। একো একোটা মণ্ডপত এহেজাৰৰপৰা পোন্ধৰশ দৰ্শক বহিব পৰাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। কমলাবাৰীত একে সময়তে তিনি ঠাইত বাস অনুষ্ঠিত হোৱা দেখিছিলো, গড়মূৰৰ দুঠাইত হয় আৰু তাৰোপৰি অন্যান্য গাঁওবোৰতো নিজাববীয়াকৈ বাসোৎসৱ একে ধৰণেৰেই উদ্‌যাপন কৰা হয়। বাসোৎসৱৰ সময়ত এদিন মাজনিশা লুইত সুঁতিৰ পাৰত অৱস্থিত চিতাদৰচুক নামৰ মিছিং গাঁৱত আমি অলপ পৰ বৈছিলোঁ, ইয়াৰ বাসোৎসৱৰ ভাওনাৰ সকলো অভিনেতা-অভিনেত্ৰীয়েই মিছিং জনজাতিৰ লোক। এই বাসোৎসৱ সম্পূৰ্ণ মিছিং ৰাইজৰ দান-বৰঙণিৰে আয়োজন কৰা হৈছিল; প্ৰায় দুহেজাৰ দৰ্শকে ভাওনা উপভোগ কৰিব পৰা বিশাল মণ্ডপটো ৰাইজৰ শ্ৰমেৰে টিন-বাঁহেৰে সাজি উলিওৱা হৈছিল। আমাৰ হিচাপ মতে এই উৎসৱৰ বাবে গাঁওখনে আগবঢ়োৱা দান-বৰঙণিৰ পৰিমাণ প্ৰায় পঞ্চাশ হাজাৰ টকা হ'ব, গাঁওখনৰ মুঠ পৰিয়ালৰ সংখ্যা হ'ল মাত্ৰ এশ পঁচিশ ঘৰ—সকলো পৰিয়ালেই প্ৰায় দুখীয়া আৰু যোৱা বছৰৰ বানত তেওঁলোক আছিল সম্পূৰ্ণৰূপে বিধ্বস্ত।

মাজুলীত বাসোৎসৱৰ আয়োজন চলি থকা অৱস্থাতেই মাজুলীলৈ আন এদল অতিথিৰ আগমন হৈছিল—সেয়া আছিল ভাৰতীয় সৈন্য বাহিনী। কিছুদিন ৰাইজে এখন 'পুলিছ ৰাষ্ট্ৰত' বসবাস কৰাৰ দৰে এক অজান সন্ত্ৰাসত ভুগিছিল। সন্ধিয়া পাঁচ বজাৰ লগে লগেই দোকান-বজাৰ বন্ধ হৈ যায়, সাধাৰণতেই মাজনিশা পৰ্যন্ত সজীৱ হৈ থকা চহৰৰ চাৰিআলিবোৰ এতিয়া সম্পূৰ্ণ জনশূন্য আৰু নিস্তন্ধ। আনকি কাজিয়া কোলাহলৰ সৃষ্টি কৰি দৌৰা-ঢাপৰা কৰি ফুৰা বাটৰ কুকুৰবোৰেও কিবা এক অজান আশঙ্কাৰ গোলমালত পাই অন্ধকাৰত আশ্ৰয় লৈছিলগৈ। অৱশ্যে দেখা গ'ল যে বাসোৎসৱৰ সময়ছোৱাত সেনাৰ অভিযান বন্ধ ৰখা হ'ল আৰু সেনা বাহিনীক কৌশলগতভাবে যোৰহাট বা আন কাষৰীয়া অঞ্চলৰ বেৰেকসমূহলৈ আঁতৰাই নিয়া হ'ল, কিন্তু যি ক্ষতি হ'বলগীয়া আছিল সেইখিনি ইতিমধ্যে হৈ গ'ল। মাজুলীৰ বাসোৎসৱে জনজীৱনলৈ কঢ়িয়াই অনা স্বাভাৱিক উৎফুল্লতা, জনসমাগম, উৎসৱমুখৰ পৰিৱেশ আদি মোলান পৰি গ'ল; আৰু বাসোৎসৱৰ তিনিওদিন কিবা যেন ৰিঙা ৰিঙা ভাব, কামবোৰ এক যান্ত্ৰিক গতিত চলি গৈছিল যদিও তাত প্ৰাণ নাছিল।

মাজুলীত ১৯৮৫ চনত হোৱা সেনা অভিযানৰ অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিতেই প্ৰধানতঃ এতিয়াৰ মাজুলীবাসী আৰু সেনাৰ সম্পৰ্কৰ বিষয়টো নিৰ্ভৰশীল। সেই সময়ত বেনিৰাল নামৰ সেনা বাহিনীৰ ডেকা লেফটেনেণ্ট এজনে লৌহ হাতেৰে মাজুলীৰ ওপৰত কৰ্তৃত্ব চলাইছিল, ডেকা ল'ৰা দেখিলেই যধে-মধে মাৰপিট কৰিছিল, আৰু যাকেই মন যায়

তাকেই ধৰি নি কেবাদিনো পৰ্যন্ত সেনাৰ জিন্মাত ৰাখেগৈ। ইতিহাসৰ বুকুত তেওঁৰ পৰিচয় ৰৈ গ'ল ৰূপকথাৰ 'কাণখোৱা'ৰ দৰেই : মাজুলীত মাকহঁতে ল'ৰাহঁতক এতিয়াও এনেদৰে হুমুকিয়াই— যদি বদমাচি কৰ, বেনিৰাল আহি ধৰি লৈ যাবহি! সেই অভিজ্ঞতা আৰু তেতিয়া কাকত পত্ৰত 'সেনা বাহিনীৰ আতিশয্য' সম্পৰ্কে সঘনাই প্ৰকাশিত প্ৰতিবেদনবোৰে মানুহক ঘৰৰ ভিতৰতে সোমাই থাকিবলৈ বাধ্য কৰিছিল। ৰাসোৎসৱৰ শেষ আখৰালৈ বহুতো ভাৱৰীয়া নাছিল, কাৰণ সেই সময়ত মহিলাসকলক ঘৰত অকলশৰে এৰি অহাটো তেওঁলোকে নিৰাপদ নহয় বুলি বিবেচনা কৰিলে।

ৰাসোৎসৱৰ পাছত সেনা বাহিনী এক নতুন অৱতাৰ ধৰি মাজুলীলৈ ঘূৰি আহিল; তেওঁলোক আহিয়েই ৰাস্তা-ঘাট মেৰামতি, দলং নিৰ্মাণৰ কামত হাত দিলেহি; বিভিন্ন ঠাইত চিকিৎসা শিবিৰ স্থাপন কৰিলে, আৰু মই এই ৰিপট লিখাৰ সময়ত তেওঁলোকে চিগাৰেট, উইণ্ড চিটাৰ (Wind cheter) আদিও তেওঁলোকৰ কেণ্টিনৰ যোগেদি ৰাইজক বিক্ৰী কৰিবলৈ ধৰিলে, কিন্তু এইবোৰ সত্ত্বেও সেনা আৰু ৰাইজৰ মাজত গঢ় লৈ উঠা দেৱালখন ভাঙিবলৈ বহুদিন লাগিব। নতুন বছৰৰ দিনা তেওঁলোকৰ চকুৰ আগতেই সমগ্ৰ মাজুলী আলফাৰ প্ৰাচীৰ পত্ৰৰে ভৰি পৰিল!

*

এইবাৰ বানত উত্তৰ মাজুলীৰ জেংৰাই অঞ্চল অতি বেয়াকৈ ক্ষতিগ্ৰস্ত হৈছিল। ঘাইকৈ জনজাতি বসতিপূৰ্ণ এই অঞ্চলটো কেউকাষে সুউচ্চ মথাউৰি থকা বাবে প্ৰতি বছৰে অহা বানৰপৰা ৰক্ষা পৰি আছিল; কিন্তু ধেমাজী আৰু ঢকুৱাখনাৰ শিলৰ বান্ধত ফাঁট মেলাত নদীৰ কোবাল সোঁতে জেংৰাইৰ মথাউৰিত খুন্দা মাৰিলেহি আৰু তিনি ঠাইত মথাউৰি ভাঙি মাজুলীৰ আন অংশৰপৰা জেংৰাইমুখ বিচ্ছিন্ন কৰি পেলালে। তাতোকৈ মাৰাত্মক ঘটনাটো ঘটিল পানী শুকালত; দেখা গ'ল যে বানে কঢ়িয়াই অনা বিশাল বালিস্তূপে জেংৰাইমুখৰ বিস্তীৰ্ণ সাৰুৱা খেতি-পথাৰ চানি পেলালে, ফলত সেই বিশাল অঞ্চল বালিচৰত পৰিণত হ'ল। হয়তো চাৰি-পাঁচ বছৰৰ পাছত প্ৰাকৃতিক প্ৰক্ৰিয়াত এই পথাৰবোৰ পুনৰ আগৰ অৱস্থালৈ আহিব; কিন্তু তেতিয়ালৈকে এই বিস্তৃত পথাৰ-সমাৰ অনুৰ্বৰ আৰু বালিময় হৈ পৰিব। জেংৰাইমুখৰ ওচৰৰে বৰপমুৱা নামৰ এখন গাঁৱৰ কিছুমান দুখীয়া মহিলাৰ সৈতে কাম কৰিছিলো : বানপানীৰ পাছত খৰালিৰ খেতি-বাতিৰ বাবে বীজ সংগ্ৰহ কৰিবলৈ তেওঁলোকক সৰু সৰু ঋণৰ যোগাৰ কৰি দিছিলো। আমাৰ আঁচনি আছিল যে তেওঁলোক প্ৰতিমাহে একগোট হৈ সামান্য কিছু ধন সঞ্চয় কৰি যাব যাতে ভৱিষ্যতে স্বাৱলম্বী হোৱাৰ বাবে এটি প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়। কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত সেই মহিলাসকলে লক্ষীমপুৰত আৰু ধেমাজীত থকা তেওঁলোকতকৈ স্বচ্ছল অঙহী-বঙহীৰ ঘৰত গৈ খেতি-পথাৰত সহায় কৰি দিছিলগৈ—এই আশাৰে যে পিছলৈ এই খেতি-বাতিৰপৰা তেওঁলোকেও কিছু সহায় পাব। এইদৰে খেতি-বাতিত সহায় কৰি দিয়া প্ৰথা মাজুলীৰ মিছিং সমাজত সচৰাচৰ দেখিবলৈ পোৱা যায় আৰু ই

হ'ল সামাজিক নিৰাপত্তাৰ এক অতি কাৰ্যকৰী কৌশল। কোনো ঠাইত খেতি-বাতি প্ৰচুৰ পৰিমাণে হ'লে, খেতিৰ গৰাকীয়ে সহযোগীসকলকো শইচৰ ভাগ দিয়াতো এটা নিয়ম, কিয়নো তেওঁ কেতিয়াবা বিপৰ্যয়ৰ সন্মুখীন হ'লেও তেওঁকো সহায় কৰিবলৈ মানুহ ওলাব।

অৱশ্যে সকলো ঠাইতে এনে অনুকৰণীয় আদৰ্শৰ পৰিস্থিতি দেখা পোৱা টান। আমি টুনি নদীৰ পাৰে পাৰে থকা সাতখন মিছিং গাঁও মাজুলীৰ মূল ভূখণ্ডৰ লগত সংযোগ কৰিব পৰাকৈ নৈখনৰ ওপৰত এখন দলং নিৰ্মাণৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছিলো। বতন টাটা ন্যাসৰ ফালৰপৰা এটা চৰ্ত সাপেক্ষে এক অনুদান আহিল : আমিও ৰাইজ আৰু চৰকাৰৰ তৰফৰপৰা সমানুপাতত পুঁজি সংগ্ৰহ কৰিব লাগিব। আমি চাৰিবাৰ এই সম্পৰ্কে সভা আহ্বান কৰি আঁচনিখন ৰাইজক বুজাই দিছিলো আৰু আলোচনাৰ বিশদ বিৱৰণ লিপিবদ্ধ কৰি ৰখা হৈছিল; কিন্তু এই সভাবোৰত যোগ দিবলৈ প্ৰতিবাৰেই একোচাম নতুন ৰাইজ আহে আৰু প্ৰতিবাৰেই বিষয়টোৰ আদ্যোপান্ত আমি আকৌ নতুনকৈ বিবৰি ক'বলগীয়া হয়। আৰু শেষৰ সভাখনেই আছিল আটাইতকৈ অস্বস্তিদায়ক : প্ৰস্তাৱিত দলংখনৰ নিৰ্দ্ধাৰিত স্থানৰ একালে নদী পাৰতে থকা এখন প্ৰাথমিক বিদ্যালয় প্ৰাঙ্গনত আমাৰ এই সভাখন অনুষ্ঠিত হৈছিল। নদীখনৰ আনটো পাৰে বেঙেনাআটি হাইস্কুলৰ খেল পথাৰখন দেখা পোৱা গৈছিল। সভা আৰম্ভ হোৱাৰ সময়ত তাত এখন স্থানীয় ক্ৰিকেট খেল চলি আছিল। আমাৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সমিতিৰ বেছিভাগ সদস্যই সভালৈ আহিবলৈ সময় কৰিব নোৱাৰিলে, অথচ আমি তেওঁলোকক নদীৰ সিপাৰে বেচ মনোযোগেৰে খেল চাই থকা দেখিছিলো।

টুনি নদীৰ প্ৰস্তাৱিত দলংখন ইয়াৰ পাৰৰ মিছিং গাঁওবোৰৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ হৈ পৰাৰ সম্ভাৱনা আছে। এখন স্থায়ী কাঠৰ দলং হ'লে ট্ৰাক আৰু মিনি বাছ আদি সেই অঞ্চললৈ অহা-যোৱা কৰিব পাৰিব আৰু ফলস্বৰূপে বাহিৰৰপৰা অহা শাক-পাচলি আৰু অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ দাম বহুতো কমি যাব। এই অঞ্চলটো অহৰহ গৰাখহনীয়াৰ ৰোষত পৰি আহিছে; অঞ্চলটোত এখন দলং হোৱা মানে কেৱল 'ক'ৰ পৰা 'খ' লৈ এটা ৰাস্তা ওলোৱাটোৱেই মুখ্য কথা নহয়, ক্ৰমাগত অৱক্ষয়িত পৰিৱেশৰ বিপৰীতে ই হ'ল জনমানসত আস্থাৰ বীজ ৰোপণ কৰিব পৰা এক আহিলা। আনকি চৰকাৰৰপৰা এই অঞ্চলৰ উন্নতিৰ হকে কোনো ধৰণৰ বিনিয়োগ কৰিবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰা নহ'লেও ৰাইজেই দেখুৱাই দিব পাৰে সেই কাম কেনেকৈ কৰিব পাৰি। গতিকে এই অনীহাৰ কাৰণ কি বাক? কোনো ৰাজহুৱা কামৰ কাৰণে চৰকাৰী অনুমোদন পাবলৈ হ'লে সংশ্লিষ্ট বিভাগৰ হাতৰ তলুৱা পিচল কৰাটোৱেই আজি পৰ্যন্ত একমাত্ৰ পদ্ধতি (বিশেষকৈ ঠিকাদাৰৰ সৌজন্যত)। আৰু এই পদ্ধতিত স্থানীয় বিধায়কৰ পৰাও হেঁচা দিয়াব পাৰিলেও ই হৈ পৰে একেবাৰে বিফল নোহোৱা ধৰণৰ, গতিকে নিজেই সকলো ধৰণৰ সম্পদ আহৰণ কৰি কাম কৰি যোৱা ধাৰণাটোৰ প্ৰয়োজনীয়তা বুজিবলৈ অতি কঠিন আৰু তাৰ বাবে ৰাইজৰ সাহসৰো অভাৱ।

মাজুলীত লাহে লাহে আন এখন গুৰুতৰ নাটকৰ উন্মেষ ঘটিছিল। নদী দ্বীপটোলৈ খৃষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰিত হোৱাৰ ফলত মাজুলীৰ ক্ষমতাশালী সত্ৰ আৰু সত্ৰাধিকাৰসকলৰ মাজত উদ্বেগ বাঢ়িছিল। এই ঘটনাটো যোৱা কিছুদিনৰপৰাহে, মাত্ৰ পাঁচ-ছয় বছৰ মানৰ আগৰপৰাহে দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল। অৱশ্যে এই প্ৰক্ৰিয়া জেংৰাইমুখ অঞ্চলতেই ঘাইকৈ আবদ্ধ আছিল আৰু ধৰ্মান্তৰ হোৱা প্ৰায় সকলোই মিছিং সমাজৰ লোক। এতিয়ালৈকে মাজুলীত খুব বেছি পাঁচশ মান পৰিয়ালে খৃষ্টান ধৰ্ম লৈছে যদিও— এই অঞ্চলত বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ এক মহান পীঠ বুলি পৰিগণিত মাজুলীতো খৃষ্টান ধৰ্মই প্ৰৱেশ কৰিব পাৰে বুলি শঙ্কিত হৈ মানুহৰ মাজত আলোচনা-বিলোচনা হৈছিল। মাজুলীত বঙালী লোকৰ জনবসতি যথেষ্ট যদিও ইয়াত বলিবিধান থকা বা নথকা কোনো ধৰণৰ দুৰ্গা পূজা উদ্‌যাপন কৰা নহয়, কাৰণ সত্ৰসমূহৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট বেছি। তথাপিও এনে এটা অৱস্থাতে ইয়ালৈ খৃষ্টান ধৰ্মৰ আগমন কেনেকৈ হ'বলৈ পাইছে বাক? মই এই প্ৰশ্নটো কৰিছিলো ভোগপুৰ সত্ৰৰ ডেকা সপ্ৰতিভ সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীদত্তদেৱ গোস্বামীক; ভোগপুৰ সত্ৰখন শঙ্কৰদেৱে নিজে প্ৰতিষ্ঠা কৰা সত্ৰসমূহৰে এখন। তেওঁৰ উত্তৰ আছিল অতি স্পষ্ট : শ্ৰী শ্ৰী শঙ্কৰদেৱে বাৰ বছৰ কাল বিভিন্ন ধৰ্মীয় পীঠ ভ্ৰমণ কৰি নিজে তেওঁ পিছত প্ৰচাৰ কৰা শিক্ষা লাভ কৰিছিল আৰু আধ্যাত্মিক জ্ঞান আহৰণ কৰিছিল। তেওঁ আমাকো এনেদৰেই আগবাঢ়ি যোৱাটো কামনা কৰিছিল— বিভিন্ন ঠাই ভ্ৰমণ কৰি, আধ্যাত্মিক ভাবধাৰাৰ প্ৰচাৰ কৰি ৰাইজক এটা পথৰ প্ৰতি সচেতন কৰি তোলাটো তেওঁ আমাৰপৰা আশা কৰিছিল। তথাপিও, তেওঁ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰা সেই একে বক্ষণশীলতাৰেই আমি বলি হৈ পৰিলো। ৰজাই আমাক মাটি দান কৰিছিল আৰু আমি এই আশ্ৰম মঠ-পীঠবোৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি আমাৰ আধ্যাত্মিকতাৰ গভীৰ ভিতৰতে কৃষ্টি-সংস্কৃতি, নৃত্য-গীত, বিভিন্ন দৰ্শন সংৰক্ষণ কৰি গৈছিলো এই আশাৰেই যে জনসাধাৰণে ইচ্ছা কৰিলে ইয়ালৈ আহি এই সংৰক্ষিত আধ্যাত্মিক জ্ঞান আহৰণ কৰক। কিন্তু আমি নিজে ৰাইজৰ মাজলৈ আগবাঢ়ি গৈ এই সম্পদৰাজি বিলোৱাৰ প্ৰচেষ্টা কোনো দিনে হাতত লোৱা নাছিলো। তেনে ক্ষেত্ৰত কোনো কোনোৱে যদি অন্য আধ্যাত্মিক পন্থালৈ আকৰ্ষিত হয় তাত আমি আচৰিত হ'বলৈ কিটো আছে? তেওঁ এনে এটা ইঙ্গিত দিলে যে কেৱল লিখা-পঢ়া আৰু নীৰৱ সাধনাতে ব্ৰতী হৈ নাথাকি, কিছু সময় উলিয়াই তেওঁ নিজেই ৰাইজৰ মাজলৈ ওলাই যাব।

এই সমস্যাটো বৰ জটিল। ধৰ্মান্তৰৰ কাম-কাজবোৰ খোলা-খুলিভাৱে নহ'লেও বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত দেখা গৈছিল যে জেংৰাইত থকা চেণ্ট পল্ স্কুলখনেই মাজুলীৰ ভিতৰতে ইংৰাজী মাধ্যমৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ স্কুল আছিল। ইংৰাজীক আজিকালি পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ ধাৰক আৰু বাহক হিচাপে উন্নতিৰ সোপান বুলি গণ্য কৰা হয়। তদুপৰি এই ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ লগত জড়িত লোকসকলে স্থানীয় ভাষাবোৰ শিকি লয় আৰু জেংৰাই অঞ্চলত খোপনি পোতা এই খৃষ্টান লোকসকলে মিছিং ভাষা জানে। আৰু আনকি মিছিং ভাষালৈ অনুবাদ কৰা বাইবেলো আছে,—আমাৰ ধাৰণাত যোৱা পাঁচশ বছৰে এই ঠাইত মিছিংসকলৰ সৈতে

সহবাস কৰা অন্যান্য সমাজৰ প্ৰায় একলাখ লোকৰ বাবে এই খবৰেই নিশ্চয় যথেষ্ট হ'ব। যদিও শঙ্কৰদেৱে নিজেই জাতি-ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে শিষ্য গ্ৰহণ কৰিছিল, মাজুলীত কিন্তু এই প্ৰক্ৰিয়া স্থবিৰ হৈ গ'ল—কোনো সত্ৰাধিকাৰেই অনুসূচীত জাতি বা জনজাতীয় লোকক সত্ৰত ভকত ৰূপে গ্ৰহণ নকৰে আৰু সত্ৰতো থাকিবলৈ নিদিয়। নাৰী সমাজক আনকি আজিও সকলোবোৰ কীৰ্তন ঘৰত সোমাবলৈ দিয়া নহয় আৰু নিশ্চয় কোনো সত্ৰত মহিলাসকলক ভকত হিচাপে গ্ৰহণ কৰা নহয়। এনে ধৰণৰ টনা-আজোৰাবোৰ মাজুলীত সক্ৰিয়ভাৱে চলি আছে—কেৱল সময়েহে ক'ব পাৰিব ইয়াৰ পৰিণাম কি হ'বগৈ।

মাজুলী : জীয়াই থকাৰ অবিৰত সংগ্ৰাম (বাতৰি কাকতৰ এটা প্ৰতিবেদনৰপৰা)
কমলাবাৰী, ১৯৯৭ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী

পৃথিৱীৰ সৰ্ববৃহৎ নদী দ্বীপটোৰ গৰাখহনীয়া ৰোধ কৰি মাজুলীক বচাবৰ বাবে আজি অভাৱনীয় ভাবে দহবাৰটাতকৈও অধিক স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনে একত্ৰিত হৈ কিদৰে এই সমস্যাৰ কিছু কম খৰছতে সমাধান উলিয়াব পৰা যায় সেই বিষয়ে চিন্তা-চৰ্চা কৰিছে, যিহেতু যোৱা দহ বছৰত বানপানীৰ বিপৰ্যয়ৰ উপৰিও খহনীয়াৰ ফলত এই বৃহত্তম নদী দ্বীপটোৰ প্ৰায় এক তৃতীয়াংশ সংকুচিত হৈ পৰিছে। ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰায়োগিক ভূতত্ত্ব বিভাগৰ পি-এইচ্ছ-ডি ছাত্ৰ আৰিফ হুছেইনে বিষয়টো ব্যাখ্যা কৰিছিল এনে ধৰণে : 'মূলতঃ আমাৰ ইয়াৰ নদী উপত্যকা প্ৰায় উলম্ব, ওপৰলৈ উঠা। পাৰটোৰ তলেদি পানী বৈ যাওঁতে পাৰটো খান্দি লৈ যায়। ফলত লাহে লাহে পাৰটো ওপৰতে ওপঙি থকাৰ দৰে হয়। এনে একোটা পাৰ পিছত ইয়াৰ ওজন আৰু চাপৰ বাবে নদীৰ বুকুতে জাহ যায়। গতিকে আমি প্ৰাকৃতিক শক্তিৰ সহায় লৈয়েই নদীক প্ৰতিৰোধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছো। আমি নদীপাৰবোৰ এটলীয়া কৰি দিব খুজিছো আৰু নদীপাৰবোৰত স্বাভাৱিকতেই গজা সকলো ধৰণৰ ঘাঁহ-বন বিস্তৃতভাৱে ৰোপণ কৰিব খুজিছো।' মাজুলী কলেজৰ উদ্ভিদ বিদ্যা বিভাগৰ প্ৰবক্তা দেৱজিত বৰুৱাই ক'লে : 'আমি ইতিমধ্যেই স্থানীয়ভাৱে গজা সকলোৰে চিনাকি ছয়বিধ বিশিষ্ট প্ৰজাতি বাছি উলিয়াইছো। আপুনি মন কৰিলে দেখিব যে নদীৰ খহনীয়া নোহোৱা যিকোনো পাৰতে নদীৰ বুকুলৈকে ডাঠ ঘাঁহ-বন গজি থাকে। আমি সেই সাধাৰণ জ্ঞানকে কামত লগাব খুজিছো।'

গৰা ঘহনীয়া প্ৰতিৰোধৰ বাবে এই আঁচনি অনুসৰি সমূহীয়াকৈ বাস্তৱিকতে কিছুকাম কৰাৰ বাবে এখন সভাত সিদ্ধান্ত লোৱা হ'ল। সভাখন হ'ল ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক সুশীল গোস্বামী (স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন এভাৰ্ডৰ (AVARD) উদ্যোগত এখেতে গৰাখহনীয়া সম্পৰ্কে চিন্তা-চৰ্চা কৰিছিল আৰু এভাৰ্ডেই সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ গুৰি ধৰিছিল) আৰু এই বিষয়ে চিন্তা-চৰ্চা কৰা মাজুলীৰ কিছু সচেতন নাগৰিকৰ মাজত। গোস্বামীয়ে আমাক জনাইছিল যে বিষয়টোৰ ওপৰত কেইবাখনো

সভা অনুষ্ঠিত হৈছিল আৰু বিভিন্নজনে বিভিন্ন মতামত আগবঢ়াইছিল, অথচ স্থানীয় জ্ঞান আৰু সম্পদৰ ব্যৱহাৰ কৰি বাস্তৱিক কিবা এটা কৰাৰ বাবে কোনো আগবাঢ়ি অহা নাই। তেওঁ আমাক ইয়াকো জনালে যে ‘ৰিম’ট চেঞ্চিংৰদ্বাৰা পোৱা প্ৰতিচ্ছবিৰ অধ্যয়ন, এটা ভাল তথ্য ভঁৰাল গঢ়ি তোলা আৰু এইবোৰৰ জৰিয়তে পোৱা তথ্যৰদ্বাৰা চৰকাৰৰ ওপৰত হেঁচা দিয়াটো প্ৰয়োজনীয় যদিও আমি নিজেও সমস্যাটোৰ সমাধান কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত।’ তেওঁৰ এই পৰামৰ্শ গ্ৰহণ কৰা হ’ল আৰু এটা অভিযান আৰম্ভ কৰা হ’ল।

আমাৰ আহ্বানত সৰ্বমুঠ একৈশটা স্বেচ্ছাসেৱী দলে এই গৰখহনীয়া প্ৰতিৰোধ অভিযানত সহযোগ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিল। সেইবিলাকৰ ভিতৰত আছিল স্থানীয় স্কুল-কলেজৰ ছাত্ৰ দল, যুৱক সংঘ, জিলা পৰ্যায়ৰ মহিলা সমিতি আৰু অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদ। প্ৰথমতে আমি পৰীক্ষামূলকভাবে নদীপাৰ এটা বাচি ল’লো; ঠাইডোখৰ হ’ল কমলাবাৰী ফেৰী ঘাটৰ ওচৰৰ ভটিয়ামাৰি নামৰ মিছিং গাঁওখন আৰু টুনি সুঁতিৰ মোহনাৰ মাজত। মোহনাৰপৰা নিৰ্বাচিত ঠাইডোখৰলৈ প্ৰায় দুই কিলোমিটাৰ মান দূৰ। প্ৰতিটো সংগঠনকে নদীপাৰৰ এশমিটাৰ দৈৰ্ঘ্যৰ একো একোটা অঞ্চল কামৰ বাবে ভগাই দিয়া হ’ল। অৱশ্যে পিছলৈ এই নিয়মৰ সালসলনি ঘটিব পাৰে বুলি ঠিক কৰা হ’ল। এভাৰ্ডৰ মুখপাত্ৰ ডেভিদ হাম্‌চ’ই জনালে : ‘কামটোৰ গুৰুত্ব আমি ভবাতকৈ বহুত বেছি। আমি পঞ্চাশজনমান লোকে ছয় ঘণ্টা কাম কৰাৰ পাছত দেখা গ’ল যে মাত্ৰ দহমিটাৰ দৈৰ্ঘ্যৰ আৰ্হি অঞ্চল এটাৰহে কাম হ’ল। সেয়ে অন্যান্য দলবোৰৰ লগতো আলোচনা কৰি প্ৰতিটো দলকে কাম কৰিবলৈ দিয়া নদীপাৰৰ দৈৰ্ঘ্য ত্ৰিশ মিটাৰলৈ হ্ৰাস কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰা হ’ল, যিখিনি ঠাইৰ কাম কুৰিজন মানুহে গোটেই দিনটো লাগি সম্পূৰ্ণ কৰিব পাৰে। এনে কৰাত প্ৰতিটো দলৰ বাবে কামটো দেখাত সৰু হ’ল যদিও কামটো নিয়াৰিকৈ কৰাত সুচল হৈ পৰিল। প্ৰকৃততে আমাৰ এই প্ৰচেষ্টাৰ উদ্দেশ্য কেৱল খহনীয়া প্ৰতিৰোধ কৰাটোৱেই নহয়, লগতে স্থানীয় ৰাইজৰ মাজত সহযোগৰ আগ্ৰহৰ ভাব এটা জগাই তোলা আৰু অলপ অলপ কৈ কৰি গৈয়ো বিশেষ এক উদ্দেশ্য সাধন কৰা সম্ভৱ বুলি মানুহখিনিৰ মাজত এটা প্ৰত্যয়ৰ ভাব জগাই তোলা।’

অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদৰ জিলা সমিতিৰ সাধাৰণ সম্পাদক ভবেন কাকতিয়ে আমাৰ এই সং প্ৰচেষ্টাৰ প্ৰশংসা কৰি কৈছিল : ‘বহু বছৰ ধৰি আমি এই খহনীয়াৰ সমস্যাটো প্ৰতিৰোধ কৰিবৰ বাবে চৰকাৰৰ ওচৰত আবেদন-নিবেদন কৰি আহিছো আৰু অতীতত আমাৰ সংগঠনৰ তৰফৰপৰা স্থানীয় লোকৰ সহযোগত এনে শ্ৰমদান কৰা হৈছিল। গতিকে স্বাভাৱিকতে আমাক এই প্ৰচেষ্টাৰ অংশীদাৰ কৰি লোৱা উচিত আৰু আমিও সহায় কৰিব খোজো যাতে এই প্ৰচেষ্টা সফল হয়।’

খহনীয়া প্ৰতিৰোধৰ বাবে পোহৰদিয়া নামৰ গাঁওখনে কিছু বছৰৰ আগতে এখন ব্যাপক আঁচনি হাতত লৈছিল। অৱশ্যে পোহৰদিয়া গাঁৱৰ বহু অংশ ইতিমধ্যেই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ

বুকুত জাহ গ'ল। সেই গাঁৱৰে দেবজিত হাজৰিকাই আঁচনিখন বিফল হোৱাৰ প্ৰধান তিনিটা কাৰণ ব্যাখ্যা কৰি কৈছিল : প্ৰথম কাৰণটো হ'ল ৰাইজৰ ইচ্ছা আৰু উদ্যমৰ অভাৱ আৰু তেওঁলোকক অনুপ্রাণিত কৰাও কঠিন। 'তেওঁলোক সকলোৱেই ভাবে যে তেওঁলোকৰ দৰে সাধাৰণ লোকে এই বিশাল সমস্যাটো সমাধান কৰা সম্ভৱ নহয়, গতিকে এইটো সমস্যা চৰকাৰকে সমাধান কৰিবলৈ দিয়া উচিত। কিন্তু চৰকাৰে এই কাম হাতত লোৱালৈ আমি কিমান দিন অপেক্ষা কৰিব লাগিব?' দ্বিতীয় কাৰণ হিচাবে তেওঁ ক'লে যে সেই সময়ত আঁচনিখন সফল ৰূপায়নৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় কাৰিকৰী পৰামৰ্শৰ অভাৱ আছিল। আৰু তৃতীয় কাৰণটো হ'ল আঁচনিখন বহু পলমকৈ আৰম্ভ কৰা হৈছিল। 'আমি এপ্ৰিলত কাম আৰম্ভ কৰিছিলো, যি সময়ত ইতিমধ্যেই পানী বাঢ়িবলৈ ধৰিছিল— আমি সফল হোৱাৰ কোনো সুযোগ নাছিল।'

মাজুলী কলেজৰ ভূগোলৰ অধ্যাপক আৰু মাজুলী নদীদ্বীপ সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়ন পৰিষদৰ আহ্বায়ক আনন্দ হাজৰিকাই মাজুলীবাসীৰ মনৰ কথাৰ আভাস দিছিল এনেদৰে : 'আমি চৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতা বিচাৰি বহুত দিন বাট চালো। এতিয়া ফেব্ৰুৱাৰী মাহ—এক ইঞ্চিমান বোকাও লৰচৰ নহ'ল। এনে ধৰণৰ হতাশজনক অৱস্থা চলি থাকিবলৈ দিলে সমস্যাৰ কোনো সমাধান নোলাবগৈ। সমস্যাটোৰপৰা ক্ষতিগ্ৰস্ত হৈছে আমি আৰু আমি়েই ইয়াৰ সমাধানৰ সূত্ৰ উলিয়াব লাগিব। চৰকাৰৰ বাবে এইটো এটা কাম মাত্ৰ, কিন্তু আমাৰ বাবে ই হ'ল জীৱন-মৰণৰ সমস্যা।'

আমাৰ এই অভিযান সফল হ'লে মাজুলীৰ বুকুৰ এটুকুৰা মাটি হেৰাই নোযোৱাকৈ ৰাখিব পৰা যাব, কিন্তু তাতোকৈয়ো গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল যে আমি বিভিন্ন ঠাইত দেখিবলৈ পোৱা সৰু সৰু জনগোষ্ঠীবোৰৰ জীয়াই থাকিবলৈ কৰা সংগ্ৰামৰ প্ৰতি জনতাৰ সমৰ্থন আৰু সহযোগৰ যি আদৰ্শ ই তাৰেই এক প্ৰতীক স্বৰূপ হ'ব।

(সেই বছৰ ফেব্ৰুৱাৰী আৰু এপ্ৰিল মাহৰ ভিতৰত মাজুলীত গৰাখহনীয়া ৰোধৰ বাবে আবাল-বৃদ্ধ-বণিতাই সন্মিলিত ভাবে ত্ৰিশ হাজাৰ দিনৰ সমানুপাতিক মানৰ শক্তিৰ শ্ৰমদান কৰিছিল। এবছৰৰ পাছতো দেখা গৈছিল যে পৰীক্ষামূলকভাবে গৰাখহনীয়া ৰোধৰ কাম কৰা অঞ্চলবোৰ সেইবছৰৰ মাজুলীলৈ অহা প্ৰবল বানৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা খহনীয়াৰপৰা বাচি আছিল।)

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ভ্ৰমণৰ অভিজ্ঞতা

১৯৯৪-৯৫ চনৰ বছৰটোত সঞ্জয়ে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসাধাৰণে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাৰাজিৰ প্ৰত্যক্ষভাবে বুজ ল'বলৈ অঞ্চলটোত ব্যাপকভাবে ভ্ৰমণ কৰিছিল। তেওঁ এইটো অতি প্ৰয়োজনীয় বুলি অনুভৱ কৰিছিল। সেই সময়ছোৱাত তেওঁ অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন লোক, সংগঠন, বিশেষকৈ স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনৰ সৈতে জড়িত লোকসকলক আৰু শিক্ষক সমাজ, শিক্ষাবিদসকল, সাংবাদিক আৰু চৰকাৰী বিষয়াবৰ্গক লগ ধৰিছিল। সঞ্জয়ে তেওঁৰ তীব্ৰ পৰ্যবেক্ষণ ক্ষমতা আৰু ভাবৰ আন্তৰিক আদান-প্ৰদানেৰে সহজেই মানুহৰ মনৰ মাজত সোমাই যাব পাৰিছিল; তদুপৰি কিছুমান ক্ষেত্ৰত, যেনে ধৰক—মেলেৰীয়া মহামাৰীয়ে আক্ৰান্ত কৰা দুঃসময়ত ইয়াৰ প্ৰতিৰোধৰ বাবে হাতে-কামে লাগি—সঞ্জয়ে কেৱল জনসাধাৰণৰ নাড়ী-নক্ষত্ৰ বুজিবলৈ সক্ষম হোৱাই নহয়, লগতে সমস্যাবোৰৰ গভীৰতম স্থললৈ প্ৰৱেশ কৰিবলৈয়ো সমৰ্থ হৈছিল।

*

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত স্বেচ্ছাসেৱামূলক কাম-কাজ : চিন্তা কৰিবলগীয়া বিষয় আৰু খণ্ডসমূহ

প্ৰাৰম্ভতে এই কথা ক'ব লাগিব যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল নামৰ ধাৰণাটোৱেই বিভ্ৰান্তিকৰ। প্ৰতিখন ৰাজ্যৰে নিজস্ব পৰিচয় আছে, বিশিষ্ট সমস্যা আছে। এইটো এটা স্পৰ্শকাতৰ অঞ্চল, এহাতেদি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নীতিৰ আধিপত্যৰ বিৰুদ্ধে সংগ্ৰাম, আৰু বাহিৰৰপৰা অহা এটা ব্যৱসায়ী শ্ৰেণীৰ শোষণ আৰু আনহাতেদি অঞ্চলটোৰ ভিতৰতে নৃগোষ্ঠীয়তা আৰু পৰিচয়ৰ সমস্যা। এই সমস্যা থকট হয় জনজাতীয় লোকসকলে অঞ্চলটোৰ বিকাশ আৰু সম্পদৰ ভাগ পাবলৈ কৰা সংগ্ৰামত। গোটেই অঞ্চলটোতে যেন বিৰাজ কৰিছে ইহুদী বাইবেলৰ 'ৰহস্য উদ্ঘাটন' শীৰ্ষক শেষ অংশটোৰ সেই অৱশ্যস্তাৱী পৰিৱেশটো, নিশ্চিত ৰূপত আহিবলগীয়া ধুমুহা বতাহ জাকৰ আগৰ সেই নীৰৱতা। প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ বিশেষ পৰিস্থিতিৰ ওপৰত আলোচনা কৰাৰ আগেয়ে আমি অঞ্চলটোৰ উমৈহতীয়া বিষয়বোৰৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা উচিত হ'ব।

সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভিতৰত অৰুণাচলতেই ন-পুৰণিৰ সমাৰোহ আৰু ৰূপান্তৰৰ

সমাস্তৰাল গতি বেছিকৈ চকুত পৰে। ছবিখন এনে ধৰণৰ : পুৱা ন বাজিছে, আমি দৈমুখ বজাৰৰ চাৰিআলিত বৈ চিন্তা কৰিছো, নৈ ঘাটলৈ দুই কিলোমিটাৰ পথ ৰিক্সা এখন লৈ যাওঁ নে খোজকাঢ়ি যাওঁ। কাষেদি এখন, নতুন জাপানী মডেলৰ কাৰাচাকি নতুবা হোণ্ডা মটৰ চাইকেল পাৰ হৈ গ'ল। চালকৰ পিছফালে নিশি জাতিৰ পৰম্পৰাগত পোছাক পিন্ধি বহি যোৱা মানুহজনৰ শিৰত ধনেশ পখীৰ ঠোঁট লগোৱা শিৰস্থান, সুন্দৰকৈ সজোৱা চুলিত কাৰুকাৰ্য্যখচিত বাঁহৰ শলখা। নদীৰ ফাললৈ খোজ কাঢ়ি গৈ থাকোতে খৰধৰকৈ আমাক পিছ পেলাই ফেৰী ধৰিবলৈ ঢপলিয়াই গৈছে এগৰাকী গাভৰু—ভৰিত হাইহিল জোতা। পথৰ দুয়োকাষে খেৰ-বাঁহেৰে সজা জুপুৰি ঘৰ—তাৰ ছাঁত মূৰ পোনাই থিয় হৈ আছে প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড 'দিছ্ এণ্টেনা'। সমাজৰ মূল সুঁতিতো ন-পুৰণিৰ এই সংঘাতৰ লগত আমি যে অভ্যস্ত হৈ পৰা নাই এনে নহয়, কিন্তু এনে অনুভৱ হয় যে ঘাই সুঁতিত ন-পুৰণিৰ সংঘাতৰ সীমাৰেখা— পূৰ্বনিৰ্দ্ধাৰিত ফলাফলেৰে ইতিমধ্যেই অঙ্কিত হৈ গৈছে : আধুনিক ভোগ বিলাসৰ এই জীৱন যাত্ৰাত মাথো সমাজৰ দুখীয়া শ্ৰেণীয়ে ভাগ লোৱাৰ ওপৰতেই যেন ইয়াৰ দ্ৰুত সম্প্ৰসাৰণ নিৰ্ভৰ কৰিছে। কিন্তু অৰুণাচলত, এই সংঘাত অতি স্পষ্টভাৱে দৃষ্টিগোচৰ হয়, কিয়নো ইয়াৰ জনসাধাৰণে যেন তেওঁলোকৰ কেউকাষৰ পৃথিৱীখনলৈ এক অসহায় দৃষ্টিৰে চাই আছে।

সংস্কৃতি বিষয়টোৱেই হ'ল দুইফালে ধাৰ থকা তৰোৱালৰ দৰে। এটা জনগোষ্ঠীৰ নিজ পৰম্পৰাৰ আত্মগৌৰৱ যিকোনো কাৰণ বা পৰিস্থিতিতেই ৰণপ্ৰিয় অন্ধ দেশপ্ৰেমলৈ পৰিৱৰ্তন হ'বলৈ বৰ বেছি সময় নালাগে। এনেকুৱা বিভাজনৰদ্বাৰা ইতিমধ্যেই খণ্ডিত সমাজখনৰ বাবে নিজৰটোৱেই ভাল বুলি খামোচ মাৰি ধৰি থকা মনোবৃত্তিয়ে ভৱিষ্যতে সমস্যা হৈ বঢ়াব। কিন্তু একেসময়তে জনজাতীয় মানেই 'পিচপৰা' বুলি ধৰি লোৱা ধাৰণাটোৰ অন্ত পেলোৱাৰো অতি প্ৰয়োজন—যাতে জনজাতীয় লোকসকলেও তেওঁলোকৰ সামাজিক প্ৰথা, ৰীতি-নীতি, আৰু ঐতিহ্যক লৈ গৰ্ব কৰিব পাৰে। তেনে এক আত্মসন্মানবোধেই হয়তো সমগ্ৰ অঞ্চলটো গ্ৰাস কৰিবলৈ ওলোৱা নগ্ন-পণ্যবাদৰ বিৰুদ্ধে শেষভেটা স্বৰূপ হ'বগৈ।

মদ আৰু নিচাযুক্ত দ্ৰব্যৰ ব্যৱহাৰ/হিংসা

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল বৰ্তমান দ্ৰুত গতিত বাঢ়ি অহা এইচ. আই. ভি./এইডচ্ মহামাৰীৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হৈ পৰিছে। ইয়াৰ এটা প্ৰধান কাৰণ হ'ল—নিচাকাৰক দ্ৰব্য গ্ৰহণত একেটা চিৰিঞ্জকে একেলগে কেইবাজনেও ব্যৱহাৰ কৰাটো। ভৌগোলিক কাৰণতেই পূৰ্বাঞ্চলৰ সাতোখন ৰাজ্যৰ সীমান্ত অঞ্চল এক সুদীৰ্ঘ আন্তৰ্জাতিক সীমাৰেখাৰ লগত সংলগ্ন আৰু এই অঞ্চলেৰেই কুখ্যাত সোণালী ত্ৰিভুজৰপৰা (The Golden Triangle) হিৰোইন এই অঞ্চললৈ আমদানি হয়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এইডচ্ ৰোগ প্ৰথম ধৰা পেলায় ১৯৯০ চনত নাগালেণ্ড ভ্ৰমণকাৰী NICDৰ দল এটিয়ে। ১৯৯০ চনৰ অক্টোবৰ মাহৰপৰা ১৯৯১ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহলৈকে— এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰত নাগালেণ্ডৰ স্বাস্থ্যবিভাগে ২০০

গৰাকী চিৰিঞ্জেৰে সিৰাত নিচাকাৰক দ্ৰব্যগ্ৰহণকাৰীক পৰীক্ষা কৰে আৰু ইয়াৰ ভিতৰত ৭০ গৰাকীৰ গাত HIV বীজাণু পোৱা যায়। ১৯৯২ চনত সেই ৰাজ্য ভ্ৰমণ কৰা ICMRৰ (ভাৰতীয় চিকিৎসা গৱেষণা পৰিষদ) দল এটিৰ মতে চিৰিঞ্জেৰে নিচাকাৰক দ্ৰব্যগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা আনুমানিক ৫০০ জনৰ ভিতৰত আৰু তাৰ শতকৰা পঞ্চাশজনেই HIV বীজাণু শৰীৰত কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিছে।

এই অঞ্চলত আমি আয়োজন কৰা কৰ্মশালাবোৰত দুটা অতি চিন্তনীয় ঘটনা ধৰা পৰিছিল :

ক) এইডচ্ ৰোগীৰ সংখ্যাৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান গতি।

খ) এইডচ্ৰ বলী হোৱাসকলৰ ভিতৰত মহিলা নিচাকাৰীৰ সংখ্যা বৃদ্ধি হোৱা।

দুয়োটাই অতি বিপদজনক তথ্য আৰু এই ক্ষেত্ৰত বিস্তৃত অধ্যয়ন কৰি অনতিপলমেই ব্যৱস্থা গ্ৰহণ নকৰিলে— ই হ'ব এক ভয়াবহ বিপৰ্যয়ৰ আগজাননী।

মহিলাৰ মৰ্যাদা

মেঘালয়ৰ মাতৃপ্ৰধান খাচীসকলৰ মাজত নুমলীয়া জীয়েক, পৰিয়ালৰ সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী হোৱাৰ প্ৰচলিত ৰীতি সম্পৰ্কে বৰ্তমান বেছ চিন্তা চৰ্চা চলা দেখা গৈছে। এই নিয়ম সলনি কৰি পুৰুষক সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী কৰা আৰু পুৰুষৰ নাম আৰু উপাধিহে সন্তানে লোৱাৰ দাবীত পুৰুষসকলৰ মাজত এটি জনমত গঢ় লৈ উঠিছে। বিষয়টো যথেষ্ট জটিল। এটা স্তৰত চাবলৈ গ'লে মহিলাসকলে ঘৰৰ বাহিৰতো বেচ দায়িত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে : তেওঁলোক বেহা-বেপাৰত জড়িত, তেওঁলোকৰ মাজত পৰ্দা প্ৰথা নাই, ইয়াত যৌতুক প্ৰথাও নাই। আনহাতে তেওঁলোক সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী হয় যদিও সেই অধিকাৰৰ লগতে আহে ভাই-ককাইকে ধৰি গোটেই পৰিয়ালকে চোৱা-চিতাৰ দায়িত্ব। আনহাতে স্থানীয় দৰবাৰ বা বিচাৰ সভাত (Local Courts) তেওঁলোকৰ কোনো ভূমিকা নাই—এনে দৰবাৰত তেওঁলোকক সাক্ষী কৰি মাতিলেহে তেওঁলোকে দেখা দিব পাৰে। তাৰোপৰি মহিলাসকলেই সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হোৱা সত্ত্বেও, এই সম্পত্তিৰ ব্যৱহাৰ বা বেচা-মেলাৰ ক্ষেত্ৰত পৰিয়ালৰ পুৰুষ আত্মীয়সকলৰ, বিশেষকৈ মোমায়েকৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা থাকে।

অৰুণাচলৰ সৰ্ববৃহৎ জনগোষ্ঠী 'আদি'সকলৰ মাজত মহিলাই কাজিয়া-পেচাল নিষ্পত্তি কৰিবলৈ বহা পৰম্পৰাগত বিচাৰ সভা বা কেবাঙত অংশগ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। এনে সভাত মহিলাই সিদ্ধান্ত লোৱাটো দূৰৈৰ কথা, বৈঠক আৰম্ভ হোৱাৰ পিছত তেওঁলোক তাৰ আশে-পাশে থকাও নিষেধ। স্থাৱৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত এওঁলোকৰ কোনো অধিকাৰ নাই আৰু এই একে নিয়মেই, মাত্ৰ খাচীয়াসকলৰ বাহিৰে, এই অঞ্চলৰ প্ৰায় আটাইবোৰ জনজাতিৰ ক্ষেত্ৰতেই প্ৰযোজ্য। প্ৰচলিত পৰম্পৰাগত ৰীতিৰপৰা কোনো সমস্যাৰ সৃষ্টি হোৱা নাই আৰু সেয়ে ইয়াৰ পৰিৱৰ্তনৰো কোনো প্ৰয়োজন নাই বুলি ভবা কথাটোও শুদ্ধ নহয়। প্ৰশাসকসকলৰ লগত হোৱা কেইবাটাও কথোপকথনত

তেওঁলোকে আমাক জনাইছিল যে পৰিয়ালৰদ্বাৰা উপেক্ষিত আৰু আৰ্থিক অনাটনত ভোগা বহু মহিলাই তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ সম্পত্তিৰ অধিকাৰ বিচাৰি আহে। অৰুণাচলত স্বামী পৰিত্যক্তা মহিলাৰ সমস্যা সৰ্বাধিক। নিজৰ ককাই-ভাইৰ পৰিয়ালতো তেওঁলোকৰ স্থান নাই, আনহাতে স্বামীৰ সম্পত্তিৰ ওপৰতো তেওঁলোকৰ কোনো অধিকাৰ নাই। গছ কটাৰ অনুজ্ঞাপত্ৰ আৰু চোৰাং কাঠৰ ব্যৱসায়ৰপৰা অহা ধন-বল আৰু মদ খোৱা মানুহৰ সংখ্যা বাঢ়ি অহাৰ ফলত আটাইতকৈ সমস্যাত পৰিছে মহিলাসকল। এওঁলোকৰ কান্ধত এতিয়া ঘৰ-সংসাৰ চলোৱাৰপৰা পথাৰত কাম কৰালৈকে সকলো দায়িত্বৰ বোজা।

আমি ভ্ৰমণ কৰা আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত ত্ৰিপুৰাতেই সম্ভৱ মহিলাৰ স্থিতি সৰাতোকৈ বেয়া। মহিলাৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰৰ খবৰ এই ৰাজ্যৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ অঙ্গ। শ্ৰীলেখা ৰয় নামৰ সমাজকৰ্মী গৰাকীয়ে ১৯৮০ চনৰ জনজাতি আৰু অজনজাতীয় লোকৰ মাজৰ ভয়াবহ সংঘৰ্ষকেই ইয়াৰ বাবে দোষাৰোপ কৰে। ভ্ৰাতৃঘাতী এই সংঘৰ্ষত ন হেজাৰৰো অধিক লোকে প্ৰাণ হেৰুৱাইছিল। তেওঁৰ মতে এই সংঘৰ্ষত ক্ষতিগ্ৰস্তসকলৰ 'পুনৰ সংস্থাপনে' তেওঁলোকক শ্বহীদৰ মৰ্যাদা দিলে যদিও তেওঁলোকেই বৰ্তমান নিৰ্ভয়ে আইনভঙ্গ কৰি ফুৰিছে। অৱশ্যে সকলো ক্ষেত্ৰতে এই ধাৰণা প্ৰযোজ্য নহয়। কামচন্দ্ৰ নটীয়া নামৰ জনজাতীয় মানুহ এজনক তেওঁলোকৰ সমাজত বিয়াৰ আগতে কইনাৰ বাবে গা-ধন দিয়াৰ প্ৰথা আছে নেকি বুলি সোধাত তেওঁ গৌৰৱেৰে জনালে যে তেনে পুৰণিকলীয়া নিয়ম আৰু এতিয়া তেওঁলোকৰ মাজত নাই। ভৈয়ামৰ বিশেষকৈ বঙালী সমাজৰ দৰেই তেওঁলোকৰ সমাজতো এতিয়া যৌতুক প্ৰথাহে চলে। আনকি অসমতো পুৰুষ-মহিলাৰ বৈষম্যমূলক মজুৰি এটা সাধাৰণ কথা আৰু অজনজাতীয় সমাজত বিধবা এগৰাকীয়ে দুখ-দৰিদ্ৰতাৰে জীৱন কটাবলগীয়া হয়। সমাজকৰ্মীৰ গোট এটাই আমাক কৈছিল যে মেঘালয় আৰু ত্ৰিপুৰাত আটাইতকৈ দুখীয়া মহিলাসকলে চুলাই মদৰ বেপাৰ কৰিয়েই জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিবলগীয়া হয়। এই পৰিস্থিতিয়ে অঞ্চলটোৰ জনজাতি আৰু অজনজাতি দুয়োটা গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ মাজতে মদৰ প্ৰতি বাঢ়ি অহা আসক্তিৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা সমস্যা অধিক জটিল কৰি তুলিছে।

অথচ এই অঞ্চলৰ সমাজকৰ্মীসকলৰ লগত কৰা আলোচনাত মহিলাৰ মৰ্যাদাৰ বিষয়টোৱে প্ৰাধান্য লাভ কৰা নেদেখিলো। আইজাল, ডিমাপুৰ আৰু উজনি অসমৰ তিনিচুকীয়াত পতা তিনিখন সভাত উদ্যোক্তা সংস্থা কেইটাই মহিলাৰ মৰ্যাদাৰ বিষয়টোকেই কোনো সমস্যা বুলি গণ্য নকৰি আলোচনাৰ কাৰ্যসূচীৰ পৰাই বাদ দিয়াৰ সপক্ষেহে মাত মাতিলে। এই সভাত অনেক মহিলায়ো যোগ দিছিল যদিও দ্বিধাগ্ৰস্ততাৰ বাবেই হওক বা সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱতেই হওক তেওঁলোকেও ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰা নাছিল। তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত দৰবাৰ বা পৰিষদত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ আদিত মহিলাই অংশ ল'ব নোৱাৰা সম্পৰ্কে ডিমাপুৰত মই এগৰাকী মহিলা প্ৰতিনিধিক চিধাচিধিকৈয়ে প্ৰশ্ন সুধিছিলো! উত্তৰত তেওঁ কৈছিল যে তেওঁ বিচাৰিলেই সাংসদ বা বিধায়কৰ পদৰ

বাবে নিৰ্বাচনত থিয় দিব পাৰে যেতিয়া— তেওঁৰ এই পৰিষদত অন্তৰ্ভুক্তিৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। কিন্তু তেওঁৰ এই উক্তি অঞ্চলটোৰ সমূহীয়া অনুভূতি বুলি ধৰি ল'ব নোৱাৰি। বেইজিং সন্মিলনৰ আগে আগে পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনত সমান্তৰালভাবে হোৱা বিভিন্ন আলোচনা পৰ্যালোচনাত ভাগ লোৱা মহিলা কৰ্মীসকলে এখন অন্য ছবিহে দাঙি ধৰিছিল। এওঁলোকৰ বেছিভাগৰ মতেই পৰম্পৰাগত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ ব্যৱস্থা আৰু ন্যায় ব্যৱস্থা মহিলাৰ প্ৰতি বৈষম্যমূলক।

দৰিদ্ৰতা

কৰ্মশালালানিত হোৱা ইমান আলোচনা-বিলোচনাৰ পাছতো দৰিদ্ৰতাৰ সংজ্ঞাটো প্ৰহেলিকাময় হৈয়েই ৰ'ল। দৈন্যতাৰ 'গাথনি'ৰ মূল দিশবোৰৰ কথা আলোচনা কৰাৰ কথাটো বাদেই, দৰিদ্ৰতাৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান গতিত অবিহণ যোগোৱা কাৰণসমূহ সম্পৰ্কেও আলোচনা কৰিবলৈ কোনো প্ৰস্তুত নাছিল। আনকি দৰিদ্ৰতাৰ স্থিতিটোকেই যেন প্ৰায়খিনিয়েই স্বীকাৰ কৰি ল'বলৈ টান পাইছিল।

অসম আৰু মেঘালয় দুয়োখন ৰাজ্যৰে কৰ্মশালাতেই মানুহৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ অভাৱ-অনাটন বা আধাপেটীয়া অৱস্থা অথবা ক্ষুধাৰ চৰম পৰ্যায় সম্পৰ্কে কোনো উল্লেখই নহ'ল। সমাজৰ বহু মানুহে দিনৰ পাছত দিন ধৰি আধাপেটীয়াকৈ বা অনাহাৰে কটোৱাৰ কথাটো তেওঁলোকৰ বাবে যেন এক অবিশ্বাস্য ঘটনা। আমি এই বিষয়টো সম্পৰ্কে বহুতো চিন্তা-চৰ্চা কৰিছিলো। এইটোও নহয় যে আমাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিওঁতাসকলৰ আটাইবোৰেই চহৰীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ বুদ্ধিজীৱী আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰকৃত দৰিদ্ৰতা সম্পৰ্কে কোনো জ্ঞান বা অভিজ্ঞতা নাই বা যি নিজে জীয়াই থকাৰ বাবে সংগ্ৰাম কৰিবলগীয়া হোৱা নাই—এওঁলোকৰ অনেকেই সভালৈ আহিছিল ভিতৰুৱা গ্ৰামাঞ্চলৰপৰা। নিজ নিজ অঞ্চলৰ দোৱানত দ্বিধাগ্ৰস্তভাবে বক্তব্য দাঙি ধৰা এই মানুহবোৰক দেখিলেই গম পোৱা যায় যে এওঁলোকৰ মেল-মিটিঙত বৰ বৰ ভাষাৰে বক্তৃতা দিয়াৰ অভ্যাস নাই বা শব্দৰ ফুলজাৰিৰে একো একোটা বিষয়ত আপোন দৃষ্টিভঙ্গী সাব্যস্ত কৰাৰ যি অভ্যাস আমাৰ সংস্কৃতিৰ অঙ্গ হৈ পৰিছে, তাৰ লগতো তেওঁলোক পৰিচিত নহয়। আমি অৱশেষত এই সিদ্ধান্তলৈ আহিলো যে, এইটো দুটা কাৰকৰ মিশ্ৰণ। প্ৰথম কথাটো হ'ল, গোটেই বিষয়টোৱেই সাংস্কৃতিক দিশৰপৰা কিছু স্পৰ্শকাতৰ। গতিকে সেই দৰিদ্ৰতাৰ স্থিতিক স্বীকাৰ কৰি লোৱাটোৱেই এক লাজৰ কথা যেন হৈ পৰে। দ্বিতীয়তে, দৰিদ্ৰতা দৈনন্দিন জীৱনৰ এক অঙ্গ স্বৰূপ হৈ পৰাত তেওঁলোক ইয়াৰ সৈতে অভ্যস্ত আৰু দৰিদ্ৰতানো কি এই সম্পৰ্কে ভাবিবলৈকে অৱকাশ নাই। দৰিদ্ৰতাৰ এটি সূত্ৰ উলিয়াবলৈ গুৱাহাটীৰ কৰ্মশালাত চেষ্টা চলোৱা হৈছিল আৰু সকলোৱে একবাক্যে মন্তব্য কৰিছিল যে দৈনিক ভাতসাজৰ বাবে ধাৰ কৰিবলগীয়া হোৱা অৱস্থাটোৱেই প্ৰকৃত দৰিদ্ৰতা। আমাৰ শ্বিলং কৰ্মশালাত জনজাতি, অজনজাতিৰ সন্মিলিত দলটোৰ আগত এই একোটা সূত্ৰকে আগবঢ়োৱা হ'ল আৰু তেওঁলোকেও

দৰিদ্ৰতাৰ নিৰ্ণায়ক হিচাপে সেই একেটা মন্তব্যকে দাঙি ধৰিলে। আশ্চৰ্যজনকভাৱে, এটা দলেও খাদ্য সাহায্যৰ বিশেষ প্ৰয়োজন আছে বুলি বা এই দিশত কোনো পদক্ষেপ লোৱাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে বুলি উল্লেখ কৰাৰো আৱশ্যকতা অনুভৱ নকৰিলে।

ত্ৰিপুৰাত, পশ্চিম ত্ৰিপুৰাৰ মোহনভোগ নামৰ অঞ্চলটোৰ ‘আইটৰমা’ (ককবৰক ভাষাত ইয়াৰ অৰ্থ ভোটাতৰা) নামৰ স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনটোৰ উদ্যোক্তা ৰামচন্দ্ৰ নইট্যা নামৰ জনজাতীয় যুৱক এজনে বৰ সুন্দৰকৈ দৰিদ্ৰতাৰ সূত্ৰ দাঙি ধৰিছিল। তেওঁৰ মতে যাৰ মাটি নাই, থকা ঘৰ নাই, তেওঁ সবাতোকৈ দৰিদ্ৰ। সাধাৰণতে হাবিৰ খৰি বিক্ৰী কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰাসকল এই শ্ৰেণীত পৰে। বাৰিষা কালত বা যেতিয়া সাপ্তাহিক হাট-বজাৰবোৰ বন্ধ হৈ থাকে আৰু তেওঁলোকে খৰি বিক্ৰী কৰিব নোৱাৰা হয়, তেনে সময়ত এওঁলোকৰ অৱস্থা আটাইতকৈ শোচনীয় হয়। উজনি অসমত দৰিদ্ৰতা আৰু লুইতৰ (ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ) বানপানীৰ অবিচ্ছিন্ন সম্বন্ধ। লুইতৰ এটা খুন্দাতে এনিশাৰ ভিতৰতে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ একোটা পৰিয়াল ভিকহুত পৰিণত হ’ব পাৰে। অত্যাৱশ্যকীয় সেৱাৰ অভাৱ, বিশেষকৈ খোৱা পানীৰ আকালো এই ক্ষেত্ৰত উল্লেখ কৰিব পাৰি। আশ্চৰ্যজনক হ’লেও সত্য যে দেশৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ বেছি বৰষুণ হোৱা অঞ্চলটোতে খৰালি কালত মানুহৰ খাবলৈ এটুপি পানীৰ আকাল হয়, আৰু কান্ধত টিনৰ ভাৰ লৈ ভিতৰুৱা গ্ৰামাঞ্চলৰপৰা আৰম্ভ কৰি অঞ্চলটোৰ ৰাজধানী চহৰতো এই আপুৰুগীয়া সম্পদবিধ বেছি ফুৰা মানুহবোৰক দেখিলেই এই সত্য অনুভৱ কৰিব পাৰি।

অনুপ্ৰবেশ সমস্যা

অসমৰ ডাঙৰ সমস্যা হৈছে বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা ব্যাপক অনুপ্ৰবেশ। নিজ দেশৰপৰা চৰম দৰিদ্ৰতাৰ হাত সাৰিবলৈ পলাই অহা এই মানুহবোৰ হৈছে সাম্প্ৰতিক কালৰ অৰ্থনৈতিক কাৰণত প্ৰব্ৰজন কৰা শৰণাৰ্থী। কম মজুৰিত প্ৰচুৰ শ্ৰম কৰিবলৈ প্ৰস্তুত এইখিনি মানুহ বাংলাদেশৰ সীমা অতিক্ৰম কৰি দলে দলে আহি এই ৰাজ্যত প্ৰবেশ কৰিছেহি। এওঁলোকে আটাইতকৈ কম মজুৰিৰ কামবোৰ কৰে আৰু এওঁলোকৰ জীৱন যাপনৰ মানদণ্ডও অতি নিম্নখাপৰ। বিভিন্নজনৰ লগত হোৱা সাক্ষাৎকাৰ আৰু আলোচনাৰপৰা বুজা গ’ল যে এই মানুহখিনিৰ উপস্থিতিয়ে স্থানীয় শ্ৰমিকৰ মজুৰিৰ হাৰ বা কৰ্ম সংস্থানৰ সুযোগ কমোৱাৰ কথাটো প্ৰকৃততে সঁচা নহয়, কিন্তু তেওঁলোকৰ প্ৰব্ৰজনে স্থানীয় মানুহখিনিৰ মনত এটি অনিৰাপত্তাৰ ভাবৰ সৃষ্টি কৰিছে। তাৰ কাৰণ হ’ল, এই অনুপ্ৰবেশকাৰীসকলৰ ভিতৰত অধিক সংখ্যকেই হ’ল মুছলমান। মুছলমান ধৰ্মীয় লোকৰ অবাধ প্ৰব্ৰজনৰ ফলত এই অঞ্চলৰ থলুৱা লোকসকল ধৰ্মীয় সংখ্যালঘু শ্ৰেণীত পৰিণত হোৱাৰ আশঙ্কাৰ বাবে এই অঞ্চলত অতি কম মজুৰিত কাম কৰি থকা অন্যান্য অঞ্চলৰপৰা অহা বিহাৰী, নেপালী আদি লোকসকলতকৈ বাংলাদেশৰপৰা অহা মুছলমান প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক এক বেলেগ দৃষ্টিৰে চোৱা হয়। এই অনুপ্ৰবেশকাৰীসকলৰ সংখ্যা অতি বেছি আৰু তেওঁলোকে ৰাজনৈতিক পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিবলৈও চেষ্টা

কৰা দেখা গৈছে। অসমৰ ৰাজনৈতিক পটভূমিত ‘প্ৰব্ৰজনকাৰী মহল’ৰ (immigrant lobby) ভূমিকা অতি সুস্পষ্ট আৰু এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকল ভোট বেঞ্চ হিচাপে ৰাজনৈতিক স্বার্থজড়িত মহলৰ কামত ব্যৱহৃত হৈ থকা পৰ্যন্ত এই সমস্যাৰ কোনো ফলপ্ৰসূ সমাধান ওলোৱা কঠিন। আন এটা সমানেই জটিল বিষয় হ’ল—এই বেছিভাগ প্ৰব্ৰজনকাৰী বাসকৰা ‘চৰ’ অঞ্চলসমূহত ৰাজ্য চৰকাৰৰ ফালৰপৰা কৰা সামাজিক উন্নয়ন ব্যৱস্থা। এই অনাগৰিকসকলৰ সামাজিক উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰে বিনিয়োগ কৰাত স্থানীয় ৰাইজৰ দুৰ্য্যোৰ আপত্তি। এনেকুৱা অঞ্চলবোৰত কাম কৰি থকা স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনসমূহকো এনে পৰিস্থিতিয়ে বিপাণ্ডত পেলাইছে। মানৱীয় দৃষ্টিভঙ্গীৰ ফালৰপৰা চালে এই ক্ষেত্ৰত মাত্ৰ নমতাকৈ থকা টান আৰু বিশেষকৈ খাদ্য, সুৰক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু শিক্ষাৰ দিশত কৰিব পৰা উন্নয়নমূলক কাৰ্যৰ ফালৰপৰা এইটো এটা চিন্তনীয় বিষয়; কিয়নো ন-প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ অৱস্থাৰ উন্নতিয়ে হয়তো এই অঞ্চলবোৰলৈ পুনৰ অধিক প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ ঢল বোৱাব, যাৰ ফলত ইতিমধ্যেই অতি দ্ৰুতগতিত সংকুচিত হৈ অহা বাসোপযোগী ভূখণ্ডত বসবাস কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰা ‘নাগৰিক’সকলৰ জীৱনৰ মানদণ্ডৰ অৱনতি ঘটিব।

মেলেৰিয়া

অসমৰ সৌন্দৰ্য এই সময়ত চাবলগীয়া। ব’হাগ এটা নিষ্ঠুৰ মাহ—ব’হাগত গৰম পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু আৰ্দ্ৰতা বাঢ়ে। কিন্তু প্ৰথমজাক বৰষুণৰ অন্তত হাবি-বননি বৰণ সলাই সেউজীয়া হৈ পৰে। উজ্জ্বল ৰঙা কৃষ্ণচূড়া, গুলপীয়া বোলেৰে ৰাধাচূড়া আৰু বেঙেনাবুলীয়া এজাৰৰ ফুলেৰে গোটেইখনতে ৰঙৰ বেহা। এইটো বিহুৰ মাহ আৰু মাহজুৰি হোৱা নাচ-গান এতিয়াও চলি আছে। গাড়ীত উঠি গোৱালপাৰালৈ যোৱা পথৰ টুকুৰা-টুকুৰ ছবি মনত পৰিছিল : চকুত ছাট মাৰি পাৰ হৈ যোৱা ফুলবোৰ, ফৰিঙৰ জাক, গাৰো পাহাৰৰ অনাকৰ্ষণীয় ছাঁ, সন্ধিয়াৰ নাচ-গান আৰু হাঁহি থিকিন্দালিৰ বাবে অপেক্ষা কৰি থকা ৰঙীন মঞ্চবোৰ, খোজত খোজ মিলাই গৈ থকা জাক জাক গাভৰু ছোৱালী আৰু যাত্ৰাৰ দূৰত্ব বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে ক্ৰমশঃ প্ৰায় ধৰিব নোৱাৰাকৈয়ে সলনি হ’বলৈ ধৰা ভাষা আৰু পোচাক। প্ৰথমে মেখেলা-চাদৰ পিন্ধি স্কুল অভিমুখে গৈ থকা ছোৱালীবোৰ, তাৰ পিছতে উদং কান্ধেৰে কোমল ৰঙচুৱা কাপোৰ গাত মেৰিয়াই গৈ থকা ৰাভা তিৰোতাবোৰ—কোলাৰ কেঁচুৱাৰ ডাঙৰকৈ মেলা চকু, মুখত এক স্বৰ্গীয় নিষ্কলুষতাৰ আভা—যি দৃশ্য একমাত্ৰ পাহাৰীয়া শিশুৰ মুখতহে দেখা যায়। ইয়াৰ পিছতেই গোৱালপাৰা পাৰ হৈ লক্ষীপুৰলৈ যোৱাৰ পথত দৃশ্যমান হয় মুছলমানসকলে সাধাৰণতেই পিন্ধা ৰঙীন ঘৰ ঘৰ দিয়া লুঙিবোৰ। আমি গৌৰনগৰ পাওঁগৈ মানে ভাষা বঙালী হ’লগৈ—হাট-বজাৰবোৰত ইফালে-সিফালে এপাক ঘূৰিলে আপোনাৰ বাংলাদেশত থকা যেনেই লাগিব।

চিকিৎসক আৰু সহযোগীসকলৰ সৰু দল এটাই ক’ত আৰু কেনেকৈ সাহায্য আগবঢ়ালেনো সুবিধা হ’ব সেই কথা সুধিবলৈ আমি উচ্চ পদস্থ চৰকাৰী বিষয়া

কেইজনমানক আগদিনা লগ ধৰিছিলোঁগৈ। তেওঁলোকে আমাক জনালে যে মেলেৰিয়া মহামাৰী নলবাৰী আৰু গোৱালপাৰাত আয়ত্বৰ ভিতৰলৈ আহিছে, কিন্তু শোণিতপুৰৰপৰা এই ৰোগত বহু লোক আক্ৰান্ত হোৱাৰ খবৰ আহিছে—গতিকে আমি তালৈ যোৱাই ভাল হ'ব। অসম আৰু উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত মেলেৰিয়া ৰোগৰ আক্ৰমণ মনত পৰা দিনৰে পৰাই হৈ আহিছে। কিন্তু বৰ্তমান দ্ৰুত গতিত মেলেৰিয়াৰ পুনৰুত্থান হোৱা ঘটনাই সেই দিনবোৰৰ স্মৃতি মনলৈ আনে যেতিয়া ৰোগটোৰ কোনো ঔষধ নাছিল আৰু দৈন্যতা আৰু অন্ধবিশ্বাসৰপৰা উদ্ধাৰ লভাৰ পথ আছিল অতি সীমিত। বাতৰিকাকতত সেইদিনা শোণিতপুৰৰ পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে বৰ বৰ হৰফেৰে খবৰ ওলাইছিল। সেই বাতৰিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা ব্যৱস্থাও আছিল তথৈবচ—সচিবসকল উপায়ুক্তৰ লগত ফোনেৰে যোগাযোগত ব্যস্ত, দৌষীক শাস্তি প্ৰদানৰ বাবে তৰোৱাল প্ৰস্তুত কৰা হৈছে! স্বাস্থ্য বিভাগৰ আয়ুক্তই কামত ফাকি মৰা চিকিৎসকসকললৈ পঠিয়াবলৈ সাজু কৰা নিলম্বিতকৰণৰ এজাপ চিঠি আমাক দেখুৱালে। মন্ত্ৰীয়ে পিছদিনা মহামাৰীৰদ্বাৰা আক্ৰান্ত অঞ্চল পৰিদৰ্শন কৰিবলৈ যোৱাৰ কথা, গতিকে তাৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলিছে। প্ৰতি বছৰে মেলেৰিয়াত শ শ মানুহৰ জীৱন হানি হোৱা সত্ত্বেও ৰোগৰ আগজাননী দি ৰাইজক সতৰ্ক কৰি দিবলৈ স্বাস্থ্য বিভাগৰ কোনো ব্যৱস্থা নাই আৰু মহামাৰী বিয়পিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে প্ৰথমেই এইবোৰ খবৰ ওলায় বাতৰিকাকততহে। উদাহৰণ স্বৰূপে, এতিয়াও কোকৰাঝাৰৰ পৰা কোনো খবৰ অহা নাই, অন্ততঃ বাতৰিকাকতত ওলোৱা নাই—চৰকাৰৰ হাতত থকা তথ্যমতে মাত্ৰ কেইজনমান লোকহে মেলেৰিয়াত আক্ৰান্ত হৈছে। 'সন্ত্ৰাসবাদী'সকলৰদ্বাৰা অধূষিত অঞ্চল হোৱা বাবে চিকিৎসকসকলো তেনে অঞ্চললৈ নোযোৱাৰ ফলত চৰকাৰী স্বাস্থ্য সেৱাও অতি নিম্ন খাপৰ। এনে পৰিস্থিতিত বাতৰিকাকতে এইবোৰ খবৰ কেতিয়া ছপাই উলিয়ায় আৰু কেতিয়া এই কথা লৈ পুনৰ এটা হলস্থূলৰ সৃষ্টি হয়—সেয়া সময়েহে ক'ব।

বাতৰিকাকতৰ খবৰবোৰ দেখি আমি বাঙ্গালোৰৰ দুজন চিকিৎসক আৰু সহযোগীসহ এটি সৰু স্বেচ্ছাসেৱী দল যোগাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'লো; দলটোৰ এজন চিকিৎসকে যোৱা বছৰ মেলেৰিয়া মহামাৰীৰদ্বাৰা আক্ৰান্ত হোৱা ৰাজস্থান অঞ্চলত স্বেচ্ছাসেৱী হিচাপে কাম কৰিছিল। গতিকে এতিয়া প্ৰহেলিকাময় উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মাজ মজিয়াত আমাৰ দল উপস্থিত : দুজন তামিলভাষী, এজন কেৰালাৰ, এজন হ'ল পণ্ডিচেৰীৰ, এজন ৰাজস্থানৰ আৰু এজন হ'ল বঙালী! আমি আকাৰে ইঙ্গিতেৰেই কথা-বতৰা পাতিবলগীয়া হ'ব বুলি ভাবিছিলো; কিন্তু এনে ধৰণৰ পৰিস্থিতিত সাধাৰণতেই হোৱাৰ দৰেই সকলোতে এক সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ পৰিৱেশৰ ফলত আমি স্বাস্থ্য সেৱাৰ কাম সুচাৰুৰূপে কৰি যাবলৈ অনুপ্রাণিত হৈছিলো।

আমাৰ অভিযানত স্থানীয় চিকিৎসকসকলৰ সহযোগ পোৱাটো কঠিন হৈ পৰিছিল,—যিহেতু সেই সময়ত কনিষ্ঠ চিকিৎসক সন্তাই তেওঁলোকৰ এজন চিকিৎসকক ছালফাৰ (আত্মসমৰ্পণ কৰা অসম জাতীয় মুক্তি বাহিনীৰ সদস্য) দল এটিয়ে মাৰধৰ

কৰাৰ প্ৰতিবাদত ধৰ্মঘট কৰিছিল; অৱশ্যে এনে ধৰণৰ মাৰপিটৰ ঘটনা দৈনন্দিন চলিয়েই থাকে। তাৰোপৰি, সুদীৰ্ঘ দুবছৰৰ পাছত অনুষ্ঠিত হ'বলৈ লোৱা চিকিৎসা বিভাগৰ স্নাতকোত্তৰ শ্ৰেণীৰ নাম ভৰ্তিৰ বাচনি পৰীক্ষাৰ বাবে প্ৰস্তুতি পৰ্ব চলি আছিল। চিকিৎসক সন্থাৰ সভাপতি, স্পষ্টভাষী স্বভাৱৰ অৰূপজ্যোতি কলিতাই ক'লে : 'আমি সহায় কৰিব পৰা হ'লে বৰ ভাল পালোহেঁতেন। কিন্তু পৰিস্থিতিটো আপুনি মন কৰিছেই নহয়; আমি বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শনতো লাগিবলগীয়া হৈছে, আৰু পৰীক্ষাৰ কথাটো আছেই। কিন্তু আমি সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰি থকা ভাল হ'ব'। তেওঁ পৰামৰ্শ দিলে যে লেবৰেটৰী টেকনিচিয়ান কেইজনমান দলত ল'বলৈ আমি চিকিৎসা অধীক্ষকক লগ ধৰা উচিত। আমি সেইমতেই কাম কৰিলো। তামোল-পাণৰ এটা টেমা আৰু এটা পিকদানিৰে সুশোভিত টেবুলখন তেওঁৰ বিশালাকাৰ শৰীৰটোৱে জুৰি থকা যেন লাগিছিল। আমাৰ নিজৰ চিনাকি দিয়াত আৰু আমি তেওঁৰ ওচৰলৈ কিয় আহিছো জনোৱাত তেওঁ ক'লে, 'মই ইয়াত মেলেৰীয়া কামৰ সমন্বয় ৰক্ষা কৰি আছো।' 'আমি ইতিমধ্যেই চাৰিওফালে আমাৰ দল পঠিয়াইছো। ময়েই প্ৰথমে গোৱালপাৰালৈ এটা উচ্চ পৰ্যায়ৰ দল পঠিয়াইছো। গোলাঘাটৰ অৱস্থা যিহেতু বেয়া, সেয়ে মই তালৈ দুগৰাকী মহিলা ডাক্তৰ পঠিয়াইছো। এতিয়া আপোনালোকক টেকনিচিয়ান ডাক্তৰ লাগে, হ! তেওঁলোকনো ক'ত থাকিব?' আমি জটিল পৰিস্থিতি আৰু কেম্পৰ কথা তেওঁক বুজাই দিলো। 'কেম্প'! আপোনালোকে মোৰ টেকনিচিয়ানক কেম্পত ৰাখিব? আপোনালোকে জানেনে, তেওঁলোকে মহিলী ৫ ৰপৰা ৬ হেজাৰ টকা উপাৰ্জন কৰে? যি কি নহওক, তেওঁলোকক কিমান দিনৰ বাবে লাগিব?' আমি ক'লো, 'হয়তো এমাহৰ বাবে।' আমাৰ কথা শুনি তেওঁ মাটিত বাগৰি পৰাৰ উপক্ৰম হ'ল, 'আপোনালোকে জানেনে মই যদি তেওঁলোকক আপোনালোকৰ লগত পঠিয়াও তেন্তে এই প্ৰফেচাৰসকলে কেনেকৈ মোৰ জীৱন দুৰ্বিবহ কৰি তুলিব?' আমাৰ আলোচনা প্ৰায় তাতেই বন্ধ হৈছিল, তেনেতে এগৰাকী চিকিৎসা ছাত্ৰীয়ে এখন গাড়ী বিচাৰি তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিল আৰু সেই ছাত্ৰীগৰাকীক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ অধীক্ষকগৰাকী একেবাৰে তেওঁৰ ভৰিত পৰাৰে উপক্ৰম হ'ল।

আমি পিছদিনা গোৱালপাৰা অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলো। আমি প্ৰথমেই নামিলোঁগৈ আগিয়া প্ৰাথমিক স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰত। ইয়াতো লক্ষীপুৰৰ দৰেই কৰ্তব্যৰত চিকিৎসকক দেখা নাছিলো; আৰু স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰটো এনেকুৱা অযত্নপালিত আৰু অপৰিষ্কাৰ যে কেউফালে এক এৰাবাৰী যেন পৰিৱেশ। 'এইকেইদিনত আমাৰ ইয়াত কোনো লোকৰ মৃত্যু ঘটা নাই'—বুলি চিকিৎসকজনে আমাক জনালে। 'কোনো ৰোগীক চিকিৎসালয়ত ভৰ্তি কৰা হৈছে নেকি?' 'ওহোঁ আমি ৰোগী ভৰ্তি নকৰো, কাৰণ আমাৰ ইয়াত ৰোগীক খোৱা-বোৱাৰ যোগাৰ দিব নোৱাৰো।' গোটেই পৰিৱেশটো নিষ্প্ৰাণ, একো কাম-কাজ চলি থকাৰ লক্ষণ নেদেখিলো। জীৱনৰ প্ৰতি এক নিৰ্মোহ ভাবেই পৰিলক্ষিত হ'ব বুলি আমি আশা কৰি গৈছিলো, কিয়নো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত জীৱনৰ প্ৰতি এনে ধৰণৰ ধাৰণা

সাধাৰণতেই দেখা পোৱা যায়। কিন্তু দেখা পোৱা এনেকুৱা গভীৰ উদাসীনতাই আমাক হতবাক কৰিলে।

লক্ষীপুৰৰ অৱস্থাও একেই—ছজনীয়া পৰিয়াল এটা স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰৰ সন্মুখতে বৈ আছিল—চিকিৎসকৰ কিন্তু দেখাদেখিয়েই নাই। তেওঁলোকে লিখি দিয়ামতেই ঔষধখিনি কিনি আনিলে (চৰকাৰী চিকিৎসালয়ত ঔষধ নাই) আৰু খোৱাৰ আগতে ডাক্তৰক এবাৰ দেখুৱাই ল'ব খুজিছে। মহিলা গৰাকীৰ অৱস্থা অতি শোচনীয়—চকু ওপৰলৈ ঢেল খাই যোৱা যেন দেখিলো। মহিলাগৰাকী আৰু ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাক এখন মাল কঢ়িওৱা খোলা বাকচযুক্ত ঠেলাগাড়ীত ঠেলি ঠেলি অনা হৈছিল। সেইখন টানি অনা পৰিয়ালটোৰ আত্মীয় মানুহজনে ক'লে যে— দৈনিক মানুহ মৰিয়েই আছে, স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ পোৱাবলৈকে সময় নাথাকে। ভাৰপ্ৰাপ্ত চিকিৎসকজনে কথাখিনি স্বীকাৰ কৰিলে। তেওঁ জনালে যে গৌৰীনগৰৰ অৱস্থা বৰ্তমান আয়ত্বাধীন হৈছে— কাৰণ তাত এটা স্বাস্থ্য শিবিৰ স্থাপন কৰা হৈছে। কিন্তু আটাইতকৈ বেয়া অৱস্থা হৈছে ৰাখালকিল্লাত; ৰাখালকিল্লা উন্নয়নখণ্ডৰ সদৰ কাৰ্যালয়ৰ পৰা প্ৰায় বিশ কিলোমিটাৰ মান দূৰৈত। কিন্তু গৌৰীনগৰত গৈ দেখিলো যে তাতো মানুহৰ ক'লে যাওঁ, কি কৰো অৱস্থা—তিনিজন ডেকা মানুহ একেদিনাই ঢুকাল—ঈদৰ বজাৰত এক গভীৰ শোকৰ ছাঁ বিয়পি পৰিল।

আমাৰ স্বাস্থ্য শিবিৰৰ কাম আৰম্ভ কৰিবলৈ স্বেচ্ছাসেৱীসকলক ততালিকে আহিবলৈ কোৱা হ'ল আৰু সমস্যাটো আয়ত্বলৈ আনিবলৈ স্থানীয়ভাৱেই সমাধান ব্যৱস্থা এটা উলিওৱা হ'ল। অসমৰ প্ৰতিখন গাঁৱতেই এটা নহয় এটা 'সামাজিক অনুষ্ঠান' থাকে—যুৱ সংঘ, মহিলা সমিতি ইত্যাদি; আৰু গৌৰীনগৰত তেনে এটি অনুষ্ঠান—নবজ্যোতি সংঘই আমাৰ এই স্বাস্থ্যসেৱা শিবিৰৰ কামত আগভাগ ল'লে। স্থানীয় স্কুলখন অধিগ্ৰহণ কৰা হ'ল আৰু অস্থায়ী শিবিৰ এটা স্থাপন কৰা হ'ল। স্বেচ্ছাসেৱীসকল ঘৰে ঘৰে গৈ ডি.ডি.টি. চটিয়াবলৈ মান্তি হ'ল। ডি.ডি.টি.ৰ যোগান ধৰিলে চৰকাৰৰ তৰফৰপৰা, ডেকা ল'ৰাহঁতে বিনামূলীয়াকৈ শ্ৰম দিলে, আমি কিছুমান পাম্প্ চেট কিনিলোঁ; এই পাম্প্ চেটবোৰ পাছত আকৌ গাঁওবাসীয়ে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰাকৈ তাতে থৈ অহাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলো। দুজন স্বেচ্ছাসেৱীয়ে আগতীয়াকৈ গাড়ীৰে গৈ লাউড্ স্পীকাৰেৰে স্বাস্থ্যসেৱা আগবঢ়াবলৈ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি লোৱা স্থান আৰু সময়ৰ ঘোষণা কৰাৰ ব্যৱস্থা হ'ল, লগতে পৰিস্থিতিৰ এটি বিৱৰণীও আগবঢ়োৱা হ'ল। অতি বেছি শোচনীয় অৱস্থাৰ ৰোগী শিবিৰলৈ কঢ়িয়াই আনিবৰ বাবেও জীপ গাড়ীখন ব্যৱহাৰ কৰা হ'ল; প্ৰয়োজন হ'লে স্বাস্থ্য শিবিৰৰপৰা নিয়াৰ বাবে জীপখন ব্যৱহাৰ কৰা হ'ল। গাঁওখন মূল আলিৰপৰা বাৰ কিলোমিটাৰ দূৰত আৰু তাত ৰাজহুৱা পৰিবহন ব্যৱস্থা নাই। চৰকাৰী হাস্পতালখন ত্ৰিশ কিলোমিটাৰ দূৰৈত। সৌভাগ্যক্ৰমে, কেইদিনমানৰ বাবে সোণাপুৰৰ মেলেৰিয়া গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ এটি দল গৌৰীনগৰত বাহৰ পাতি আছিলহি। তেওঁলোকৰ মূল উদ্দেশ্য গৱেষণা হ'লেও সকলোৱেই চোলাৰ হাত কোচাই ক্ষিপ্ৰ গতিত অতি সফলভাৱে সেই হাবি-জংঘলেৰে ভৰা ভিতৰুৱা অঞ্চলত আমাৰ

দলৰ লগত মেলেৰিয়া প্ৰতিৰোধৰ কামত দেহে-কেহে লাগি গ'ল। প্ৰকৃততে ক'বলৈ গ'লে, তেওঁলোক হ'ল মেলেৰিয়া প্ৰতিৰোধ অভিযানৰ অজ্ঞাত বীৰ।

মেলেৰিয়া মহামাৰীৰ সমস্যাটো এই ঠাইত অধিক জটিল আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিক কেবাটাও কাৰণত সমস্যাটো অধিক ঘনীভূত হৈ পৰিছে। প্ৰথমতে, অতি শোচনীয়ভাৱে আক্ৰান্ত অঞ্চলবোৰ সংৰক্ষিত বনাঞ্চলৰ অন্তৰ্গত—আৰু সকলোৱেই তাত 'অবৈধ' ভাবে বসবাসকাৰী, গতিকে তেওঁলোকে চৰকাৰী চিকিৎসা সেৱা পাবলৈ কোনো দাবী কৰিব নোৱাৰে; তেওঁলোক হ'ল—অ-নাগৰিক আৰু অ-মানুহ, চৰকাৰী হিচাপ মতে তেওঁলোক অস্তিত্ববিহীন আৰু কেৱল মাত্ৰ মৃত্যু হ'লেহে কথাটো লেখত পৰে। তেওঁলোকক গণনা কৰা হ'ব পাৰে যদিহে বনাঞ্চলত অবৈধভাৱে বসবাস কৰি থকা এই লোকসকলে সমীপবৰ্তী কোনো এখন ৰাজহ দি থকা গাঁৱলৈ আহে। কিন্তু এনে গাঁৱৰ স্থায়ী বাসিন্দাসকলৰপৰা তেওঁলোক ব্যাপক অত্যাচাৰৰ সন্মুখীন হয়—কিয়নো স্থায়ী বাসিন্দাসকলে এওঁলোকে তেওঁলোকৰ সাৰ্বভৌমত্ব ক্ষুণ্ণ কৰিছে বুলি ভাবে আৰু তেওঁলোক সেৱা প্ৰদানকাৰীসকলৰো ৰোষৰ বলি হয়। এই সকলোবোৰেই হ'ল অতি দুখীয়া শ্ৰেণীৰ লোক— যি শ্ৰেণীৰ লোকে— ইতিমধ্যেই বাস্তৱিক ক্ষেত্ৰত ব্যক্তিগত খণ্ডলৈ যোৱা চৰকাৰী চিকিৎসা ব্যৱস্থাবে বিলাসী চিকিৎসা গ্ৰহণ কৰিবলৈ অপাৰগ। বৰ্তমানৰ মেলেৰিয়া মহামাৰী হ'ল চিকিৎসক আৰু ঔষধ বিক্ৰেতাসকলৰ বাবে ধন ঘটাব এটি সুবৰ্ণ সুযোগ আৰু তেওঁলোকে তাকেই কৰিছে। চিকিৎসা হিচাপে 'চেলাইন' দুবটলমান দি ৰোগীয়ে প্ৰতি তেওঁলোকে তিনি-চাৰিশমান টকা আদায় কৰে। এই ধৰণেৰে শোষিত হোৱাৰ আশংকাবোৰৰ কাৰণেও এইখিনি মানুহ চিকিৎসা লোৱাৰ পৰা আঁতৰি থাকে।

দ্বিতীয় সমস্যাটো হ'ল, আইন শৃংখলাৰ অভাব আৰু সম্ভ্ৰাসবাদ। সমাজৰ প্ৰতি স্তৰতে হিংসাৰ অন্তঃস্ৰোত প্ৰবাহমান। কালি গুৱাহাটী আৰু তেজপুৰৰ মাজতে ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথেৰে গৈ থাকোতে আমাৰ স্বাস্থ্য সেৱা সন্থাৰ দুজনমান স্বেচ্ছাসেৱীয়ে কিছুমান ডকাইতৰ কবলৰপৰা ভাগ্যক্ৰমে সাৰি অহাৰ নিচিনা ঘটনাবোৰ শুনি প্ৰাচীন কালৰ ঠগীবোৰৰ দিনলৈ উভতি যোৱা যেন লাগিছিল। প্ৰায়বোৰ ভিতৰুৱা অঞ্চল এতিয়া আত্মগোপনকাৰী সংগঠনে চলোৱা আন্দোলনৰ কবলত। ত্ৰিপুৰাত, ৰাজধানী আগৰতলাৰপৰা মাত্ৰ বিশ কিলোমিটাৰ আঁতৰত মান্দাই অঞ্চললৈ আমাৰ চিকিৎসকৰ এটা দল যাওঁতে আৰক্ষীৰ তদাৰকী দল লগত লৈহে যাব পাৰিছিল।

তৃতীয় সমস্যা হ'ল, মেলেৰিয়াৰ জীৱানুবাহীৰ প্ৰকৃতি। এনোফিলিচ্ মিনিমাচ (Anopheles Minimus) নামৰ মহ বিধেই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত মেলেৰিয়াৰ জীৱাণু বিয়পায়। মিনিমাচ অন্যবোৰ মহৰ প্ৰজাতিতকৈ বেলেগ—কিয়নো এইবিধ মহে ডোঙাবন্ধা বন্ধ পানীত বংশ বৃদ্ধি নকৰে আৰু বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে সামান্যভাৱে সোঁত থকা পৰিষ্কাৰ পানীৰ জান-জুৰিহে পছন্দ কৰে; উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এনে ধৰণৰ জান-জুৰি অপৰ্যাপ্ত হোৱা বাবে এই মহৰ বংশ নিৰ্মূল কৰা অসম্ভৱ। এনেবোৰ মহ ডি.ডি.টি.

চটিয়ালে মৰে যদিও গাঁও আৰু ঘৰবোৰ অ'ত ত'ত সিঁচৰতি হৈ থকা বাবে সকলোবোৰ অঞ্চলতে এনে মহ প্ৰতিৰোধ ব্যৱস্থা লোৱাটো সম্ভৱ নহয়।

ইয়াৰ লগতে বহু ঠাইৰপৰা খবৰ আহিছিল যে ক্ল'ৰ'কুইন নামৰ দৰববিধো কামত নহা হৈছে; গতিকে সচেতন চিকিৎসকসকলে প্ৰয়োজনীয় অধিক মূল্যৰ বিকল্প ঔষধৰ পোষকতা কৰে—যাৰ অৱশ্যে পাৰ্শ্বক্ৰিয়া অধিক আৰু এনে ঔষধ সহজলভ্যও নহয়। তদুপৰি তেনে অনেক ঔষধ চিকিৎসকৰ তত্ত্বাৱধানতহে দিব পাৰি। পিছে ইমান বেছি সংখ্যক আক্ৰান্ত লোকক তেনে ধৰণেৰে যত্ন লোৱা অসম্ভৱ।

ইমানবোৰ অসুবিধা সত্ত্বেও দেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰপৰা অহা স্বেচ্ছাসেৱী চিকিৎসকৰ সৰু সৰু দলবোৰে দিনে-ৰাতিয়ে অহৰহ কাম কৰি মেলেৰিয়া ৰোগীসকলক মৃত্যুৰ মুখৰপৰা বচাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল আৰু সফলকাম হৈছিল। এই প্ৰচেষ্টাই চিকিৎসা সেৱাত সহায় কৰাৰ উপৰিও স্থানীয় ৰাইজক এনে বিভীষিকাময় মহামাৰীৰপৰা নিজকে বচাবলৈ ল'বলগীয়া যত্নৰ প্ৰতিও সজাগ কৰি তুলিছিল।

নগৰীয়া দৰিদ্ৰতা

নগৰীয়া অঞ্চলত নিয়মীয়াভাবে উন্নয়নমূলক কাম-কাজ কৰা কোনো সংগঠন আমি দেখা নাছিলো; কিন্তু গুৱাহাটী আৰু আগৰতলা চহৰত নগৰীয়া দুখীয়া শ্ৰেণীৰ অৱস্থা অতি ভয়াবহ। প্ৰদীপে এটা কাহিনী কৈছিল : হেমধন দাস নামৰ এজন অনুসূচীত শ্ৰেণীৰ প্ৰব্ৰজনকাৰী ভগনীয়াই ১৯৭১ চনৰ হিংসাত্মক ঘটনাৰলীৰ পৰা পলাই আগৰতলা পায়হি আৰু দেহে টানে মানে দিন মজুৰিত ৰিক্সা চলাবলৈ লয়। যি অলপ মাটি-সম্পত্তি কৰিলে, সেইখিনিও তেওঁৰ তিনিজনী জীয়েকৰ বিয়াৰ খৰচ-পাতিৰ জোৰা মাৰিবলৈ বিক্ৰী কৰিলে। হেমধনে এতিয়া পৰিবাৰ আৰু তিনি পুত্ৰসহ আগৰতলা পৌৰ নিগমৰ ডি কলনিত বাস কৰে। একোঠলীয়া সৰু ভাৰা ঘৰটো থকা এই ঠাইত পৌৰ নিগমৰ জনস্বাস্থ্যৰ নামত কোনো সা-সুবিধা নাই, শিক্ষাৰ সুবিধা নাই, লেতেৰা পানী ওলাই যোৱাৰ ব্যৱস্থা নাই। ডাঙৰ ল'ৰাটো এজন ৰাজমিস্ত্ৰীৰ যোগালী, বাকী দুটা ল'ৰাই দহমান বজাৰপৰা পৌৰ নিগমৰ জাবৰ-জোথৰ কঢ়িওৱা গাড়ীবোৰলৈ অপেক্ষা কৰি থাকে আৰু আবৰ্জনাবোৰ পৰিলেই তাৰ পৰা প্লাষ্টিকৰ লেতেৰা বেগবোৰ (তেনেদৰে সংগ্ৰহ কৰা প্ৰতি কিলো প্লাষ্টিক বেগৰ মূল্য তিনি টকা), আইনাৰ বটল (প্ৰতিটোত পোন্ধৰৰপৰা বিশ পইচাকৈ), আৰু আনকি নাৰিকলৰ জাবৰিও সংগ্ৰহ কৰে, কিয়নো সেইবোৰ দুখীয়া শ্ৰেণীৰ লোকৰ ৰন্ধা-বঢ়াৰ ইন্ধন হিচাবে ব্যৱহাৰ হয়। হেমধনৰ বয়স পঞ্চাশৰ বেছি নহয় যদিও তেওঁ অকালতে বৃদ্ধ হৈ পৰিছে—তেওঁৰ উশাহ-নিশাহ লোৱাৰ কষ্টলৈ চাই উদফাই নাইবা যক্ষ্মাৰোগ থকা যেন লাগে— আৰু সেয়ে দৈনিক ৰিক্সা চলাব নোৱাৰে (ৰিক্সাখনো ভাৰাত লোৱা— দিনে দহৰপৰা বাৰ টকালৈ)। তেওঁৰ পৰিবাৰেও কাম কৰিবলৈ ওলাই যাব নোৱাৰে, কিয়নো ঘৰত গিৰিয়েকক চোৱা-চিতা নকৰিলেই নহয়। সেয়ে ল'ৰাকিটাই জাবৰ-জোথৰ খুচৰি মাহেকত পোৱা তিনি-চাৰিশ

টকাৰ ওপৰতেই গোটেই পৰিয়ালটোৰ ভৰণ-পোষণ নিৰ্ভৰ কৰে। বাংলাদেশী অনুপ্ৰবেশকাৰী বনুৱাৰে ভৰি পৰা গুৱাহাটীৰ আশে-পাশে থকা 'চৰ' অঞ্চলবোৰত এনেকুৱা অনেক কাহিনী পোৱা যাব।

শিক্ষা

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কেইবাখনো প্ৰদেশত শিক্ষিত লোকৰ হাৰ সমগ্ৰ দেশৰ তুলনাত সৰ্বোচ্চ পৰ্যায়ৰ হ'লেও, ইয়াৰ প্ৰচলিত শিক্ষা পদ্ধতিয়ে 'প্ৰদেশসমূহ'ৰ স্বকীয় সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰপৰা জনসাধাৰণক আঁতৰাই নিয়াৰ উপৰিও জীৱন-নিৰ্বাহৰ বাবে মানুহবোৰক কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ ধাৰণাটোৰ পৰাও আঁতৰাই অনা বুলি সততে অভিযোগ উঠে।

নীতি-নিৰ্দ্ধাৰকসকলৰ বাবে ই হ'ল এটা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। সমাজ আৰু জনসাধাৰণে শিক্ষাৰ কেনে এক পৰিণতিৰ প্ৰতি বাক আশাৰে বাট চাই ৰ'ব? উচ্চ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থাটো কেৱল বৃত্তিমূলক শিক্ষা হোৱা উচিত বুলি আহি থকা পৰামৰ্শসমূহো দুৰ্ভাগ্যজনক কিয়নো আমি সম্প্ৰদায়সমূহক এটা সম্পূৰ্ণ আত্মনিৰ্ভৰশীলতাৰ পৰ্যায়ৰপৰা আন এক ধৰণৰ আশা-আকাংখ্যাৰ পৰ্যায়লৈ আনিলো। তথাপিও মানুহখিনিয়ে এতিয়া যিধৰণৰ দক্ষতা আহৰণ কৰিলে, সেই অনুক্ৰমে তেওঁলোকৰ বাবে নিয়োগৰ সুবিধা সৃষ্টি কৰিবলৈ আমি অঞ্চলটোক ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বাবে মুকলি কৰি দিলেও ইয়াৰ দুই ধৰণৰ পৰিণাম হ'ব পাৰে। এটা হ'ল, বজাৰৰ চাহিদা অনুসৰি ব্যক্তিকেन्द्रিক এক ভাবধাৰাক অগ্ৰাধিকাৰ দি পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ অধিক পোষকতা কৰিবলগীয়া হ'ব। আনটো সম্ভাৱনা হ'ল : বিশ্বৰ ভিতৰতে নহ'লেও ভাৰতৰ ভিতৰতে শ্ৰেষ্ঠতম প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ভঁৰাল— এই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সম্পদৰাজিক ব্যাপক শোষণৰ বাবে এৰি দিবলগীয়া হ'ব।

জনজাতি অধ্যুষিত ৰাজ্যসমূহত জাতিভেদ প্ৰথা নাই যদিও এইবোৰ ৰাজ্যত এতিয়া শ্ৰেণী বিভাজনৰ নতুন সমীকৰণে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। নাগালেণ্ডতেই এই শ্ৰেণীবিভাজন আটাইতকৈ বেছি প্ৰকট হৈ ধৰা দিছে। নাগালেণ্ডত ধনী শ্ৰেণীৰ চিপাহী-চন্তুৰীৰে আবেষ্টিত প্ৰাসাদোপম ঘৰ-দুৱাৰৰ প্ৰাচুৰ্য, বিদেশত সঘন অৱসৰ বিনোদন আদিৰে ভৰা জীৱন-যাত্ৰা প্ৰণালী আৰু ৰাজ্যখনৰে প্ৰকৃততেই দুখীয়া আৰু দাৰিদ্ৰ্য সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকসকলৰ জীৱনৰ মাজত আকাশ-পাতাল প্ৰভেদ। অৱশ্যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্যান্য অঞ্চলৰো পৰিস্থিতি ইয়াতকৈ বিশেষ উন্নত নহয়। আৰ্থিকভাবে শ্ৰেণীবিভাজনৰ লগতে এচাম লোকৰ মাজত সমাজৰ মূল সঁতিৰ পৰা আঁতৰি থাকিব লগা বুলি এটা ভাব দলৈকে শিপাই আছে। এই মনোভাৱ আনুষ্ঠানিক শিক্ষাই ঢুকি নোপোৱা সকলতকৈ, কিছু পৰিমাণে শিক্ষাৰ পোহৰ পোৱাসকলৰ মাজত অধিক ব্যাপক যেন দেখা যায়।

অভাৱতীয় বুলি গঢ় লোৱা এই মনোভাৱৰ উৎস ক'ত? এই লোকসকল তথাকথিত 'ভাৰতীয়' মূল সঁতিৰ অংশীদাৰ হ'ব পাৰে বুলি ভাবি লোৱাটো

জাত্যাভিমানৰহে পৰিচায়ক নেকি? আমাৰ পৰ্যবেক্ষণ মতে, বিচ্ছিন্নতাবাদৰ গজালি মেলাৰ মূল কাৰণ হ'ল তিনিটা : প্ৰথম কাৰণটো হ'ল বুৰঞ্জীমূলক। তেওঁলোকে অকপটে ভাৰতীয় গণৰাজ্যত চামিল হৈছিলনে? দ্বিতীয়তে, জনসাধাৰণৰ ওপৰত জাপি দিয়া কুটিল দলীয় ৰাজনীতিয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় চৰকাৰৰ প্ৰভাব বৃদ্ধি কৰি তোলাত, বিধায়কসকলকক দুৰ্নীতিপৰায়ণ কৰি শাসনাধিষ্ঠিত আঞ্চলিক দলৰ চৰকাৰক ক্ষমতাচ্যুত কৰাটো সহজ হৈ পৰিল। তৃতীয় কাৰণটো হ'ল, ত্ৰিপুৰাৰ দৰে অজনজাতীয় লোকৰ ব্যাপক আগমনে জনজাতিপ্ৰধান জনগাঁথনিটোৱেই একেবাৰে সলনি কৰি পেলোৱাৰ আশংকা। এই অনগ্ৰসৰ অঞ্চলবোৰ দেশৰ ঘাই সুঁতিলৈ আগবঢ়াই নিয়াৰ কথা প্ৰকৃততে কোনোবাই চিন্তা কৰিছেনে বাকু? যদিহে কৰিছে, এই প্ৰচেষ্টা কেনেদৰে আগবঢ়াই লৈ যোৱা উচিত বাকু?

শাসন ব্যৱস্থা

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত শাসন ব্যৱস্থাৰ বিষয়টো অতি জটিলতাৰে ভৰা। কিছু অঞ্চলত সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী (Sixth schedule) অনুসৰি শাসন ব্যৱস্থা চলে; কিছুমান অংশত আকৌ পঞ্চায়তীৰাজ ব্যৱস্থা (সংবিধানৰ ৭৩ তম সংশোধনী অনুসৰি) চলে। ষষ্ঠ অনুসূচীৰ ব্যৱস্থাবলীত নিহিত থকা ভাবধাৰা অতি প্ৰগতিশীল; এই ব্যৱস্থাই অনুসূচীত জাতি আৰু জনজাতিৰ লোকসকলক বাস্তবিক ভাবেই স্বায়ত্তশাসন প্ৰদান কৰিছে আৰু থলুৱা কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ সংৰক্ষণত সহায় কৰিছে। ১৯৭১ চনত ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হওঁতেই ৰাজনৈতিক মহলত এই কথাই স্বীকৃতি পাইছিল যে প্ৰকৃতভাবে স্বায়ত্ত শাসনৰ প্ৰক্ৰিয়া আগবঢ়াই নিবলৈ হ'লে ক্ষমতা হস্তান্তৰ অপৰিহাৰ্য, অৱশ্যে ষষ্ঠ অনুসূচীৰ ব্যৱস্থাবলী ই সামৰি লোৱা প্ৰতিটো অঞ্চলতে একে ধৰণৰ নহয়। মিজোৰাম আৰু ত্ৰিপুৰাত জিলা পৰিষদবোৰৰ কাৰ্যকলাপত ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ হস্তক্ষেপৰ ব্যাপক অৱকাশ আছে। মেঘালয়ত পৰিষদবোৰৰ ওপৰত ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ হস্তক্ষেপ কম আৰু অসমত অতি নগণ্য। সংবিধানৰ ৭৩ তম সংশোধনী আইন, ১৯৯২ অনুসৰি ষষ্ঠ অনুসূচীত উল্লিখিত স্বায়ত্ত শাসনৰ ক্ষমতা যথেষ্ট পৰিমাণে সীমিত কৰি পেলোৱা হ'ল। ষষ্ঠ অনুসূচীয়ে পৰিষদসমূহৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰা স্বাধিকাৰ নিয়ন্ত্ৰণ ক্ষমতা আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ ক্ষমতাক ব্যৱস্থাটোৰপৰা সম্পূৰ্ণ বিসংগতিপূৰ্ণভাবে আঁতৰাই ৰখা হ'ল। ষষ্ঠ অনুসূচী আৰু সংবিধানৰ ৭৩ তম সংশোধনীৰ মাজত বুজাবুজিৰ বিষয়টো অতি সাৱধানে বিচাৰ কৰিব লাগিব, আৰু এক বিশেষভাবে পৰিৱৰ্তিত ষষ্ঠ অনুসূচী এখন গঢ় দিব লাগিব।

স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদসমূহক দিয়া ক্ষমতা আৰু টকা-পইচাৰ পৰিমাণ হৈছে অতি নগণ্য। সংবিধানৰ ২৭৫ নম্বৰ অনুচ্ছেদৰ অধীনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে মেঘালয় ৰাজ্য চৰকাৰক দিয়া পুঁজিৰ উদাহৰণ এটাকে দাঙি ধৰিব পাৰি :

বছৰ	ৰাজ্যিক চৰকাৰে পোৱা পুঁজিৰ পৰিমাণ (লাখ হিচাবে)	খাছী পাহাৰ জিলা পৰিষদে পোৱা পুঁজিৰ পৰিমাণ (লাখ হিচাবে)
১৯৮৫-৮৬	৩৪৩৮.৯৮	৮.৪৬
১৯৮৬-৮৭	২৮৬৪.৮১	৯.৮
১৯৮৭-৮৮	৩৩২৭.৫৯	৯.৪

চৰকাৰৰপৰা পোৱা পুঁজিৰ পৰিমাণ অতি নগণ্য হোৱা বাবে স্বায়ত্ত শাসিত জিলা পৰিষদসমূহে সংবিধানৰ সীমাৰ মাজত থাকিয়েই অতি প্ৰয়োজনীয় কাম-কাজৰ বাবে আৱশ্যক হোৱা পুঁজি সংগ্ৰহ কৰিবলৈ চুটি পথ এটা ল'বলগীয়া হয়। এনে পুঁজি সংগ্ৰহৰ বাবে অৱলম্বন কৰিবলগীয়া কৌশলবোৰ এনে ধৰণৰ : পাৰিপাৰ্শ্বিক সন্তুলনৰ সীমা চেৰাই গছ-গছনি কাটিবলৈ অনুমতি প্ৰদান, বিশাল পৰিমাণৰ চৰকাৰী মাটি ব্যক্তিগতভাবে লীজত ল'বলৈ অনুমতি প্ৰদান ইত্যাদি। কাৰ্বি আংলং জিলা পৰিষদে ৰাজ্যিক চৰকাৰৰপৰা প্ৰয়োজনীয় পুঁজি নোপোৱাত ন্যায়পালিকা গঠন কৰিব নোৱাৰিলে।

পাৰিপাৰ্শ্বিকতা

পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ প্ৰসঙ্গটো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এক সুকীয়া দৃষ্টিভঙ্গীৰে চোৱাৰ প্ৰয়োজন। পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ প্ৰভাৱ এই সমাজৰ শিৰাই শিৰাই প্ৰবাহমান আৰু আঙুলিৰ মূৰত লেখিব পৰা পৃথিৱীৰ দুই এখন এনেকুৱা ঠাইৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলো তেনে এখন ঠাই—য'ত মানুহ আৰু প্ৰকৃতিৰ এক অতি নিবিড় স্বাভাৱিক সম্পৰ্ক বিৰাজমান। জনজাতিসকল, ঐতিহ্যমণ্ডিত আচাৰ অনুষ্ঠান, কলা-কৃষ্টি, পূজা-পাৰ্বন আদিৰ যোগেদি এই সম্পৰ্ক বিকশিত হয়। কিন্তু এই ঐতিহ্যমণ্ডিত সম্পৰ্কত আজি আতঙ্কই দেখা দিছে আৰু দ্ৰুতগতিত এই সম্পৰ্কৰ অৱনতি ঘটিছে। অৰুণাচলৰ বাদে এই অঞ্চলৰ প্ৰায়বোৰ বন্যপ্ৰাণী সংৰক্ষিত অঞ্চল আৰু বনাঞ্চল ব্যাপকভাবে ঘাইকৈ অবৈধ বাংলাদেশী প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ বেদখলৰ কবলত পৰিছে। এনে অবৈধ বসবাস ব্যাপকভাবে হোৱাৰ ফলত বনজ সম্পদ আৰু ভূমিৰ ওপৰত হেঁচাৰ সৃষ্টি হোৱাৰ উপৰিও মানুহে সৃষ্টি কৰা দুটা সমস্যাৰ উদ্ভৱ হৈছে : প্ৰথমটো হ'ল, প্ৰব্ৰজন অবাধ গতিৰে চলি থকাত ই স্থানীয় লোকসকলৰ মাজত সাম্প্ৰদায়িকতাভিত্তিক কিছুমান বিভাজন সৃষ্টি কৰিছে আৰু স্থানীয় আৰু বাহিৰৰপৰা অহা লোকসকলৰ মাজত চলি থকা বিবাদ-উত্তেজনা দুওণে বঢ়াই তোলাত ইন্ধন যোগাইছে। দ্বিতীয় সমস্যাটো হ'ল, সংৰক্ষিত বনাঞ্চলবোৰ, ৰাজ্য চৰকাৰে আগবঢ়োৱা বিভিন্ন সেৱাসমূহৰ সীমাৰেখাৰ বাহিৰত হোৱা বাবে সেই অঞ্চলৰ লোকসকল দৰিদ্ৰতাৰদ্বাৰা পীড়িত আৰু আন আন ন্যূনতম সা-সুবিধাৰ পৰাও বঞ্চিত হৈ আহিছে।

যি অনুপাতে হাবি-বননিবোৰ (য'ত এতিয়াও কিছু হাবি-বননি আছে) কাটি শেষ

কৰি নিয়া হৈছে তাৰ পৰিণাম অতি ভয়ঙ্কৰ। ১৯৯৪ চনত কৃত্ৰিম উপগ্ৰহদ্বাৰা চলোৱা ভাৰতৰ পৰিৱেশ সমীক্ষা অনুসৰি দেশৰ বনাঞ্চলৰ সৰ্বমুঠ পৰিসৰ বৃদ্ধি পাইছে, কিন্তু আঞ্চলিকভিত্তিত চালে দেখা যায় যে কেৱল উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতেই বনাঞ্চলৰ পৰিসৰ কমি আহিব লাগিছে। প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল এই অঞ্চলৰ লোকসকলৰ বাবে এইটো এটা অতি ভয়াবহ কথা। বাস্তবিক ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে বনাঞ্চল পৰিচালনাৰ বিষয়টো যুটীয়াভাবে চলোৱা বাবেই এনে বিসংগতিয়ে দেখা দিছে, কিয়নো মাটিৰ গৰাকী হ'লগৈ স্থানীয় একো একোখন সমাজ আৰু সমাজে চৰকাৰক বনাঞ্চলসমূহ লীজত দিয়ে। অথচ পৰিচালনা ৰীতিটো হ'ব লাগিছিল— ইয়াৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত। এনে অঞ্চলবোৰত সেই সমাজবোৰেও বনাঞ্চলৰ সুৰক্ষাৰ প্ৰতি বৰ বেছি মন-কাণ নিদিয়ে। দেখাত হাস্যকৰ যেন লাগিলেও সঁচা যে কেৱল চৰকাৰৰ তত্ত্বাৱধানত থকা বনাঞ্চলসমূহেইহে প্ৰকৃততে এতিয়াও বনাঞ্চল হৈ আছে; এই কথা জিলা পৰিষদসমূহৰ তত্ত্বাৱধানত থকা বনাঞ্চলসমূহত চকু ফুৰালেই পৰিষ্কাৰ হৈ পৰে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অনুষ্ঠিত কৰ্মশালাসমূহত যোগদানকাৰীসকলৰ অভিজ্ঞতা আৰু অভিমতৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এক নতুন অন্তৰ্দৃষ্টিৰ উন্মেষ ঘটাবলৈকে নিম্নোক্ত কথাখিনি উল্লেখ কৰা হ'ল। সাধাৰণ দৃষ্টিভঙ্গীৰে চালে, প্ৰতিখন ৰাজ্যতে উত্তৰ হোৱা সমস্যাৱলী আৰু ইয়াৰ সমাধান সূত্ৰও একেই যেন লাগে। কিন্তু প্ৰতিখন ৰাজ্য আনকি প্ৰতিটো জনগোষ্ঠী আৰু অঞ্চলৰে এক নিজস্ব সুকীয়া বৈশিষ্ট্য উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অতি প্ৰকট। অঞ্চলবোৰত অতি সূক্ষ্মস্তৰৰ কাম-কাজৰ প্ৰতি চকু দিবলৈ আমাৰ এই ওপৰে-ওপৰে চলোৱা অধ্যয়নৰ যোগেদি যথোচিত পৰামৰ্শ আশা কৰাটো সমীচীন নহ'ব, অতি বেছি বিভিন্ন বিষয়ৰ অধ্যয়নৰ পৰিসীমা নিৰ্দ্ধাৰণৰ এক খচৰা তৈয়াৰ কৰা আৰু কোনো এক বিষয়ৰ বিশদ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাৰ বাবে ভেটি গঢ়ি তোলাৰ নিচিনা কথাবোৰহে আমাৰপৰা আশা কৰাটো উচিত হ'ব।

অসম

অসমৰ বাবে এতিয়া আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা হৈছে (আৰু এইটো চলি আছে যোৱা পাঁচিশ বছৰে) বাংলাদেশীৰ অনুপ্ৰবেশৰ সমস্যা। প্ৰচণ্ড দুৰ্ভিক্ষত ভোগা এই মানুহবোৰ জাকে-জাকে অসমলৈ পলাই আহিছিল। এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলে সমাজৰ য'তে ত'তে সুৰুঙা বুজি খোপনি পুতি লৈছিল আৰু জনসাধাৰণৰ মাজত মিলি গৈছিল। সমস্যাটো অতি ভয়াবহ। এতিয়া বাংলাদেশীৰ সংখ্যা বঢ়াৰ উপৰিও তেওঁলোকৰ সৰহভাগেই মুছলমান ধৰ্মাৱলম্বী হোৱাত সমস্যাটো অধিক জটিল হৈ পৰিছে। নিজস্ব ধৰ্ম আৰু কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ গভীৰ আনুগত্য থকাৰ বাবে অশান্তিৰ দাবানল জ্বলি উঠাৰ আশংকা দেখা গৈছে।

অথচ একে সময়তে এই কথাও সঁচা যে বাংলাদেশ, নেপাল আৰু বিহাৰ— য'ৰপৰাই নাহক কিয় এই অনুপ্ৰবেশকাৰীসকলেই ৰাজ্যৰ ভিতৰতে সবাতোকৈ দৰিদ্ৰ লোক।

প্ৰব্ৰজন অথবা অনুপ্ৰবেশকাৰীৰ বিষয়টোৰ উপৰিও অসমৰ ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া এটা প্ৰথম কথা হ'ল—অসমৰ মানুহে সকলো খাদ্য-বস্তু সংগ্ৰহ কৰে বাহিৰৰপৰা— যেনে, মাছ, কণী, চাউল ইত্যাদি। অতি আচৰিত লাগে যে অসমলৈ মাছ আহে অন্ধ্ৰ প্ৰদেশৰপৰা সেই ৰাজ্যৰ মূল্যমান অনুসৰি; অথচ স্থানীয় মাছৰ দামতকৈ এই মাছ সস্তা দামতেই পাইকাৰীভাৱে বিক্ৰী কৰা হয়। পিয়াজ, কণী আদিৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথাই প্ৰযোজ্য। আৰু এটা কথা দ্ৰষ্টব্য যে অঞ্চলটোক প্ৰাকৃতিক সম্পদে আগুৰি আছে যদিও আৰু অঞ্চলটো ফল-মূলৰ খেতিৰ বাবেও উপযোগী যদিও, বহুতো ফল-মূলৰ ট্ৰাক, কাকীনাড়া আৰু ভেৰাৱালাৰপৰা আহে, কিন্তু এই অঞ্চলৰ বাটে-পথে গেলি-পচি থকা মাটি কঠাল, কমলা টেঙা যাওঁতে গাড়ীত লৈ নাযায়, লৈ যায় কাঠ, কয়লা ইত্যাদি। পুনৰ ব্যৱহাৰৰ অনুপযোগী সম্পদৰ বিনিময়ত পুনৰ ব্যৱহাৰ্য সম্পদৰ যোগান দি এইদৰেই ৰাজ্যখনৰ ওপৰত চলোৱা শোষণ দুগুণে বঢ়াই তোলা হয়। এই পৰিস্থিতি সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতে বিৰাজমান; অৱশ্যে অসম, অঞ্চলটোৰ সৰ্ববৃহৎ ৰাজ্য আৰু অসমৰ সমতল ভূমিও অধিক হোৱা বাবে শোষণৰ এই প্ৰক্ৰিয়া অচিৰেই বন্ধ কৰাটো অতি প্ৰয়োজনীয়।

অসম হ'ল এখন বিশাল ৰাজ্য আৰু ইয়াক এক সমসত্ত্ব গোট বুলি ক'ব নোৱাৰি। মূলতঃ ৰাজ্যখনৰ দুটা ভাগ—নামনি আৰু উজনি অসম। তাৰ মাজতে আছে আকৌ পাৰ্বত্য অঞ্চল আৰু উপত্যকা অঞ্চল। পিছত উল্লেখ কৰা বিভাজনটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। সদৌ বড়ো ছাত্ৰ সন্থাই ১৯৮৪ চনত অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীৰ হাতত দিয়া এক স্মাৰক পত্ৰ যোগে যুক্তি দৰ্শাইছিল যে বড়ো লোকসকল ৰাজ্যৰ আন আন আগবঢ়া সম্প্ৰদায়ৰ শোষণ আৰু অত্যাচাৰৰ বলি হৈছে। ইয়াৰ চাৰি বছৰৰ আগতে কাৰ্বিসকলে এখন সুকীয়া ৰাজ্যৰ দাবীত মুখ্য মন্ত্ৰীলৈ স্মাৰক পত্ৰ দি কৈছিল : 'কাৰ্বিসকলৰ বাবে যথেষ্ট চৰকাৰী পুৰ্জি আগবঢ়োৱা সত্ত্বেও সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশৰ কথাটো বাদেই আমি কাৰ্বি সমাজে অৰ্থনৈতিক দিশতেই যথোচিত ভাবে আগবাঢ়িব পৰা নাই। অসমৰ প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাই আমাৰ প্ৰতি দেখুওৱা মাহীআই সদৃশ ব্যৱহাৰেই আমাৰ এই ব্যৰ্থতাৰ মূল কাৰণ। অসমৰ আন জনগোষ্ঠী আৰু সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ প্ৰতি এই প্ৰশাসনীয় গোটটোৰ কোনো ধৰণৰ সদ্বিচ্ছা নাই'। ইয়াৰ পাছত ১৯৮৭ চনৰ মে' মাহত প্ৰধান মন্ত্ৰীক দিয়া এখন স্মাৰক পত্ৰত কোৱা হৈছিল : অসমৰ সমভূমিৰ বাসিন্দাসকলে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ লোকসকলতকৈ নিজকে শ্ৰেষ্ঠ বুলি ভাবে আৰু তেওঁলোকে তেনে ভাব প্ৰদৰ্শন কৰে; এনেদৰে হেয়জ্ঞান কৰাৰ ফলস্বৰূপে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ লোকসকলে অৱহেলিত বুলি অনুভৱ কৰে আৰু হীনমন্যতাত ভোগে। কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল— ঈশ্বৰ প্ৰদত্ত প্ৰাকৃতিক সম্পদেৰে ভৰপূৰ যদিও এই সম্পদৰাজি অবিৰাম গতিত যধে-মধে শোষণৰ বলি হ'বলগীয়া হোৱাত সেই পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ লোকসকলৰ বিলাই-বিপত্তিয়ে নধৰা হৈছে। বাঁহ, কাঠ, কয়লা, চূণশিল আদিৰ অবাধ শোষণৰ লগতে কোনো পৰিকল্পনা নোহোৱাকৈ স্থানীয় বাসিন্দা-বিৰোধী চাহ

উদ্যোগৰ সম্প্ৰসাৰণৰ ফলত অনেক জনজাতীয় পৰিয়ালে জীৱিকা হেৰুৱাব লগা হৈছে আৰু ইয়াৰ ফলত প্ৰব্ৰজনে অঞ্চলটোৰ জনগাঁথনিৰ সন্তুলন নোহোৱা কৰিছে।

মেঘালয়

মেঘালয় এখন সৰু ৰাজ্য, ৰাজ্যখনৰ প্ৰশাসন চলে সম্পূৰ্ণভাবে সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী অনুসৰি। মেঘালয়ৰ খাছী, গাৰো আৰু জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ বাবে তিনিখন স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদ আছে। এই পৰিষদসমূহ লিখিতভাৱে সকলো দিশৰপৰা স্বায়ত্ত্বশাসিত যদিও বাস্তৱিক ক্ষেত্ৰত বিত্তীয় সম্পদ আহৰণৰ অধিকাৰ তেওঁলোকৰ নামমাত্ৰ। সেয়ে তেওঁলোকে পৰিষদৰ সম্পদ বুলি স্বীকৃত বনাঞ্চলৰ মাটি, সম্পদ আহৰণৰ বাবে বিক্ৰী কৰিবলগীয়া হয় আৰু ইয়াৰ ফলতে প্ৰশাসনীয় ‘পৃষ্ঠপোষকতাতেই’ প্ৰধানতঃ বনাঞ্চলৰ অৱক্ষয়ৰ পথ মুকলি হয়।

মেঘালয়ৰ তিনিওখন জিলা পাৰ্বত্যভূমিত অৱস্থিত হ’লেও ইখনৰ লগত সিখনৰ বহুতো পাৰ্থক্য আছে। জয়ন্তীয়াসকলৰ এলেকাত বহু কয়লাখনি অৱস্থিত। কয়লা খননৰপৰা তেওঁলোক উপকৃত হৈছে যদিও, ইয়াৰ ফলত তেওঁলোকৰ ভূমি সম্পদ আৰু সামাজিক গাঁথনিটোৰ বিস্তৰ ক্ষতিসাধন হৈছে। সমাজখনত ধনী-দুখীয়াৰ শ্ৰেণীগত বিভেদ সৃষ্টি হৈছে আৰু ব্যাপক ৰূপত মদৰ প্ৰচলনৰ ওপৰিও অন্যান্য নিচায়ুক্ত ঔষধৰ প্ৰতি ডেকা-গাভৰুৰ মাজত আসক্তি বাঢ়িছে। এনেবোৰ শোষণৰ প্ৰক্ৰিয়াই বিস্তৃতি লাভ কৰাৰ ফলতে মেঘালয় চৰকাৰে এতিয়া শ্বিলঙলৈকে ৰেলপথ নিৰ্মাণ হ’ব লাগে বুলি উঠা দাবী মানি ল’বলৈ উৎসাহ দেখুওৱা নাই।

সমগ্ৰ বিশ্বৰে যি কেইখন আঙুলিৰ মূৰত লেখিবপৰা সমাজত এতিয়াও মাতৃপ্ৰধান ব্যৱস্থা বৰ্তি আছে, তাৰ ভিতৰত খাছী পাহাৰ অন্যতম। ইয়াত সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী হয় পৰিয়ালৰ নুমলীয়া কন্যা, কিন্তু ঘৰ তথা বংশ পৰিচালনাৰ দায়িত্ব থাকে আটাইতকৈ ডাঙৰ মোমায়েকজনৰ। বংশ বা জনজাতীয় বিষয়ত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰতেই হওক বা ন্যায় প্ৰশাসনৰ ক্ষেত্ৰতেই হওক মহিলাৰ পৰম্পৰাগত পৰিষদত কোনো স্থান নাই। তথাপিও এক বৃহৎ সংখ্যক পুৰুষৰ মাজত এই মাতৃপ্ৰধান ব্যৱস্থাই এটা ভয়াবহ সামাজিক অস্থিৰতাৰ সৃষ্টি কৰিছে; তেওঁলোকে দাবী কৰে যে এই ব্যৱস্থা উঠাই লোৱা হওক আৰু তাৰ ঠাইত আন যিকোনো সমাজৰ দৰে পিতৃপ্ৰধান ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰা হওক। তেওঁলোকৰ যুক্তি হ’ল, পুত্ৰ সন্তানসকলক যথাযথ গুৰুত্ব দিয়া নহয় আৰু সেয়েহে তেওঁলোকৰ বাবে কোনো ধৰণৰ বিনিয়োগ কৰা নহয়, দেশৰ আন অংশত ছোৱালী সন্তানৰ ক্ষেত্ৰতো ঠিক একেটা অভিযোগেই অনা হয়। পুত্ৰ সন্তানসকলৰ প্ৰতি এই অৱহেলা, আৰু এফালে মাকৰ ঘৰত আনফালে পত্নীৰ ঘৰত তেওঁলোকৰ হাত-মুখ বন্ধা বুলি তেওঁলোকৰ মাজত গঢ় লৈ উঠা ধাৰণাৰ ফলত মদ, ড্ৰাগচ্ আৰু হিংসাৰ প্ৰকোপ চৰিছে।

মাটিৰ মালিকীছৰ্তৰ ব্যৱস্থাটোও অতি জটিল ধৰণৰ। মাটিৰ ব্যক্তিগত মালিকীছৰ্তও সম্ভৱ আৰু আনহাতে সম্প্ৰদায়ো মাটিৰ গৰাকী হ'ব পাৰে। বনাঞ্চলৰ অধিকাংশৰে মালিক হ'ল গোটেই সম্প্ৰদায়টো। চৰকাৰে গোটেই ৰাজ্যখনৰ মুঠ বনাঞ্চলৰ মাত্ৰ ৭ শতাংশৰ ওপৰতহে নিয়ন্ত্ৰণ চলায়। আচৰিত কথা এইয়ে যে, ধ্বংস নোহোৱাকৈ থকা বনাঞ্চল চৰকাৰৰ দখলতহে আছে। অথচ, সম্প্ৰদায়ৰ দখলত থকা বনাঞ্চল ধ্বংস নোহোৱাকৈ থকাটোহে বেছি স্বাভাৱিক কথা হ'লহেঁতেন। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে থকা পৰিৱেশ উন্নয়ন আৰু বনানিকৰণ ব'ৰ্ডৰ মূৰব্বী প্ৰফেছাৰ বি কে টেৱাৰীৰ সৈতে হোৱা এটা সাক্ষাৎকাৰত তেওঁ আমাক পৰিসংখ্যাসহ দেখুৱাইছিল যে থলুৱা লোকসকলে 'পবিত্ৰ' বুলি জ্ঞান কৰা ৬৪ খন বনানীৰ ভিতৰত মাত্ৰ চাৰিখনতহে এশ শতাংশ গছ নকটাকৈ আছে। প্ৰায় ২০ শতাংশ বনানীৰ অস্তিত্ব কেৱল কাগজে-পত্ৰইহে! তেওঁ নিজে এইবুলি আৰু এটা সিদ্ধান্ত দিলে যে এনে বনৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ দায়িত্বত থকা জনজাতীয় মূৰব্বীজনে খ্ৰীষ্ট ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে হেনো গছ-গছনি সৰ্বাধিক মাত্ৰাত ধ্বংস কৰা হয়। এই তথ্যবোৰ পিছত প্ৰতিবেদন আকাৰত যুগুতাই উলিওৱা হৈছিল।

তিনিটা জনজাতিৰ ভিতৰত সম্ভৱতঃ গাৰোসকলেই সবাতোকৈ বেছি অনগ্ৰসৰ। তেওঁলোকেই আটাইতকৈ কমকৈ শিক্ষিত আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদো বৰ বেছি নাই।

অন্তঃৰক্ষা মণিপুৰ

ডিমাপুৰৰপৰা আহি মাওত নামিলোহি। মাওৱেই হ'ল মণিপুৰৰ সীমাৰ ওচৰৰ প্ৰথমখন চহৰ। প্ৰাকৃতিক দৃশ্যৰে মনোৰম এই পাহাৰীয়া চহৰখনলৈ কহিমাৰপৰা দক্ষিণমুৱাকৈ প্ৰায় এঘণ্টাৰ বাট। আমি গৈ পাও মানে আবেলি হওঁ হওঁ হৈছিল, আৰু কুঁৱলীৰ আবেষ্টনীৰপৰা ইতিমধ্যেই উপত্যকাটো মুকলি হৈ পৰিছিল। ৰ'দটো চোকা আছিল যদিও চৈচা সিৰ্‌সিৰীয়া বতাহ এজাকো বলি আছিল। ৰাজআলিৰ কাষৰ হোটেল এখনত জ্বলি থকা কয়লাৰ জুই একুৰা আঙুৰি জুই পুৰাবলৈ লাগিলো। আমি গম পালো যে ইম্ফল অভিযুখে শেষ বাছখন সেনা পহৰাৰ সৈতে অলপ সময়ৰ আগেয়ে গ'লগৈ, আৰু পৰহি পৰ্যন্ত ইম্ফললৈ যোৱাৰ কোনো উপায় নাই। কিয়নো, পাছদিনা হ'ল গণতন্ত্ৰ দিৱস আৰু সদৌ মণিপুৰ ছাত্ৰ সন্থাই গণতন্ত্ৰ দিৱসৰ দিনা বন্ধ ঘোষণা কৰিছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এমাহ কটোৱাৰ পিছত মোৰ জ্ঞান হৈছিল যে এনেবোৰ ক্ষেত্ৰত বন্ধটো সঁচাই সৰ্বাত্মক হ'বনে বা যাবলৈ কিবা গাড়ী আদি পোৱা যাবনে সেই কথা কাকো সোধাৰ প্ৰয়োজন নাই। ছাত্ৰসকলে কৰা ঘোষণাই ইয়াত হ'ল আইন। আত্মগোপনকাৰী আৰু বন্ধুকপ্ৰিয় CRPF তথা অসম ৰাইফলছৰ মাজত আবদ্ধ জনসাধাৰণৰ অনেকেই দুই ম'হৰ যুঁজত বিৰিণাৰ মৰণ হোৱাৰ আশংকাত ইতিমধ্যে কহিমা এৰি গুচি গৈছে আৰু সেয়ে কহিমাত এটা উত্তেজনাপূৰ্ণ পৰিৱেশৰ সৃষ্টি হৈছে। কি কৰিম, কি নকৰিম ভাবি

থাকোতেই পাৰ হৈ যাব খোজা CRPF বাহিনীৰ দল এটাক বুজাই-বঢ়াই যেনে-তেনে যাত্ৰাৰ এটা উপায় কৰিলো। যান্ত্ৰিক বিজুতি আৰু পেট্ৰলৰ নাটনিৰ অজুহাতত চৰকাৰে অধিগ্ৰহণ কৰা বাছবোৰ সঘনাই বিকল হৈ পৰিছিল যদিও এশ কিলোমিটাৰতকৈয়ো কম দূৰত্বৰ এই যাত্ৰা দহ ঘণ্টাতকৈয়ো বেছি সময়ত অতিক্ৰম কৰি অৱশেষত কাহিলী পুৱাতে গৈ ইম্ফল পালোগৈ। চৰকাৰী তত্ত্বাবধানত পৰিচালিত হোটেলখনত পোহৰৰ নাম-গোন্ধ নাছিল, আৰু পৰিৱেশ অতি সেমেকা যদিও আমাৰ কোনো অভিযোগো নাছিল।

গণতন্ত্ৰ দিৱস উদ্‌যাপন অনুষ্ঠানটো আছিল এটা প্ৰহসন। দৰ্শকৰ সংখ্যাতকৈ কুচ কাৰাজত ভাগ লোৱা নিৰাপত্তা বাহিনীৰ জোৱানৰ সংখ্যা অনেকগুণে বেছি আছিল। ৰাস্তাই-ঘাটে কিছু সংখ্যক লোকক বিশেষকৈ নগৰৰ প্ৰধান বজাৰ এলেকা, মহাত্মা গান্ধী পথত বন্ধ দোকান-পোহাৰৰ সন্মুখত দুই-তিনিজনকৈ দল বান্ধি গল্প-গুজব কৰি থকা দেখা গৈছিল। ঘৰ-বাৰীবোৰত ৰাষ্ট্ৰীয় পতাকা উৰা দেখা নাছিলো। গড়কাপ্তানি বিভাগে নিৰ্মাণ কৰা একমাত্ৰ অগতানুগতিক তোৰণখন চকুত পৰিছিল। (কিন্তু পিছদিনা দূৰদৰ্শনৰ ৰাষ্ট্ৰীয় সংবাদত প্ৰদৰ্শন কৰা সমদল যাত্ৰাৰ অংশবিশেষ বা অনুষ্ঠানটো মহা ৰং-ৰহইচৰে উদ্‌যাপন কৰা হৈছিল বুলি কোৱা ঘোষণাটো শুনি মই আচৰিত হৈছিলোঁ।)

গোটেই দেশৰ ভিতৰতেই ইম্ফলেই বোধহয় একমাত্ৰ চহৰ য'ত দৈনিক বাৰৰ পৰা ওঠৰ ঘণ্টা পৰ্যন্ত বিদ্যুত সৰবৰাহ বন্ধ থাকে আৰু ইম্ফল চহৰত পানী যোগানৰ কোনো ব্যৱস্থা নাই। প্ৰধান বজাৰ অঞ্চলৰ বাটে-পথে পানীৰে পৰিপূৰ্ণ একোখন ভাৰ লৈ কুজা হৈ আগবঢ়া অনেক পানীভাৰীক সাধাৰণতেই দেখা যায়। স্থানীয় লোকে কোবা মতে এইটো এটা বহুত পুৰণি সমস্যা যদিও এমাহমানৰ আগলৈকে থকা ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন কালত পানী যোগান পৰিস্থিতিটো সামান্যভাবে উন্নত হৈছিল। অৱশ্যে ইম্ফল চহৰ এতিয়া এক অৱৰুদ্ধ নগৰ সদৃশ; (মালবাহী ট্ৰাকসমূহে কাম বন্ধ ৰাখিছে কিয়নো ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা আত্মগোপনকাৰী দলৰ 'বৰ্দ্ধিত' কৰাৰ নিৰিখ উঠাই নোলোৱালৈকে গাড়ী চলাবলৈ তেওঁলোক অপাৰগ। ইয়াৰ আগলৈকে তেওঁলোকে আত্মগোপনকাৰী উগ্ৰপন্থী দলক প্ৰতিখন গাড়ীৰ বিপৰীতে পাঁচ হাজাৰ টকা দি আহিছিল। এতিয়া NSCNএ এই অংকটো ২০ হেজাৰৰ পৰা ৫০ হাজাৰ টকাৰ ভিতৰত বঢ়াইছে।) ফলত অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ মূল্যই আকাশ চুইছেগৈ। পেট্ৰলৰ খুচুৰা মূল্য প্ৰতি লিটাৰত পঞ্চাশ টকা হৈছেগৈ, নিমখৰ দাম কিলোত সাত টকা, অন্য বহুত সামগ্ৰীয়েই হৰলুকি দিছে (অৱশ্যে এজন নেতৃস্থানীয় সমাজসেৱীয়ে কোৱাৰ দৰে, পইচা আৰু বিশেষ মহলৰ লগত যোগাযোগ থাকিলে কথা বেলেগ) ৰাজ্যখনক এনেকৈ পণবন্দী কৰি ৰখা অৱস্থা সত্ত্বেও নিজৰ এলেকাৰ ভিতৰতো যাত্ৰী বা মালৰ নিৰাপদ পৰিবহনৰ দায়িত্ব পালন কৰিব নোৱাৰা এনে নপুংসক প্ৰশাসনে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰৰ লগত চামিলকৰণৰ পঞ্চাশ বছৰ আৰু ৰাজ্য হিচাপে স্বীকৃতি প্ৰাপ্তিৰ পঁচিশ বছৰৰ পাছতো

কোনো এটা বিকল্প ৰাজপথৰ ব্যৱস্থা কৰিব নোৱাৰাৰ বাবেই ৰাজ্যখন এনে অৱহেলাৰ বলি হৈ আহিছে আৰু তাৰেই ফলশ্ৰুতি হ'ল আজিৰ এই অচল অৱস্থা।

এই নগৰখনত দুটা বস্তুৰেই প্ৰাচুৰ্য দেখা যায়—এটা হ'ল বেচৰকাৰী সেৱা সংগঠনসমূহ আৰু অন্যটো হ'ল সেনা বাহিনী। অৱশ্যে কোনো এটাইয়ো ৰাজ্যখনত চলি থকা উত্তেজনাপূৰ্ণ পৰিস্থিতিৰ মূল কাৰণসমূহ বিচাৰি উলিয়াব পৰা নাই। কিছুদিনৰ আগতে CRPFত পূৰ্বপৰিকল্পিত ভাবে শীতল মস্তিষ্কে আঠজন নাগৰিকক গুলীয়াই হত্যা কৰা ঘটনাটো জনসাধাৰণে এতিয়াও পাহৰিব পৰা নাই। এই দুৰ্ভাগীয়া লোকসকলৰ মাজত চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ চূড়ান্তবৰ্ষৰ ছাত্ৰ এজনো আছিল। প্ৰত্যক্ষদৰ্শীৰ মতে তাৰে পাঁচজনক হেনো CRPFৰ জোৱানে এখন পকীবেৰৰ কাষত শাৰী পতাই লৈ গুলীয়াই হত্যা কৰিছিল। এজন ডাক্তৰৰ মতে এই নিহত লোকসকলৰ অন্ততঃ দুজনে সময়োচিত চিকিৎসা পোৱা হ'লে তেওঁলোকৰ জীৱন ৰক্ষা কৰিবপৰা গ'লহেঁতেন। কিন্তু সেইকণ সুবিধাৰপৰাও তেওঁলোকক বঞ্চিত কৰা হ'ল। এই ঘটনাৰ আঁৰত দুটা কথাৰেই সুদূৰপ্ৰসাৰী তাৎপৰ্য লুকাই থকাৰ সম্ভাৱনা আছে : তাৰে এটা হ'ল, CRPFএ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনজাতীয় গঢ়ৰ লোকসকলক বাচি উলিয়াই জেৰা কৰি যাদে-মদে শাস্তি বিধান কৰাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু অন্যটো হ'ল নিহতসকলৰ বাবে ক্ষতিপূৰণ হিচাবে আগবঢ়োৱা ত্ৰিশ হাজাৰ টকাৰ সামান্য অনুদানৰ কাৰ্পণ্য। এই প্ৰসংগত কাশ্মীৰত নিহত লোকসকলৰ বাবে আগবঢ়োৱা উচ্চ নিৰিখৰ ক্ষতিপূৰণৰ কথা উল্লেখ কৰি এজন স্থানীয় লোকে কৈছিল : 'এইখন দেশৰ বাবে আমাৰ জীৱনৰ মূল্যও অতি সামান্য।'

ৰাজ্যখনক বিধ্বস্ত কৰা আৰু ইয়াত দেখা দিয়া অনিৰাপত্তাৰ ভাবৰ অন্যতম প্ৰধান কাৰণ কুকি-নগাৰ গোষ্ঠীগত সংঘৰ্ষ অনুভৱহে কৰিব পাৰি বা ইয়াৰ অভিজ্ঞতা আহৰণ কৰিব পাৰি, কিন্তু ইয়াৰ কোনো বিশ্লেষণ দাঙি ধৰিব পৰা নাযায়। এই গোষ্ঠীদ্বয়ৰ মাজত অতীজৰেপৰা পাৰস্পৰিক শত্ৰুতা নাছিল, কিন্তু এতিয়া (এজন মেইটি লোকে তেওঁৰ ঘৰত কোৱা মতে) এজন ওচৰত থাকিলে আনজন তেওঁৰ ওচৰকে নাচাপে, লাগিলে তেওঁলোক দুয়োজনে এদিন একেলগে পঢ়া-শুনা কৰা বা ইজনে সিজনৰ বন্ধুৰেই নহওক কিয়। দুয়োটা সম্প্ৰদায়েই খ্ৰীষ্টিয়ান আৰু একেটা বিশ্বাসৰেই (বেপ্তিষ্ট)। কিন্তু এজন কুকি বেপ্তিষ্ট পুৰোহিতে কোৱা এইখিনি কথা শুনকচোন : “প্ৰথমতে খ্ৰীষ্টান প্ৰচাৰকসকল একেলগে শান্তিৰ হকে প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ সন্মিলিত হৈছিলো, তাৰ পিছত ভাগ ভাগ হৈ গোটেই ৰাজ্যতে একে বাণীকেই প্ৰচাৰ কৰিবলৈ লোৱা হ'ল। কিন্তু একো পৰিৱৰ্তন নঘটিল। এটা প্ৰকাণ্ড শান্তি সমাবেশ উলিওৱা হ'ল, নেতৃস্থানীয় ব্যক্তিসকলে আহি বুজালে-বঢ়ালে, কিন্তু একো ফল নধৰিল। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ গীৰ্জাঘৰসমূহৰ শীৰ্ষ সংগঠন CBC-NEI ও মণিপুৰলৈ আহি শান্তি ঘূৰাই আনিবলৈ চেষ্টা কৰিলে কিন্তু একো কৰিব নোৱাৰিলে। সংখ্যালঘু আয়োগৰ ফালৰপৰা জন যোচেফ্ আহি সকলো গীৰ্জাৰ নেতাসকলৰ এক বিৰাট সভাৰ আহ্বান কৰিলে।

কুকি, নগা আনকি আত্মগোপনকাৰী সংগঠনৰ সকলোৰে প্ৰতিনিধি এই সভাত মিলিত হৈ এখন ‘অপূৰ্ব’ শান্তি চুক্তি’ত চহী কৰিলে। সেই ৰাতিয়েই যোচেফ্ দিল্লীলৈ ঘূৰি যোৱাৰ আগতেই নগা আৰু কুকিৰ প্ৰত্যেকৰে দুখনকৈ গাঁও জ্বলাই দিয়া হ’ল। এতিয়া আৰু শান্তিৰ হকে আমি কৰিবলৈ বাকী থকা কাম দুটা হ’ল প্ৰাৰ্থনা আৰু অনশন।’

সদ্য সমাপ্ত নিৰ্বাচনটোৱেও ৰাজ্যখনত চলি থকা উত্তেজনাত অৰিহণা যোগালে। বৰ্তমানৰ মুখ্য মন্ত্ৰী ৰিশ্বাং কেইচিঙৰ বিৰুদ্ধে ৰাজহুৱা অসন্তোষ সৰ্বজনবিদিত। পূৰ্বৰ ৰাজ্যপালে অভিযোগ আনিছিল যে নগা মুখ্য মন্ত্ৰী কেইচিঙে কুকিৰ সৈতে সংঘৰ্ষত লিপ্ত টাংখুল নগাসকলক গোপনে ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়ে আৰু উপত্যকাটোৰ ৰাইজেও সন্দেহ কৰে যে, মণিপুৰৰ নগা বসতিপ্ৰধান পৰ্বতীয়া অঞ্চলসমূহ নগালেণ্ডৰ সৈতে সাঙুৰি বৃহত্তৰ নগালেণ্ড গঠনৰ দাবী তেওঁ হয়তো মানি ল’ব পাৰে। এটা আত্মগোপনকাৰী সংগঠনে সন্মিলিত নগা সংহতি পৰিষদ আৰু নিখিল ভাৰত কংগ্ৰেছ সমিতিৰ মাজত সম্পন্ন হোৱা এক চুক্তিৰ প্ৰতিলিপি ৰাজহুৱাকৈ বিতৰণ কৰিবলৈ লাগি গৈছিল। এই চুক্তিৰ চৰ্তমতে কংগ্ৰেছে নগাসকলৰ একত্ৰীকৰণৰ স্বার্থত মাত মতাসকলৰ বিৰুদ্ধে কোনো ব্যৱস্থা নোলোৱাৰ কথাটোত সন্মতি প্ৰকাশ কৰিছিল। ১৯৭২ চনত হোৱা এই চুক্তিখনত স্বাক্ষৰকাৰীসকলৰ এজন আছিল ৰিশ্বাং কেইচিং। এতিয়া এই চুক্তিখন কংগ্ৰেছ (আই)ৰ মুখত চূণ সনাৰ উদ্দেশ্যেৰেই পোহৰলৈ অনা হৈছিল।

নগা জাতীয়তাবাদৰ এনে উগ্ৰমূৰ্তি দেখি ৰাজ্যখনৰ ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ নিৰপেক্ষ জনগোষ্ঠীৰ কেইটামানে যেনে ময়ঙ, আনল, লেমকাঙ আদিয়ে সম্ভৱতঃ নিজ স্থিতি শক্তিশালী হ’ব বুলি বিবেচনা কৰি নিজকে নগা বুলি পৰিচয় দিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। ইয়াৰ কাৰণ হ’ল যে জন গাঁথনিৰ সম্ভাৱ্য পৰিৱৰ্তনৰ ফলস্বৰূপে বিভিন্ন সবল জনগোষ্ঠীয়ে নিজৰ নিজৰ সুৰক্ষিত এলেকাবিলাক দখল কৰি তেওঁলোকক ভূমিহীন কৰি পেলোৱাৰ সংশয়। এনে পৰিৱৰ্তনে কুকিসকলক যথেষ্ট ক্ষতি কৰাৰ সম্ভাৱনা আছে। কিয়নো তেওঁলোকে পাহাৰৰপৰা নামি আহি পাহাৰৰ তলি বা ভৈয়ামৰ ইতিমধ্যেই ঘন জনবসতিপূৰ্ণ স্থানসমূহত বসবাস কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। তদুপৰি প্ৰতিটো জনগোষ্ঠীকে ভোট বেংক হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰৱণতাই প্ৰতিটো জনগোষ্ঠীৰ মাজত সংঘৰ্ষৰ পৰিৱেশ এটা সৃষ্টি কৰিছে আৰু ইয়েই সমস্যাটো সমাধানৰ পথ অধিক জটিল কৰি তুলিছে।

কুকি আৰু নগা উভয়েই কেৱল পৰ্বতীয়া অঞ্চলসমূহতে নিজৰ আধিপত্য সাব্যস্ত কৰিবলৈ সংঘৰ্ষত নমা নাই, তেওঁলোক উভয়েই ভাৰত আৰু ম্যানমাৰৰ সীমামূৰীয়া প্ৰধান চহৰ মোৰেৰ ওপৰতো আধিপত্য বিস্তাৰৰ প্ৰচেষ্টা চলাই যুঁজ-বাগৰত নামিছে। বৈধ আৰু অবৈধ দুয়ো প্ৰকাৰৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যৰে সমৃদ্ধ মোৰে চহৰখন হ’ল সেই অঞ্চলৰ পুঁজিবাদীসকলৰ বাবে ভূ-স্বৰ্গস্বৰূপ। NSCNৰ ইচাক চু গোটটোৱে ব্যৱসায়ৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনাপুষ্ট এই শ্বায়ুকেन्द्रটো নিজৰ দখলত ৰখাৰ বাবে ভীষণ আগ্ৰহী। উত্তৰ-

পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজনীতি আৰু সংঘৰ্ষক বিত্ত সাহায্য দি জীয়াই ৰখা বুলি সন্দেহ কৰা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ড্ৰাগ ব্যৱসায়টো এই পথেদিয়েই চলাই থকা হয় বুলিও বহুতে ধাৰণা কৰে।

কুকি-নগাৰ এই সংঘৰ্ষ পৰ্বত-ভৈয়ামৰ পৰস্পৰ বিৰোধী দুই সংহতিৰ ব্যাপক বিভাজনৰে এটা আংশিক প্ৰতিফলন। পৰ্বতৰ অধিবাসীসকল মূলতঃ খ্ৰীষ্টিয়ান আৰু জনজাতীয়, আনহাতে ভৈয়ামৰ অধিবাসীসকল প্ৰধানতঃ হিন্দু— তাতোকৈ আচৰিত কথা হ'ল দুয়োটা ফৈদকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰে বেলেগ বেলেগ উগ্ৰপন্থী সংগঠনে। পৰ্বতৰ নিয়ন্ত্ৰণত আছে NSCN (I-M) গোট, আনহাতে ভৈয়ামৰ নিয়ন্ত্ৰণত আছে মেইটিৰ প্ৰাধান্য থকা PLA আৰু UNLF। যদিও এই দুয়োটা ফৈদৰ মাজত কিছুমান অলিখিত বুজাবুজি আছে, তথাপিও কিন্তু এটাই যদি আনটো দলে তেওঁলোকক শ'লঠেকত পেলাইছে বুলি ভাবে তেতিয়া আৰু ৰক্ষা নাই; ফলাফল এনে বিষম হ'বগৈ পাৰে যে আনকি অশান্তি জৰ্জৰিত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতেই আজিকোপতি দেখিবলৈ নোপোৱা বধ্যভূমিৰ সৃষ্টি হ'ব।

ইয়াত ছাত্ৰসকলৰ প্ৰচণ্ড শক্তিৰ কথা মই আগতেই কৈ আহিছো। মানুহে কোৱা বহুবোৰ কথা-বাৰ্তা ডুকিয়াই চালে গম পোৱা যায় যে সত্তৰৰ দশকৰ মাজভাগত ৰাজ্য চৰকাৰৰ উদ্যোগত উচ্চ শিক্ষাৰ সম্প্ৰসাৰণ নীতিৰ কৃপাত উত্তৰ হোৱা বৃহৎ সংখ্যক 'শিক্ষিত ডেকা'ক সেই শিক্ষাৰ জৰিয়তে সংস্থাপনৰ কোনো সুবিধা দিব পৰা নগ'ল। মণিপুৰৰ শিক্ষিত সমাজত বোধহয় শিক্ষাজনিত মানসিকতাৰ বাবেই কৰ্ম-সংস্থাপন সম্বন্ধে এটা শ্ৰেণী সচেতনতা মন কৰা যায়। বহুত মণিপুৰী শিক্ষিত ৰিক্সা চালকে পৰিচয় লুকুৱাই ৰাখিবলৈ নিজৰ মুখমণ্ডল ঢাকি ৰাখে আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ দৰেই ইয়াতো এনে বহুতবোৰ বৃত্তি আছে যিবোৰ গ্ৰহণ কৰে কঠোৰ পৰিশ্ৰমী বিহাৰী বনুৱাসকলেই। আকৌ মণিপুৰী সমাজখনো হ'ল ৰক্ষণশীল, ইয়াত বয়োজ্যেষ্ঠসকলৰ সম্পূৰ্ণ নিয়ন্ত্ৰণ চলে। এফালেদি নিবনুৱা সমস্যা আৰু আনফালে বয়োজ্যেষ্ঠসকলৰ যোগেদি নিজৰ ভাব প্ৰকাশৰ অসমৰ্থতাৰ বাবে ডেকাচামটোৱে আত্মগোপনকাৰীৰ পথকে বাচি ল'লে। নগৰখনৰ সম্প্ৰসাৰণৰ স্বাৰ্থত খেলপথাৰৰ সংখ্যাও কমি অহাত আৰু খেলা-ধূলাৰ সুবিধাৰ অভাৱেও পৰিস্থিতি বেয়ালৈ যোৱাত অৰিহণা যোগাইছে।

হিংসা, প্ৰতি-হিংসাৰ ধামখুমীয়াত নিমজ্জিত মণিপুৰ অন্য এক মাৰাত্মক ক্ষেণ বোমাৰ আতঙ্কত ত্ৰস্তমান। সেয়া হ'ল সতকাই চকুত নপৰা অথচ মাৰাত্মক প্ৰভাৱশালী ড্ৰাগ্‌চৰ সমগ্ৰ ৰাজ্যতে প্ৰাদুৰ্ভাৱ আৰু ইয়াৰ পৰিণতি এইড্‌চ্ ৰোগৰ ভাইৰাচ। ৰাজ্যখনৰ সমাজসেৱী সংগঠনবোৰ দুটা শিবিৰত বিভক্ত। এটাই মত পোষণ কৰে যে সুচিন্তিত নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি সমস্যাটোৰ আশু সমাধান নকৰা পৰ্যন্ত ৰাজ্যখনে গোষ্ঠীগত সংঘৰ্ষই সৃষ্টি কৰা সমস্যাকৈও গুৰুতৰ বিপৰ্যয়ৰ কবলত পৰি প্ৰচুৰ ধন-জন হানি কৰিব আৰু জনস্বাস্থ্য ব্যৱস্থাতো প্ৰচুৰ ব্যয় হ'ব। আনটো শিবিৰে ভাবে যে যি সময়ত ন্যূনতম স্বাস্থ্য সেৱাৰ অভাৱত মেলেৰিয়াতে মানুহ অহৰহ মৰিব লাগিছে, তেনে অৱস্থাত কেৱল এইড্‌চ্ৰ ওপৰতে সৰ্বদৃষ্টি নিবদ্ধ কৰি ৰাখিলে একো সমস্যাবেই সমাধান নহ'ব আৰু

এইডৰ্চ নামতে একেসোপা কথাকে বাৰে বাৰে শুনিবলগীয়া হোৱাত মানুহৰ মাজত ইতিমধ্যেই এক বিৰক্তিবৰ ভাব আহি পৰিছে।

এই বিষয়ত এটা মন কৰিবলগীয়া পাৰ্শ্বজ্যোতি হ'ল : আত্মগোপনকাৰীসকলে (NSCN) সুৰা আৰু ড্ৰাগ্‌চ সেৱনৰ আৰু নৈতিক ব্যাভিচাৰৰ বিৰুদ্ধে এটা অভিযান চলাইছে।

ইফলৰ এজন ডেকা উকীলে বৰ্ণনা কৰা এটা কাহিনী হ'ল : 'মোৰ ভাইটো দুৰ্ঘোৰ নিচাখোৰ আছিল। সকলো চেষ্টাৰ পিছতো একো ফল নোহোৱাত আমি আশা এৰি দিছিলোঁ। এনেতে এদিন NSCNৰ তৰফৰপৰা আটোমটোকাৰিকৈ বান্ধি-কুন্ধি পঠিওৱা এটা পেকেট তাৰ হাতত পৰিলহি। লগত NSCNৰ এটা টোকা। টোকাটোত লিখা আছিল, কাইলৈৰ পৰা এইটো ব্যৱহাৰ কৰি চোৱা। পেকেটটোৰ ভিতৰত আছিল কেইটামান বুলেট। তাৰ বাবে সেয়াই যথেষ্ট আছিল। সি নিজৰ স্থানীয় স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন 'কৃপা'ই পৰিচালনা কৰা নিচা কৰা অভ্যাস কেনেকৈ এৰিব পাৰি এই লৈ চলা কাৰ্যসূচীত যোগ দিলেগৈ, এতিয়া সি হ'ল এজন সম্পূৰ্ণ সংশোধিত মানুহ.....।'

আপেক্ষিকভাৱে ইয়াতকৈ কম আমোদজনক কিন্তু সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ এটা কাহিনী অলপতে বাতৰিকাকততো প্ৰকাশ পাইছিল। জঘন্য যৌনগন্ধী এখন চিনেমাত অংশলোৱা এগৰাকী মেইতি ছোৱালীক কৰঙনত গুলিওৱাৰ পাছত স্ব-সম্প্ৰদায়ৰপৰা বহিষ্কাৰ কৰা হ'ল। (অৱশ্যে তেওঁ নিজৰ দোষ স্বীকাৰ কৰি অনুশোচনা প্ৰকাশ কৰা বাবে তেওঁক এনে লঘু শাস্তিহে দিয়া হ'ল। কিন্তু সেই চিনেমাখন প্ৰযোজনা কৰা লোক কেইজনৰ সেই সৌভাগ্য নহ'ল। তেওঁলোকৰ গুলীবিদ্ধ মৃতদেহকেইটা পৰি থকা পোৱা গ'ল।)

অপশক্তিৰ বিৰুদ্ধে এনেদৰে নিজে নিজে চলোৱা সংগ্ৰামৰ বাবে 'নাহাৰাল' (মেইতি ভাষাত এই শব্দটোৰ অৰ্থ ল'ৰা)সকল অনেক মহিলাৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ উঠিল যিসকল মহিলাই নিজৰ পৰিয়ালত মদ খোৱা আৰু ড্ৰাগ্‌চ খোৱাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলগীয়া হৈছিল আৰু তেওঁলোকে ইয়াৰ পাছত আত্মগোপনকাৰী বিদ্ৰোহীসকলৰ আন কাৰ্যকলাপ আৰু বিবৃতি আদিকো নৈতিকভাৱে শুদ্ধ বুলি কৈ এইসকলক বৈধতা প্ৰদান কৰিলে।

তেন্তে সমাধান ক'ত? সেনা প্ৰেৰণ কৰি এই সমাধান পোৱা নাযাব, কিয়নো তেনে কৰিলে ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ কফিনত শেষ গজালটোহে মৰা যেন হ'ব; অধিক বিত্তীয় অনুদান দিলেও একো লাভ নহ'ব, কিয়নো এনে অনুদানসমূহ উচ্চ পৰ্যায়ৰ দুনীৰ্তিগ্ৰস্ত শ্ৰেণীটোৱে গ্ৰাস কৰি পেলাব আৰু জনসাধাৰণৰ একো উপকাৰ সাধন নহ'ব। বোধহয় এটা উপযুক্ত পৰিৱেশ তৈয়াৰ কৰাটোৱেই হ'ব একমাত্ৰ বিকল্প, য'ত জনসাধাৰণে গঠনমূলক কৰ্ম-সংস্থাপন, উদ্যোগ আদিত আগভাগ লৈ নিজেই নিজৰ সমস্যা সমাধান কৰি ল'বলৈ আগবাঢ়ি অহাৰ সুবিধা পাব।

নাগালেণ্ড : ভাৰতৰ বাহিৰত

আমগুৰিত থকা নাগালেণ্ড ৰাজ্যিক পৰিবহন আস্থানটো অসম-নাগালেণ্ড সীমাৰপৰা আঠ কিলোমিটাৰ নিলগত। চুচুয়িমলাঙলৈ আবেলি দুই বজাত যাবলগীয়া বাছখন ধৰিবলৈ আমি যথেষ্ট আগতেই উপস্থিত হ'লোঁগৈ। স্থানীয়ভাবে চুচু বুলি জনাজাত এই ঠাইখন মোককচাং জিলাত অৱস্থিত। আমাক সকলোৰে সৰ্কীয়াই দিছিল যে সেনাবাহিনীৰ কৰ্ণেল এজনক হত্যা কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সৈন্যবাহিনীৰ তৰফৰপৰা কঠোৰ প্ৰতিশোধমূলক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাত মোককচাঙৰ পৰিস্থিতি অতি উত্তপ্ত হৈ আছে। গতিকে আমি যিকোনো ধৰণৰ অত্যাচাৰৰ বাবে সাজু হৈ আছিলো। নাগালেণ্ড ৰাজ্যিক পৰিবহন আস্থানত সোমোৱেই বিদেশী পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ প্ৰথম উমান পালো। সকলো পুৰুষ আৰু কিছুসংখ্যক গাভৰুৱে জীনচ্ আৰু জেকেট পৰিধান কৰা দেখা গৈছিল। বহুতৰ কেশবিন্যাসো আছিল অদ্ভুত। আমি গৈ বাছৰ খা-খবৰ কৰোতেই দেখেদেখকৈ এক যুদ্ধংদেহি মনোভাবৰ সন্মুখীন হ'লো। মানুহৰ জুমটোৰপৰা অলপ নিলগত থিয় হৈ কি কৰিম কি নকৰিম ভাবি থাকোতেই, এজন ডেকা ল'ৰাই বোধহয় আমাৰ অস্থিতি অনুভৱ কৰি, আগবাঢ়ি আহিল আৰু কিবা সহায় কৰিব পাৰে নেকি বুলি সুধিলে। আমি চুচুলৈ বাছ ধৰিব লাগে বুলি জানি তেওঁ আমাক লগত লৈ বাছ আস্থানৰ কাৰ্যালয়লৈ আগবাঢ়ি গ'ল। কিন্তু গম পালো যে সেইদিনা চুচুলৈ বাছ নাযায়, পিছদিনা পুৱা আমি চেষ্টা কৰি চাব পাৰো। গম পালো যে বাছখনৰ তেল শেষ হ'ল আৰু নতুনকৈ তেল কিনিবলৈ পইচাৰ অভাৱ।

আমি ৰাতিটো নাগালেণ্ড গড়কাপ্তানী বিভাগৰ পৰিদৰ্শন বঙলাৰ এটা জৰাজীৰ্ণ, মহ-মাথিৰে ভৰি থকা কোঠা এটাতে পৰি থাকিলো। বঙলাৰ চকীদাৰজনে বাহিৰা মানুহৰ লগত দুআষাৰ কথা পাতিবলৈ পাই আনন্দিত হ'ল আৰু আমাৰ আগত নিজৰ দুখ-দুৰ্গতিৰ কথা বিবৰি ক'লে। “আমাক তিনি মাহে দৰমহাই দিয়া নাই। প্ৰথমবাৰ ৰাজকোষত লুণ্ঠন হ'ল, দ্বিতীয়বাৰ পইচা আহি নাপালেহি আৰু তৃতীয়বাৰ আমাৰ বৰমূৰীয়াজনে ছুটী ল'লে। তাতে এদিন মুখ্য অভিযন্তাজন ইয়াত থাকোতে আমাক ক'লে যে আত্মগোপনকাৰীহঁতক আমাৰ দৰমহাৰপৰা নিয়মীয়াকৈ দিবলগীয়া অংশটোৰ পৰিমাণ হেনো বৃদ্ধি পাব। মই তেখেতক সুধিলো : ‘চাৰ, মই কেনেকৈ চলিম, এনেয়েই মোৰ উপাৰ্জন একো নথকাৰ দৰেই।’ তেওঁ মাত্ৰ বাছ জোকাৰি নীৰৱে থাকিল।”

NSCNৰ গুৰিতেই চান কঢ়া এই কৰ-সংগ্ৰহ পদ্ধতি আজি পাঁচ বছৰ কাল ধৰি চলি আছে। এনেকৈ সংগৃহীত ধন নাগালেণ্ডৰ সমূহীয়া পুঁজিত জমা হয়গৈ আৰু তাৰে তেওঁলোকৰ স্বাধীনতা যুদ্ধৰ খৰচ-পাতি বহন কৰা হয়। সকলোৱেই বৰঙণি দিব লাগে। গড়কাপ্তানী বিভাগৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিটো তৰপত ইয়াৰ বেলেগ বেলেগ নিৰিখ। ক্ৰমবৰ্দ্ধমান কৰ নীতি (বোধহয় NSCNৰ সাম্যবাদী লক্ষ্যৰ লগত ৰজিতা খুৱাই এনে কৰা হৈছে) অনুসৰি উপাৰ্জন বাঢ়ি গ'লে কৰৰ পৰিমাণো বাঢ়ি যায়। কাৰ্যবাহী অভিযন্তা আৰু তাতোতকৈ উচ্চপদস্থ সকলো বিষয়ই নিজৰ প্ৰকৃত মাহিলী উপাৰ্জনৰ এক-

তৃতীয়াংশ দিব লাগে। এজন উচ্চপদস্থ আৰক্ষী বিষয়ই গোপনে আমাক ক'লে যে তেওঁ যদিও দিয়া নাই, তেওঁৰ পদত থকা আগৰজন বিষয়াকে আদি কৰি প্ৰায় সকলোৱেই এই বৰঙনি দি আহিছে।

এই নিয়মৰ স্বাভাৱিক পৰিণতি আমি যাত্ৰাৰ আৰম্ভণিতে প্ৰত্যক্ষ কৰিলো। আমগুৰি আৰু মোককচাঙলৈ যোৱাৰ পথত পোৱা প্ৰথমখন গাঁও টুলিৰ মাজৰ পথছোৱাৰ অৱস্থা বোধহয় সমগ্ৰ ভাৰতৰ ভিতৰতে শোচনীয় বুলি বিবেচিত হ'ব। কিন্তু ইয়াত আচৰিত হ'বলগীয়া একো নাই, যিহেতু ৰাজকোষৰ অধিকাংশই বোধহয় আত্মগোপনকাৰীহঁতৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ কিনাতে খৰচ কৰা হৈছে।

চুচুত ডাকঘৰটো বন্ধ হৈ আছিল। খা-খবৰ লৈ গম পালো যে কিছু দূৰৰ এখন গাঁৱৰ বাসিন্দা মহিলা পোষ্টমাষ্টৰ গৰাকীয়ে নিজৰ ইচ্ছা অনুযায়ীহে ডাকঘৰটো খোলেহি। ভদ্ৰ মহিলাগৰাকী মাজে-সময়ে আহে আৰু ডাকঘৰৰ সময়সূচীও তেখেতৰ ইচ্ছাতে নিৰ্দ্ধাৰিত হয়। মাত্ৰ অসুবিধাতো হ'ল যে সেই সময়সূচীনো কি ৰাইজে জনাৰ কোনো উপায় নাই। CYMত টেলিফোনৰ সংযোগ আছে যদিও যোৱা পাঁচ বছৰে টেলিফোন এক্সচেঞ্জটো অচল হৈ আছে। পুলিচ থানাৰ ওপৰত এণ্টেনা দেখি মই বিশেষ জৰুৰী বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিব পৰা যাব নেকি বুলি সোধাত চমুকৈ জনোৱা হ'ল যে তেওঁলোকৰ তাত আত্মগোপনকাৰীহঁতে এই সুবিধা ব্যৱহাৰ কৰাৰ ভয়ত কোনো প্ৰেৰক যন্ত্ৰ ৰখা নহয়; তাত এটি টিলাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত সুদৃশ্য চিকিৎসালয়খনো আমাৰ গাইডজনৰ বক্তব্য মতে ঔষধ আৰু চিকিৎসা কৰ্মীৰ অভাবত যোৱা পাঁচ বছৰ ধৰি অচল হৈ আছে। ওচৰতে অৰ্দ্ধনিৰ্মিত এটি পকীঘৰ আমাৰ চকুত পৰিছিল, সেইটো হেনো স্থানীয় প্ৰভাৱশালী মহিলা এগৰাকীয়ে কিছুবছৰৰ আগতে মাত্ৰ অলপ দিনৰ কাৰণে এটা ক্ষমতাশালী চৰকাৰী পদবীত থাকোতেই আৰম্ভ কৰা কাম।

মোককচাঙত আকাশে-বতাহে বিয়পি থকা অন্যতম বাতৰিটো আছিল NSCNৰ দুটা ফৈদৰ মাজত চলি থকা সংঘৰ্ষ আৰু সেই ঘটনাই সেনাবাহিনীৰো দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল। চুচুৰ ঘাই পথত গৈ থাকোতে স্থানীয় গীৰ্জাৰ দেখনিয়াৰ যুৱ সঞ্চালকজনক লগ পাইছিলো। তেৱোঁ আমাৰ লগত নাগালেণ্ড গান্ধী আশ্ৰমলৈ আহিল। বাটত গৈ থাকোতে আমি তেওঁক সুধিছিলোঁ : নাগালেণ্ডত শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে তেওঁলোকৰ গীৰ্জাইনো কি কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিছে? তেওঁ ক'লে, 'আমি ল'ৰাহঁতক হত্যাৰ পথ এৰি শান্তিপূৰ্ণভাবে বিবাদবোৰ নিষ্পত্তি কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছো।' (উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত 'ল'ৰাহঁত' শব্দটোৰ প্ৰয়োগ এটা সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য, অসমতো ল'ৰাহঁত আৰু মণিপুৰতো 'নাহাৰাল' মানে ল'ৰাহঁতেই)।

পিছৰ সপ্তাহত মই লগ পোৱা প্ৰায়বোৰ নগা পুৰুষ আৰু মহিলাৰ অনুভৱো এই একেধৰণৰেই আছিল। ভূমিখণ্ড অধিকাৰ কৰি থকা শক্তি বুলি পৰিগণিত ভাৰতীয় সেনা বাহিনীৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ চলোৱাটো ভাল কথা—ইজনে সিজনক আক্ৰমণ কৰাটোহে মূৰ্খামিৰ চিন। সেয়েহে আত্মগোপনকাৰীসকলে সেনা বাহিনীৰ জোৱানসকলক হত্যা

কৰিলে সেইয়া মানৱ অধিকাৰৰ উলংঘন বুলি গণ্য কৰা নহয়, ই হৈছে সেনা বাহিনীৰ বিৰুদ্ধে চলোৱা যুদ্ধত পোৱা ভাল ফলহে।

এনেকুৱা অৰাজকতাৰ মাজতো দুটা অনুষ্ঠান বৰ ভালকৈ চলি আছিল—এটা হ'ল গীৰ্জা (গাঁৱৰ গোটেই দুহেজাৰ মানুহে দেওবাৰৰ প্ৰাৰ্থনাত ভাগ লৈছিল) আৰু আনটো হ'ল আত্মগোপনকাৰীসকল যিসকলে ৰাজ্য প্ৰশাসনৰ উৰ্দ্ধলৈ উঠি অতি দক্ষতাৰে কৰ সংগ্ৰহৰ কাম কৰি গৈছিল। চুচুত 'ফেডাৰেল গৱৰ্ণমেণ্ট'ৰ এজন প্ৰতিনিধি আছিল যিজনৰ কাম আছিল কৰ সংগ্ৰহ কৰা। এওঁ গাঁৱলৈ অহা সেনা বাহিনী আৰু বাহিৰা লোকৰ বা-বাতৰিও আত্মগোপনকাৰীসকলক দি থাকিব লাগিছিল।

শনিবাৰে আমি চুচু এৰি অহাৰ কথা আছিল। কিন্তু আকৌ এবাৰ বাছখনৰ দেখা-দেখি নহ'ল আৰু দেওবাৰে, আনকি ৰাজ্যিক পৰিবহন নিগমৰ বাচো নচলে। গান্ধী আশ্ৰমৰ পুৰণা জীপখনকে আমি ঠেলি ষ্টাৰ্ট কৰিলো আৰু অতি সাৱধানে টুলিলৈকে জীপখন চলাই নিবলৈ সক্ষম হ'লো, আন্ধাৰ হোৱাৰ আগতেই (জীপখনৰ লাইট দুটাই কাম কৰা নাছিল)। জীপখন টুলিতে এৰি আমি যোৰহাটলৈ আন এখন গাড়ী ভাৰা কৰি ল'লো। ৭০ কিলোমিটাৰৰ এই পথছোৱা অতিক্ৰম কৰিবলৈ গাড়ীৰ ড্ৰাইভাৰে আমাৰ পৰা এহেজাৰ চাৰিশ টকা ল'লে—তেওঁৰ কথা মানি লোৱাৰ বাহিৰে আমাৰ কোনো বিকল্পও নাছিল।

ডিমাপুৰত সমাজৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ নেতৃস্থানীয় ব্যক্তিসকলৰ সৈতে এখন সভাত মিলিত হৈছিলো। সভাখনৰ প্ৰধান বিষয়টো আছিল 'তেওঁলোকৰ ধ্যান-ধাৰণাত এই শতাব্দীৰ অন্তত নাগালেণ্ডৰ স্বৰূপ'। সেই অভিজ্ঞতাই মোৰ মনত অনেক নতুন চিন্তাৰ উন্মেষ ঘটাইছিল আৰু এক আজন্ম পৰিচিত ধ্যান-ধাৰণাই তেওঁলোকক কেনেকৈ আচ্ছন্ন কৰি ৰাখিছে তাৰ এটা স্পষ্ট প্ৰতিফলন মোৰ চকুত পৰিছিল। সভাখন আৰম্ভ হৈছিল সচৰাচৰ ৰীতিমতে এটা প্ৰাৰ্থনাৰে আৰু শেষ হৈছিল এই প্ৰাৰ্থনাৰে : 'ঈশ্বৰে আমাৰ স্বদেশ নাগালেণ্ডক আশীষ দান কৰক'। প্ৰথমতে মই কথাটো জিভাই উজুতি খোৱা বুলি গণ্য কৰিছিলো আৰু মোক বুজাই দিয়াৰ পাছতহে ৰহস্যৰ তৎ ধৰিব পাৰিলো। নাগালেণ্ডত ভাৰতবৰ্ষ সম্পৰ্কে সৰ্বগ্ৰাহ্য ধাৰণাটো হ'ল যে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰ প্ৰকৃততে এক ঔপনিবেশিক দখলদাৰী শক্তি যি স্বাধীনতা প্ৰয়াসী নগা দেশপ্ৰেমিকসকলক ছত্ৰভঙ্গ দিয়াবলৈ সেনাবাহিনী ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। এই অনুভূতিৰ গভীৰতা সভাত গৃহীত হোৱা প্ৰথম প্ৰস্তাৱটোৰপৰাই অনুমান কৰিব পৰা যায়; প্ৰস্তাৱটো আছিল— 'সমবেত সভাসদসকলে এই অঞ্চল আৰু জনসাধাৰণৰ ওপৰত দীৰ্ঘকালীন প্ৰণালীবদ্ধ শোষণনীতিয়ে সৃষ্টি কৰা পৰিস্থিতিৰ জোৰা মাৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰদ্বাৰা সেনা-শক্তিৰ প্ৰয়োগক তীব্ৰ গৰিহণা দিয়ে।' মোককচাঙত সেনা বাহিনীয়ে চলোৱা হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰীয় মানৱ অধিকাৰ আয়োগলৈ এখন আবেদন পত্ৰ প্ৰেৰণ কৰিবলৈ আগবঢ়োৱা পৰামৰ্শত, উপস্থিত ছেমা নেতা এজনৰ অবিশ্বাস্য যেন লগা প্ৰতিক্ৰিয়াটো আছিল এনে ধৰণৰ : 'মোৰ গাঁওখন সিহঁতে তেৰবাৰ

ভয়ীভূত কৰিছে। আমাৰ মহিলাসকলক উপৰ্যুপৰি অত্যাচাৰ আৰু ধৰ্ষণ কৰি গৈছে। আৰু এতিয়া মাত্ৰ পাঁচখন দোকান জাহ যাওঁতেই ভাৰত চৰকাৰৰ ওচৰত আমি আঁঠু ল'বলৈ ওলাইছো! আমি নাগালেণ্ডৰ স্বাধীনতাৰ হকে যুঁজ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত নহয় নেকি? এনেকুৱা এটা সংগ্ৰামত এনে সৰু-সুৰা ক্ষয়-ক্ষতিৰ বাবে কিবা চিন্তা কৰিবলগীয়া আছে জানো?’

নাগালেণ্ড এৰি অহাৰ আগতে ৰাজ্যপালৰ লগত এটা সাক্ষাৎকাৰৰ অনুমতি পাইছিলো। ৰাজভৱনৰ প্ৰতীক খচিত ৰূপৰ পিৰিছত দিয়া মচমচীয়া বিস্কুট আদিৰে আমাক অতি সহৃদয়তাৰে আপ্যায়ন কৰা সত্ত্বেও তেখেতৰ চশমা পৰিহিত মোহনীয় মুখমণ্ডলত বিৰিঙি উঠা ৰেখাকেইডালে উদ্বেগৰ ছবিখন স্পষ্ট কৰি তুলিছিল। মই তেখেতক সুধিলো : ‘চাৰ, এতিয়া পিছে কি কৰিব?’ অন্য যিকোনো বিষয়া বা ৰাজনৈতিক নেতাই বিষয়টোৰপৰা ফালৰি কাটিবলৈ তপৰাই ক’লেহেঁতেন : ‘চৰকাৰক জনোৱা হৈছে।’ শ্ৰীবাস্তৱ ডাঙৰীয়াই কিন্তু সেইটো নকৰিলে। তেখেতে মাথোন ক’লে : ‘আমি কেইটামান কঠোৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিব লাগিব।’ ক্ষমতাৰ খেলত চিৰাচৰিত নীতিটোৱেই হ’ল পূৰ্বতকৈ অধিক পৰিমাণৰ সেনা মকৰল আৰু ‘স্বনিয়ন্ত্ৰিত’ পুঁজিৰ অধিক আমদানি। কিন্তু এইবোৰৰ অৰ্থ আছে জানো?

অৰুণাচল : শেষ চকী

অৰুণাচল বুলিলেই মনলৈ আহে কুঁৱলীৰ লুকাভাকুৰ ৰহস্যময় ব্যঞ্জনাবে ভৰা এখন মোহনীয় ছবি—অৰুণাচলৰ প্ৰকৃত ৰূপটোও তেনেকুৱাই। চাৰে চাৰি বজাত কুকুৰাই ডাক দিয়াৰ আগতেই দোকমোকালি হ’ল। আমি দৈমুখৰ আশ্ৰম এখনত আছিলো। দৈমুখ ৰাজধানী ইটানগৰৰপৰা বেছি দূৰত নহ’লেও এইখন এখন সম্পূৰ্ণ বেলেগ পৃথিৱী। দৈমুখলৈ যাবলৈ এতিয়াও কোনো ৰাস্তা-ঘাট নাই, ফেৰীৰে ছিয়াং নদী পাৰ হৈ গ’লেহে দৈমুখ পাবগৈ পাৰি। খাদীৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰি এই আশ্ৰমখন কুৰি বছৰে ইয়াত কাম চলাই আছে। ইয়াত এতিয়াও মহাত্মা গান্ধীৰ আদৰ্শ কিছু পৰিমাণে বৰ্তি আছে। সাধাৰণ খাছী বস্ত্ৰ পৰিহিত আশ্ৰমৰ সকলোবিলাক কৰ্মীয়েই তৰুণ। দৈনিক কাৰ্যক্ৰমণিকা প্ৰশস্তিৰে ভৰা—পুৱা চাৰি বজাতেই উঠি সকলোৱে সমূহীয়া প্ৰাৰ্থনাত যোগ দিয়ে আৰু দিনটো সূতা কাটি বা তাঁতত কাপোৰ বৈ অতিবাহিত কৰে। মাজে মাজে দুই এক জৰুৰী পৰিস্থিতিয়ে অৱশ্যে এনে নিয়াৰিকৈ চলি থকা কাৰ্যসূচীৰ কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটায়। আমি তাত থকা সময়তেই এনে এটা ঘটনা ঘটিল। আশ্ৰমৰ গৰুজনী বৰ বেয়াকৈ ডায়েৰীয়াত ভুগিছে। চিকিৎসাৰ কাৰণে প্ৰত্যেকেই নিজৰ নিজৰ মত আগবঢ়ালে। শেষত সৰ্বসন্মতিক্ৰমে স্থানীয় বিহাৰী গুৱালজনকে মাতি অনাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হ’ল। তেওঁ আহি নহৰু আৰু বেঙেনা খুৱাই দিয়াৰ পাছত গৰুজনীও লাহে লাহে সুস্থ হৈ উঠিল।

নাহৰলগুনত আমি বিনি আংগাৰ ঘৰত আছিলো। তেওঁ আছিল পৰিৱৰ্তন আৰু গতিশীলতাৰ প্ৰতীক। 'অজু' কল্যাণ সংস্থা নামৰ এটি সামাজিক জনকল্যাণমূলক অনুষ্ঠানৰ লগতে আৰু এটা ব্যৱসায়িক উদ্যোগ সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰি থকা এই মহিলাগৰাকী এগৰাকী অসাধাৰণ মহিলা। অৰুণাচলী মহিলাসকলৰ মাজত এনে উদাহৰণ বিৰল। এখেতে এজন অজনজাতীয় লোকক বিয়া কৰাইছে যদিও, নিজৰ ঘনিষ্ঠ সামাজিক পৰিৱেশত তাৰ কোনো প্ৰতিকূল আঁচোৰ পৰিবলৈ দিয়া নাই। আমি তেখেতক লগ পোৱাৰ সময়ত তেখেতে অৰুণাচলত খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ দ্ৰুত সম্প্ৰসাৰণৰ ফলত তেওঁলোকৰ সমাজৰ প্ৰমূল্য বোধৰ অৱক্ষয় ঘটিছে বুলি আক্ষেপ কৰা শুনা গ'ল। এইটো অৰুণাচলত চলি থকা পৰম্পৰা আৰু আধুনিকতাৰ আন এটা দ্বন্দ্ব। মই ভাবিছিলো, ধৰ্মান্তৰ হোৱাৰ আঁৰত আছে হয়তো আধুনিক জগতত প্ৰবেশ কৰিবলৈ থকা অভিলাষ। কিন্তু এজন আদি সম্প্ৰদায়ৰ লোকে অন্য এটা ব্যাখ্যাহে আগঢ়ালে। তেওঁ ক'লে যে মানুহে আধুনিক হ'ম বা দেখাত আধুনিক যেন লাগিব বুলি ভাবি খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম গ্ৰহণ নকৰে। মূলতঃ তেওঁলোকে এখন সহৃদয় আৰু সংবেদনশীল সমাজৰ আবেষ্টনীত উম ল'বলৈহে এনে কৰে। তেওঁ আৰু ক'লে : মই ধুৱাপকৈ ক'ব নোৱাৰো যদিও মোৰ মনে কয় যে ধৰ্মান্তৰিত লোকসকলৰ বেছিভাগৰেই পৰিয়ালবোৰ কিবা নহয় কিবা এটা পাৰিবাৰিক সমস্যাত ভাৰাক্ৰান্ত। ধৰক, মোৰ মামীদেউ; পয়ষষ্ঠি বছৰ বয়সত তেওঁৰ বিবাহ-বিচ্ছেদ হ'ল, থাকিবলৈ ঘৰ-বাৰী নাই, ককাই-ভাই কোনেও তেওঁক আঁকোৱালি নলয়, স্বামীয়েও তেওঁক প্ৰত্যাখ্যান কৰিলে। তেওঁ এসময়ত খ্ৰীষ্টানধৰ্মী বা খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰতি তীব্ৰ বিদ্বেষপূৰ্ণ আছিল, আৰু আজি তেওঁ নিজেই সেই ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছে। তেওঁ একেবাৰেই অশিক্ষিতা, বাইবেলখনো পঢ়িব নোৱাৰে বা খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ অভ্যন্তৰীণ বিভাজনবোৰৰো উৱাদিহ নাপায়; কিন্তু 'ভ্ৰাতৃত্ব'ৰ ডোলেৰে আবৰা এটা অনুষ্ঠানৰ অংশ হিচাপে তেওঁ যি সুখবোধ অনুভৱ কৰে সেই কথা তেওঁ অকপট সৰলতাৰে প্ৰকাশ কৰে। মুঠতে তেওঁৰ বিশ্লেষণ মতে আধুনিকতা বা প্ৰগতিৰ লগত খ্ৰীষ্টান বিশ্বাসৰ সম্পৰ্ক নাই। প্ৰকৃততে কথাটো হ'ল সংঘবদ্ধ সমাজ জীৱনৰ সংবেদনশীল মমতাবোধ : অতীজতে সেইটোৱেই আছিল জনজাতীয় সংস্কৃতিৰো সাৰতত্ত্ব।

অৰুণাচলী সমাজত স্বামী পৰিত্যক্তা মহিলাই খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষিত হ'লেও বা নহ'লেও এক গুৰুতৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰে। তেওঁলোকক ককাই-ভায়ে আশ্ৰয় নিদিয়ে আৰু স্বামীৰ সা-সম্পত্তিৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ কোনো আইনগত অধিকাৰ নাথাকে।

দৈমুখৰপৰা ইটানগৰ হৈ আমি পাছিঘাট ওলালোঁগৈ। পাছিঘাটত আমি ৰিতুৰ লগত আছিলো। ৰিতুৰ তেজত একপ্ৰকাৰ অস্থিৰতাই ক্ৰিয়া কৰি থাকে। তিনিবছৰ মান আগতে কলেজীয়া ছাত্ৰী হৈ থাকোঁতেই তেওঁ নগা পাহাৰলৈ আহি এই লোকসকলৰ মাজতেই তেওঁ যেন শান্তি বিচাৰি পাইছিল। বায়েকে এজন অৰুণাচলী লোকক বিয়া

কৰোৱাৰ পিছত সেইটোৱেই তেওঁৰ কাৰণে ইয়ালৈ অহাৰ যথেষ্ট সবল যোগসূত্ৰ হৈ পৰিল। তেওঁ হিন্দীত স্থানীয় লোকসকলৰ সাৱলীল ভঙ্গিতে কথা কয়, স্থানীয় ধৰ্মাচাৰবিলাকত যোগ দিয়ে, স্থানীয় আদি দোৱান শিকি আছে আৰু মানুহবিলাকেও তেওঁক আঁকোৱালি লৈছে। তেওঁ এক গভীৰ আত্ম প্ৰত্যয়েৰে এটা সহজ-সৰল জীৱন যাপন কৰিছে। কাগজে-পত্ৰই কামবিলাক নিতান্ত সাধাৰণ যেন লাগে; এজন মুনিহ আৰু পাঁচগৰাকী তিৰোতাই বাঁহ-বেতৰ কাম আৰু গোঁঠা আচৰাব তৈয়াৰ কৰে। কিন্তু পুংখানুপুংখকৈ চালে, এজনী অকলশৰীয়া ছোৱালীয়ে মানুহ-দুহু চিনি নাপায়, ভাষা নেজানে—অথচ এনে এক অজান মূলুকত নিতৌ পাঁচ কিলোমিটাৰ পাহাৰ বগাই গাঁওকেইখনৰ মানুহক সহায় কৰিবলৈ যত্ন কৰা আৰু তেওঁলোকৰ বিশ্বাসভাজন হ'বলৈ সক্ষম হোৱা অথবা নিজৰ পৰিচিত পৃথিৱীৰ পৰা ইমান আঁতৰত এনে আচহুৱা পৰিৱেশত এটা নিৰ্জন কোঠালিত অকলে অকলে জীৱন কটোৱা কম কথা নহয়! কিন্তু তেওঁৰ বাবে ইয়াত কোনো ত্যাগৰ কথা নাই। ইয়াৰ মানুহে প্ৰকৃতি আৰু অৰণ্যৰ লগত গভীৰ আত্মীয়তাৰে বসবাস কৰে, মানুহখিনিৰ এই ক্ষমতাত তেওঁৰ ঈৰ্ষাহে হয়। তদুপৰি এই লোকসকলৰ সহজ-সৰল স্বভাৱক প্ৰশংসা কৰি কয় যে তেওঁ নিজে কিবা দিয়াতকৈ শিকিবলৈহে ইয়ালৈ আহিছে। অৱশ্যে এটা সময়ত যথেষ্ট কষ্ট হৈছিল। মানুহবিলাকে তেওঁৰ উদ্দেশ্য বুজিব পৰা নাছিল আৰু অনিশ্চিত পাৰিশ্ৰমিকৰ বিনিময়ত বোঁৱা-কটা বা বাঁহ-বেটৰ কাম কৰাত তেওঁলোকে বিশ্বাস নকৰা হৈছিল। কিয়নো এনে যৎসামান্য মজুৰিত কাম কৰাৰ লগত গছৰ চোৰাং কাৰবাৰ কৰি একেদিনাই বজা হ'ব পৰা ভাগ্যৰ তুলনা নহয় বুলি ভাবিছিল।

তেওঁৰ কামত প্ৰধান 'অংশীদাৰ' হ'ল বায়েকৰ দূৰ সম্পৰ্কীয় 'বাবা'। নিৰ্জু প্ৰকৃতিৰ বাবাৰ চকু দুটা তললৈ সোমোৱা আৰু মুখমণ্ডলত আছিল সৰলতাৰ চিন। তেৱোঁ ৰিতুৰ কাম-কাজৰ পূৰ্ণাঙ্গ অংশীদাৰ হৈ পৰিছিল। তেওঁ কোৱা দুটা কথাই মোৰ মনত ভালকৈ ৰেখাপাত কৰিছিল। মই তেওঁক সুধিছিলো : 'মানুহে গছ কাটি ইমান ধন উপাৰ্জন কৰিব পাৰে যদি মানুহে এইবোৰ কাম কৰিবলৈ কিয় আগ্ৰহ কৰিব?' তেওঁ মোক উত্তৰ দিছিল : 'গছবোৰ শেষ হ'লে মানুহে কি কৰিব?' তেওঁৰ নিজৰ জীৱন কালতেই গাঁৱৰ কাষৰ হাবিখন ধ্বংস হৈ যোৱা দেখা পাইছে। মই তেওঁক আকৌ সুধিছিলো : 'ডেকা-গাভৰুসকলে মটৰ চাইকেল, বিলাসী সাজ-পোছাকৰ মোহ এৰি তেওঁলোকৰ আৰ্হি লৈ এনে মন্থৰ স্বল্প মজুৰিৰ কাম-কাজ কিয় কৰিবহি?' তেওঁ বেছ গুৰুগন্তীৰ ভাবে ভৱিষ্যদশীৰ দৰে উত্তৰ দিলে : 'এদিন আহিব, যেতিয়া এটা ডেকাই কলা চহমাৰ ভিতৰেদি নেদেখা হ'ব আৰু ইমান তীব্ৰ বেগত মটৰ চাইকেল চলাব যে দুৰ্ঘটনা অনিবাৰ্য। তেতিয়া একো বাকী নাথাকিব আৰু উপলব্ধি কৰিব যে নিজ হাতেৰে কাম কৰিব পৰাটো কিমান প্ৰয়োজনীয়!'

সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবেই অভিসম্পাতমূলক এই বনাঞ্চল ধ্বংস প্ৰক্ৰিয়াত অৰুশাচলেই অধিক ক্ষতিগ্ৰস্ত। উপগ্ৰহৰ জৰিয়তে কৰা শেহতীয়া পৰ্যবেক্ষণৰ মতে

প্ৰদেশখনত মুঠ ছশ সাতাইশ বৰ্গ কিলোমিটাৰ অৰণ্যঞ্চল উচ্ছেদ কৰা হৈছে। এটা ভয়ানক পৰিসংখ্যা। ‘বেলেক’লৈ যোৱাৰ পথত আমি ৰাস্তাৰ কাষত কাঠ কলবিলাকে নাকচ কৰা প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড কুন্দাবোৰ নিৰ্বাক মৃতদেহ কিছুমানৰ নিচিনাকৈ পৰি থকা দেখা পাইছিলো। ঘাইকৈ ৰাজনৈতিক পৃষ্ঠপোষকতাৰ বাবেই অৰণ্যঞ্চলৰ এনে দ্ৰুত উচ্ছেদ সম্ভৱ হৈছে। চৰকাৰী চাকৰি নাই বুলিলেই হয়। চৰকাৰী বা ব্যক্তিগত খণ্ডৰ কোনো ঔদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠানো গঢ়ি উঠা নাই; আৰু সেয়ে ৰাজনৈতিক নেতাসকলৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ পুৰস্কাৰ হ’ল ‘গছ কটাৰ বাবে অনুজ্ঞাপত্ৰ’। নামত এনে গছ কটাৰ অনুমতি দিয়া হয় স্থানীয় প্ৰয়োজন পূৰাবলৈ যেনে, ঘৰ সজা, দুখীয়া মানুহক বিপদ কালত সহায় কৰা; কিন্তু পাছিয়াটৰ দৰে এখন সৰু চহৰত চৌৰাল্লিশটা অনুজ্ঞাপ্ৰাপ্ত কাঠকটা কল আছে আৰু তাৰে প্ৰায় পয়ত্ৰিশটা মানেই সক্ৰিয় হৈ থকাৰ কথাটোৱেই সমস্যাটোৰ প্ৰকৃত ছবিখন দাঙি ধৰে। প্ৰতিটো কাঠকলেই এনেদৰে চলাই ৰখাটো অৰ্থনৈতিকভাৱে যুক্তিসংগত হ’বলৈ হ’লে বছৰি ৬০,০০০ ৰপৰা ৮০,০০০ ঘন ফুট কাঠৰ দৰকাৰ। পাছিয়াটত একোটা ঘৰ সাজিবলৈ কাঠৰ গড়মুৰি প্ৰয়োজন ১২০ৰ পৰা ২০০ ঘন ফুট। এটা সহজ হিচাপ হ’ল : সমগ্ৰ অৰুণাচল প্ৰদেশতেই যদি প্ৰত্যেকটো পৰিয়ালে বছৰি একোটাকৈ ঘৰ সাজে তেন্তে প্ৰয়োজনীয় কাঠৰ মুঠ পৰিমাণ হ’ব ৩ লাখ ঘন ফুট। কেৱল পাছিয়াটতেই কাঠকলবিলাকে কাটি উলিওৱা কাঠৰ পৰিমাণ তাতকৈ ছয়গুণ অধিক!

কাগজে-পত্ৰই এই কাঠকলবোৰ স্থানীয় লোকৰ নামত যদিও কাৰ্যতঃ প্ৰকৃত মালিক হ’ল মাৰোৱাৰী উদ্যোগপতিসকল; সামান্য মাত্ৰ নিয়মীয়া ভাৰাতেই এই কাঠকলবোৰ তেওঁলোকেই চলাই থাকে। তথাকথিত স্থানীয় মালিকসকলৰ বাবে একো কাম নকৰাকৈ বা সময় খৰচ নকৰাকৈ পাই থকা এয়া এক নিয়মীয়া উপাৰ্জন। স্থানীয় মালিকজনে সাধাৰণতেই প্ৰতি বছৰেই ভাৰা বৃদ্ধি কৰি যায় বাবে মাৰোৱাৰী ব্যৱসায়ীজনে ‘গছ কটা আৰু উধাও হোৱা’ জাতীয় এটা নীতি লৈ অতি সোনকালে যিমান পাৰি লাভ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। তেওঁলোকে এইটো দীৰ্ঘম্যাদী বিনিয়োগ ব্যৱস্থা বুলি গণ্য নকৰে। এই কাঠ ব্যৱসায়ীসকল স্থানীয় বাসিন্দা হোৱা হ’লে হয়তো নিজৰ দূৰ ভৱিষ্যতৰ স্বার্থত গছ ৰোৱা বা গছ কটাৰ সুস্থ নীতি এটাৰ কথা চিন্তা কৰিলেহেঁতেন। কিন্তু সাম্প্ৰতিক পৰিস্থিতিত জীৱন চক্ৰৰ পৰিধি এক পুৰুষো নহয়, মাত্ৰ পাঁচ বছৰহে : তাতকৈ বেছি সময় মানেই যেন এক অনন্ত ভৱিষ্যত!

ৰাজনৈতিক সিদ্ধান্ত বা বিচক্ষণতাও দেখুৱাব লাগিব এই পাঁচ বছৰতেই। ক্ষমতাত টিকি থাকিবলৈ আপুনি হাবি-বন বিক্ৰী কৰি দিয়ক, কোনো কথা নাই।

সমস্যাটো আৰু জটিল কৰি তুলিছে আন এক কথাই। বনাঞ্চলসমূহৰ অধিকাংশই হ’ল সমূহীয়া সম্পত্তি আৰু চৰকাৰী কৰ্তৃত্বৰ বাহিৰত। আনহাতে অধিকাংশ বনাঞ্চলৰ জৰীপ হোৱাই নাই। সেয়ে অঞ্চল অনুযায়ী বছেৰেকীয়া হাৰত কিমান পৰিমাণৰ গছ-গছনি কাটিব পৰা যায় সেই কথা ঠাৱৰ কৰা প্ৰায় অসম্ভৱ। (বনাঞ্চল উচ্ছেদৰ এটা

আমোদজনক পৰিণতি হৈছে হাতীৰ দাম অভাৱনীয় ভাবে বাঢ়ি যোৱাটো। তিনি বছৰৰ আগলৈকে যিটো হাতী দুই লাখতকৈও কম দামত পোৱা গৈছিল, এতিয়া সেইটোৰ দাম হ'লগৈ প্ৰায় পাঁচ লাখ টকা!)

অৰণ্য উচ্ছেদৰ লগে লগে জীৱ-জন্তুও কমি আহিবলৈ ধৰিলে। এদিন সন্ধিয়া এটি আদি পৰিয়ালৰ পাকঘৰৰ জুহালৰ কাষত বহি থাকোতে পৰিয়ালৰ বৃদ্ধ মুখিয়ালজনে আমাৰ আগত অতীতৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিছিল। শান্ত জুহালৰ জুইৰ ফিৰিঙতি, এচুকত জুলি থকা নিম্প্ৰভ লেমটো, আপঙৰ কলহৰপৰা ভাহি অহা পছা ফলৰ সেমেকা সুবাস— এই সকলোৰে সংমিশ্ৰণত ঘৰটোত এক অনিবৰ্চনীয় বিষণ্ণতাই বিৰাজ কৰিছিল যদিও, সময়ৰ ৰূপান্তৰৰ এক চেতনা ই আমাৰ মনলৈ কঢ়িয়াই আনিছিল। আগতেও মানুহে চিকাৰ কৰিছিল, কিন্তু নিজৰ পেটৰ কাৰণেহে, ব্যৱসায়ৰ বাবে কৰা নাছিল। তেতিয়া ধেনু-কাড় লৈ কৰা চিকাৰত জন্তু-জানোৱাৰৰ আত্মৰক্ষাৰো প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছিল। এতিয়া বন্দুকৰ অনুজ্ঞাপত্ৰ সহজলভ্য হৈ পৰাত জীৱ-জন্তুবোৰ আৰু ক'ত পলাই সাৰিব? মাছ ধৰা জালৰ পাহি ইমানেই সূক্ষ্ম হৈ আহিল যে দৰিকণা এটাও সাৰি যাব নোৱাৰে। মাছ ধৰিবৰ কাৰণে নদীবিলাকত খাৰ-বাৰুদ বা বিহু মিলাই দিয়া হয়। গোটেই অঞ্চলটোৰ বিশেষকৈ অৰুণাচলীসকলৰ প্ৰধান পক্ষী ধনেশৰ ছাঁটোকে আজিকালি দেখিবলৈ নোহোৱা হ'ল। এই কথোপকথনটো আদিৰপৰা অন্তলৈ এক বিষণ্ণতাৰে ভাৰাক্ৰান্ত আছিল—কাৰণ, মাথোন এমুঠিমান মানুহৰ অপৰিণামদৰ্শী লোভ প্ৰশমিত কৰিবলৈকে পৃথিৱীৰ বুকুৰপৰা এবিধ পশু বা এজাতি পখীৰ চিৰদিনৰ বাবে বিলুপ্তি ঘটে!

অৱশ্যে কিছু হেৰাই গৈছে যদিও, নতুন কিছু কথাৰ পুনৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছে। পাছিয়াটত আমি লগ পালো টালুম ৰুকু' নামৰ এজন অতি ভিন্ন স্বভাৱৰ লোক। তেওঁ প্ৰাচীন জনজাতীয় ধৰ্ম ডনি প'ল' (Dony Polo)ৰ নীতি-নিয়ম লিপিবদ্ধ কৰাৰ কামত ব্ৰতী হৈ আছে। সম্ভৱতঃ জনজাতীয় সমাজত খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ বহুল প্ৰচাৰৰ প্ৰতিক্ৰিয়া স্বৰূপেই টালুম ৰুকু'ই খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম আৰু হিন্দু ধৰ্মৰ বহুতো প্ৰতীক একত্ৰিত কৰি জনসাধাৰণৰ পূৰ্বৰ বিশ্বাস সংৰক্ষিত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি আছে। তেওঁলোকেও প্ৰতি শনিবাৰে পুৱা 'ডিৰি'ত (এটা ডাঙৰ বন্ধ ঘৰ) সমবেত হোৱাৰ নিয়ম। তেওঁলোকে আদি ভাষাৰে প্ৰাৰ্থনা কৰে, গীত গায় আৰু সেই গীত আৰু প্ৰাৰ্থনাৰ পুথি আগতীয়াকৈ সকলোৰে হাতত তুলি দিয়া হয়। মঞ্চত থাকে স্থানীয় বয়োজ্যেষ্ঠ আৰু পুৰোহিতসকল আৰু এওঁলোকেই অনুষ্ঠানটো পৰিচালনা কৰে। ৰুকু'ই নিজেই এই অনুষ্ঠানৰ গুৰি ধৰে। আমি উপস্থিত থকা এনেকুৱা এখন প্ৰাৰ্থনা সভাত নিশ্চয় প্ৰায় তিনিশমান মানুহ আছিল। ইয়াৰে বেছিভাগেই আছিল মহিলা, বহুতো মহিলাৰ লগত তেওঁলোকৰ সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰো আছিল। 'ডিৰি'ত চাৰিওফালে ইষ্ট দেৱতাৰ মূৰ্তিৰ ছবি ৰখা হয়। এখনত তেওঁৰ ৰূপ যীশু খ্ৰীষ্টৰ দৰে, চাৰিওফালে দেখুওৱা হৈছে মানুহে পাপ কৰিলে যাবলগীয়া পথবোৰ। দুখন ছবিত কুষ্ঠ ৰোগ আৰু মৃগী ৰোগৰ প্ৰতীক দাঙি ধৰা হৈছে।

এই ছবিবোৰ একেবাৰে মধ্যযুগীয়া যেন লাগিছিল—মানুহে আদিম বিশ্বাসৰপৰা কেনেকৈ বিস্তৃত পূজা-পাৰ্বনৰ পৰম্পৰা লাভ কৰিছিল, ছবিবোৰত তাকেই দেখুওৱা হৈছিল। টালুম ৰুক্‌ব' এখন চৰকাৰী স্কুলৰ শিক্ষক আছিল, কেইবছৰমানৰ আগতে মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে তেওঁক বিশ্ব ধৰ্ম অভিবৰ্তনত ভাগ ল'বলৈ অৰুণাচলৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে মনোনীত কৰি দিল্লীলৈ পঠিয়াইছিল। তাত লগ পোৱা বিভিন্ন ধৰ্মৰ লোকসকলৰ সান্নিধ্যত তেওঁ অনুপ্রাণিত হৈছিল। এইখন অভিবৰ্তনত ভাগ লৈ তেওঁ এই শিক্ষা পাইছিল যে যিকোনো এটা ধৰ্ম গ্ৰহণযোগ্য হ'বলৈ হ'লে সেই ধৰ্মৰ এখন লিখিত ধৰ্মগ্ৰন্থ, নিয়মীয়া আচাৰ-নীতি থাকিব লাগিব আৰু সেয়েহে তেওঁ এই দিশত কাম আৰম্ভ কৰিছিল। আমি 'ডিৰি' এৰি আহিবলৈ প্ৰস্তুত হওঁতে, তেওঁ আমাক এটা ইংগিত দিলে আৰু তেওঁ চাই থাকোতেই তিনিজন পূজাৰীৰ এজনে আমাৰ হাতত এডাল সূতা গাঠি দিলে, আন এজনে মন্ত্ৰপাঠ কৰিলে। ঘৰলৈ আমি সুকলমে ঘূৰি যাবলৈ ই আছিল এটা কৰচ।

ত্ৰিপুৰা : পৰিবৰ্তনৰ পদ পথত

আগৰতলালৈ যোৱা মানেই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ভ্ৰমণ অভিজ্ঞতাৰ আংশিক উপলব্ধি—সেইখিনি পোৱালৈকে ভ্ৰমণ-আনন্দৰ আধা আধি পোৱা মানেই লাগে। আমি শিলচৰৰপৰা 'নাইট চুপাৰ'ত উঠিলো। এই নাইট চুপাৰবোৰ হ'ল উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ যিকোনো এঠাইৰপৰা অন্য যেইকোনো ঠাইলৈ সন্ধিয়া বা ৰাতি আৰম্ভ কৰি ৰাতিপুৱা গৈ পোৱাৰ সুচল বাহন। আগৰতলালৈ দূৰত্ব তিনিশ কিলোমিটাৰতকৈ সামান্য বেছি আৰু পথ সুগম হ'লে ছয় ঘণ্টাত এই পথ অতিক্ৰম কৰিব পাৰি। কিন্তু আমাৰ বেজিকা কুৰি ঘণ্টাৰ প্ৰয়োজন হ'ল। কাৰণটো অৱশ্যে বেচ পৰিচিত—বিদ্ৰোহীহঁতে ৰাজআলিটো যুদ্ধস্থল হিচাপে ঘোষণা কৰি থোৱাৰ ফলত সমস্ত যান-বাহন সশস্ত্ৰ পহৰাৰ মাজত দলে-বলে পাৰ হ'ব লাগে। 'স্কট' (scot) নামে জনাজাত এই চিহ্নাৰপি বা সেনা বীৰহঁতো পিছে আন্ধাৰত আগবাঢ়িবলৈ অনিচ্ছুক; সেয়ে দলটো গৈ ৰাতি নুপুওৱা পৰ্যন্ত মানুহ খাপ পাতেগৈ, আৰু তাৰপৰা আগৰতলালৈ শামুকীয়া গতিত আগবাঢ়ে। ক'ৰবাত খৰখেদাকৈ গৈ পাবলগীয়া নাথাকিলে গোটেই যাত্ৰাটোৰ অভিজ্ঞতা বৌদ্ধধৰ্মীয় উপাসনা সদৃশ—মনোৰম পৰ্বতৰ শিখৰত সুদীৰ্ঘ বিৰতি, তলত এঁকা-বেঁকা গতিৰে বৈ যোৱা জুৰিবোৰৰ মনোৰম দৃশ্য, অদূৰত বাংলাদেশৰ বিশাল সমতল ভূমিৰ দৃশ্য। এনেকুৱা সুদীৰ্ঘ বিৰতিৰ পৰত যাত্ৰীসকলে নামি গৈ হাত-মুখ ধোৱেগৈ, দুআষাৰ কথা পাতি সজীৱ হৈ লয়। ইয়াৰ পাছত যাত্ৰা পুনৰ আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে মদৰ ভেকেটা ভেকেট গোক্ক আৰু চিগাৰেটৰ পোৰা পোৰা গোক্কৰ অৱশিষ্টখিনিও বতাহত ক্ৰমশঃ বিলীন হৈ যায়।

এতিয়া ত্ৰিপুৰাত এনে এক অৰাজকতা বিৰাজমান— সেয়া বৰ্ণনা কৰাই কঠিন। যোৱা বছৰ ৰাজ্যখনত পাঁচ শতাধিক অপহৰণৰ ঘটনা ঘটিছিল আৰু তাৰে

বহুতবোৰ অপহৰণৰ ঘটনা ঘটাইছিল নতুনকৈ গঠিত উগ্ৰপন্থী সংগঠনবোৰে। অপহৰণ যে এটা লাভজনক ব্যৱসায়লৈ পৰিণত হৈছে সেইটোত কোনো সন্দেহ নাই, কিয়নো বন্দীসকলক লৈ আজিকালি বেচা-কিনাৰ দৰ-দাম চলে। ধৰক দল ‘ক’ই (নিজকে টি আৰ এ বুলি কয়) এজনক বলপূৰ্বক ভাবে ধৰি নি তেওঁৰ মুক্তিৰ বিনিময়ত দহ হাজাৰ টকা বিচাৰি খবৰ পঠালে। ইতিমধ্যেই দল ‘খ’ই (নিজকে অন্য এটা সংক্ষিপ্ত নাম দি) বাচ-বিচাৰ কৰি গম পালে যে পণবন্দীজনৰ মূল্য আচলতে তাতকৈ বেছি আৰু দাবী কৰা ধনখিনি ‘ক’ গোটেটোক দি নিজে বিশ হাজাৰ টকা দাবী কৰি ‘খ’ গোটে অন্য এটা খবৰ পঠিয়ালে। ঘটনাবোৰ এনেদৰেই চলি আছে। ভুক্তভোগী পৰিয়ালসমূহৰ দুখ-যন্ত্ৰণাখিনি বাদ দিলে, গোটেই কাৰবাৰটো বেছ আমোদজনক।

টি আৰ এৰ কবলত এসপ্তাহ কাল বন্দী হৈ থাকিবলগীয়া হোৱা দিলীপৰ লগত মোৰ পৰিচয় ঘটিছিল। তেওঁ এটা স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনৰ হৈ ছাক্‌মা শৰণাৰ্থীসকলৰ শিবিৰ এটাত ঔষধ বিতৰণ কৰিবলৈ গৈ এদিন সন্ধিয়া সেই শিবিৰৰে ৰহুদ বিতৰণৰ দায়িত্বত থকা চৰকাৰী সাহায্য কৰ্মী এজনৰ ঘৰলৈ গৈছিল। ঘৰটো আছিল শিবিৰটোৰপৰা এক কিলোমিটাৰ মান দূৰত— এটা হাবিতলীয়া ৰাস্তাৰ কাষতে। কোঠা এটাৰ ভিতৰত তেওঁলোক চাৰিজনে কথা-বাৰ্তা পাতি থাকোঁতেই এজন জনজাতীয় ডেকা সোমাই আহি পোনেই ক’লে যে ঘৰটো চাৰিওফালৰপৰা ঘেৰি ৰখা হৈছে আৰু টকা-পইচা যি আছে তেওঁৰ হাতত দি দিব লাগে। প্ৰথমবাৰলৈ এনে এটা দাবীৰ কথা শুনি তেওঁলোক হতভম্ব হ’ল, কিয়নো ইয়াৰ আগলৈকে বিদ্ৰোহীহঁতে কেৱল চাউল আৰু ৰহুদ পাতিবহে দাবী কৰি আহিছিল আৰু সেইবোৰ সামগ্ৰী তেওঁলোকক নিয়মীয়াকৈ দি থকাও হৈছিল। দিলীপে তেওঁ সেই ঘৰৰ বাসিন্দা নহয় বুলি কোৱাত তেওঁক বাহিৰত ৰৈ থাকিবলৈ হুকুম দিয়া হ’ল। বাহিৰলৈ ওলাই দিলীপে দেখা পালে ঘৰটো সঁচাই কিছুমান মুখা পিন্ধা উগ্ৰপন্থীয়ে বেৰি ৰাখিছে। সিহঁতৰ হাতে হাতে থকা বন্দুকবিলাক বোধহয় ৩০৩ জাতীয় আছিল। দিলীপে অনুমান কৰিলে যে সিহঁতে এতিয়া তেওঁক থকা ঠাইলৈ নি গোটেই ঘৰটো লণ্ডভণ্ড কৰিবগৈ। তাৰে এটাই দিলীপক বন্দুকৰ আগটোৰে খুচি খুচি শিবিৰলৈ যোৱা বাটৰ ওপৰত থকা সাকো এডালৰ ওচৰ পোৱালেহি। তেওঁ তাত ৰৈ থাকোঁতেই ইফালে উগ্ৰপন্থীহঁতে লুট-পাট শেষ কৰি সেইখিনিলৈকে ঘূৰি আহিল আৰু দিলীপ থকা ঘৰৰ ফালে নগৈ সাকোডালৰ তলেদি যোৱা হাবিতলীয়া বাটেৰে আগবাঢ়িল। পিছৰ গোটেই সপ্তাহটো তেওঁলোক হাবিৰ মাজে মাজে গৈ থাকিল, মাজে মাজে সৰু সৰু গাঁও একোখনত সোমাই খোৱা-বোৱা কৰে আৰু খন্তেক বিশ্রাম লয়। তেওঁলোকে বেচ দ্ৰুতগতিত আগবাঢ়ে আৰু ৰাতিৰ আন্ধাৰত ব্যৱহাৰ কৰা পেঞ্চিল টৰ্ছটোৰ মুখখন এখন কাপোৰেৰে ঢাকি ৰাখে। যাতে পোহৰৰ এটা অস্পষ্ট ৰেখাহে সৰকি যাব পাৰে। স্থানীয় ভাষা ককবৰকৰ সামান্য জ্ঞানেৰে দিলীপে সিহঁতৰ কথা-বাৰ্তাৰপৰা যি বুজি পাইছিল তাৰপৰাই সি গম পাইছিল যে সেই ল’ৰাবিলাক বিদ্ৰোহী নহয়, আচলতে সিহঁত ভেৰোণীয়া বনুৱা আৰু বৰ্তমান দিনে ৪০ টকা হাজিৰাত সিহঁতক

এই পহৰাদাৰীৰ কামত নিয়োজিত কৰা হৈছে। এনে ধৰণৰ পহৰাদাৰৰ কাম কৰি সিহঁতে কিন্তু ভাল পোৱা নাছিল। দিলীপে ইতিমধ্যেই গম পাইছিল যে অপহৰণকাৰীহঁতে তাৰ পৰিয়াল আৰু নিয়োগ প্ৰতিষ্ঠানটোৰ লগত যোগাযোগ কৰি তাৰ মুক্তিৰ বাবে ধন দাবী কৰিছে। তাৰ পহৰাদাৰী ল'ৰাকেইটাই দিনৰ খতিয়ান নিতৌ দি আছিল : 'আজি তোমাৰ ককাইদেউ শিবিৰলৈ আহিছিল, তোমাৰ মাৰাৰ গাটো বৰ ভাল নহয়।' 'পিছে চিন্তা কৰিব নালাগে। দাবীৰ ধন কাইলৈ মানে দিয়া-নিয়া হৈ যাব' ইত্যাদি সমস্ত খবৰ সি পাই আছিল। অৱশেষত অনেক মধ্যস্থতাকাৰীৰ ভিতৰে কোনো এজনৰ যোগেদি ধনখিনি দিয়াতে তেওঁক মুক্তি দিলে। এৰি দিয়াৰ সময়তেই সিহঁতে তেওঁক বেছ দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰিছিল—মাৰধৰ কৰি দৌৰিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। তেনেই নিচলা পৰিয়ালৰ ল'ৰা দিলীপৰ মুক্তিৰ ধন গোটাবলৈ বিধবা মাকে নিজৰ একমাত্ৰ সম্পদ বুলিবলৈ থকা গৰুজনীকো বেচিবলগীয়া হৈছিল।

ত্ৰিপুৰাৰ বৰ্তমান সমাজখনত এক নতুন সমীকৰণৰ সৃষ্টি হৈছে : পাহাৰ-ভৈয়াম, জনজাতি-অজনজাতি (বঙালী বুলি ধৰক), CPM-কংগ্ৰেছ-TUJS' এনেকি বিদ্ৰোহী গোটবোৰৰ ভিতৰত ATTF শাসনাধিষ্ঠিত দলটোৰ ভাবাদৰ্শৰ প্ৰতি অনুগত আৰু অন্যহাতে NLFTৰ আনুগত্য কংগ্ৰেছৰ ওচৰত যেন লাগে। এইটো কেনেকৈ হ'বলৈ পালে আৰু ইয়াৰ সমাধান সূত্ৰ কি হ'ব পাৰে বাক? বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বুৰঞ্জী বিভাগৰ মহাত্মা গান্ধী আসনৰ অধ্যাপক শ্ৰীমহাদেৱ চক্ৰৱৰ্তীৰ লগত মই আলোচনা কৰোতে তেখেতে মোক ক'লে যে সততেই শুনিবলৈ পোৱা ত্ৰিপুৰাৰ জনগাঁথনিৰ পৰিৱৰ্তন (demographic shift) (১৯০১ চনত থকা প্ৰায় ৭০ শতাংশ জনজাতীয় লোকৰ সংখ্যা ১৯৯১ চনত ৩০ শতাংশলৈ হ্ৰাস পাইছিল) প্ৰকৃততে অতীজৰ 'স্বাধীন ত্ৰিপুৰা' বা পাৰ্বত্য ত্ৰিপুৰা শাসন কৰা জনজাতীয় শাসকসকলেই ইচ্ছাকৃতভাবেই সংঘটিত কৰোৱা এটা ক্ৰমশ : পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতি। এই স্বাধীন ত্ৰিপুৰাকে বৃটিছসকলে 'হিল টিপেৰাহ' বুলি অভিহিত কৰিছিল। এই ৰাজতন্ত্ৰসমূহৰ ৰাজকীয় জাকজমকতা বজাই ৰাখিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা অৰ্থ সংগ্ৰহৰ নিমিত্তে, যি কৰ-কাটল প্ৰৱৰ্তন কৰিব লগা হৈছিল, সেই কৰ-কাটলবোৰ দিব পৰাকৈ কুমখেতি কৰি বৰ্তি থকা জনজাতীয় প্ৰজাহঁতৰ শক্তি নাছিল। তেওঁলোকে মাত্ৰ কুম খেতিৰ পথাৰত থকা চাঙে প্ৰতি সামান্য পঁজা-কৰ (house tax) দিছিল। সেই নিমিত্তে ৰজাই ভৈয়ামৰ মানুহ ত্ৰিপুৰালৈ আহি বসবাস কৰাটো বিচাৰিছিল আৰু তাকে কৰিবলৈ ভৈয়ামৰ লোকক কৰৰপৰা অব্যাহতি দি ইয়াত বসবাস কৰিবলৈ উদগণি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। এই ব্যৱস্থা তেতিয়াৰ দিনত 'জঙ্গল আবাদী' ব্যৱস্থা বুলি অভিহিত কৰা হৈছিল আৰু এনেদৰে বসবাস কৰা লোকসকলক দহ বছৰলৈ কৰ-কাটল মাফ দিয়া হৈছিল।

এই প্ৰথাৰ ব্যৱহাৰিক তাৎপৰ্যটো এনেকুৱা আছিল যে জনজাতীয় লোকসকলে হাবি-বন কাটি কুম তলি ভাঙিব আৰু প্ৰথম খেতিটোৰ পাছতেই তলিখন ন-বাসিন্দাহঁতক গতাই দি আকৌ অন্য এখন ঠাইলৈ গৈ তাতো তেনেকৈ কুমখেতি কৰিব।

প্ৰধানতঃ (বঙালী মুছলমান) এই ন-বাসিন্দাসকলে দুই-চাৰি বছৰ খেতি-খোলা কৰাৰ অন্তত এই খেতি তলিবিলাক আকৌ হিন্দু বঙালীসকললৈ হস্তান্তৰ কৰিছিল। ভূমিচৰ্তৰ এনে ক্ৰমশঃ হস্তান্তৰৰ ফলস্বৰূপেই আজিৰ এই ভূমি বিতৰণ ব্যৱস্থা,—বঙালীসকলৰ হাতত উৎকৃষ্ট সাৰুৱা ভৈয়াম অঞ্চলৰ লগতে পাহাৰৰ মধ্যভাগ, আৰু জনজাতীয় বাসিন্দাসকল উঠিলগৈ পাহাৰৰ দূৰণিবটীয়া এলেকাসমূহত।

এচামে ভাবে যে জনজাতীয়সকলৰ উঠি অহা তৰুণ নেতৃবৃন্দই এই পৰিস্থিতিত ছেগ চাই কঠিয়া পাৰিছে। নিজৰ মাটিৰ লগত সম্বন্ধ ৰহিতে ছিলঙত শিক্ষাপ্ৰাপ্ত নব্য আধুনিকতাবাদী আত্মকেন্দ্ৰিক ডেকাহঁতৰ এনে বিচ্ছিন্নতাৰ মনোভাৱৰ মূল কাৰণ হ'ল 'পশ্চিমীয়া (খ্ৰীষ্টান) শিক্ষা'। তেখেতে আৰু ক'লে, 'ধৰক মোৰ ল'ৰাটোৱেই; স্নাতক মহলালৈকে মই তাক ইয়াতে ৰাখি পঢ়ুৱালো, যাতে সি এই ঠাইখনৰ আৰু ইয়াৰ মানুহখিনিৰ সমস্যাসমূহ বুজিবলৈ যত্ন কৰি এটা সংবেদনশীল মনোভাৱ গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। এতিয়া এই ঠাইখনৰ প্ৰতি তাৰ প্ৰেম মোতকৈ অনেক পৰিমাণে কম যদিও, অন্ততঃ সি কি জটিলতাৰ মাজত ইয়াৰ জনসাধাৰণে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিছে তাক অলপ হ'লেও বুজি পায়।' এনে অৱশ্যন্তৰী অনিশ্চয়তাৰ মাজতো কিন্তু আশাৰ থল নোহোৱা নহয়। অন্ততঃ বৰ্তমানে ত্ৰিপুৰাত স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন আৰু ব্যক্তিগত প্ৰচেষ্টাত এটা নবন্যাস আৰম্ভ হোৱা দেখা গৈছে। অজনজাতীয় মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীয়ে আঁত ধৰা এই প্ৰচেষ্টাসমূহ ঘাইকৈ যদিও আগৰতলাতেই আবদ্ধ, তথাপিও কিছুসংখ্যক মানুহে অন্যান্য ঠাইতো এনে কাম-কাজত তৎপৰতা দেখুওৱাৰ উদাহৰণ চকুত পৰিছে। পশ্চিম জিলাৰ মেলাঘৰ নামে এখন সৰু চহৰত সুবোধ ৰঞ্জন সূৰে যুৱক এদল গোটাই বনাঞ্চল সংৰক্ষণ আৰু বৃক্ষৰোপণৰ হকে মানুহক সজাগ কৰাত ব্যস্ত। এই যুৱকসকলৰ বেছিভাগেই নিবনুৱা, দুজনমানে দোকানত কাম কৰে আৰু কেইজনমানে টিউশান কৰি পেট পূৰ্তায়। যোৱা ৫ বছৰত আচাৰ্য্য জগদীশ চন্দ্ৰ বসু বৃক্ষমিত্ৰ সংঘই ধ্বংস পাবলৈ ধৰা বনাঞ্চল এখনৰ কেউকাষে অনেক গ্ৰামা সংগঠন স্থাপন কৰি দুশ হেক্টৰ বনভূমি পুনৰ সঞ্জীৱিত কৰি তুলিছে আৰু ইয়াৰ ফলত প্ৰায় দুশ পঞ্চাশটা পৰিয়ালৰ নিত্য প্ৰয়োজনীয় খৰি-খেৰ আৰু গৰু-গাইৰ খাদ্য যোগান ধৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। বহুত পৰিয়ালেই বাঁহৰপৰা ধূপৰ কাঠি তৈয়াৰ কৰি আৰু অনেকেই বনজাত সামগ্ৰী কিছুমানৰপৰা আচাৰ তৈয়াৰী কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। আগৰতলাৰ ওচৰতে অপূৰ্ব দত্ত নামৰ এজন লোকে তেওঁৰ সংগঠন ত্ৰিপুৰা বন উন্নয়ন সামাজিক সংস্থাৰ সহায়ত ছশ পঞ্চাশটা পৰিয়ালক তেওঁলোকৰ আশে-পাশে থকা পতিত মাটিত চেগুন আৰু অন্যান্য গছৰ পুলি ৰুবলৈ উৎসাহিত কৰিছে। সচৰাচৰ ধাৰণা যে বৃক্ষৰোপণৰ বাবে বৃহৎ ক্ষেত্ৰৰ মাটিৰ প্ৰয়োজন, কিন্তু শ্ৰীদত্তই এবিঘামান মাটি থকা মানুহকো বৃক্ষৰোপণ কৰিবলৈ শিকালে; আৰু ৰিক্সাচালক, কচাই, দিনহাজিৰা কৰা শ্ৰমিক আনকি বহুত ভূমিহীন লোককো তেওঁ গছ ৰুবলৈ অনুপ্ৰাণিত কৰিছে। এই পাঁচ বছৰৰ ভিতৰতেই গছবোৰ এনে লহ-পহকৈ বাঢ়ি আহি আকাশ ছানি ধৰিছেহি যে

কেতিয়াবা ইয়াৰ তলত দিন দুপৰতে আন্ধাৰ হোৱা যেন লাগে। তাতোকৈ ডাঙৰ কথাটো হ'ল—এনে পৰিয়ালবোৰৰ বাবে গছেই হ'ল দাৰিদ্ৰ্য মোচনৰ অন্যতম অৱলম্বন। জীতেন্দ্ৰ মোহন সাহায়ে ক'লে যে তেওঁ গছৰপৰা পোৱা পইচাখিনি বেঙ্কত থৈ সুদৰ পইচাখিনিৰে জীয়াই থাকিব। আৰতি দেবনাথে সেই পইচাৰে তেখেতৰ জীয়াৰী চাৰিজনীক বিয়া দি উলিয়াই দিয়াৰ কথা ভাবিছে।

ত্ৰিপুৰা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক অৰুণোদয় সাহা জনবিকাশ পৰিষদ নামে এটা সংগঠনৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাবে জড়িত। চৰকাৰীভাৱে পঞ্জীভুক্ত নহ'লেও এই সংস্থাটোৱে যোৱা দহ বছৰ ধৰি ত্ৰিপুৰাৰপৰা কলিকতালৈ চিকিৎসাৰ কাৰণে যোৱা দুৰ্গত লোকসকলক সহায় কৰি আহিছে। সম্বন্ধীয় ৰোগী এজনক লগত লৈ মহানগৰী এখনত চিকিৎসাৰ যাৱতীয় প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ—এম্বুলেঞ্চ যোগাৰ কৰা, তেজৰ বন্দবস্ত, ডায়েলিচিচৰ ব্যৱস্থা কৰা বা ডাক্তৰৰ লগত যোগাযোগ আদি বেছ কঠিন কাম আৰু কেতিয়াবা এনেবোৰ কথা অসম্ভৱো হৈ পৰে। কলিকতাত এনেবোৰ কামৰ দায়িত্ব যাদবপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ত শাৰীৰিক শিক্ষাৰ শিক্ষক গোলাপ চক্ৰৱৰ্তীৰ ওপৰত দিয়া হৈছে। তেওঁৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেও এই ৰোগীসকলক স্বেচ্ছাই সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহে। তেওঁলোকে নিজৰ ব্যক্তিগত দান-বৰঙণিৰেই ৰোগীসকলৰ বাবে এটা দুই মহলীয়া জিৰণি ঘৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়ালে আৰু স্থানীয় ডাক্তৰসকলৰ লগতো বেছ ঘনিষ্ঠতা স্থাপন কৰি ৰাখিছে।

প্ৰগতিশীল মহিলা অনুৰূপা মুখাৰ্জীৰ নেতৃত্বত ত্ৰিপুৰা আদিবাসী মহিলা সমিতিয়ে শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত দূৰণিবটীয়া জনজাতীয় এলেকাসমূহলৈও গৈ বিশেষকৈ নাৰী শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট বৰঙণি আগবঢ়াইছে।

দিনচেৰেক আগতে তেওঁলোকে বিশ্ব বেঙ্কৰ উদ্যোগত চলোৱা ৰবৰ প্ৰকল্পৰ যোগেদি জনজাতীয় পৰিয়ালবিলাকে সাত বছৰৰ ভিতৰতে উপাৰ্জনক্ষম ৰবৰ গছ ৰুই আয়ৰ পথ মুকলি কৰা কাৰ্যসূচীত আগ ভাগ লৈছে। ৰবৰ গছৰ সাত বছৰীয়া প্ৰস্তুতি কাল অতিবাহিত কৰিবলৈ যাৱতীয় সাহায্য আগবঢ়াইছে। মুম্বাইৰ টাটা সমাজ বিজ্ঞান প্ৰতিষ্ঠানৰ স্নাতক অনিল ৰবৰ প্ৰকল্পটোৰ উন্নয়নৰ কামত জড়িত। তেওঁ কয়, মই ভিতৰুৱা অঞ্চলবিলাকত গৈ কাম কৰিবলৈ ভয় নকৰো। জনজাতীয় লোকসকল অনেক সা-সুবিধাৰপৰা অতিকৈ বঞ্চিত। আমিও তেওঁলোকৰ পক্ষত আছো বুলি এবাৰ অনুভৱ কৰিলে, তেওঁলোকে মোক বা মোৰ কামত একো অসুবিধা নকৰে। পুনৰাই ভাবি তেওঁ আকৌ ক'লে যে 'যিয়েই নহওক, মই বাহিৰলৈ গ'লে সদায় এসপ্তাহৰ খোৰাকি লগত লৈ যাওঁ। কেতিয়া প্ৰয়োজন হয় কোনো ঠিক নাই।' ইংৰাজীত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰীধাৰী সুচিত্ৰা সৰকাৰে অলপতে আগৰতলাৰপৰা দহ কিলোমিটাৰ নিলগত চৰকাৰে প্ৰতিষ্ঠা কৰা নতুন নগৰ প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত ইংৰাজীৰ শিক্ষয়িত্ৰী হিচাপে যোগদান কৰিছে। তেওঁ নিজৰ কাম লৈ বিভোৰ আৰু সময় পালেই ওচৰৰ গাঁওবিলাকৰ জনজাতীয় পৰিয়ালবিলাকৰ লগত থাকেগৈ। তেওঁ কয় : 'মই আৰম্ভণীতে তেওঁলোকৰ

সমস্যাবিলাক বুজি পাবলৈ যত্ন কৰো, যাতে মই তেওঁলোকৰ লগত স্থায়ীভাৱে এইবোৰ সমস্যা সমাধানত সহায় কৰিব পাৰো।’

চৰকাৰৰ জনজাতীয় কল্যাণ বিভাগৰ দায়িত্বত থকা ডেকা IAS বিষয়া আৰ. চি. এম ৰেড্ডিয়েও বিশ্বাস কৰে যে এই পৰিস্থিতি এদিন সলনি হোৱাটো অনিবাৰ্য। কথা প্ৰসঙ্গত তেওঁ ক’লে : ‘আগেয়ে স্বেচ্ছাসেৱী সংস্থা বুলিলে যথেষ্ট সন্দেহৰ অৱকাশ আছিল। ইয়াৰ কাৰণো অনেক আছিল। প্ৰথম কথাটো হ’ল, সমাজ কল্যাণ বিষয়টো চৰকাৰৰ একচেটিয়া দায়িত্ব বুলি বিবেচিত হৈছিল। সমাজ কল্যাণৰ সকলো প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী মাত্ৰ প্ৰশাসন ব্যৱস্থাই ৰাইজক যোগান ধৰিব লাগে বুলি ভবা হৈছিল। দ্বিতীয় কাৰণটো হ’ল ৰাজনৈতিক মত বিভাজন। ৰাজ্য চৰকাৰ বা শাসনাধিষ্ঠিত দলটোৰ সক্ৰিয় অনুমোদন আৰু সমৰ্থন নোহোৱাকৈ কৰা যিকোনো কামকেই বিৰোধী কাৰ্য বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। এতিয়া এনে মানসিকতাৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে। এতিয়া পাৰস্পৰিক আলাপ-আলোচনাৰ বাতাবৰণ তৈয়াৰ হৈছে। মাৰ্ক্সবাদীসকলেও বুজি পাইছে যে কেৱল প্ৰশাসনেই সকলো কৰা সম্ভৱ নহয়, বৰং প্ৰশাসনে সামাজিক সংগঠনবিলাকৰ লগত হাতত হাত মিলাই কাম কৰাটো একান্ত প্ৰয়োজনীয় আৰু স্বেচ্ছাসেৱী সংস্থাসমূহেও একত্ৰিত হৈ কেৱল মাত্ৰ সমাজ সেৱাৰ আবেষ্টনীতে আবদ্ধ নাথাকি সমাজৰ এক বহল পৰিসৰত সমস্যাৱলীৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী সমাধান সূত্ৰৰ সন্ধান কৰাৰ সময় আহি পাইছেহি। তেওঁলোকে সুপৰিকল্পিতভাৱে বাস্তৱ সমস্যাৰ সমাধান সূত্ৰ হিচাপে নিৰ্ভৰযোগ্য প্ৰস্তাৱ অগবঢ়ালে চৰকাৰে তেনে প্ৰস্তাৱ চৰকাৰী নীতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ নিশ্চয় আগবাঢ়ি আহিব আৰু আগবাঢ়ি আহিবই লাগিব।

স্বাধীনতাৰ ঠিক পিছতেই, পণ্ডিত নেহৰুৱে তেখেতৰ নৃতত্ত্ববিদ বন্ধু ভেৰিয়াৰ এলুইনৰ পৰামৰ্শ মতে যুগুতোৱা সীমাস্ত অঞ্চল প্ৰশাসন নীতিৰ শাহটো আছিল ‘লঘু শাসন’। অৰ্থাৎ ন্যূনতম প্ৰশাসনিক হস্তক্ষেপেৰে স্থানীয় লোকসকলৰ নিজৰ সমস্যাৱলীক নিজেই সমাধান কৰিবলৈ এৰি দিয়া নীতি। ভাব হৈছে, এই চকাটো এতিয়া সম্পূৰ্ণ পাক মাৰি উঠিছে।

মিজোৰাম

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত আমাৰ উদ্বেজনাপূৰ্ণ ভ্ৰমণ কালত আইজাল যাত্ৰাৰ অভিজ্ঞতাই আছিল আটাইতকৈ নাটকীয়। শিলচৰৰপৰা আমি এখন মন্থৰ গতিৰ বাছত আহি আছিলো, ইতিমধ্যে আন্ধাৰো হৈ আহিছিল। পাহাৰৰ বুকুত অ’ৰ ত’ৰ পৰা জুইৰ শিখা চকুত পৰিছিল। মাজতে এবাৰ এটা পাহাৰৰ প্ৰায় অৰ্দ্ধ-অংশ জুইত জাহ যোৱা দেখা পাইছিলো। বোধহয় ঝুম খেতিৰ পূৰ্ব প্ৰস্তুতি। হঠাতে পাহাৰৰ ফাঁট এটাৰ মাজেদি আমাৰ বাছখন পাৰ হৈ আহোতে এনেহে লাগিছিল যেন জোনাকৰ আবিৰ সিঁচৰতি হৈ পোহৰৰ এক মেলাহে বহিছে। কিন্তু এই মনমোহনীয় প্ৰশান্তিৰ থাওকতে অস্ত পৰিল। আমি থকা হোটেলখনৰ পৰা ওৰে ৰাতি এটা বিননি শুনি আছিলো। পিছদিনা পুৱা

হোটেলৰ বনকৰা ল'ৰাটোৱে জনালে যে সেই বিননি সদৃশ শব্দ চুবুৰীতে অৱস্থিত এটি গীৰ্জা ঘৰত চলি থকা আনন্দোৎসৱৰ উদ্‌যাপন সমাৰোহৰ পৰা আহি অহা ধ্বনি। এই সমাৰোহৰ বিননি সদৃশ ধ্বনি কেইবা ৰাতিও চলি থাকিল, কেৱল আমি থকা ঠাইতেই নহয়, আমি যি ফালেই গৈছিলো শব্দটোৰ প্ৰতিধ্বনিটোৱেও যেন পাহাৰে পাহাৰে ঠেকা খাই আমাক অনুসৰণ কৰি গৈ আছিল—ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু গোড়ামিৰ ধ্বনি।

অন্যবিলাক পৰ্বতীয়া ৰাজ্যৰ তুলনাত মিজোৰাম অনন্য এইকাৰণেই যে ইয়াত বহুতৰোৰ উপজাতিয়ে নিজৰ নিজৰ আদিম দোৱান পাহৰি গৈ সকলোৱেই একত্ৰিত হৈ মিজো ভাষাতেই কথা পাতিবলৈ শিকিলে। এইদৰে তেওঁলোকে এক সম্প্ৰীতিৰ ডোলেৰে বান্ধ খাই আছে। সামাজিক নীতি-নিয়ম আৰু দায়িত্ববোধেৰে এতিয়া মিজো সমাজ হ'ল এখন অতি শৃঙ্খলাবদ্ধ সমাজ। যদিও মেঘালয় বা নাগালেণ্ডৰ দৰে ইয়াতো তৰুণ-তৰুণীহঁতে জিনচ্ পিন্ধি বা শেহতীয়া বক সঙ্গীত শুনি ভাল পায় আৰু পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰতি যথেষ্ট আকৃষ্ট, তথাপিও ইয়াত প্ৰত্যেকৰে নিজৰ একোখন 'সমাজ' আছে।

বোধহয় সেই কাৰণেই নাগালেণ্ড, অৰুণাচল আৰু মণিপুৰত হোৱাৰ দৰে মিজোৰামত পুৰণি ঐতিহ্যৰ বান্ধোন সুলকি যোৱা নাই আৰু মিজো সমাজ এতিয়াও ধৰ্মীয় আৰু ৰাজনৈতিক ভেদাভেদৰ মাজতো একগোট হৈ বৰ্তি আছে। অৱশ্যে এওঁলোক আন বহুতো কথাত অনন্য। জনসংখ্যাৰ প্ৰায় এশ শতাংশই খ্ৰীষ্টধৰ্মী (এই সৰু ৰাজ্যখনত খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ সাতাশীটা উপশাখা আছে আৰু প্ৰত্যেকৰে নিজা গীৰ্জা আছে) আৰু সাক্ষৰতা হাৰ চৰকাৰী পৰিসংখ্যা অনুযায়ী কেৰালাৰ সমানেই উচ্চ। শিক্ষা বিকাশৰ প্ৰয়াসে ইয়াত অৱশ্যে জনপ্ৰিয় আন্দোলনৰ ৰূপ লৈছে—বহুত জনগোষ্ঠী নিজৰ পঢ়াশালী আৰু শিক্ষাৰ অন্য বুনিয়াদী সা-সুবিধা স্বসংগৃহীত পুঁজিৰেই তৈয়াৰ কৰি লোৱা দেখা গৈছে।

মিজোৰামৰ ইতিহাস মিজো নেচনেল ফ্ৰণ্টৰ প্ৰভাৱশালী জনপ্ৰিয় নেতা লালডেঙ্গাৰ নেতৃত্বত গঢ়ি উঠা স্বায়ত্ত শাসনৰ হকে চলোৱা অবিৰাম সংগ্ৰামেৰে সিক্ত। এই কথা বেছ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰক্তক্ষয়ী সংগ্ৰামসমূহৰ ভিতৰত এইটোৱেই বোধহয় একমাত্ৰ সংগ্ৰাম, আলাপ-আলোচনাৰে যাৰ এক ৰাজনৈতিক মীমাংসা উলিয়াব পৰা গৈছিল। আন্দোলনটো আৰম্ভ হৈছিল দুৰ্ভিক্ষপীড়িতসকলৰ সাহায্যৰ উদ্দেশ্যে চলোৱা প্ৰচেষ্টাৰ ভিত্তিতে। কিন্তু প্ৰশাসনীয় সহযোগিতাৰ সোপাটীলা ব্যৱস্থাৰ ফলস্বৰূপে, মূৰকত ই জনসাধাৰণৰ ক্ষোভক ৰাজনৈতিক আন্দোলনলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিলে আৰু হাবিত আশ্ৰয় লৈ আন্দোলনকাৰীসকলে চলোৱা বছৰ জোৰা গৰিলা যুদ্ধৰ অন্তত লালডেঙ্গাৰ মুখ্যমন্ত্ৰীত্বত মিজো নেচনেল ফ্ৰণ্টৰ চৰকাৰ শাসনত অধিষ্ঠিত হোৱাৰ পিছতহে এই বিদ্ৰোহৰ অন্ত পৰিল।

স্থানীয় নিৰ্বাচনী ৰাজনীতি পৰিচালিত হয় গীৰ্জাৰ মাধ্যমত। ১৯৪৭ চনলৈকে ৰাজ্যখন দুটা ভাগত বিভক্ত আছিল—উত্তৰ ভাগ আৰু দক্ষিণ ভাগ। উত্তৰ ভাগ আছিল

ৱেলছ প্ৰেচবিটেৰিয়ান গীৰ্জাৰ প্ৰভাৱত আৰু দক্ষিণ ভাগ আছিল আমেৰিকান বেপ্তিষ্টসকলৰ অধীনত। ১৯৪৭ চনৰ পাছতহে খ্ৰীষ্ট ধৰ্মৰ অন্যান্য শাখাবোৰে ইয়াত গা কৰি উঠিল। নিৰ্বাচনত ভোট দান কৰা হয় ধৰ্মীয় আনুগত্যৰ আধাৰত। প্ৰধান ধৰ্মীয় শাখা দুটাৰ যিকোনো এটাৰ সমৰ্থন অবিহনে নিৰ্বাচনত জয়লাভ কৰাটো অসম্ভৱ। এইটো অতি পৰিতাপৰ কথা এই কাৰণেই যে এসময়ত সাধাৰণ মিজোসকলে জনজাতীয় মূৰব্বী প্ৰথাৰ অধীনত চলা অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে এক গৃহ যুদ্ধৰেই সূচনা কৰিছিল, তেওঁলোকৰ দাবী আছিল সেই মূৰব্বীসকলৰ বিশেষাধিকাৰ নোহোৱা কৰা, কিন্তু আজি মিজোসকলে এই ব্যৱস্থাৰ ঠাইত আন এক ধৰণৰ শ্ৰেণী বিভাজিত সমাজ ব্যৱস্থা স্থাপনত সন্মতি জনাইছে। এই নতুন ব্যৱস্থাত, বিশেষাধিকাৰ প্ৰাপ্ত শ্ৰেণীটো হ'ল ৰাজনীতিক আৰু আমোলাতন্ত্ৰ। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰপৰা পোৱা প্ৰচুৰ অৰ্থ ব্যয় কৰাত এই শ্ৰেণীটো কাৰো ওচৰত জবাবদিহী হোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। আইজালত এখন স্থানীয় বাতৰি কাকতৰ প্ৰথিতযশা সম্পাদকজনে মন্তব্য কৰিলে, বিপ্লৱীহঁতে এবাৰ পকা অটালিকাত কাম কৰাৰ সোৱাদ পোৱাৰ পিছত পুনৰ অৰণ্যলৈ ঘূৰি যাব বুলি আপুনি ভাবেনে? তেওঁ মিজো সমাজত ক্ৰমবৰ্দ্ধমান পণ্যবাদী বিলাসী জীৱন যাত্ৰাৰ পোষকতা কৰা বাবে 'গীৰ্জাৰ ধৰ্মীয় আমোলাসকলকো স্পষ্ট ভাবে জগৰীয়া কৰি তোলা ভাষাৰে সমালোচনা কৰিলে আৰু তেওঁৰ মতে এই আমোলাসকলে জনসাধাৰণক সৰ্ব প্ৰয়োজনীয় নৈতিক নেতৃত্ব দিয়াৰ পৰিৱৰ্তে ব্যয়বহুল বাসভৱন তৈয়াৰ কৰা আৰু অভিজাতসকলৰ বিলাসী জীৱন পদ্ধতি অনুকৰণ কৰাতহে ব্যস্ত। উদাহৰণ স্বৰূপে তেওঁ খ্ৰীষ্টান উৎসৱবোৰৰ উদ্‌যাপন প্ৰথাটোলৈ আঙুলিয়াই দিলে— এই উৎসৱবোৰত ৰং-ৰহইছ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে হাজাৰ হাজাৰ জীৱ-জন্তু বধ কৰি ভোজ-ভাত খাই উৎসৰ্গাৰ প্ৰতীকী আদৰ্শটোকহে উপলুঙা কৰা হয়। তেওঁ অনুভৱ কৰে যে সবাতেকৈ গুৰুতৰ বিষয়টো হ'ল 'ভাৰতীয়'সকলক খ্ৰীষ্টান আমোলাতন্ত্ৰত উচ্চ পদবী ধাৰণৰপৰা পৰিকল্পিত ভাবে বঞ্চিত কৰি ৰখাত সংহতিৰ প্ৰক্ৰিয়াটো বাধাগ্ৰস্ত হৈ পৰিছে। মহিলাসকলকো নেতৃত্বৰ পদবী দিয়া নহয় আৰু মহিলাসকলৰ সামাজিক স্থিতিতো এই বৈষম্যৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। মিজোৰামত পৰ্বত আৰু ভৈয়াম দুয়ো অঞ্চলতে মাৰ আৰু চাক্‌মা দুয়োটা জনজাতিৰ মাজত বিচ্ছিন্নতাবোধৰ উমান পাইছিলো। ইখন ৰাজ্যৰপৰা সিখন ৰাজ্যলৈ, ইখন বনাঞ্চলৰপৰা সিখনলৈ, ইখন দেশৰপৰা সিখনলৈ অঘৰীৰ দৰে ঘূৰি ফুৰা চাক্‌মাসকলৰ বিলাই-বিপত্তিৰ সীমা নাই। মিজোৰামত তেওঁলোকৰ নিজৰ স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদ এখনো আছে যদিও অৰুণাচলৰ চাক্‌মা বিৰোধী আন্দোলনৰ অনুপ্ৰেৰণাৰে ইয়াতো তেওঁলোকক 'বহিৰাগত' বুলি এক প্ৰকট জনবিদ্বেষ প্ৰকাশ কৰা দেখা যায়। তথাপিও সকলোৱে একে মুখে স্বীকাৰ কৰে যে চাক্‌মাসকলেই সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিকভাবে অধিক পিছপৰা। মাৰসকলকো স্বায়ত্তশাসিত এলেকা এটা দি সামান্য অনুগ্ৰহ দেখুওৱা হৈছে যদিও তেওঁলোককো লুছাইসকলে সততেই সন্দেহৰ চকুৰে চাই আৰু ভাবে যে মাৰসকলৰ প্ৰতি দেখুওৱা এই অনুগ্ৰহেই এদিন মিজোৰাম বিভাজনৰ সূত্ৰপাত কৰিবগৈ।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ দৰেই ইয়াতো খ্ৰীষ্ট ধৰ্মক এক মিশ্ৰিত আশীৰ্বাদ বুলি গণ্য কৰা হয়। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মই এফালে যেনেকৈ সমাজৰ আধুনিকীকৰণত প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰিছে, অন্যহাতে তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে মিজো সমাজৰ পাৰস্পৰিক প্ৰথাগত আচাৰ-অনুষ্ঠান বহুতো উৎখাত কৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে মিজোসকলৰ গাঁওবোৰত থকা উমৈহতীয়া চ'ৰাঘৰসমূহ বা পাৰস্পৰিক সহযোগিতাৰ অন্যান্য পদ্ধতিসমূহ খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত বৰ্বৰোচিত বুলি বিবেচিত হয়। গীৰ্জাই হ'ল সৰ্বশক্তিমান সাংগঠনিক শক্তি আৰু ইয়াৰ অধীনতেই থাকে সকলো যুৱক সংস্থা, মহিলা সংঘ আৰু চুবুৰীয়া সংস্থাসমূহ। মিজোৰামতেই থকা তৰুণ মিজো সন্থা (Young Mizo Association) নামৰ অনুষ্ঠানটো বোধহয় পৃথিৱীৰ স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনবোৰৰ ভিতৰতেই অনন্য সংস্থা। সমগ্ৰ ৰাজ্যখনৰেই পুৰুষ আৰু মহিলা ইয়াৰ সদস্য। বৰ্তমান ইয়াৰ প্ৰায় তিনি লাখ সদস্য আছে। প্ৰায় অৰ্দ্ধ শতাব্দীৰ পূৰ্বে এজন খ্ৰীষ্ট ধৰ্মীয় পুৰোহিতে প্ৰতিষ্ঠা কৰা এই সংগঠনটোৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল মিজো সমাজৰ 'টোৱালমাইনা'ৰ ভাবটো সংৰক্ষণ কৰা। 'টোৱালমাইনা'ৰ অৰ্থ হ'ল, নিজৰ প্ৰতিবেশীসকলৰ প্ৰতি সহৃদয়তা প্ৰকাশ, মানৱীয় প্ৰমূল্যৰাজিৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন আৰু আত্মত্যাগৰ পোষকতা কৰা। সাধাৰণতে প্ৰতিখন গাঁৱতে আৰু আইজালৰ নিচিনা চহৰাঞ্চলত প্ৰতিটো চুবুৰীতে এই সংস্থাৰ একোখনকৈ স্থানীয় সমিতি গঠন কৰা হয়। এই সমিতিবিলাকে নিজৰ বিষয়বস্তুসকল নিৰ্বাচন কৰে—হিসকলে আকৌ আঞ্চলিক বা প্ৰাদেশিক পদাধিকাৰীসকলক নিৰ্বাচিত কৰিব পাৰে। সংগঠনটোৰ এনে ব্যাপক আকাৰৰ বাবেই ই এটা ৰাজনৈতিক শক্তিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, যোৱা নিৰ্বাচনত YMAই প্ৰাৰ্থীসকলে পালন কৰিবলগীয়া 'আচৰণ বিধি' ঘোষণা কৰি সেইবিলাকৰ কাৰ্য ৰূপায়ণৰ তদাৰক কৰিছিল। চৰকাৰ নিজেও এই YMAৰ অংশীদাৰ—স্বয়ং মুখ্য মন্ত্ৰী আৰু ৰাজ্যপাল উভয়েই ইয়াৰ অৱৈতনিক সদস্য। YMAৰ মূল লক্ষ্যও উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্যান্য স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনৰ দৰেই—প্ৰকাশ্য উদ্দেশ্য কল্যাণমূলক, কিন্তু অনুষ্ঠানটোৰ কাম-কাজবিলাক বৃত্তিধাৰী পৰিচালনাৰ পৰিৱৰ্তে স্বেচ্ছাসেৱীসকলেই চোৱা-চিতা কৰে।

YMAৰ নিচিনা আৰু দুটা সদস্যবহুল সংগঠনৰ এটা হ'ল ৩০,০০০ৰো অধিক সদস্য থকা MUP অৰ্থাৎ মিজো বয়স্কসকলৰ সংস্থা আৰু অন্যটোৰ নাম MHIP—মিজো মহিলা মহাসংঘ।

*

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ এই সাঁথৰবোৰ সম্পৰ্কে হোৱা অভিজ্ঞতা আৰু অন্তৰ্দৃষ্টিয়ে সঞ্জয়ৰ কল্পনাপ্ৰণ মনটোত ইন্ধন যোগাইছিল। স্বভাৱসুলভ ভাবেই সঞ্জয় এনে এজন ব্যক্তি আছিল যি কোনো এখন ঠাইলৈ নিজে গৈ, মানুহৰ লগত মিলা-মিচা কৰি বা কিছুদিন থাকি সেই ঠাইৰ সমস্যাসমূহৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ তন্নতন্নকৈ উদঘাটন কৰি

নোলোৱা পৰ্যন্ত ক্ষান্ত নহৈছিল বা সুদূৰ দিল্লীত সুখ-ভোগত ব্যস্ত থাকি তাৰপৰাই কল্পনাপ্ৰসূত সমাধানৰ উপদেশ আগবঢ়োৱাৰ পৰা নিজকে বিৰত ৰাখিছিল।

তেওঁৰ বাবে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চললৈ আগমন, ৰাজস্থানৰ অভিজ্ঞতাৰহে পুনৰাবৃত্তি নাছিল, বৰং তাত লাভ কৰা শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতাৰ আধাৰত নতুন কৰ্মপদ্ধতি উদ্ভাৱন কৰি সেইবোৰ কামত লগোৱাৰ এটা প্ৰচেষ্টাহে আছিল।

এটা পশ্চাৎচিন্তা

সঞ্জয়ৰ সন্ধানত : জুলাই, ১৯৯৮, অসম

নিৰ্দিষ্ট সময়তকৈ ওঠৰ ঘণ্টাৰ পিছত ব্ৰহ্মপুত্ৰ মেইলখন আহি গুৱাহাটী ষ্টেশ্যন পাইছিলগৈ। এইখন ৰেলগাড়ী বা অসমলৈ অহা প্ৰায়বোৰ ৰেলগাড়ীৰ ক্ষেত্ৰতেই এনে ধৰণৰ পলম কোনো নতুন কথা নহয়। সম্ভৱ ৰাজধানী এক্সপ্ৰেছৰ বাহিৰে উত্তৰ-পূবমুৱা কোনো ৰেলগাড়ীৰ যাতায়ত সূচী সময় অনুসাৰে চলাই নিয়াত কোনো অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া নহয়। নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ত গাড়ী আহি পোৱাটোহে এটা অলৌকিক ঘটনা আৰু এটা কথাও আছে—ৰেলগাড়ী এখন ঠিক সময়ত চলিলেও এটা নহয় এটা উগ্ৰপন্থী দলে ক'ৰবাত নহয় ক'ৰবাত ৰেলৰ চিৰি উৰাই দিবলৈ বহিয়েই আছে।

যি কি নহওক, আমাৰ কাৰণেই এই পলম আওপকীয়াকৈ আশীৰ্বাদস্বৰূপেই হৈছিল। কিয়নো আমি আহি পাওঁতে পাওঁতে পূবে ধল ফাট দিছিল আৰু পুৱাৰ প্ৰথম হেঙুলী কিৰণে আকাশ উজলাই তুলিছিল। এটা নতুন দিন, এক নতুন আৰম্ভণী আৰু ই এক শুভ লক্ষণ বুলি মই নিজৰ মনতে ভাবিলো।

আমি মুঠ পঞ্চাশজনে, সঞ্জয়ৰ সন্ধানত এই যাত্ৰাত ওলাইছিলো। আলফাই সঞ্জয় সম্বন্ধে প্ৰচাৰ কৰা মিছা কথাবোৰ—বিশেষকৈ সঞ্জয়ে পলাব খোজোতে পৰ্বত শিখৰৰপৰা পৰা বাগৰি পৰি মৃত্যু হোৱা বুলি প্ৰচাৰ কৰা কাহিনীটো—আমি বিশ্বাস কৰা নাছিলো। আমি মানে সঞ্জয়ৰ সকলো ঘনিষ্ঠ সতীৰ্থই নিশ্চিতভাৱে জানিছিলো যে—এইটো অসম্ভৱ। সঞ্জয় স্বভাৱসিদ্ধ ভাবেই এনে এজন লোক যি সদায় যিকোনো প্ৰত্যাহ্বানকেই হাঁহি মুখে গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু একাগ্ৰতাৰে তাৰ সমাধানৰ হকে কাম কৰি গৈছিল। সমস্যাৰপৰা মূৰ পোলোকা দি পিচ হুহকি অহা মানুহ তেওঁ নাছিল। যদি সঁচাকৈয়ে তেনে এটা দুৰ্ঘটনা ঘটিছিলেই আলফাই ঘটনাস্থলি সম্পৰ্কে স্পষ্টভাৱে কিয় একো কথা উল্লেখ নকৰিলে?

আলফাৰ ফালৰপৰা প্ৰকৃত সত্য সম্পৰ্কে এটা সৌজন্যমূলক সঁহাৰি আৰু চৰকাৰৰ তৰফৰপৰা চৰজমিন তদন্তৰ প্ৰতিবেদনৰ বাবে এবছৰ কাল অপেক্ষা কৰাৰ অন্তত আমি অসমৰ ৰাইজৰ সহায়-সহযোগত সঞ্জয়ৰ সন্ধানৰ লগতে আৰু ন্যায়ৰ অন্বেষণত নিজেই আগবাঢ়ি যাবলৈ এই যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিলো।

সঞ্জয়ৰ বন্ধুবৰ্গৰ এটা অনানুষ্ঠানিক দল সঞ্জয়ৰ সন্ধানৰ বাবে এটা সামূহিক আৰু সুসংহত প্ৰচেষ্টা চলাবলৈ স্বতঃস্ফূৰ্ত ভাবে একগোট হ'ল। মূল গোটটো দিল্লীত আছিল যদিও দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰপৰা সহযোগ আহিল। 'সঞ্জয় অৰুণাচল প্ৰদেশৰ কোনো এক পৰ্বত শিখৰৰপৰা পিছলি মৃত্যু মুখত পৰিল আৰু তেওঁৰ মৃতদেহ আলফাই বিচাৰি নাপালে'—বুলি আলফাই দিয়া প্ৰেছ বিবৃতি প্ৰকাশ পোৱাৰ কেইদিনমান পিছতেই সঞ্জয়ৰ বন্ধুবৰ্গই হতভম্ব হৈ সমবেত হ'ল আৰু দিল্লীত এটা ৰেলীৰ আয়োজন কৰিলে; এই ৰেলী ৰাজঘাটৰপৰা যন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ পৰ্যন্ত বিস্তৃত হৈ পৰিছিল। নিজকে অসমৰ 'মুক্তি যুদ্ধ'ত নিয়োজিত যুঁজাৰু দল বুলি অভিহিত কৰা আলফাৰ এনে উদাসীনতাত ক্ষুব্ধ হৈ শ শ লোক এই ৰেলীত যোগদান কৰিছিলহি। যথোচিত অনুসন্ধান আৰু খৰতকীয়া কাৰ্য ব্যৱস্থাৰ দাবীত লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ হাতত এখন স্মাৰক পত্ৰও প্ৰদান কৰা হৈছিল। চাৰি ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখে 'অসম ভৱন'ৰ সন্মুখত শিল্পী, সঙ্গীতজ্ঞ আৰু আন উদ্বিগ্ন ব্যক্তিসকলে সমবেত হৈ শান্তিৰ গীত গাই বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল আৰু সঞ্জয়ৰ মুক্তিৰ দাবীত সমবেত ৰাইজে স্বাক্ষৰ কৰা স্মাৰক পত্ৰ এখন অসম চৰকাৰৰ ওচৰত দাখিল কৰা হৈছিল।

সঞ্জয়ৰ সম্পৰ্কত আলফা আৰু অসম চৰকাৰে প্ৰচাৰ কৰা বিবৃতিসমূহৰ বিভিন্ন আসোঁৱাহ আৰু ভ্ৰান্তিবোৰৰ প্ৰতি দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰাৰ উদ্দেশ্যে আৰু প্ৰকৃত সত্য উদঘাটন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ প্ৰতি দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ চাৰি ডিচেম্বৰত এখন সাংবাদিক মেলৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। সাত ডিচেম্বৰ তাৰিখে সঞ্জয়ৰ জন্মদিন উপলক্ষে কুতুবমিনাৰৰ সমীপত এটা শান্তি সূৰ সমলয়ৰ আয়োজন কৰা হৈছিল।

আহমদাবাদ, ভুবনেশ্বৰ, জয়পুৰ, বিকানেৰ, মুম্বাই আৰু বাঙ্গালোৰ আদি দেশৰ অন্যান্য অংশতো ৰাজহুৱা সভা-সমিতি, সাংবাদিক মেল, সমদল যাত্ৰা, ৰেলী, বস্তি প্ৰজ্বলিত বিক্ষোভ আদিৰ আয়োজন কৰা হৈছিল।

অসমতো বিশেষকৈ মাজুলী আৰু গুৱাহাটীত সঞ্জয়ৰ অপহৰণ আৰু 'পৰ্বত শিখৰৰপৰা পৰি যোৱা' শীৰ্ষক বাতৰি, বিবৃতি আদি ওলোৱাৰ ঠিক পাছতেই আলফাৰ হিংসাত্মক কাৰ্যাৱলীৰ অনেকেই গৰিহণা দিছিল আৰু ভালেমান প্ৰতিবাদ সভা অনুষ্ঠিত হৈছিল। ইমানবোৰ মানুহ আৰু সংগঠনে আলফাৰ হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপৰ বিৰুদ্ধে মুকলিকৈ তীব্ৰ গৰিহণা দিয়াৰ দৃষ্টান্ত বোধহয় এয়েই প্ৰথম।

১৯৯৭ চনৰ জুলাই মাহৰ শেষৰ ফালে সঞ্জয়ৰ মুক্তিৰ বিনিময়ত আমাৰ স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন এভাৰ্ড এন ইক অসম ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য কৰোৱা হ'ল। দৈহিকভাবে শত শত মাইল দূৰত থাকিলেও মনে প্ৰাণে মোৰ সমগ্ৰ সত্ত্বা অসমতেই থাকি আহিছিল। এই সময়খিনি সকলোৰে বাবেই বিভীষিকাময় হৈ উঠিছিল—এটা যেন শ্বাসৰুদ্ধকৰ অৱস্থা। সুদূৰ দিল্লীত আমাৰ বাবে খবৰ-বাতৰিৰ একমাত্ৰ উৎস আছিল প্ৰচাৰ মাধ্যম। লোনকাৰানসৰত উৰমুলৰ হৈ কাম কৰোতে একেলগে থকা বছৰকেইটাত মোৰ বন্ধু আৰু সহকৰ্মী গংগাই মোক জনাইছিল যে সেই গাঁওবিলাকত

হেনো সঞ্জয়ৰ খবৰ-বাতৰি পাবলৈ ব্যগ্ৰ মানুহবোৰে ৰেডিঅ' কিনাৰ বাবে ঋণ বিচাৰি ফুৰিছিল। প্ৰতিদিনে পুৱাই মই একচিত্তভাবে অসমৰ বাতৰি বিচাৰি বাতৰিকাকতবোৰ তন্নতনকৈ চাইছিলো—আৰু হঠাতে মন কৰিলো যে অসমৰ বাতৰি প্ৰায় প্ৰতিদিনেই বাতৰিকাকতৰ পাতে পাতে—এয়া মই বিচৰা বাবেই নেকি বাৰু? বাতৰিবোৰ আছিল এনেধৰণৰ : আলফা সদস্য গ্ৰেপ্তাৰ, নিৰাপত্তা বাহিনীৰ সৈতে হোৱা সংঘৰ্ষত মৃত্যু, ৰাজহুৱা প্ৰতিবাদ, বিত্তীয় আৰু আন সাহায্য বিচাৰি মুখ্য মন্ত্ৰীৰ সঘন দিল্লী যাত্ৰাকে আদি কৰি বিভিন্ন উগ্ৰপন্থী গোটসমূহৰ পাৰস্পৰিক দ্বন্দ্ব, বড়ো অধ্যুষিত এলেকাসমূহত সংঘটিত অশান্তি, স্বাধীনতা দিৱস আৰু গণৰাজ্য দিৱসৰ অনিবাৰ্য বন্ধ ঘোষণা সূচী, খাৰুৱা তেলবাহী পাইপ লাইনত বিস্ফোৰণ, মুম্বাইত আলফাৰ সাংস্কৃতিক সম্পাদিকা প্ৰণতি ডেকাৰ গ্ৰেপ্তাৰৰ ফলত পোহৰলৈ অহা সৰু-বৰ ব্যৱসায়ী গোষ্ঠীয়ে আলফা আৰু NDBFক দিয়া আৰ্থিক বৰঙনি, আলফা নেতৃত্ববৃন্দৰ বিলাসবহুল জীৱন যাত্ৰা, বাংলাদেশ আৰু ভূটানত আলফাৰ শিবিৰ, আলফাৰ নেতা অনুপ চেতিয়া আৰু প্ৰদীপ গগৈক ক্ৰমে ঢাকা আৰু কলিকতাত গ্ৰেপ্তাৰ, পশুখাদ্য কেলেংকাৰী, মুখ্য মন্ত্ৰীৰ দুৰ্বল স্থিতি আৰু তেওঁৰ নেতৃত্বক বাৰম্বাৰ প্ৰত্যাহ্বান জনোৱা মুঠতে অসম সম্পৰ্কীয় এশ এবুৰি কাহিনী.. ।

অৱশ্যে মই এই বাতৰিসমূহক যথেষ্ট সতৰ্কতাৰেই গ্ৰহণ কৰিছিলো কিয়নো মই ভালকৈ জানিছিলো যে চপা হোৱা প্ৰতিটো বাতৰি সদায় সত্যৰ ওপৰতেই প্ৰতিষ্ঠিত বুলি ক'ব নোৱাৰি আৰু ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাইৰ দৰেই অসমতো প্ৰচাৰ মাধ্যমসমূহ সত্যানিষ্ঠ বাতৰি যোগনীয়াৰ আৰু বিবেকনিষ্ঠ মাধ্যমৰ ভূমিকা পালনত ব্ৰতী বুলি ক'ব নোৱাৰি। বৰ্তমান ব্যৱসায়িক আৰু প্ৰচলিত পণ্যধৰ্মী ধাৰা অনুসৰি প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ মূল লক্ষ্যই হ'ল 'লাভ বেছি কৰা'। উৰাবাতৰি, মুখৰোচক কাহিনী আৰু কেলেংকাৰী আদিৰ বাতৰিতকৈ আন কোনো বাতৰিৰ বাবে বাতৰিকাকত এনেদৰে বিক্ৰী নহয়। সঞ্জয় সম্পৰ্কে অনেক চকু কপালত উঠা গল্প-গুজব হজম কৰিব লগা হোৱাতেই অন্ততঃ মই এনে এটা সত্যৰ শিক্ষা পালো। কোনো সামান্য প্ৰমাণবিহীন এই বাতৰিবোৰৰ মূল ভিত্তি আছিল কেৱল জনৰৱ, বেনামী চিঠি-পত্ৰ আৰু উদ্দেশ্য প্ৰণোদিত 'গোপন সূত্ৰ' আদি, যিবোৰক বাতৰি কাকতবোৰে অত্যাশ্ৰিত্যৰে প্ৰকাশ কৰাত আগ্ৰহী।

সঞ্জয়ৰ ভাগ্য সম্পৰ্কে বেলেগ বেলেগ মহলে নিজ নিজ প্ৰিয় আৰু ৰুচিকৰ তথ্যসমূহ প্ৰকাশ কৰি আছিল। এফালে অসম আৰক্ষী মহলে প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ উদগ্ৰীৱ হৈ পৰিছিল যে সঞ্জয়ক অপহৰণৰ দিনাই হত্যা কৰা হ'ল আৰু আনহাতে আলফাই এই কথাই কৈ আহিছিল যে অপহৰণৰ এমাহৰ পিছত 'এটা পৰ্বতৰ শিখৰৰপৰা বাগৰি পৰি সঞ্জয়ৰ মৃত্যু হৈছিল'। ইফালে কেন্দ্ৰৰ মৰ্চা চৰকাৰে তেওঁলোকৰ বিভিন্ন গুপ্তচৰ বাহিনীৰে সজ্জিত বিশাল প্ৰশাসনিক বুনিয়াদ থকা সত্ত্বেও সঞ্জয়ৰ স্থিতি সম্পৰ্কে কোনো শূংসূত্ৰকে উলিয়াব পৰা নাছিল। অন্ততঃ সেইটোৱেই তেওঁলোকে আমাক জানিবলৈ দিছিল। বিভিন্ন সময়ত, সকলোৱেই প্ৰেছক বাতৰি দিছিল যাতে তেওঁলোকে দাঙি ধৰা

ভাষ্যৰ যুক্তিযুক্ততা প্ৰমাণ কৰিব পৰা যায়। আৰু প্ৰেছেও তেওঁলোক আটাইকে সন্তুষ্ট কৰিবলৈ সদায় সাজু আছিল। বাতৰিটো যিমানেই লোমহৰ্ষক আৰু নিকৃষ্ট হয় সিমানেই ভাল, আৰু ইয়াৰ লগতে জুখি-মাখি দুই-এটা জনৰবো যোগ দিয়া হৈছিল।

এনে এটা উদাহৰণ হ'ল, 'নৰকংকাল কাহিনী'টো প্ৰায় সকলো কাকতৰে প্ৰথম পৃষ্ঠাত প্ৰকাশ পাইছিল যে ১৯৯৮ চনৰ মে' মাহৰ আগভাগত মাজুলীৰ উত্তৰ লক্ষীমপুৰ জিলাৰ কাষৰ এঠাইত কিছুমান বনুৱাই মাটি খান্দি থাকোতে এটা নৰ কংকাল উদ্ধাৰ কৰে। সেই বিশেষ অঞ্চলটোৰ দায়িত্বত থকা পুলিচ বিষয়াজনে সঞ্জয়ৰ কঙ্কাল বিচাৰি পোৱা গ'ল বুলি সংবাদ মাধ্যমৰ যোগেদি দাবী কৰিলে আৰু ইতিমধ্যেই সেই কঙ্কাল DNA পৰীক্ষাৰ বাবে প্ৰেৰণ কৰা হ'ব বুলি জনালে। প্ৰাৰম্ভিক বিহুলতা চম্ভালি মই নিজকে প্ৰকৃতিস্থ কৰাৰ লগে লগেই মনত এটা সন্দেহ জন্মিল। প্ৰশ্নটো হ'ল কঙ্কালটো উদ্ধাৰ হোৱা বুলি কোৱা ঠাইখন আৰক্ষীয়ে পূৰ্বতে উল্লেখ কৰা সঞ্জয়ৰ হত্যাৰ স্থান বুলি দাবী কৰা অঞ্চলৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নাই আৰু মৃতদেহটো উজনি সোঁতত ভাহি যোৱাটোও এটা অসম্ভৱ কথা! গুৱাহাটীৰ পৰা সাংবাদিকসকলে ফোনযোগে এই সম্পৰ্কত মোৰ প্ৰতিক্ৰিয়া সম্বন্ধে জানিব বিচাৰিলে আৰু লগতে DNA পৰীক্ষাৰ বাবে 'সঞ্জয়ৰ মাক-দেউতাক সাজুনে' বুলিও প্ৰশ্ন কৰিলে। প্ৰশ্নবোৰ শুনি তেওঁলোকৰ নিজৰ ৰাজ্যৰ ভৌগোলিক স্থিতি সম্পৰ্কে সম্যক জ্ঞানৰ অভাব যেন লাগিল, তদুপৰি ফৰেনচিক বিজ্ঞানৰ সামান্য জ্ঞান থকা হ'লেও— তেওঁলোকে বুজিলেহেঁতেন যে DNA পৰীক্ষাৰ আগতে গোটাডিয়েক বুনিয়াদী তথ্য যেনে মৃতকৰ আনুমানিক বয়স, লিংগ আৰু মৃত্যুৰ আনুমানিক তাৰিখ আদি মৌলিক তথ্য সম্পৰ্কে জনাৰ প্ৰয়োজন হয়।

এই উল্লিখিত কঙ্কালটোৰ সঞ্জয়ৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নাই বুলি দৃঢ়ভাৱে কোৱাত তেওঁলোকে মোক ওলোটাই প্ৰশ্ন কৰিলে যে মোৰ এনে নিশ্চিত মনোভাৱৰ আঁৰত কিবা 'গোপন তথ্য' মোৰ হাতত আছে নেকি? অৱশ্যে ইয়াৰ পিছতে আৰক্ষীয়েও সেই নৰকংকালটোৰ লগত সঞ্জয়ৰ কোনো ধৰণৰ সম্বন্ধ নথকাৰ কথা স্বীকাৰ কৰিলে।

কিন্তু ক্ৰমান্বয়ে সময় বাগৰাৰ লগে লগে অসমৰ ৰাইজেও আলফাৰ কথাকেই বিশ্বাস কৰি গোটেই সমস্যাটোকে অতীতৰ এটা বিষয় বুলি চাবলৈ ধৰিলে। আমাৰ কাৰণে কিন্তু বিষয়টো কোনোপধ্যেই সেইদৰে গ্ৰহণ কৰাটো সম্ভৱপৰ নাছিল। সমস্যাটো এনেকৈ এৰি দি ৰাইজে মাথোন আলফাক সংবাদ মাধ্যম যোগে মিথ্যা প্ৰচাৰ কৰি বাগি দিবলৈ সুবিধাহে কৰি দিলে। অন্যহাতে আইন শৃংখলা নিয়ন্ত্ৰণ কৰি অপৰাধীক প্ৰাপ্য দণ্ড বিহাৰ দায়িত্ব চৰকাৰৰ নাই জানো? আমাৰ কোনো সন্দেহ নাথাকিল যে দুষ্কৃতিকাৰীৰ প্ৰতি এনে অনুমোদনেই হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপৰ গুৰি ধৰোতাসকলক তেওঁলোকৰ ঘৃণনীয় কাৰ্যকলাপ অব্যাহত ৰখাত ইন্ধন যোগাইছে। সেয়ে আমি অসমলৈ গৈ সত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ হকে আমাৰ স্থিতি পুনৰ প্ৰকাশ কৰাৰ এয়েই উপযুক্ত সময় বুলি সিদ্ধান্ত কৰিলো।

আমি এই যাত্ৰাৰ বাবে মাহেৰেৰেৰ আগৰে পৰাই প্ৰস্তুতি আৰম্ভ কৰিছিলো যদিও শেষ পৰ্যন্ত আমাৰ যাত্ৰাই বা আমাৰ প্ৰতিবাদে কি ৰূপ ল'বগৈ পাৰে সেই সম্পৰ্কে আমি অলপো নিশ্চিত নাছিলো। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল বিশেষকৈ অসম সম্পৰ্কে বাতৰি কাকতত সততে প্ৰাধান্য পোৱা বাতৰিসমূহ আছিল হত্যা, লুণ্ঠন, দুৰ্নীতি বা বিধবাসী বানপানী ইত্যাদি; এনোবোৰ বাতৰি পঢ়ি এনেহে বোধ হৈছিল যেন এই সমগ্ৰ অঞ্চলটোক এটা অস্থিৰ শ্বাসৰুদ্ধকৰ পৰিৱেশে আবৰি আছে। প্ৰকৃত সত্য অন্বেষণৰ হকে আমি কিছুমান প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰাৰ উদ্দেশ্যেই এই যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিলো যদিও, আমি সজাগ আছিলো যাতে আমাৰ প্ৰশ্নসমূহে আগৰেপৰা থকা বিভ্ৰান্তিবোৰ আৰু অধিক ঘনীভূত নকৰে। আমাৰ উদ্বেগসমূহ গঠনমূলক দৃষ্টিভঙ্গীৰে দাঙি ধৰিব পৰাটোৱেই আছিল আমাৰ বাবে এক প্ৰত্যাহ্বান। আলফা আৰু চৰকাৰ উভয়েই সঞ্জয়ৰ নিৰুদ্দেশ সম্পৰ্কে দিয়া জোৰা-টাপলি মৰা ব্যাখ্যাসমূহত ভৰসা নকৰি সঞ্জয়ক বিচাৰি উলিওৱা বা আমাৰ এই প্ৰচেষ্টাত অসমৰ জনসাধাৰণৰ সাহায্য প্ৰাৰ্থনা কৰাটোৱেই আছিল আমাৰ মূল লক্ষ্য। সঞ্জয়ৰ অপহৰণ আৰু নিৰুদ্দেশৰ লগত জড়িত মৌলিক বিষয়টো হ'ল যে সমকালীন ঘটনা প্ৰবাহৰ ওপৰত প্ৰতিজন নাগৰিকৰ মাত মতাৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰা আৰু দেশৰ যিকোনো অঞ্চলতেই নিৰাপদে আৰু নিবিঘ্নে ভীতি সঞ্চাৰ কৰিব পৰা ভাবুকি নোপোৱাকৈ কাম কৰি যোৱাৰ মানৱীয় অধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা; আৰু এই মৌলিক বিষয়টোৱেই আমি জনসাধাৰণৰ দৃষ্টিগোচৰ কৰিব খুজিছিলো।

মাজুলী আৰু গুৱাহাটীত আয়োজন কৰা জনসমাবেশত যোগ দিবলৈ কৰা আমাৰ আহ্বানৰ প্ৰতি অসমবাসীৰ মিশ্ৰিত প্ৰতিক্ৰিয়া পোৱা গৈছিল। মাত্ৰ এমুঠিমান মানুহেহে সৰ্বান্তঃকৰণেৰে সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল। প্ৰায় ক্ষেত্ৰতে এটা অস্বস্তি আৰু ইতস্ততঃ ভাব পৰিলক্ষিত হৈছিল। অনেকেই সন্দেহেৰে প্ৰশ্ন কৰিছিল : চৰকাৰক কিয় দোষাৰোপ কৰিব লাগে? চৰকাৰেতো যথাসম্ভৱ সকলো কৰিছেই। এতিয়া এনে এটা পদক্ষেপে 'হিংসাৰ নীতিত বিশ্বাসী'হঁতক পুনৰ সংগঠিত হোৱাৰ সুযোগ নিদিবনে?

আমাৰ প্ৰস্তাৱিত কাৰ্যসূচী একপ্ৰকাৰ প্ৰত্যাহ্বান হিচাপে বিবেচিত হ'ল আৰু ইতিমধ্যেই চলি থকা হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপ আৰু অনিশ্চয়তাত ই উদগণি যোগাব বুলি জনসাধাৰণ সন্দ্বস্ত হৈ উঠিল। এনে এটা অভিযোগো প্ৰায় শুনা গ'ল যে— 'অ তোমালোকে কিবা এটা পৰিকল্পনা দিল্লীত কৰি আনিবা আৰু ইয়াত আহি আমাক সেইবোৰত যোগ দিবলৈ ক'বাহি।' এনে এটা ধাৰণা হ'ল, যেন সঞ্জয়ৰ বিষয়টো লৈ সকলো ধৰণৰ সামাজিক তৎপৰতাৰ পৰা আঁতৰি থকাটোৱেই যেন শ্ৰেয়। সামগ্ৰিক দৃষ্টিৰে চালে, আমাৰ এই প্ৰস্তাৱিত ভ্ৰমণৰ অন্তৰালত নিহিত হৈ থকা কাৰণসমূহ হৃদয়ঙ্গম কৰিব নোৱাৰাটোৱেই হ'ল ৰাইজৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ মূল কাৰণ।

বহুতেই আমাক উন্মাদ বুলি ভাবিছিল আৰু প্ৰকৃত 'সত্য'ক সহজভাবে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰা এগৰাকী সহধৰ্মিনীৰ এয়া এক স্বাভাৱিক প্ৰতিক্ৰিয়া বুলি ধৰি লৈছিল। আন বহুতেই ভাবিছিল যে 'অসমীয়া ৰাইজৰ মুক্তিৰ বাবে চলোৱা বিপ্লৱ' প্ৰতিৰোধ

কৰিবৰ বাবে আমি ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ সৈতে লগ লাগি দুৰভিসন্ধিমূলক আঁচনি লৈ প্ৰকৃততে ইয়ালৈ আহিছো।

এনে হতাশজনক সঁহাৰি, অনিশ্চিত পৰিস্থিতি আৰু যাত্ৰাৰ মাত্ৰ দুদিনৰ আগতে আমাক অসম যাত্ৰা বন্ধ কৰিবলৈ দিয়া আলফাৰ ভাবুকি সত্ত্বেও সঞ্জয়ৰ সন্ধানত সৰ্বান্তঃকৰণেৰে সহযোগ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহাসকল কিন্তু অলপো বিচলিত নহ'ল। নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালী বন্ধু বা সম্পৰ্কীয়ৰ হাতত এৰি থৈ, খেতি-বাতিৰ ভৰপক সময়ত আৰু সকলো পূৰ্বনিৰ্ধাৰিত কাম-কাজ আওকাণ কৰি আমাৰ এই যাত্ৰাত যোগ দিয়া সকলো সাহসী আৰু দায়বদ্ধ পুৰুষ-মহিলাৰ প্ৰতি মোৰ অগাধ শ্ৰদ্ধা আছিল। তেওঁলোকে প্ৰেম আৰু শান্তিৰ বাণী বহন কৰি ৰাজস্থান, গুজৰাট, হায়দৰাবাদ, বাংগালোৰ আৰু দিল্লী আদিৰপৰা আহি একত্ৰিত হৈছিলহি।

পুৰণি দিল্লী ৰেল ষ্টেশ্যনৰপৰা গুৱাহাটীলৈ যাত্ৰাৰ বাবে সময় লাগিছিল প্ৰায় ৪৮ ঘণ্টা। উত্তৰ প্ৰদেশ, বিহাৰ আৰু উত্তৰ বঙ্গ অতিক্ৰম কৰি আমি অৱশেষত অসম সোমাইছিলোহি। তেতিয়া আছিল বাৰিষা কাল। অত্যধিক আৰ্দ্ৰতা সত্ত্বেও বাহিৰৰ গ্ৰাম্যভূমিসমূহৰ দৃশ্যৰাজি আছিল অতি মনোৰম। আমি যিমানেই পূবমুৱাকৈ গৈ আছিলো সিমানেই প্ৰকৃতিৰ ৰং সলনি হৈ গৈ আছিল—মুগাবৰণীয়া ৰঙ ক্ৰমে সলনি হৈ সেউজীয়া আৰু হালধীয়া বৰণ লৈছিলগৈ। বৰষুণৰ টোপালবোৰে ধাননি পথাৰ, আমৰ বাগিছাবোৰত ঠেকা খাই এক অনিৰ্বচনীয় মোহনীয় দৃশ্যৰ সৃষ্টি কৰিছিল।

ৰেলৰ ভিতৰত আৰু বাহিৰত ষ্টেশ্যনৰ প্লেটফৰ্মত মানুহৰ সংখ্যা বাঢ়িছিল। সচৰাচৰ হোৱাৰ দৰেই আমাৰ সংৰক্ষিত ডবাৰ ভিতৰলৈ অনাধিকাৰ প্ৰৱেশ কৰিব খোজা উদ্যত যাত্ৰীৰ লগত উত্তপ্ত বাদানুবাদৰ সৃষ্টি হৈছিল। মোৰ মনত পৰিছে, কেই বছৰমান আগতে মোৰ এগৰাকী অসমীয়া বান্ধবী মিনাক্ষীয়ে অসমৰ পৰা বঙ্গ, বিহাৰ আৰু উত্তৰ প্ৰদেশৰ মাজেদি দিল্লীলৈ কৰা এটা দুৰ্বহ ৰেল যাত্ৰাৰ অন্তত মোক ৰসিকতা কৰি কোৱা কথাষাৰ আছিল এনে ধৰণৰ : উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰেলগাড়ীবোৰ বিহাৰত কেতিয়াও ৰখোৱা উচিত নহয়! মই সেই মুহূৰ্তত ভাবিছিলো যে মিনাক্ষীও মাথোন এগৰাকী সংকীৰ্ণমনা জাতীয়তাবাদী অসমীয়া মহিলা। কিন্তু এনেদৰে পূৰ্বাঞ্চললৈ কেইবাবৰমান অহা-যোৱা কৰাৰ পিছত ময়ো তেওঁৰ দৰেই ভাবিবলৈ বাধ্য হ'লো। সাধাৰণতেই নম্ৰ আৰু ভদ্ৰ অসমীয়াসকলে বিহাৰ, উত্তৰ প্ৰদেশ আৰু বঙ্গৰ যাত্ৰীসকলৰ ৰুঢ় ব্যৱহাৰেৰে ভৰা পৰিৱেশৰ পৰা সততেই আঁতৰি থকাটোৱেই পচন্দ কৰে।

যাত্ৰাৰ কালছোৱাত আমি গান-বাজনা কৰি আহিছিলোঁ। এয়া কেৱল সময় কটাবলৈ বুলি নহয়—যাতে আমাৰ মনোবল অটুট থাকে আৰু আমাৰ যাত্ৰাৰ লক্ষ্যৰ প্ৰতি যাতে উদ্যমৰ অভাৱ নহয়। অসমত সোমোৱাৰ পাছত আৰু গুৱাহাটী অভিমুখে আগবাঢ়ি অহাৰ লগে লগে মনত এক সামান্য অস্বস্তিকৰ অনুভূতিৰ উদ্ৰেক হ'বলৈ ধৰিছিল। আমাক কোনোবাই আগবঢ়াই নিবলৈ আহিবনে বাক? আমাৰ কাৰণে এখন বাছ অপেক্ষা কৰিব বুলি জানিছিলো; কিন্তু কোনখন বাছ ক'ত বা আছে জনাৰ উপায়

কি? আমাক যদি অজ্ঞাতভাবে কোনোবাই ভুৱা দি ক'বালৈ লৈ যায় তেন্তে কি হ'ব বাক? সকলোবোৰ দায়িত্বৰ গুৰুভাৰ এতিয়া মোৰ ওপৰতেই। আমাৰ দলৰ সকলোৱেই পূৰ্ণবয়স্ক আৰু প্ৰত্যেকেই এই যাত্ৰাত অংশগ্ৰহণৰ সিদ্ধান্ত স্বাধীনচিতিয়া ভাবেই লৈছিল যদিও এই যাত্ৰাৰ আহ্বান কিন্তু মোৰেই আছিল।

আমি ৰেলৰপৰা নামি প্ৰস্থান দ্বাৰৰ ফালে আগবাঢ়ি গৈছো মাত্ৰ। এনেতে ঘণ্টাচাৰেক আগৰেপৰা অপেক্ষাৰত ফটোগ্ৰাফাৰসকলে আমাৰ উপস্থিতি সন্দেহাতীতভাবে সাব্যস্ত কৰিবলৈ উপৰ্যুপৰি লোৱা পোহৰ ছবিৰ বিজুলী চমকণিত আমাৰ চকু ছাট মাৰি ধৰাৰ উপক্ৰম হৈছিল। ইতিমধ্যেই ইউনিফৰ্ম পৰিহিত আৰু সাধাৰণ পোছাকত থকা অস্ত্ৰধাৰী অথবা বিনা অস্ত্ৰেৰে বিপুল সংখ্যক নিৰাপত্তা বাহিনীৰ লোকে আমাক আবৰি ধৰিছিলহি। তেওঁলোক আমাৰ সমস্ত ভ্ৰমণ কালৰ সঙ্গী হৈ থাকিল, আৰু মই পৰৱৰ্তী সপ্তাহতেই ইউনিফৰ্ম পৰিহিত লোকৰ প্ৰতি থকা মোৰ স্বাভাৱিক সন্দেহৰ ভাব পৰিত্যাগ কৰি উপলব্ধি কৰিবলৈ ধৰিলো যে আমি সম্প্ৰতি অসমত আছো আৰু লগে লগে তেওঁলোকৰ লগত আমাৰ দ্বিধাহীন বন্ধুত্ব গঢ় লৈ উঠিল।

এই যাত্ৰাত মোৰ বাবে আবেগিক দিশৰপৰা মাজুলীয়েই আছিল সকলোতকৈ আত্মকলীয়া ঠাই। চকুৰ লোতক, অনেকৰ মুখত ফুটি উঠা ভয়াৰ্ত ছবি, কিছুমানৰ মুখচ্ছবিত প্ৰতিফলিত হোৱা বিস্ময়, তেওঁলোকৰ নীৰৱ ভাষা, আৰু এই সকলোবোৰৰ বিপৰীতে প্ৰকাশ পোৱা তেওঁলোকৰ অকুণ্ঠ আদৰ ভালপোৱা....। মোৰ মনত উথলি উঠা আবেগখিনি সজোৰে বুকুৰ মাজতে হেঁচা মাৰি ধৰি ৰাখিবলগীয়া হৈছিল। ৩০ জুন সন্ধিয়াত আমি কমলাবাৰী গৈ পোৱাৰ সময়ত আমি বা কেনে পৰিস্থিতিৰ মুখামুখি হ'ব লাগিব মই তাৰেই জল্পনা-কল্পনা কৰি গৈছিলো। আমাৰ অভিপ্ৰায়সূমহ আছিল নিতান্ত সৰল—সঙ্গ্ৰহৰ অন্বেষণত ৰাইজৰ সহায় বিচৰা, বাচি থাকিবলৈ আৰু এটা মৰ্যাদাপূৰ্ণ জীৱনৰ বাবে মাজুলীবাসীয়ে কৰি থকা সংগ্ৰামৰ প্ৰতি আমাৰ সমৰ্থন আগবঢ়োৱা। পিছে অনিশ্চয়তা আৰু ভাবুকিৰ সাম্প্ৰতিক পৰিৱেশত, আমাৰ এই কামবোৰ প্ৰত্যাহানমূলক আৰু সংঘৰ্ষমূলক বুলি কোনোবাই ভুলকৈ ভাবিব পাৰে।

ইমান বাহুল্য নিৰাপত্তাৰ মাজত মাজুলীলৈ আহি ব্যক্তিগতভাবে কাম-কাজ চলাই যোৱাটো অতি অসুবিধাজনক হৈ পৰিছিল। এইখন মাজুলীতেই মই পুৱা-গধূলি নিৰ্ভয়ে প্ৰায়ে দূৰ-দূৰণিৰ ঠাইবোৰলৈ খোজকাঢ়ি বা চাইকেল চলাই গৈছিলোঁ; আৰু প্ৰায়েই অকলশৰেই ঘূৰি ফুৰিছিলোঁ। ইফালে মোৰ অন্তৰে চৰাই-চিৰিকতিৰ সৈতে গীত গাইছিল আৰু টিনপাতৰ ঘৰৰ ছালত বৰষুণৰ টোপাল পৰি সৃষ্টি হোৱা যাদুকৰী শব্দই মোৰ মনলৈ এক অবুজ আনন্দ কঢ়িয়াই আনিছিল...।

আমি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা হাইস্কুলৰ ফালে খোজ ল'লো, কিয়নো দুদিনৰ বাবে তাতেই আমাৰ থকাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। গোটেই স্কুল প্ৰাঙ্গনটো আৰু অস্থায়ীভাবে সাজি উলিওৱা শৌচালয়কেইটাও পানীত বুৰ গৈ আছিল যদিও দলটোৰ উৎসাহ-উদ্দীপনা

স্তিমিত হোৱা নাছিল। আমি যেতিয়া গম পালো যে মই আগতে আমাৰ আগমনৰ সম্বন্ধে যোগাযোগ কৰা কেইবাজনো লোকক আমাৰ লগত কোনো প্ৰকাৰৰ সম্বন্ধ স্থাপনৰপৰা বিৰত থাকিবলৈ চূড়ান্ত ভাবুকি দি সতৰ্ক কৰি দিয়া হৈছে, আনকি তেতিয়াও আমাৰ কোনোৱেই বিচলিত হোৱা নাছিল।

সম্পূৰ্ণ এবছৰৰ মূৰত আকৌ প্ৰথমবাৰৰ বাবে আমাৰ পুৰণা তৰুণ সহকৰ্মী— মনু, ৰিজু, মল্লিকা, যামিনী, পাৰ্থ আৰু মৃদুলহঁতক পুনৰ লগ পোৱাৰ আবেগিক অভিজ্ঞতায়ো আমাৰ সংগ্ৰামী সংকল্প দৃঢ়তৰ কৰাত অৰিহণা যোগালে; আমি আমাৰ কৰ্ম প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰাখিবই লাগিব। সেইদিনা সন্ধিয়া হিন্দী, মাৰোৱাৰী আৰু গুজৰাটী ভজনৰ লগতে অসমীয়া নাম-কীৰ্তনৰো আয়োজন কৰা হৈছিল। মনু আৰু ৰিজুৱে সেই নিশাটো আমাৰ লগতে থাকিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰিলে। এই পৰিৱেশত এক নতুন বন্ধুত্বৰ সূচনা হ'ল আৰু পুৰণা বন্ধুত্বৰ বান্ধোনো কটকটীয়া হৈ পৰিল।

পিছদিনা আমি মহকুমা সদৰ গড়মূৰলৈ খোজ ল'লো। মহকুমাধিপতিক স্মাৰক পত্ৰ প্ৰদান কৰাৰ আগতে আমি ৰাজবাটতে এখন ৰাজহুৱা সভা আহ্বান কৰি ৰাইজক আমাৰ আগমনৰ উদ্দেশ্যৰ বিষয়ে অবগত কৰালো। বৰষুণ দি থকা সত্ত্বেও আৰু কোনো আগতীয়া ঘোষণা নিদিয়াকৈয়ে আকস্মিকভাবে আহ্বান কৰা আমাৰ এই সভাত অগণন লোকৰ সমাবেশ ঘটিছিল। গড়মূৰৰপৰা পুনৰ খোজকাঢ়ি কমলাবাৰীলৈ উভতি আহি বেলি লহিওৱাৰ সময়ত বাটৰ কাষতে আৰু এখন সভাৰ আয়োজন কৰিলোঁ।

তাৰ পিছদিনা বনগাঁৱলৈ যাবলৈ ফেৰীত উঠিলোঁগৈ, যিহেতু বনগাঁৱলৈ যোৱা বাট-পথ বানপানীয়ে কেইবাঠাইতো ভাঙি-চিঙি উটুৱাই নিছিল। বনগাঁও মাজুলীৰ পূব প্ৰান্তত অৱস্থিত আৰু বনগাঁৱলৈ আলফাৰ সদস্যসকলৰ সঘন আহ-যাহ আছিল।

মাজুলীত আমাৰ উপস্থিতিৰ কথা ৰাইজে গম পাইছিল যদিও আমিনো কি কৰিবলৈ আহিছো সেই কথা জনা নাছিল। কিয়নো আমাৰ কাৰ্যক্ৰম নিৰ্দ্ধাৰণ সম্পূৰ্ণ নিৰ্ভৰ কৰিছিল বানপানীৰ বঢ়া-টুটাৰ ওপৰত আৰু আমাৰ অন্তৰ্দৃষ্টিৰ ওপৰত। সেয়ে আমাৰ পথ সভাবোৰলৈ সেই সময়ত কেৱল ওচৰতে থকা লোকসকলহে আহিব পাৰিছিল। তথাপিও এটা কথা পৰিলক্ষিত হৈছিল যে ৰাইজ আমাৰ কথাবোৰৰ প্ৰতি আগ্ৰহী। কিন্তু সেয়া প্ৰকাশ কৰিবলৈ থেৰো-গেৰো কৰিছিল। সেয়ে তেওঁলোকে আমাৰ বক্তব্যবোৰ মনপুতি শুনিছিল যদিও নিজৰ বক্তব্য দাঙি ধৰাৰ পৰা বিৰত আছিল। তেওঁলোকৰ এনে আচৰণৰ মূলতে আলফাৰ প্ৰতি ভয় নে আমাৰ লগত থকা সশস্ত্ৰ নিৰাপত্তাৰক্ষীৰ সমাৰোহ—সেইটো সতকাই বুজা কঠিন আছিল। যতদূৰ সম্ভৱ এই দুয়োটাই সঁচা আৰু তদুপৰি সঞ্জয়ৰ অপহৰণ আৰু নিৰুদ্দেশৰ ঘটনাৰদ্বাৰা সৃষ্টি হোৱা ভয়ানক বিষাদৰ ছবি তেওঁলোকৰ মনত তেতিয়াও যথেষ্ট সজীৱ হৈ আছিল। যিটো ঘটনাৰ আজিও মীমাংসা হোৱা নাই আৰু যাৰ ফলত অঞ্চলটোত আজিও এক গভীৰ অনিশ্চয়তা বিৰাজমান।

তেওঁলোকৰ এই মৌনতাৰ আঁৰৰ ভাষা আৰু ভয়, উদ্বেগৰ কাৰণ আমি বুজিব

পাৰিছিলোঁ। তেওঁলোকৰ নিজৰ আৰু পৰিয়ালবৰ্গৰ নিৰাপত্তাৰ বাবে সততে উদগ্ৰীৱ হ'লেও তেওঁলোকৰ উদ্বেগৰ পৰিধি অধিক ব্যাপক। এফালৰপৰা তেওঁলোকে আমি ঘূৰি অহাটোকেই কামনা কৰিছিল যাতে আমি আকৌ একেলগে কাম কৰিব পাৰোঁ; কিন্তু অন্যহাতে হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপ বৃদ্ধি পাব পাৰে বুলি তেওঁলোকৰ মনত সন্দেহ উপজিছিল। তেনে এক পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হ'লে মাজুলীবাসী তিষ্ঠি থাকিব পাৰিবনে বাক?

মাজুলীৰ পাছত আমাৰ বাকী কাৰ্যসূচী মোটামুটিকৈ পৰিকল্পনা অনুযায়ী আগবাঢ়িছিল। গুৱাহাটীৰ যাত্ৰা পথত যোৰহাট, বোকাখাত আৰু নগাঁৱতো আমি সভা-সমিতি পাতিছিলো। এই সভাসমূহত আমি দুটা কথাই উত্থাপন কৰিছিলো : প্ৰথমতে সুধিছিলোঁ, সঞ্জয় ক'ত? জানে নেকি? কোনোবাই যদি কিবা জানে আমাক দয়া কৰি জনাবনে আৰু দ্বিতীয়তে এজন নাগৰিকে দেশত যিকোনো অংশতে উন্নয়নমূলক কাম কৰাৰ যি অধিকাৰ তাক সাব্যস্ত কৰাৰ কথা ব্যাখ্যা কৰিছিলোঁ : যদি কোনো অসমীয়া পুৰুষ বা মহিলাই দেশৰ অন্য কোনো অংশত কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে— তাৰ বাবে তেওঁলোকে নিৰাপদে কাম কৰাৰ অধিকাৰ আছে। ঠিক তেনেকৈ অন্য কোনো প্ৰদেশৰ কোনো লোকে অসমলৈ আহি কাম কৰাৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে তেওঁ তাকে কৰিবলৈ নিৰাপদ অধিকাৰ পাব লাগে।

গুৱাহাটীত আহি আমি শান্তিসাধন আশ্ৰমত দুটা দিন আৰু তিনিৰাতি কটাইছিলোহি। দিনটো বাটৰ কাষে কাষে সভা-সমিতি পাতি শাৰীৰিক ক্লান্তিত জৰ্জৰিত হৈ হেম ভাইৰ আশ্ৰম সোমোওঁহি আৰু আশ্ৰমত লাভ কৰা আদৰ-পৰিচৰ্যাই আমাক আকৌ অফুৰন্ত শক্তি প্ৰদান কৰি একোজন নতুন মানুহলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে। এই আশ্ৰমখনৰ নাম যেনে কামো তেনে। অসমত এনেকুৱা বহুত আশ্ৰম আছে—কেৱল বিভিন্ন ভৌগোলিক অৱস্থানতেই নহয়, বহু মানুহৰ অন্তৰৰ মাজতো এনে একোখন শান্তিময় আশ্ৰম বিৰাজমান।

আমি আটায়েই নিজ নিজ ঘৰলৈ অনেক বিচিত্ৰ অনুভূতি কঢ়িয়াই ঘূৰি আহিলোঁ। আমি আশাকৰা অনুপাতে ঠিক সিমানখিনি মানুহৰ লগত ভাব বিনিময় কৰিব পৰা নাছিলো যদিও যিসকলৰ লগতেই ভাব বিনিময় হৈছিল তেওঁলোক প্ৰত্যেকেই ততালিকেই আমাৰ পৰম বন্ধু হৈ পৰিছিল। এয়া আছিল হৃদয়ৰ সম্পৰ্ক আৰু অতি কম সময়ৰ ভিতৰতেই আমি গাঢ় সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিব পাৰিছিলোঁ। পৰিহাসৰ কথাটো আছিল যে আলফাৰ ভাবুকি সত্ত্বেও আমাৰ সংকল্প সাধনাৰ যাত্ৰাই প্ৰচাৰ মাধ্যমত অধিকতৰ প্ৰাধান্য লাভ কৰাৰ লগতে আমাৰ বক্তব্যও আশাতীতভাবে প্ৰসাৰিত হৈ পৰিছিল। কিছুমান উত্তৰ লৈ আমি ঘূৰি আহিলো হয়, কিন্তু নতুন কিছুমান প্ৰশ্নৰো উদয় হ'ল। আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্নটো হ'ল : জনসাধাৰণে বিনাদ্বিধাই শিৰ ওখ কৰি মুখ খুলি কথা ক'ব পৰা হ'বলৈ আৰু কিমান বছৰ বাট চাব লাগিব?

ৰাজনৈতিক নেতৃবৃন্দৰ সমৰ্থনপুষ্ট আলফাই সৃষ্টি কৰা সমকালীন সন্ত্ৰাসৰ

পৰিপ্ৰেক্ষিতত মাজুলীত জনসাধাৰণৰ প্ৰতিক্ৰিয়া কেনে ধৰণৰ তাৰ এটা প্ৰতিচ্ছবি তলৰ চিঠিখনতে পোৱা যাব :

“আপোনাৰ শেহতীয়া মাজুলী ভ্ৰমণ কালত মই আপোনাক লগ ধৰিব নোৱাৰি দুঃখিত। বৰ্তমান মাজুলীত এটা অদৃশ্য উত্তেজনাৰ সোঁত বৈ আছে। আলফা খেদাৰ অজুহাতত আৰক্ষী বাহিনী আৰু প্ৰশাসনে প্ৰকৃততে নিৰীহ নিৰ্দোষী মানুহক নিৰ্যাতন দি বিধায়কক ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়াত ব্যস্ত। যদি কোনোবাই আলফাৰ গুংসূত্ৰ আৰক্ষীক জনায় তেন্তে আলফাই আশ্ৰয় লোৱা গাঁওখনৰ ৰাইজকহে আৰক্ষীয়ে হাৰাশাস্তি কৰেগৈ। তেওঁলোকে নিৰ্দোষী মানুহক আটক কৰি নিয়ে আৰু ভেটি দিয়াৰ পিচতহে এৰি দিয়ে।

“তেনেদৰেই আনকি প্ৰকৃত অপৰাধীকো ৰাজনৈতিক নেতাৰ মধ্যস্থতাত এৰি দিয়া হয়। বনগাঁৱৰ জনৈক মহন্তক মাজুলীৰ মহকুমা আৰক্ষী বিষয়া শ্ৰীকুমাৰে গ্ৰেপ্তাৰ কৰিলে; কিন্তু বিধায়কৰ হেঁচাত তেওঁক এৰি দিয়া হ’ল। বনগাঁৱৰ অন্য এজন ডেকা ল’ৰাকো গ্ৰেপ্তাৰ কৰি হাজোতলৈ চালান দিয়াৰ পাছতে বিধায়কৰ তৎপৰতাত এৰি দিবলগীয়া হ’ল।

“সঞ্জয়ৰ অপহৰণৰ পিছত আলফাই মাজুলীত আৰু দুজন মানুহক হত্যা কৰিলে আৰু অন্য এজনক পঙ্গু কৰিলে। তৎসত্ত্বেও ৰাইজে আলফাৰ ভাবুকিক নেওচা দি সদলবলে লোক সভা নিৰ্বাচনত ভোট দান কৰিবলৈ ওলাই আহিল। তথাপি আলফা, স্থানীয় আৰক্ষী, আমোলা বিষয়া আৰু ৰাজনীতিকসকলৰ মাজত পাৰস্পৰিক বুজাবুজি অধিক গাঢ় হৈ অহাত ৰাইজে অসহায় অনুভৱ কৰিছে। ইয়াত জীৱনৰ কোনো নিশ্চয়তা নাই। আৰক্ষী বিভাগ ৰাজনৈতিক নেতাৰ আঙুলিৰ নিৰ্দেশত নাচে। আমি বহুতেই আলফাৰপৰা ভাবুকি পাই আছো আৰু তেওঁলোকে বিভিন্ন প্ৰচাৰ পুস্তিকাৰ যোগেদি এভাৰ্ডৰ বিষয়ে মিথ্যা প্ৰচাৰ চলাই গৈছে। তথাপিও আৰক্ষীৰ আচৰণেহে আমাক সকলোতকৈ বেছি বিস্মিত কৰে। কিছুদিনৰ আগতে আলফাৰ ভ্ৰাম্যমান কাৰ্যালয়ৰ অনেক নথি-পত্ৰৰে ভৰপূৰ এটা প্ৰকাণ্ড বাকচ জনৈক শইকীয়াৰ ঘৰত পোৱা গৈছিল। কিন্তু সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ সভ্য শ্ৰীশইকীয়াক কোনো শাস্তি বিহা নহ’ল।

“অন্যহাতে দূৰণিবটীয়া গাঁওবাসীক বন্দুকৰ ভয় দেখুৱাই আলফাক আশ্ৰয় দিবলৈ বাধ্য কৰোৱা হয়। এনেকুৱাও দৃষ্টান্ত আছে যে দুই এজন মানুহে অদম্য সাহসেৰে এইবোৰ খবৰ আৰক্ষীক স্বেচ্ছাই দিলেও আৰক্ষীয়ে কেৱল সেইবোৰ ভিতৰুৱা গাঁৱলৈ যাবলৈ অস্বীকাৰ কৰাই নহয় বৰং ওভোতাই আৰক্ষীক খবৰ দিয়াসকলকহে নগুৰ-নাগতি কৰে।

“এতিয়া মাজুলীবাসী ৰাজনৈতিক নেতা, আৰক্ষী, আলফা, এই ত্ৰিমূৰ্তিৰ ৰোষত বাৰুকৈয়ে পৰিছে। এই গোটেইবোৰ কথা চি বি আইক জনোৱা সত্ত্বেও সঞ্জয়ৰ অপহৰণৰ লগত জড়িত বিধায়ক বা জ্যেষ্ঠ খণ্ড উন্নয়ন বিষয়া অথবা সংশ্লিষ্ট ঠিকাদাৰসকলৰ এজনকো এতিয়াও সোধ-পোছ কৰা হোৱা নাই।

“ইয়াত কেনেকৈ অস্ততঃ এজন সাহসী আৰু নিষ্ঠাবান আৰক্ষী বিষয়া থকা

হ'লেই মাজুলীৰ আটাইবোৰ আলফা সদস্যকে এসপ্তাহতে গ্ৰেপ্তাৰ কৰিবপৰা গ'লহেঁতেন। কিন্তু তেনে কৰ্ম সংকল্পৰেই অভাব যেন লাগে।

“মই এতিয়াও আশাবাদী যে ভৱিষ্যতে মাজুলীলৈ সুদিন আহিবই। ভগৱানৰ কৃপাত সঞ্জয় ডাঙৰীয়াৰ অপহৰণকাৰীহঁত এদিন ধৰা পৰিবই। আলফাই মোক হত্যাৰ ভাবুকি দিছে। মই ইয়াৰ লগতে আলফাই এভাৰ্ডৰ বিৰুদ্ধে প্ৰকাশ কৰা প্ৰচাৰ পুস্তিকাকেইখন গাঁঠি দিছো। মই আপোনাক এই মিথ্যাবাদীহঁতৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ উদঙাই অসম আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰচাৰ মাধ্যমত জৰুৰীভাৱে লেখা-মেলা কৰিবলৈ সকাহৰে অনুৰোধ জনালোঁ।

শ্ৰদ্ধাৰে....’

আমাৰ সংগঠনে হাতত লোৱা গঠনমূলক সামাজিক কাৰ্যসূচী আৰু জনমত সংগ্ৰহ কৰা কাম-কাজবোৰে স্বাভাৱিকতেই দীৰ্ঘদিন ধৰি সযতনে লালিত-পালিত আপেলৰ গাড়ীখনত বিজুতি আনি দিছিল। উগ্ৰবাদী আন্দোলনসমূহ এক অতি লাভজনক ব্যৱসায় বুলি জল্জল্ পটপটকৈ ওলাই পৰিছে আৰু উগ্ৰবাদীসকলৰ উপৰিও এনে আন্দোলনৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা আতঙ্কগ্ৰস্ত পৰিৱেশৰ সুযোগ লৈ আন বহুতেই লাভৰ ফল ভোগ কৰা দেখা গৈছে; আৰু অনেকৰ মাজত বন্দুকৰ জোৰত মইমতালিৰে যিকোনো কামকে শাস্তি নোপোৱাকৈ অনায়াসে কৰাৰ প্ৰবৃত্তি এটা গঢ় লৈ উঠিছে।

আমাৰ উপস্থিতিয়ে আলফাক সম্ভ্ৰান্ত কৰাৰ অন্য এটা সম্ভাৱ্য কাৰণ হয়তো এনেকুৱাও হ'ব পাৰে যে আমাৰ গঠনমূলক আৰু উন্নয়নৰ কাম-কাজবোৰৰ প্ৰতি জনসাধাৰণৰপৰা যি প্ৰচণ্ড সঁহাৰি পোৱা গৈছিল সিয়ে হয়তো যুৱ চামৰ মাজত বিদ্ৰোহী প্ৰৱণতা নিষ্প্ৰভ কৰিব বুলি তেওঁলোকে ভয় কৰিছিল। মুঠৰ ওপৰত মানুহক ‘বিদ্ৰোহ’ কৰিবলৈকো বৰ্দ্ধিত অসন্তোষৰ এটা ন্যূনতম পৰ্যায়ৰ প্ৰয়োজন। সঁচা কথা ক'বলৈ গ'লে আমাৰ কাম-কাজৰ বেলিকা বিভিন্ন তৰুণ-তৰুণীৰ লগত হোৱা ব্যক্তিগত ভাব বিনিময়ত তেওঁলোকৰ মাজত কোনো ‘বিদ্ৰোহ প্ৰৱণতাৰ’ আভাস পোৱা নাছিলো। কৰ্ম সংস্থান, স্বাস্থ্য, শিক্ষাৰ সা-সুবিধাৰ ক্ষেত্ৰত জনসাধাৰণ মুঠেই সন্তুষ্ট নাছিল যদিও তেওঁলোকে এইবোৰৰ প্ৰতিবাদ কৰাৰ কথা চিন্তা কৰা নাছিল। অৱশ্যে মাজে মাজে কেতিয়াবা কোনোবাই একোখন স্মাৰক পত্ৰ হয়তো দাখিল কৰিছিল; কিন্তু সাম্প্ৰতিক ব্যৱস্থাৰ আসোঁৱাহসমূহৰ বিৰুদ্ধে তাতকৈ অধিক তাৎপৰ্যপূৰ্ণ আন একো প্ৰতিবাদ কৰা নাছিল। হয়তো এনেকুৱাও হ'ব পাৰে যে তাতকৈ বেছি কিবা এটা কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় চাৰিত্ৰিক উগ্ৰতা এই মানুহখিনিৰ হয়তো নাছিল। দৰাচলতে আমি যিমানেই মানুহবিলাকৰ ওচৰ চাপি গৈছিলো সিমানেই তেওঁলোকৰ স্বাভাৱিক বিনম্ৰ স্বভাৱে আমাক অভিভূত কৰিছিল। আজিৰ যুগত এইটো এক দুৰ্বলতা বুলি অনেকেই ক'ব খুজিলেও আমাৰ বাবে ই আছিল এক প্ৰচণ্ড জীৱনী শক্তি স্বৰূপ। এই শক্তিটোৰ পূৰ্ণ প্ৰতিফলন দেখিছিলোঁ পোহৰদিয়া গাঁওখনৰ ওচৰত নদী দ্বীপটো ৰক্ষাৰ প্ৰচেষ্টাত ত্ৰিশ হাজাৰ আবাল-বৃদ্ধ-বণিতাই মাৰ বান্ধি কাম কৰি যোৱা দৃশ্যত। এই শ্ৰমদানৰ বাতৰিটো

মানুহৰ মুখে মুখেই প্ৰচাৰ হৈছিল আৰু দ্বীপটোৰ সংগঠনবোৰলৈহে চিঠি দি জনোৱা হৈছিল। এই শ্ৰমদানৰ বাবে অন্য কোনো মানসিক প্ৰেৰণাৰ প্ৰয়োজন নাছিল— আবেগপূৰ্ণ ভাষণ, প্ৰতিশ্ৰুতি, উৎসাহদায়ী উপহাৰৰতো ব্যৱস্থাই নাছিল; আৰু ভাবুকিৰ প্ৰশ্নই নাছিল।

অৱশ্যে এনে উত্থাৰহিত চাৰিত্ৰিক নহতাত বিপদজনক দিশটো হ'ল যে শোচনীয় স্থিতিৰস্থৰ উন্নতিৰ বাবে সংগ্ৰাম চলাবলৈ ই হৈ পৰে এক অনীহা স্বৰূপ। চৰকাৰী অনুদান আৰু ৰাজ সাহায্যৰ মুখাপেক্ষী হৈ সকলো সমস্যাৰ সমাধানৰ দায়িত্ব চৰকাৰৰ বুলি ভবা ক্ৰমবৰ্দ্ধমান মানসিকতাৰ মূলতে বোধহয় এনে চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যই বহু পৰিমাণে দায়ী আৰু প্ৰতি বছৰেই বানবিধ্বস্ত মাজুলী অঞ্চলত ৰাইজে সততেই চৰকাৰী সাহায্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰাটো স্বভাৱসিদ্ধ হৈ পৰিছে।

যদিও সাধাৰণতে ডিগ্ৰীধাৰী স্নাতকসকলে নিৰাপদ চৰকাৰী চাকৰিৰ বাবেই অপেক্ষা কৰি থাকে, তথাপিও আমাৰ কামত অংশ ল'বলৈ আগবাঢ়ি অহা বহুসংখ্যক যুৱক-যুৱতীৰ এনে ইচ্ছাৰ গুৰিতেই আছিল তেওঁলোকৰ সৃষ্টিমূলক কিবা এটা কৰাৰ আগ্ৰহ—পৰিশ্ৰম লাগিলে যিমানেই কঠোৰ নহওক বা পাৰিশ্ৰমিক যিমানেই সামান্য নহওক কিয়। আমি সহজেই বুজিব পাৰিছিলো যে এই ডেকাহঁতৰ এনে আগ্ৰহ টকা-পইচা ঘটাটো নহয়, আৰু অনুভৱ কৰিছিলোঁ যে যুৱ চামৰ এনে সৃজনী শক্তিক গঠনমূলকভাবে পৰিচালিত কৰি জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত উন্নয়নমুখী পৰিৱৰ্তন সাধিব পৰা যায়। এনে কৰিব পাৰিলে বৈষয়িক উন্নতিৰ উপৰিও সামাজিক উৎকৰ্ষৰ বাবে অতীব প্ৰয়োজনীয় আত্মমৰ্যাদা আৰু আপোন ভাবমূৰ্তি প্ৰতিস্থাপনৰ বাটো মুকলি হ'ব।

আমাৰ গঠনমূলক কাম-কাজবোৰক আলফাই ভাবুকি স্বৰূপ বুলি এটা ভ্ৰান্ত ধাৰণা প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিছিল। তেওঁলোকৰ এই চিন্তাধাৰাই এক সংকীৰ্ণ মনোভাৱৰ পৰিচয় দিয়াৰ উপৰিও ই তেওঁলোকৰ নিজৰেই নিৰাপত্তাহীনতাক প্ৰতীয়মান কৰে আৰু ই অসমীয়া ৰাইজৰ প্ৰকৃত শক্তি আৰু কাৰ্যক্ষমতাক তেওঁলোকে সঠিকভাবে বুজি পাব নোৱাৰাটোৱেই সূচায়। অসমীয়া ৰাইজৰ এই সুপ্ত শক্তিৰ উমান লৈ তাৰ আধাৰতে ৰাজ্যখন আৰু ৰাইজৰ হিতাৰ্থে দীৰ্ঘম্যাদী কল্যাণমূলক আঁচনি ৰূপায়ণৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকে ৰাজহুৱা জীৱনত হিংসাৰ সংস্কৃতি এটাহে জাপি দিবলৈ স্থিৰ কৰিলে। এনে এটা সংস্কৃতি অঞ্চলটোৰ কাৰণে কেৱল আচহুৱাই নহয়, বৰং বিগত কুৰি বছৰৰ অভিজ্ঞতাৰ শিকনি অনুসৰি হিংসানীতি জনসাধাৰণৰ স্বাৰ্থ আৰু ৰাজ্যখনৰ উন্নয়নৰ পৰিপন্থী। অসমৰ বাহিৰত পঢ়া-শুনা কৰিবলৈ সুবিধা পাই পুনৰ অসমলৈ ঘূৰি আহিবলৈ ইচ্ছা নকৰা যুৱক-যুৱতীৰ সংখ্যা ক্ৰমে বৃদ্ধি পাই আহিছে আৰু তদুপৰি কাৰ্যক্ষম আৰু কৰ্মোদ্যমী যুৱকেও অসমতে থাকি ভাল কিবা এটা কৰাৰ সুবিধাবোৰ নোপোৱা হৈ আহিছে। সুবিধা থাকিলে প্ৰায়বোৰ যুৱক-যুৱতীয়েই অসমৰপৰা বাহিৰলৈ যাবলৈহে চেষ্টা কৰে।

ৰাজ্য চৰকাৰৰ প্ৰতি ক্ৰমে ক্ৰমে ৰাইজৰ মোহভংগ ঘটাব যুক্তিযুক্ত কাৰণো

অনেক। ৰাজনৈতিক সংকল্পবিহীন আৰু অক্ষম চৰকাৰ এখনে ৰাইজে সন্মুখীন হোৱা বাস্তৱ সমস্যাবলীৰ কোনো সমাধান সূত্ৰ উলিয়াব নোৱাৰাৰ বাবে ৰাজ্যখন উগ্ৰপন্থীসকলৰ চৰণভূমিত পৰিণত হৈছে। কিন্তু ৰাষ্ট্ৰৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিবলৈ উদ্যত বিদ্ৰোহীহঁতে বাচি লোৱা নীতিয়ে কৰ্মসংস্থান, নিকা খোৱা-পানীৰ যোগান, শিক্ষা আৰু প্ৰাথমিক স্বাস্থ্য সেৱা আদি জনসাধাৰণৰ বুনিয়াদী অধিকাৰসমূহ সুনিশ্চিত কৰাত বিফল হ'ল। অকল সেয়াই নহয়, অতি দুখৰ কথাটো হ'ল যে অন্য কোনো সংগঠনে প্ৰচলিত সংবিধানৰ গণতান্ত্ৰিক বিধিবিধানৰ মাজত আবদ্ধ থাকি এনে সমস্যাসমূহৰ সমাধানৰ প্ৰচেষ্টা কৰি কিছু পৰিমাণে সাফল্য লাভ কৰা দেখিলে, তেনে সংগঠনবোৰক প্ৰায়েই ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ গুপ্তচৰ বুলি অভিহিত কৰা হয়। এই সন্দৰ্ভত আলফাৰ স্বয়ম্ভু সৰ্বাধিনায়ক পৰশে বৰুৱাৰ লগত টেলিফোনত হোৱা এটা কথোপকথনৰ (যদিহে কথোপকথন বুলিব পাৰি) অংশবিশেষ উল্লেখ কৰাটো সমীচীন হ'ব। তেওঁ ফোন কৰি জনালে যে আমাৰ সংগঠন এভাৰ্ডে অসম ত্যাগ কৰিলে সঞ্জয়ক মুক্তি দিয়া হ'ব। এই উদ্বেগপূৰ্ণ বাৰ্তালাপৰ মাজতেই বৰুৱাই আমাৰ সংগঠনটোৰ অসমৰ ৰাইজৰ হৈ কাম কৰাৰ বিশ্বাসযোগ্যতাত সন্দেহ প্ৰকাশ কৰি প্ৰশ্ন কৰিলে যে আমি ৰাজ্যখনত চলি থকা সামৰিক নিৰ্যাতনৰ বিৰুদ্ধে মাত মতা নাই কিয়? মই তেওঁৰ এই তথ্য শুদ্ধ নহয় বুলি জনালো—কিয়নো আমি ছিটাদৰচুকত সেনা বাহিনীৰ জোৱানে কৰা দুৰ্ব্যৱহাৰৰ বিৰুদ্ধে চান্দুৰ অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত প্ৰতিবাদ কৰিছিলোঁ আৰু এনে অভিজ্ঞতা আমাৰ মাজুলীত থকা কালত এবাৰহে হৈছিল। মই তেওঁক এইটোও বুজাবলৈ যত্ন কৰিছিলোঁ যে আমাৰ কাম-কাজৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হ'ল মাজুলীবাসীক তেওঁলোকৰ আৰ্থ সামাজিক অধিকাৰসমূহৰ প্ৰতি সচেতন কৰি তোলা। মাজুলীত অধিক সংখ্যক মানুহেই এই অধিকাৰবোৰৰপৰা বঞ্চিত হৈ জীয়াতু ভুগি আছে বুলি আমি অনুভৱ কৰিছিলোঁ। নক'লেও হ'ব যে বৰুৱাই আমাৰ বক্তব্য বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা দূৰৰে কথা শুনিবলৈকো প্ৰস্তুত নাছিল।

এতিয়া ৰাইজৰ আৰ্থ সামাজিক অধিকাৰৰ প্ৰশ্নলৈ ঘূৰি অহা যাওক। মাজুলীৰ দৰে এক অৰ্থত অসমক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা এটা অঞ্চলৰ ৰাইজক যদি আপুনি তেওঁলোকে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাবলীৰ কথা সোধে তেন্তে তেওঁলোকে ক'ব গৰা খহনীয়াৰ কথা, আৰু তাৰ পিছতে ক'ব কৰ্ম সংস্থানৰ অভাব, শোচনীয় যাতায়াত ব্যৱস্থা, বানপানীৰ সমস্যা, স্বাস্থ্য সেৱাৰ অভাৱ আৰু শিক্ষা-দীক্ষাৰ পৰ্যাপ্ত সুবিধাৰ অভাৱৰ কথা। ৰাইজৰ লগত আমাৰ সুদীৰ্ঘকাল ধৰি চলা বিস্তাৰিত ভাব বিনিময়ৰ সময়ত কেতিয়াও কোনোৱেই সেনা বাহিনীৰ নিৰ্যাতন বা আলফাৰ উৎপীড়নৰ কথা এক গুৰুতৰ সমস্যা বুলি কোৱা শুনা নাছিলোঁ। অৱশ্যে কিছুমান সময়ত এইবিলাকেই জনসাধাৰণৰ প্ৰধান সমস্যাৰূপে দেখা দিছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে আশীৰ দশকত কুখ্যাত সেনা বিষয়া লেফটেনেণ্ট বেনিৰালে চলোৱা সন্ত্ৰাস আৰু সম্প্ৰতি সঞ্জয়ৰ অপহৰণৰ পিছত আলফাক গৰিহণা দিয়াসকলৰ ওপৰত তেওঁলোকে চলোৱা উৎপীড়নলৈ আঙুলিয়াব পাৰি।

এহাতে আলফাই বিভিন্ন অগ্ৰণী সংস্থাৰ জৰিয়তে ৰাষ্ট্ৰৰদ্বাৰা সংঘটিত মানৱ অধিকাৰ উলংঘনৰ বিৰুদ্ধে সৰ্বত্ৰই বিবেদগাৰৰ একদফীয়া কাৰ্যসূচী চলাই যোৱাত বন্ধপৰিকৰ। মাজে সময়ে অৱশ্যে তেওঁলোকে বিদেশত ভুৱা নাম-ধাম আৰু সন্দেহজনক সংগঠনৰ যোগেদি প্ৰকাশ্যভাবে বিবৃতিও প্ৰচাৰ নকৰা নহয়। অন্যহাতে ৰাজ্য চৰকাৰেও কেন্দ্ৰৰ ওচৰত উগ্ৰপন্থী কাৰ্যকলাপৰ গইনা লৈ সন্ত্ৰাসবাদ দমনৰ নামত অধিক অৰ্থ সাহায্য বিচৰাতেই ব্যস্ত থাকে। সন্ত্ৰাসবাদ দমনৰ বাবে অহা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰকে ধৰি যাৱতীয় সামগ্ৰীবোৰ প্ৰকৃততে কাৰ হাতত পৰেগৈ তাৰ কোনো হিচাপ ৰখাৰো যেন প্ৰয়োজন নাই! কামবোৰ এনে ধৰণেৰে চলি থকা বাবেই সংখ্যাগৰিষ্ঠ জনসাধাৰণৰ প্ৰাথমিক প্ৰয়োজনীয়তাখিনিও সদায় অৱহেলিত হৈ ৰয়। গাঁও আৰু উন্নয়নখণ্ড পৰ্যায়ত আঁচনিবোৰ খুঁটি-নাটি মাৰি কৰ্মৰূপায়ণ কৰিবলৈ ইচ্ছাৰ অভাৱৰ বাবেই প্ৰতি বছৰেই বৃহৎ অংকৰ বাজেটত আবণ্ডিত পুঁজি অব্যৱহৃত হৈ পুনৰ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰলৈ ঘূৰি যোৱাৰ কথা সততেই শুনিবলৈ পোৱা যায়।

এইটোও সত্য যে এনেবোৰ সমস্যা উগ্ৰপন্থীসকল দৃশ্যপটলৈ অহাৰ আগৰে পৰাই আছিল। মাথোন চৰকাৰ, উগ্ৰপন্থী উভয়েই অৱলম্বন কৰা পদ্ধতিবিলাকে এই সমস্যাবিলাক আৰু অধিক গুৰুতৰ কৰি তুলিছে।

উগ্ৰপন্থীসকলে এতিয়া আত্মপৰ্যালোচনা কৰি সমস্যাবোৰৰ নতুন সমাধান সূত্ৰ উদ্ভাৱন কৰাৰ সময় আহিছে। নিজৰ অস্তিত্বৰ আচল কাৰণ পাহৰি দেশৰ আন অংশত সন্ত্ৰাসবাদকে ব্যৱসায় কৰি লোৱা লোকসকলৰপৰা অনুপ্ৰেৰণা লোৱাৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকে অসমৰ ৰাইজৰ মতামত আৰু দৃষ্টিভংগীৰ উমান লোৱাৰ সময় আহিছে।

অৱশ্যে চৰকাৰৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো নতুন ফলপ্ৰসূ চিন্তা-চৰ্চাৰ অভাৱ দেখা গৈছে। নব্বৈৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে আত্মসমৰ্পণ কৰা উগ্ৰপন্থী এচামক (পিছলৈ ছালফা(!) নামেৰে জনাজাত) বিশেষ সা-সুবিধা প্ৰদান কৰা হ'ল। তেওঁলোকৰ ব্যৱসায় আদি চলাবৰ বাবে লাখ লাখ টকা বিলোৱা হ'ল। বহুতে সুৰা বিপণি খুলিলে, অনেকে ভাৰাত চলাবলৈ মাৰুতি ভান কিনিিলে, অৱশ্যে এনেবোৰ ভানৰ ভাৰাৰ নিৰিখ ইমানেই অধিক যে ই সমগ্ৰ দেশৰ ভিতৰতেই সৰ্বাধিক।

তেওঁলোকৰ বহুতকেই নিৰাপত্তাৰ খাতিৰত বন্দুকো প্ৰদান কৰা হ'ল। এনে অনেক গল্প-গুজবো শুনা যায় যে এই সা-সুবিধাবিলাক ভোগ কৰিবলৈকে আলফাৰ নামকে নজনা অনেকেই হেনো যেনে-তেনে এটা বন্দুক যোগাৰ কৰি 'আত্মসমৰ্পণ'ৰ ভাওনা কৰিলে। আমি মাজুলীত থাকোঁতেই শুনিছিলোঁ যে ছালফা সদস্যসকলে বেঞ্চৰপৰা বৃহৎ অংকৰ ঋণ লৈ পৰিশোধ কৰাৰ নামকে নোলোৱাৰ ফলত এতিয়া আৰু উপযুক্ত উদ্যোগীকো ঋণ দিবলৈ বেঞ্চত ধনৰ নাটনি।

আলফা-ছালফাৰ এনে ৰোমাঞ্চকৰ কাহিনীৰ আধাৰত অসমত এটা নতুন প্ৰজন্মৰ সৃষ্টি হ'ল সেইটোৰ নাম ডালফা অৰ্থাৎ ডুপ্লিকেট আলফা! এওঁলোক বেচ উদ্যমশীল প্ৰাণী আৰু এই জোৰ যাৰ মূলুক তাৰ পৰিৱেশত টোতে খৰ মাৰি আলফাৰ ছদ্মবেশেৰে

মানুহৰ পৰা মোটা অংকৰ ধন বলপূৰ্বক ভাবে আদায় কৰাৰ সুযোগ এওঁলোকে পূৰা মাত্ৰাই কামত লগালে! অৱস্থাটো এনে কৰুণ নোহোৱা হ'লে হয়তো ই বেছ এটা কৌতুকেই হ'লহেঁতেন।

মাত্ৰ কিছুদিন আগতে বাতৰিকাকতত পোৱা গ'ল যে অসমৰ অনেক উগ্ৰপন্থীক পুনৰ সংস্থাপনৰ উদ্দেশ্যেৰে সেনা বাহিনীত ভৰ্তি কৰোৱা হৈছে। কিয় নহ'ব? বন্দুকৰ অন্যান্য বিকল্প নিশ্চয় থাকিব।

দুৰ্ভাগ্যৰ কথা এয়ে যে অদূৰদৰ্শী ৰাষ্ট্ৰই ব্যাধিৰ পম খেদিবলৈ এৰি, লক্ষণসমূহকে নিৰাময় কৰাৰ চমু বাট লোৱাৰ ফলত কোনো সমস্যাবেই স্থায়ী সমাধান সূত্ৰ ওলোৱা নাই। আত্মসমৰ্পণকাৰী উগ্ৰপন্থীহঁতৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা পুনৰ সংস্থাপনৰ আঁচনিবোৰতেই এইটো স্পষ্টকৈ ধৰা পৰে। দৃষ্টিভংগীটো আছিল এনেকুৱা যে এই 'বিপথগামী যুৱক'সকলক কৰ্ম সংস্থান দিলেই সমস্যাটোৰ সমাধান হ'ব। এনে হুস্মাদী সমাধানে সাময়িকভাৱে তেনেবোৰ যুৱকৰ সমস্যাটো হয়তো সাময়িকভাৱে তল পেলাই ৰাখিব, কিন্তু অভিজ্ঞতাৰপৰা বুজা যায় যে অঞ্চলটোৰ অনগ্ৰসৰতা, তথা প্ৰয়োজনীয় প্ৰশিক্ষণৰ সা-সুবিধাৰ অভাৱ আৰু কৰ্ম সংস্থাপনৰ অভাৱ দূৰ নকৰালৈকে ভিন্ন ভিন্ন প্ৰজাতিৰ আলফাৰ আৱিৰ্ভাৱ হৈয়েই থাকিব।

কিন্তু সমাজৰ ৰূপান্তৰ প্ৰক্ৰিয়াত শান্তি আৰু প্ৰগতিৰ হকে জনসাধাৰণ, উগ্ৰপন্থীসকল আৰু চৰকাৰকে আদি কৰি বিভিন্ন সামাজিক গোটসমূহ মাউখে উজাৰ লাগিব। অৱশ্যে প্ৰতিবোৰ গোটৰ মাজত দৃষ্টিভঙ্গীৰ অমিল থাকিলেও তাতেই খুটি পুতি বহি নাথাকি সৰুকৈ হ'লেও এখন উমৈহতীয়া মঞ্চ তৈয়াৰ কৰি তাৰ আধাৰতেই নিশ্চয় আগবাঢ়ি যাব পাৰি। এই প্ৰক্ৰিয়াটো দেখাত অতি সৰল সমীকৰণ যেন লাগিলেও, কৰাতকৈ ক'বলৈহে ভাল যেন লাগিলেও, এই মুহূৰ্তত এক অন্ধকাৰ দিগন্তত এইটোৱেই একমাত্ৰ আশাৰ কিৰণ।